

fcm

**ADVISORY COMMITTEE ON THE
FRAMEWORK CONVENTION FOR THE
PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/SR/VI(2023)007
Hungarian language version

Sixth Report submitted by Hungary

**Pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework
Convention for the Protection of National Minorities –
received on 31 August 2023**

Miniszterelnökség

MAGYARORSZÁG

HATODIK JELENTÉSE

az Európa Tanács
Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló
Keretegyezményének

végrehajtásáról

Budapest, 2023. augusztus

TARTALOM

BEVEZETŐ	4
<i>Nemzetiségek Magyarországon</i>	4
<i>A Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény</i>	5
<i>A beszámolási időszak jelentősebb eseményei</i>	8
<i>Népszámlálási adatok</i>	10
I. AZ 5. KÖRÖS MONITOROZÓ CIKLUS EREDMÉNYEINEK ÉS A KERETEGYEZMÉNY MEGISMERTETÉSE ÉRDEKÉBEN HOZOTT INTÉZKEDÉSEK	13
1. <i>Internetes elérhetőség</i>	13
2. <i>Utókövetés</i>	13
3. <i>A nemzetiségek bevonása</i>	14
4. <i>Egyéb figyelemfelhívó intézkedések</i>	14
II. A KERETEGYEZMÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK JAVÍTÁSA ÉS AZ ÖTÖDIK CIKLUS AJÁNLÁSAINAK VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN HOZOTT INTÉZKEDÉSEK	16
3. <i>cikk</i>	16
4. <i>cikk</i>	24
5. <i>cikk</i>	61
6. <i>cikk</i>	83
7. <i>cikk</i>	87
8. <i>cikk</i>	91
9. <i>cikk</i>	96
10. <i>cikk</i>	111
11. <i>cikk</i>	124
12. <i>cikk</i>	127
13. <i>cikk</i>	169
14. <i>cikk</i>	174
15. <i>cikk</i>	197
16. <i>cikk</i>	211
17. <i>cikk</i>	211
18. <i>cikk</i>	228
III. SPECIÁLIS KÉRDÉSEK	237

IV. TOVÁBBI INFORMÁCIÓK..... 238

MELLÉKLET..... 240

<i>1. A nemzetiségi nevelés, oktatás adatai</i>	<i>240</i>
<i>2. Nemzetiségi továbbképzések a felsőoktatásban</i>	<i>251</i>
<i>3. Foglalkoztatás – Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program</i>	<i>253</i>
<i>4. Államilag elismert nyelvvizsgák a Magyarországon élő nemzetiségek nyelvéből.....</i>	<i>258</i>
<i>5. Nemzetiségi színházi támogatások (nemzetiségi szakterület – 12 nemzetiség)</i>	<i>258</i>
<i>6. Nemzetiségi műsoridővel is rendelkező rádiók, televíziók.....</i>	<i>260</i>
<i>7. Nemzetiségi kitüntetések a beszámolási időszakban</i>	<i>266</i>
<i>8. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet kutatások.....</i>	<i>272</i>

BEVEZETŐ

Nemzetiségek Magyarországon

Magyarország nemzetiségpolitikai alapelveiről, e politika kereteit meghatározó jogi szabályozás legfőbb elemeiről és változásairól részletesen szoltunk a korábbi országjelentésekben. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás részében kinyilvánításra kerül, hogy „...a velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők”.

Azt is ismertettük a korábbi ciklusokban, hogy a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: **nemzetiségi törvény**) szabályozza a tizenhárom, Magyarország területén honos közösséghez – bolgárok, romák, görögök, horvátok, lengyelek, németek, örmények, románok, ruszinok, szerbek, szlovákok, szlovének, ukránok – tartozó személyek egyéni és kollektív jogait. A nemzetiségi törvény egyértelművé teszi, hogy a nemzetiségi jogok és kötelezettségek a nemzetiséghez tartozó egyént és közösséget akkor illetik meg, ha identitását – törvény vagy végrehajtására kiadott jogszabály által meghatározott módon – kinyilvánítja.

Magyarországon a demokrácia alappillérei az önkormányzatok és a választott országgyűlési képviselők. Szintén jeleztük korábban, hogy a kettejük közti kapcsolat a nemzetiségek belügye; együttműködésüket azonban a Kormány mindenben támogatja.

Magyarországon, ha egy adott településen a legutóbbi, 2011. évi népszámlálás adatai alapján legalább huszonötön egy adott nemzetiséghez tartozónak vallották magukat, akkor nemzetiségi önkormányzat alakulhat. A helyi önkormányzat és a helyi **nemzetiségi önkormányzat** hatékony és tartalmas együttműködéséhez minden feltétel és támogatás adott, ennek tartalommal való megtöltése a helyi érdekeltek feladata. A kormányzati felelősségvállalás a nemzetiségpolitikában nem terjedhet túl az egyes nemzetiségek önmagukról, saját sorsuk alakításáról vallott elképzelésein, a nemzetiségek közösségei is felelősek saját jövőképük formálásáért. A nemzetiségpolitika megvalósítása elképzelhetetlen a nemzetiségi közösségek, az azokhoz tartozó egyének mindennapi aktivitása nélkül. A nemzetiséghez tartozók asszimilációját lassítani csak együttműködésben lehetséges. A véleményezési, egyetértési, együttdöntési jog gyakorlása a nemzetiségi önkormányzati rendszer keretében helyi, regionális és országos szinten valósul meg.

A **nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység** központja a 2017–2022 közötti beszámolási időszak első időszakában az Emberi Erőforrások Minisztériuma Egyházi, Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság volt. Hatáskörébe tartoztak a 13 nemzetiséget érintő kapcsolattartási, támogatáspolitikai, kulturális és nemzetközi ügyek. Az Emberi Erőforrások Minisztériumában ugyanezen időszakban a Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság felelősségi körébe tartozott a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, köztük kiemelten a romák társadalmi integrációjának a koordinálása.

2018-ban a nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység központja kettévált. Az átszervezés eredményeképp a roma nemzetiség ügyei előbb az Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális Ügyekért és Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárságához, majd – a roma nemzetiség sajátos problémáira való tekintettel, illetve a terület prioritása és kiemelt fontosságára való tekintettel, a kormányzati struktúra változás miatt – a

Belügyminisztériumba kerültek.¹ A nemzetiségpolitika egyéb szakterületei az Emberi Erőforrások Minisztériumától 2018-ban átkerültek a Miniszterelnökségre, ahol a beszámolási időszakban is a miniszterelnök általános helyettese alá tartozó Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság hatáskörébe tartoztak a 12 hazai nemzetiséget érintő kapcsolattartási, támogatáspolitikai, kulturális és nemzetközi ügyek.

A Kormány a kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól szóló 1548/2021. (VIII. 4.) Korm. határozatban roma kapcsolatokért felelős kormánybiztos (a továbbiakban: kormánybiztos) kinevezéséről döntött. A kormánybiztos feladata a romák felzárkózási intézkedésekre épülő esélyteremtésével kapcsolatos hazai és uniós programok hatékonyságának növelése. A Kormány és a nemzetiségi önkormányzatok, valamint civil szervezetek kapcsolatainak továbbfejlesztése, az országos, regionális és megyei² szintű, romákat érintő együttműködések koordinálása, támogatási rendszerének megújítása.

Magyarország a Keretegyezményhez való csatlakozásával azonos módon, 1992-ben az első között csatlakozott az Európa Tanács (a továbbiakban: ET) **Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájához** (a továbbiakban: Nyelvi Karta). Hazánk összesen nyolc nemzetiségi nyelvre (német, szlovák, horvát, román, szlovén, szerb, romani és beás) vonatkozólag vállalt kötelezettségeket. A Nyelvi Kartához való csatlakozásunkkal vállalt kötelezettségeket Magyarország folyamatosan teljesíti, a Nyelvi Karta magyar vállalásainak teljesüléséről rendszeresen beszámol. A beszámolási időszak során, 2018 áprilisában a hetedik időszaki jelentést nyújtotta be Magyarország az ET Főtitkárának, majd 2019. június 19-én fogadta el az ET Miniszteri Bizottsága az ajánlásait. Szintén a Nyelvi Kartához kapcsolódóan – a monitoring mechanizmus 2018. évi reformjával összhangban – Magyarország 2020. február 28-án első alkalommal nyújtotta be időközi jelentését, amelyben a sürgősségi ajánlások megvalósításáról nyújtott tájékoztatást. Az időközi jelentéshez kapcsolódóan később is együttműködött az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság a Nyelvi Karta Titkárságával. Ezt követően az ET 2020. december 8-án tette közzé a Miniszteri Bizottság az ajánlásait.

Az ET kisebbségvédelmi dokumentumai vizsgálata kapcsán ugyanakkor továbbra is elmondható, hogy Magyarország belső jogrendszere számos területen szélesebb körű jogokat biztosít a nemzetiségek számára, mint maga a Keretegyezmény vagy a Nyelvi Karta.

A Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény

Magyarország az 1999. évi XXXIV. törvénnyel kihirdetett, az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló, Strasbourgban, 1995. február 1-jén kelt Keretegyezmény (a továbbiakban: Keretegyezmény) első aláírói közé tartozik, megerősítő okiratát 1995. szeptember 25-én helyezte letétbe. A Keretegyezményt a Magyar Köztársaság Országgyűlése

¹ A 2022. évi kormányzati struktúra átalakításának eredményeként a beszámolási időszakot követően a társadalmi felzárkózás és vele együtt a roma nemzetiségi feladatok ellátása a Belügyminisztérium Gondoskodáspolitikáért Felelős Államtitkár hatáskörébe tartozik. Az Államtitkárságon belül a Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkár irányítása alatt álló Felzárkózási Stratégiai Tervezési Főosztály, a Gyermekesély Főosztály, a nemzetiségi feladatokat pedig a Felzárkózási Fejlesztések Főosztálya látja el.

² A beszámolási időszak végét követően, 2023 januárjától változott a terminológia a „megye” vonatkozásában, amely „vármegye” lett. Jelen ország-jelentés azonban még a beszámolási időszakban érvényes, „megye” kifejezést használja. (Szintén a beszámolási időszakban érvényes megnevezés szerepel a minisztériumok esetében is.)

az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezménye megerősítéséről szóló 81/1995. (VII. 6.) OGY határozatával erősítette meg.

Magyarország ez idáig öt alkalommal, 1999-ben, 2004-ben, 2009-ben, 2015-ben és 2019-ben terjesztette be az ET részére a Keretegyezményben megfogalmazott elvek megvalósítását célzó törvényhozási gyakorlatáról, a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek érdekében tett intézkedésekről szóló ország-jelentését.

Ahogy azt korábban is jeleztük a beszámolóknak, Magyarország Kormánya mindent megtesz annak érdekében, hogy erősítse a toleranciát és a kisebbségekhez való tiszteletteljes hozzáállást a többségi társadalmon belül. A magyarországi nemzetiségpolitika a tizenhárom őshonos nemzetiség védelmét tartja szem előtt, a Keretegyezmény ajánlásainak maximális betartásával.

A Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága (a továbbiakban: Tanácsadó Bizottság) 2019. december 2-6. között Magyarországon vizsgálta a Keretegyezményben foglaltak megvalósulását. A Tanácsadó Bizottság 2020-ban elfogadott ACFC/OP/V(2020)002Final jelzésű dokumentumában az ötödik ország-jelentés és a helyszíni monitorozás alapján összegezte Magyarország kisebbségpolitikájáról kialakított szakértői véleményét (a továbbiakban: Tanácsadó Bizottság véleménye).

Az ET Miniszteri Bizottsága (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság) – megvizsgálva a Tanácsadó Bizottság véleményét és a magyar Kormány részéről megfogalmazott kiegészítéseket, valamint a más kormányok által tett észrevételeket – 2021. február 3-án a CM/ResCMN(2021)8 számú határozatában (a továbbiakban: Miniszteri Bizottság határozata) rögzítette a Keretegyezmény magyarországi végrehajtásával kapcsolatos állásfoglalását, és megfogalmazta a kérdéskörrel kapcsolatos ajánlásait.

A Nyelvi Karta monitoring mechanizmusának 2018-as reformját követően az új monitoring mechanizmus keretében a Nyelvi Kartához kapcsolódó beszámolási ciklusok hossza a korábbi 3 évről a Keretegyezményéhez hasonlóan 5 évre módosult (a köztes időszakban egy rövidebb időközi jelentéssel). A reform során a két párhuzamos egyezményhez kapcsolódó ország-jelentések időszakait összehangolták, azaz – Magyarország esetében 2023 márciusától kezdődően – az ötévente esedékes két ország-jelentést egyszerre kell benyújtani az ET részére. A Keretegyezmény szerinti kötelezettségek magyarországi végrehajtásának helyzetéről összeállított, itt közreadott hatodik ország-jelentés (a továbbiakban: ország-jelentés) emiatt – tekintettel a Nyelvi Karta beszámolási időszakára is – a 2017. január és 2022. április közötti időszak (a továbbiakban: beszámolási időszak) nemzetiségpolitikai eseményeiről számol be. Az ország-jelentést a Miniszteri Bizottság által 2022. július 6-án elfogadott ACFC(2022)002 számú iránymutatása alapján állítottuk össze.

Az ország-jelentés tájékoztatást ad a kormányzati nemzetiségpolitika megvalósításában érintett szaktárcáknak a Keretegyezményben foglaltak végrehajtása érdekében a beszámolási időszakban végzett munkájáról. A Miniszteri Bizottság iránymutatásának megfelelően, az ország-jelentés összeállítása során kikértük a nemzetiségi törvény hatálya alá tartozó magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek (a továbbiakban a magyarországi terminológiának megfelelően: nemzetiségek³) országos önkormányzatainak, valamint a

³ Magyarország Alaptörvénye a „nemzeti és etnikai kisebbség” meghatározás által sugallt mennyiségi szemlélet helyett, az érintettek egyetértésével – visszatérve a több száz éves magyar hagyományhoz – a „nemzetiség” fogalmát használja, emiatt jelen beszámolóknak is ezt a terminológiát használjuk.

nemzetiségi szószólók és képviselő véleményét. Az ország-jelentésnek a lehető legszélesebb körben történő dokumentálása érdekében számos további nem-kormányzati intézményt és civil szervezetet is megkerestünk. A Keretegyezményben vállaltakra vonatkozó **adatokat kértünk**

- a minisztériumoktól,
- a nemzetiségi szószólóktól és képviselőktől,
- az országos nemzetiségi önkormányzatoktól,
- nemzetiségi és kapcsolódó civil szervezetektől, intézményektől,
- a médiahatóságtól (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság) és a médiaszolgáltatóktól (Duna Média Szolgáltató Zrt., Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap),
- az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalától,
- a Központi Statisztikai Hivataltól,
- az Oktatási Hivatal Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központjától (a továbbiakban: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ),
- valamint a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetétől.

Az ország-jelentés összeállítás során a beszámolási időszakra eső és kétévente esedékes, a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről szóló beszámolókból (2017-2018. valamint 2019-2020. évi jelentések) foglaltak is felhasználásra kerültek.

Jelen ország-jelentésben a beszámolási időszakot érintő, a Keretegyezményben foglaltak magyarországi végrehajtásával kapcsolatos változásokról és intézkedésekről számolunk be részletesen.

1. cikk

A nemzeti kisebbségek és e kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.

Magyarország nemzetiségeket érintő nemzetközi tevékenysége több fórumon zajlik. A magyar nemzetiségpolitika alakítását alapvetően meghatározza a nemzetiségi törvényben is nevesített kapcsolatrendszer. A Magyarországon élő nemzetiségek anyaországi kapcsolatait érintő kétoldalú együttműködés alapintézményei a többnyire a környező országokkal működtetett kisebbségi vegyes bizottságok (a továbbiakban: KVB-k). A hazai nemzetiségi ügyekért felelős Nemzetiségi Főosztály az itt élő nemzetiségek anyaországaival történő kapcsolattartás és párbeszéd mellett a beszámolási időszakban is együttműködött az érintett nemzetközi szervezetek kapcsolódó intézményeivel és területeivel is.

A beszámolási időszak során, 2021 májusa és novembere között, **Magyarország az ET Miniszteri Bizottságában betöltött féléves soros elnöksége** során kiemelt prioritás volt a nemzeti kisebbségek hatékony védelmének előmozdítása, amelyre a magyar elnökség a legfontosabb feladatként tekintett. Emellett kiemelt témák voltak a gyermekjogok, a fiatalok részvétele és kifejezetten a romák felzárkózása/befogadása. A magyar elnökség célja volt, hogy megerősítse Európában a demokrácia stabilitását, hatékonyan vegye fel a küzdelmet a politikai, társadalmi és kulturális intolerancia minden formájával szemben, és erősítse az európai kulturális közösség szerepét, valamint annak lehetőségét kereste, hogy támogassa a nemzeti kisebbségek jogait.

Az elnökség során Magyarország négy konferenciát szervezett a kisebbségvédelem témájában, strasbourg-i és budapesti helyszínekkel, magas rangú politikai és szakmai előadók részvételével. A magyar elnökség sikere, hogy ismét középpontba helyezte a nemzeti kisebbségvédelem ügyét. Az elnökségi félév során szerzett tapasztalatok azt mutatták, hogy a megkezdett munkát folytatni kell, ezért Magyarország a továbbiakban is azt tervezi, hogy az európai őshonos kisebbségek ügyét a középpontban tartsa.

2. cikk

A Keretegyezmény rendelkezéseit jóhiszeműen, a megértés és a türelmesség szellemében, valamint az Államok közötti jó szomszédság, baráti kapcsolatok és együttműködés elveivel összhangban kell alkalmazni.

Az ET Miniszteri Bizottsága 2020. október 7-én egy új uniós romastratégiai keretet bocsátott ki, amely átfogó, három pilléren nyugvó megközelítést alkalmaz. Ez a megközelítés a társadalom peremén élő roma lakosság társadalmi-gazdasági befogadására irányuló intézkedéseket a romák egyenlőségét és társadalmi részvételét elősegítő eszközökkel egészíti ki. Emellett kiemelt uniós célértékeket rögzít, javítja az adatgyűjtést, a jelentéstételt és a monitoring tevékenységet, valamint új mutatókat javasol.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által közzétett 2020. évi nyomonkövetési keret részletesen meghatározza az új célokat és mutatókat. A tagállamok közötti differenciált megközelítés javítani fogja az erőfeszítések hatékonyságát és elő fogja mozdítani az ismeretek bővítését.

Magyarország szintén aktívan részt vesz az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és annak speciálisan a roma emberek integrációját célzó munkacsoportjának munkájában, amely a vonatkozó európai uniós adatok összegyűjtése és elemzése révén segítséget nyújt az uniós intézményeknek és tagállamoknak a minden uniós polgárt megillető alapjogok védelmével kapcsolatos kihívások megértéséhez és kezeléséhez.

Az Európai Bizottság jogérvényesüléssel és fogyasztópolitikával foglalkozó biztossága, a DG JUST által működtetett Európai Nemzeti Roma Platformok azért jöttek létre, hogy alsóbb területi szinteken is széles körben ösztönözzék a párbeszédet, a kölcsönös tanulást a romákat érintő kérdésekben. A számos EU-tagállam (azokon belül a szakpolitikáért felelős Nemzeti Roma Kapcsolattartó Pontok és az EU-finanszírozású roma felzárkózási programok Irányító Hatóságai) részvételével működő EURoma hálózat célja a romaintegrációt érintő fejlesztéspolitikai tapasztalatcsere előmozdítása, a társadalmi felzárkózás, az esélyegyenlőség és a roma közösség megkülönböztetése elleni küzdelem elősegítése.

A beszámolási időszak jelentősebb eseményei

A beszámolási időszak során több esemény is kiemelt jelentőségű volt a nemzetiségek vonatkozásában, ezek közül a legjelentősebbek voltak:

- a 2018. évi országgyűlési választások,
- a 2019. évi önkormányzati választások, valamint
- a nemzetiségi törvény 2020. évi módosítása.

A nemzetiségek képviselőinek további területeit a korábbi beszámolók részletesen bemutatják: tartalmazzák a települési, területi, és az országos nemzetiségi önkormányzatok rendszerének, a

nemzetiségi szószólók országgyűlési munkájának és a Magyarországi nemzetiségek bizottságának ismertetését. Újdonság volt a beszámolási időszakban, hogy a **2018. évi országgyűlési választások** következtében a hazai német közösséget – a kedvezményes kvóta segítségével – *nemzetiségi képviselő*, a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán nemzetiséget *nemzetiségi szószóló* képviselte az Országgyűlésben. Rajtuk keresztül továbbra is közvetlenül vettek részt a nemzetiségek a Parlament munkájában – az előző ország-jelentésben bemutattuk, hogy a magyarországi nemzetiségeket képviselő állandó országgyűlési bizottság a nemzetiségeket érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve.

Amint azt jeleztük, a 2018. évi országgyűlési választásokat követően a kormányzati struktúraváltás következtében kettévált a nemzetiségi terület: a nemzetiségpolitikáért felelős szakterület – a 12 nemzetiséget érintő kapcsolattartási, támogatáspolitikai, kulturális és nemzetközi ügyek – átkerült a Miniszterelnökségre, a roma ügyekért felelős terület 2018-ban az Emberi Erőforrások Minisztériumánál maradt, majd később a Belügyminisztériumba került.

A **2019. évi nemzetiségi önkormányzati választások** legfontosabb újdonsága volt, hogy a nemzetiségi választópolgárok nem külön nemzetiségi szavazóhelyiségben adhatták le szavazatukat, hanem a lakóhelyük szerinti szavazóköri körben, ugyanott, ahol a polgármesterre, képviselőre is szavazhattak. Emellett hatályba lépett a nemzetiségi törvény azon rendelkezése, amely a választáson indulni kívánó jelölő szervezetek részére legalább hároméves működési kötelezettséget írt elő. A nemzetiségi önkormányzati választások során a nemzetiségi választópolgárok települési, területi (megyei és fővárosi), valamint országos szintű önkormányzatokat választhattak. A választásokat követően újraalakultak a nemzetiségi önkormányzatok.

(A **2022. évi országgyűlési választások** a beszámolási időszak legvégén zajlottak, így ennek eredményeiről és hatásairól a következő ország-jelentésben számolunk be.)

A beszámolási időszaknak szintén kiemelkedő jelentőségű eseménye volt a **nemzetiségi törvény 2020. évi módosítása**, amely intézkedéssel a Magyar Kormány a nemzetiségek életében felmerült változásokat kívánta lekövetni néhány területen. A törvénymódosítás célja a nemzetiségi jogok gyakorlásához szükséges eszközrendszer megerősítése volt, valamint továbbra is kiemelt célként tűzte ki az ún. „etnobiznisz” esetleges felbukkanásának visszaszorítását.

A törvény előkészítési folyamatának egyik legnagyobb vívmánya volt, hogy az a magyarországi nemzetiségek jelzései, kérései alapján került megszövegezésre, és azt 2020. április 28-án a Magyarországi nemzetiségek bizottsága terjesztette a magyar Országgyűlés elé. A záró szavazásra 2020. június 16-án került sor, amelynek során a benyújtott módosítást a magyar Országgyűlés – több mint 95%-os többséggel – elfogadta. A nemzetiségi törvény módosításáról a későbbi fejezetekben részletesen is beszámolunk.

Megjegyzendő, hogy a fentiekén kívül a beszámolási időszakban indult a **COVID-19** világjárvány is, ami szintén meghatározó volt a vizsgált időszak vonatkozásában. A nemzetiségi önkormányzatok működését a 2020. évben jelentősen befolyásolta a pandémiás helyzet. Az alapfeladataikat ellátták, azonban a járványügyi intézkedések miatt nagyon sok nemzetiségi program, korábbi kezdeményezés, nemzetiségi ünnep, rendezvény stb. nem került megtartásra, azok átütemezésre kerültek a következő évekre. Remélhetőleg – túljutva a járványhelyzeten –

egy következő beszámolási időszakban már lesz miről tájékoztatni e rendezvények tekintetében is.

Népszámlálási adatok

Amint azt a korábbi ország-jelentésekben jeleztük, Magyarországon teljes körű népszámlálást legutoljára 2011-ben tartottak, annak részletes adatait, eredményeit a negyedik időszaki ország-jelentésben részletesen ismertettük. A Központi Statisztikai Hivatal az elmúlt években – összhangban a Tanácsadó Bizottság által 2020. május 28. napján elfogadott összegző jelentéshez kapcsolódó ajánlásokban megfogalmazottakkal – jelentős fejlesztéseket tett annak érdekében, hogy a tízévente végrehajtásra kerülő népszámlálások közötti időszakban is rendelkezésre álljanak megbízható statisztikai adatok a nemzetiségek (elsősorban a romák) helyzetéről. A hivatal folyamatos információkkal rendelkezik a nemzetiségek (elsősorban a romák) munkaerő-piaci helyzetének változásáról, szegénységi kockázatának alakulásáról, valamint a nemzetiségi nevelés oktatás helyzetéről is.

2016-ban a jelentős, 10%-os mintán (2148 település mintegy 440 ezer háztartásában) végrehajtott *mikrocenzus* programjában szerepelt a nemzetiségi adatkör, az adatfelvétel célja az volt, hogy a társadalom legfontosabb jellemzőiben a legutóbbi népszámlálás óta bekövetkezett változásokat megfigyelje. A kérdőív nemzetiségi kérdésblokkja az eredmények összehasonlíthatósága érdekében a népszámláláséval azonos volt: két kérdés vonatkozott a nemzetiséghez tartozásra, egy-egy kérdés irányult az anyanyelvre és a családi, baráti közösségben használt nyelvre. A nemzetiségekre vonatkozó adatok 2018. decemberében jelentek meg a Mikrocenzus 2016. – Nemzetiségi adatok c. kiadványban⁴.

1. táblázat:
A nemzetiséghez tartozók számának alakulása

Nemzetiség	Nemzetiséghez tartozók					
	száma			számának alakulása, %		
	2001	2011	2016	2001 és 2011 között	2011 és 2016 között	2001 és 2016 között
13 hazai nemzetiség	442 739	644 524	623 974	145,6	96,8	140,9
Bolgár	2 316	6 272	4 022	270,8	64,1	173,7
Cigány (roma)	205 720	315 583	309 632	153,4	98,1	150,5
Görög	6 619	4 642	4 454	70,1	96,0	67,3
Horvát	25 730	26 774	22 995	104,1	85,9	89,4
Lengyel	5 144	7 001	8 245	136,1	117,8	160,3
Német	120 344	185 696	178 837	154,3	96,3	148,6
Örmény	1165	3 571	2 324	306,5	65,1	199,5
Román	14 781	35 641	36 506	241,1	102,4	247,0

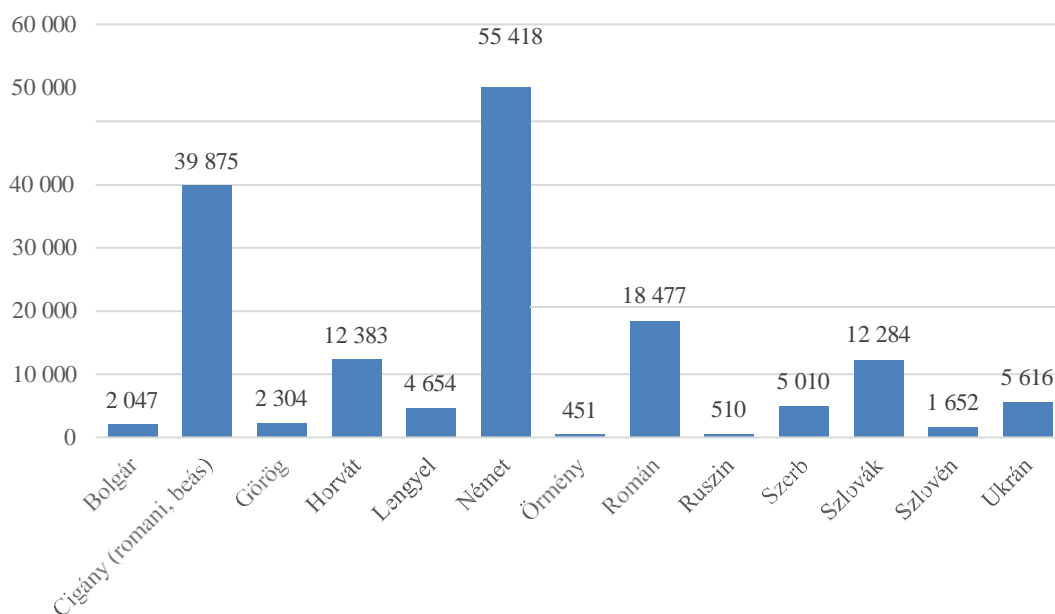
⁴ Online elérhető: http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_12_nemzetisegi_adatok

Ruszin	2 079	3 882	2 342	186,7	60,3	112,7
Szerb	7 350	10 038	11 127	136,6	110,8	151,4
Szlovák	39 266	35 208	29 794	89,7	84,6	75,9
Szlovén	4 832	2 820	2 700	58,4	95,7	55,9
Ukrán	7 393	7 396	10 996	100,0	148,7	148,7

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (Mikrocenzus 2016. – 12. Nemzetiségi adatok)

A hazai nemzetiségi nyelvek közül anyanyelvként a németet 55.000 fő, a romanit vagy a beást 40.000 fő, a románt 18.000 fő beszélte 2016-ban. A nemzetiségi nyelvet anyanyelvként beszélők aránya a románok, a bolgárok, az ukránok, a görögök és a horvátok körében meghaladta az 50%-ot, a legmagasabb a lengyelek és a szlovének körében volt (56%, illetve 61%).

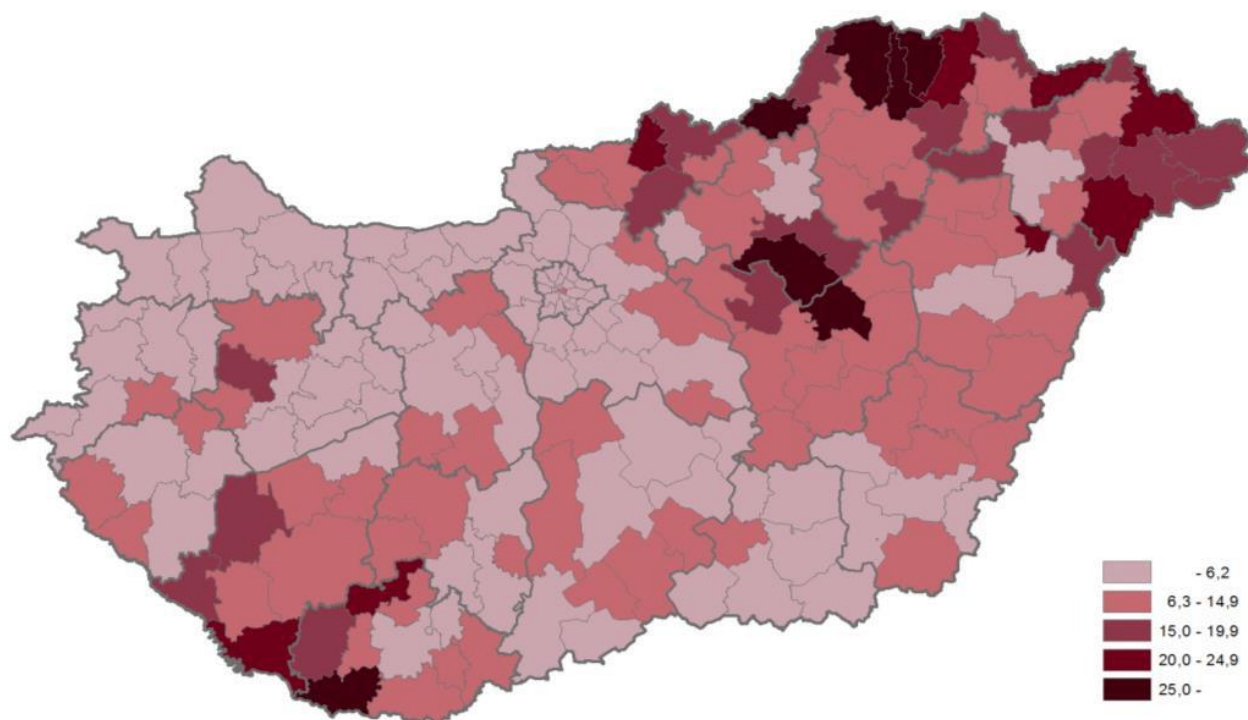
1. ábra:
A hazai nemzetiségi nyelveket anyanyelvként beszélők száma, 2016

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (Mikrocenzus 2016. – 12. Nemzetiségi adatok)

A romák alkotják Magyarország legnagyobb elismert nemzetiségét, a 2011-es népszámlálási adatok szerint számuk 316 000 fő volt. A téma kutatói ugyanakkor a magyarországi romák tényleges számát a népszámlálási adatokhoz képest jóval magasabbra becsülik. A 2016-os mikrocenzus adatai alapján készített demográfiai becslés szerint hazánkban hozzávetőlegesen 606 000 roma nemzetiségű ember élt. Az ország 3200 települése közül mintegy 2000-ben éltek romák a beszámolási időszakban, a legtöbben Budapesten, a három északi megyében és a dél-dunántúli régióban. A roma lakosság területi eloszlása az országon belül kiegyenlítetlen.

2. ábra:
A roma lakosság területi eloszlása az országon belül

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal

Az eredetileg 2021 május-júniusára tervezett **népszámlálás** a koronavírus világjárvány miatt – más országokhoz hasonlóan – elhalasztásra került, és a beszámolási időszakon túl, 2022 őszén került végrehajtásra. E népszámlálás előkészítése során is kiemelt fontosságú volt a nemzetiségi adatok gyűjtésének tervezése. A népszámlálási kérdések a 2011. év népszámlálás és a 2016. évi mikrocenzus kérdéseivel megegyező, részletes módon lettek kialakítva. A népszámlálás végleges adatainak közzététele várhatóan 2023 őszén kezdődik.

I. AZ 5. KÖRÖS MONITOROZÓ CIKLUS EREDMÉNYEINEK ÉS A KERETEGYEZMÉNY MEGISMERTETÉSE ÉRDEKÉBEN HOZOTT INTÉZKEDÉSEK

1. Internetes elérhetőség

Jelen ország-jelentés – elfogadását és az ET-hez történő benyújtását követően – kikerül a kormányzat központi online felületére, a Dokumentumtárba (www.kormany.hu), ahonnan szabadon elérhető lesz bárki számára.

A kormányzatnak terve az ET egyezményekhez kapcsolódó dokumentumok lefordíttatása, ennek megvalósítása azonban az elmúlt időszakot nehezítő körülmények (COVID-19 járvány, ukrán háborús válság és nemzetközi energiaválság) miatt csúszik, így végül nem valósult meg a beszámolási időszakban. Megjegyezzük, hogy a folyamat elindításaként közvetlenül jelen beszámolási időszak után, első lépésként megtörtént a kormányhivatalokban intézhető legfontosabb ügyek intézéséhez szükséges dokumentumok, nyilatkozatok lefordítása (egyelőre szlovák, szerb, és szlovén nyelvre). 2022 nyarán ezeket az összes kormányhivatal megkapta.

Ami az ET-s dokumentumokat, valamint azok tartalmát, témáit, és a monitoring ciklus aktualitásait illeti, ezeket a hivatalos fordíttatások elkészültéig is személyesen ismertettük különböző fórumokon (tematikus munkacsoporti üléseken, szakmai konferencián).

2. Utókövetés

A Keretegyezmény dokumentumainak széles körben történő megismerését, a Keretegyezményben foglaltak magyarországi végrehajtásának értékelését, a monitoring munka elősegítését szolgáló eredményekről az alábbiak szerint adunk tájékoztatást.

(1) A **Magyarországi nemzetiségek bizottsága** minden évben meghallgatja a nemzetiségpolitikáért felelős minisztert és szakállamtitkárt, ahol felmerülnek Magyarország nemzetközi kötelezettségei, köztük a Keretegyezmény. Emellett a Keretegyezményhez kapcsolódó témák megjelennek nemzetközi megbeszéléseken is: a nemzetiségek anyaországainak minisztereivel, állami vezetőivel történő rendszeres találkozások és egyeztetések, valamint az anyaországok nagyköveteivel, egyéb képviselőivel történő találkozások és egyeztetések keretében.

(3) A Keretegyezményről, a kapcsolódó ország-jelentésről és a monitoring folyamatról szóló tájékoztatásra sor került az Emberi Jogi Munkacsoport **Nemzetiségi Ügyekért Felelős Tematikus Munkacsoportjának** 2020. december 10-i ülésén is, ahol a nemzetiségek különböző képviselőinek széles köre vett részt. Az évente kétszer megtartott munkacsoporti üléseken emellett az egyes tárgyalt nemzetiségpolitikai témák is zömében kapcsolódtak a Keretegyezményben foglaltakhoz.

(4) A nemzetiségi törvény 150. § a) pontja szerint a **Kormány két évente áttekinti a Magyarországon élő nemzetiségek helyzetét**, és arról az Országgyűlésnek beszámol. A beszámolási időszak vonatkozásában két alkalommal került az Országgyűlés elé ilyen tartalmú dokumentum, amelyek a 2017-2018, illetve a 2019-2020 közötti időszakokról számolnak be. Mindkét jelentés kitér a Keretegyezményre is. Az összeállított, részletes beszámolók – a

kormany.hu online felületén keresztül – az érintettek kivül elérhetőek a széles nyilvánosság számára is, mindenki számára biztosítva a magyarországi nemzetiségekről és azok helyzetéről történő rendszeres tájékozódás lehetőségét.

(5) Az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság a beszámolási időszakban is megjelent a kormányzati internetes portálon, a nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati munkával, a nemzetiségek életével összefüggő tájékoztatás általánossá tétele érdekében. A www.kormany.hu honlapon tettük elérhetővé többek között a Keretegyezményhez és a Nyelvi Kartához kötődő dokumentumokat is. Emellett a <http://emberijogok.kormany.hu> honlapon is megjelennek a Magyarországon élő nemzetiségek.

3. A nemzetiségek bevonása

(1) Amint azt a bevezetőben is jeleztük, az ország-jelentés összeállítása során – a korábbi ciklusok gyakorlatának megfelelően – kikértük a nemzetiségi törvény hatálya alá tartozó magyarországi nemzetiségek országos önkormányzatainak valamint a nemzetiségi szószólók és képviselő véleményét, beszámolóját, emellett számos további nem-kormányzati intézményt és civil szervezetet is megkerestünk. A kormányzat érintett szakterületei mellett információkat, adatokat, a beszámolási időszakra vonatkozó értékelést kaptunk

- a nemzetiségi képviselőtől és szószólóktól,
- az országos nemzetiségi önkormányzatoktól,
- nemzetiségi és kapcsolódó civil szervezetektől,
- az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalától,
- a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságtól,
- a Központi Statisztikai Hivaltól,
- a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központtól,
- valamint a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetétől.

A nemzetiségi civil szervezetek közül megkeresésünkre válaszul részanyagot kaptunk a Magyarországi Bolgárok Egyesületétől, a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szt. Adalbert Egyesületétől, az Észak-magyarországi Német Önkormányzatok Szövetségétől, a szerb Nemzetiségi Hagyományőrző Kulturális Egyesülettől, valamint az Identita Szlovák Egyesülettől. Ezeket a beszámolókat beépítettük az ország-jelentésbe.

4. Egyéb figyelemfelhívó intézkedések

(1) Az ET Miniszteri Bizottságának magyar elnöksége alkalmából a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága nemzetközi konferenciát szervezett 2021. november 4-5. között, a „Nemzetiségek Magyarországon: Nemzetiségi értékek megőrzése és továbbadása” témában. A konferencia Budapesten, a Bolgár Művelődési Házban került megrendezésre. A – Magyarországra fókuszáló – nemzetközi konferencia kiemelt témája az értékmegőrzés, a nemzetiségi identitás és nyelvhasználat erősítése volt, jó gyakorlatok, jó példák összegyűjtésével és bemutatásával. A konferencia résztvevői a Magyarországon elismert nemzetiségek képviselői (Magyarországról és az anyaországokból), magyarországi nemzetiségi kutatóintézetek, az ET képviselői, közigazgatási intézmények, valamint politikai és kormányzati tisztviselők voltak.

A konferencia megszervezése során külön programblokkot szenteltünk az ET nemzetközi és magyarországi tapasztalatainak, amelyekről Maro Michaelides asszony a Nyelvi Karta, Petter Wille úr a Keretegyezmény vonatkozásában adott elő. A főbb programpontok, témák a következők voltak:

- Az ET Miniszteri Bizottságának magyar elnöksége és a magyar nemzetiségpolitika
- Kitekintés – nemzetközi tapasztalatok és azok magyarországi vonatkozásai
- Kitekintés – az ET nemzetközi és magyarországi tapasztalatai
- Kitekintés – Az Európa jövőjéről szóló konferenciához kapcsolódó tapasztalatok: A nemzetiségi nyelvek örökösei
- Koncert – nemzetiségi zenei hagyományok bemutatása
- Magyarországi nemzetiségi kutatási eredmények
- Kerekasztal beszélgetés – A magyarországi nemzetiségpolitika jó gyakorlatai.

A rendezvényen a járványhelyzet ellenére is számosan részt tudtak venni. A konferenciát – hazai és nemzetközi visszajelzések alapján – hasznosnak és értékesnek tartották a résztvevők.

(2) A konkrét ET egyezményeken kívül a Magyarországon élő nemzetiségekkel kapcsolatban általánosan is tájékozódni lehet a kormányzati honlapon (www.kormany.hu), ahova kikerülnek a fontosabb vonatkozó hírek, dokumentumok, köztük a nemzetiségi törvény által előírt, két évente esedékes, részletes beszámoló is. Tartalmilag szintén kapcsolódik a www.emberijogok.kormany.hu honlap, amely – egyebek mellett – tartalmazza az érintett tematikus munkacsoportok összes jegyzőkönyvét is. Emellett éppen a beszámolási időszak alatt indult el Soltész Miklós egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár Facebook oldala is (www.facebook.com/SolteszMiklos.KDNP), amely színes és modern formában nyújt tájékoztatást, és amelyen rendszeresen megjelennek a Magyarországon élő nemzetiségek életét – a kormányzat szemszögén keresztül – bemutató képek, videók, hírek, események.

II. A KERETEGYEZMÉNY VÉGREHAJTÁSÁNAK JAVÍTÁSA ÉS AZ ÖTÖDIK CIKLUS AJÁNLÁSAINAK VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN HOZOTT INTÉZKEDÉSEK

Ahogy azt korábban is hangsúlyoztuk, Magyarország Kormánya mindent megtesz annak érdekében, hogy erősítse a toleranciát és a nemzetiségekhez való tiszteletteljes hozzáállást a többségi társadalmon belül. A magyarországi nemzetiségpolitika a tizenhárom őshonos nemzetiség védelmét tartja szem előtt, a Keretegyezmény ajánlásainak maximális betartásával.

3. cikk

1. Minden, valamely kisebbséghez tartozó személynek joga van szabadon megválasztani, hogy kisebbségiként kezeljék-e vagy sem, és ebből a választásából vagy e választásával összefüggő jogainak gyakorlásából semmiféle hátránya ne származzék.   2. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek a jelen Keretegyezményben foglalt elvekből származó jogukat és szabadságaikat egyénileg, valamint másokkal közösségekben gyakorolhatják.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] jóval a 2021-es népszámlálás előtt, a kisebbségek képviselőivel együttműködve végezzenek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek körében figyelemfelkeltő tevékenységeket, hogy az érintettek tájékozott és szabad választ adhassanak a kisebbségi léttel és a nyelvekkel kapcsolatos kérdésekre.*

A nemzetiségi törvény értelmében [13. § (1) bekezdés] a nemzetiséghez tartozó személy joga, hogy nemzetiséghez tartozását hivatalos statisztikai adatgyűjtés, valamint népszámlálás alkalmával önkéntesen és névtelenül megvallhassa. Amint azt a bevezetőben is jeleztük, a 2022 őszi népszámlálás előkészítése során kiemelt fontosságú volt a nemzetiségi adatok gyűjtésének a megtervezése.

A 2022. őszi népszámlálás során az adatszolgáltatás a kérdőív önálló online kitöltésével, illetve tabletet használó számlálóbiztosoknak válaszolva történt. A Központi Statisztikai Hivatal a népszámlálás előkészítésekor a kérdőív kialakításáról és az adatgyűjtés lebonyolításáról szakmai egyeztetéseket folytatott az országos nemzetiségi önkormányzatokkal, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósággal, valamint az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalával. Az előkészítés a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes (a továbbiakban: nemzetiségi biztoshelyettes) 2/2020. számú elvi állásfoglalásában megfogalmazott szakmai javaslatok maradéktalan figyelembevételével történt.

A népszámlálási kérdőív nemzetiségi kérdései megegyeznek a 2011. évi népszámlálás, illetve a 2016. évi mikrocenzus részletes kérdéseivel: két kérdés vonatkozik a nemzetiséghez tartozásra (*Melyik nemzetiséghez tartozónak érzi magát?; Az előző nemzetiségen kívül tartozik másik nemzetiséghez?*), egy-egy kérdés pedig az anyanyelvre és a családi, baráti közösségekben használt nyelvre. A válaszadás a felsorolt 13 hazai nemzetiség közül választással, illetve más nemzetiségek szabadszöveges beírásával történik. A nyelvi kérdéseknél a beás és a romani nyelv is szerepel a felsorolt hazai nemzetiségi nyelvek között. A szabadszöveges válaszok

részletes kódolásával a feldolgozást követően lehetővé válik Magyarország nemzetiségi sokszínűségének teljes bemutatása.

A nemzetiségi kérdések a korábbi két népszámlálás során a kérdőív végén szerepeltek, most a kérdőív demográfiai blokkjában található, és az elektronikus kérdőív nem engedi a kérdések átugrását, legalább a „*Nem kívánok válaszolni*” választ szükséges megadni. A népszámlálási kérdőív kitöltése kötelező, azonban a nemzetiségi (továbbá a vallásra, egészségi állapotra, fogyatékosságra vonatkozó) kérdésekre a válaszadás önkéntes. A népszámlálás a név megkérdezésével történik, ezért az adatvédelmi szempontok érvényesítése kiemelt fontosságú volt az adatgyűjtő rendszer kialakítása során.

Annak érdekében, hogy a roma nemzetiséghez tartozó személyek megfelelő tájékoztatást és szabad választási lehetőséget kapjanak a nemzetiségi léttel és nyelvekkel kapcsolatos kérdésekről, létrejött a felzárkózás-politika egyeztetési mechanizmusa, ami a „semmit rólunk nélkülünk” és a közös társadalmi felelősség elvein alapul, és együttműködést jelent romákkal és nem romákkal. Országos szinten létrejöttek a felzárkózás-politika főbb együttműködési, partnerségi fórumai, amelyben romák és nem romák képviseltetik magukat:

2. táblázat:
A felzárkózás-politika főbb együttműködési, partnerségi fórumai

Területi szint	Egyeztető fórum	Megalapozó dokumentum
Országos	Társadalmi Felzárkózási és Cigányügyi Tárcaközi Bizottság	A Társadalmi Felzárkózási és Cigányügyi Tárcaközi Bizottság létrehozásáról szóló 1199/2010. (IX. 29.) Korm. határozat
	Legyen jobb a gyermekeknek! Értékelő Bizottság	A „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának létrehozásáról szóló – a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának létrehozásáról szóló 1053/2008. (VIII. 4.) Korm. határozat módosításáról szóló 1177/2011. (V.31.) Korm. határozattal módosított – 1053/2008. (VIII. 4.) Korm. határozat [a továbbiakban: 1053/2008. (VIII. 4.) Korm. határozat]
	Roma Koordinációs Tanács 2017-től 6 tematikus szakpolitikai testület (foglalkoztatás, oktatás-gyermekjólét, lakhatás, roma kultúra, településfejlesztés és cigánypasztoráció területeken)	A Roma Koordinációs Tanács (ROK-T) létrehozásáról szóló 1102/2011. (IV. 15.) Korm. határozat
	Roma ügyekért felelős tematikus munkacsoport	Az Emberi Jogi Munkacsoportról szóló 1039/2012. (II. 22.) Korm. határozat
	Felzárkózást Segítő Gazdasági Fórum	A Felzárkózást Segítő Gazdasági Fórum létrehozásáról szóló 1548/2015.(VIII.7.) Korm. határozat
Megyei	Megyei Felzárkózási Fórumok hálózata (18 konvergencia megyében)	EFOP-1.6.3-17 - Megyei szintű felzárkózás-politikai együttműködések támogatása projekt

Megyei	Évenként más-más megyékben, különböző településeken	„Roma Platform” – közvetlen uniós támogatású pályázat (Belügyminisztérium)
Járási	Járási kerekasztalok (36 leghátrányosabb helyzetű járásban)	ÁROP -1A3 - „Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban” program (által létrehozott kerekasztalok működtetése a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság esélyegyenlőségi mentorhálózat segítségével)
Települési	Települési HEP Fórumok	Belügyminisztérium, Módszertani Útmutató a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szempontjaihoz és a program felülvizsgálatához (Bp., 2021. július 1.)

Forrás: Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárság

2010-től működik a Társadalmi Felzárkózási és Cigányügyi Tárcaközi Bizottság, melyet a Kormány a romák és a tartósan rászorulóknak életkörülményeinek, társadalmi helyzetének javítása, valamint társadalmi integrációjának elősegítésére irányuló kormányzati tevékenység összehangolása érdekében hozott létre. Cél, hogy a tárcák intézkedései egymást erősítsék, megvalósuljon a felzárkózásra fordított állami források hatékony felhasználása, és a felzárkózási stratégia mindinkább beépüljön az egyes szakpolitikákba. A Bizottság működése garancia arra, hogy a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés, a hátrányos helyzetű térségekben, méltatlan lakhatási körülmények között élő, alacsony képzettségű emberek szociális helyzetének javítása, képzése és munkához juttatása a kormányzat kiemelt kérdései között kapjon helyet.

A Kormány a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégiáról 2007-2032 szóló, 47/2007. (V. 31.) OGY határozat alapján létrehozta a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságot (a továbbiakban: Értékelő Bizottság) kormányzati, szakmai és – független, a gyermekekkel foglalkozó és a szociális területen tevékenykedő – civil szervezetek, valamint az egyházak által delegált szakértőkből. Az Értékelő Bizottság feladata a stratégia végrehajtásának monitorozása, a nyomkövetés eszközrendszerének továbbfejlesztése, a szegény családban élő gyermekeket mérő indikátorrendszer fejlesztése, az adatok elemzése. Amellett, hogy kidolgozza a Nemzeti Stratégiában foglaltak végrehajtásának számon kérhetőségéhez, ellenőrizhetőségéhez szükséges utókövetési rendszert, feladata, hogy vélemények, ajánlások megfogalmazásával tevékenyen közreműködjön a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia 2007-2032 megvalósításában, és hogy véleményt nyilvánítson a gyermekek helyzetéhez kapcsolódó aktuális kérdésekről. Legfontosabb eszköze a nyilvánosság: a társadalom legszélesebb körét folyamatosan informálja a Stratégia végrehajtásáról. Az Értékelő Bizottság a 1053/2008. (VIII. 4.) Korm. határozat 5., 6/A. és 9. pontja értelmében 33 tagú, évente kétszer ülésező testület, amelyhez tanácskozási jogú állandó meghívottak csatlakoznak.

A Roma Koordinációs Tanács (a továbbiakban: Tanács) a roma népesség hatékony felzárkózásának előmozdítása érdekében teret biztosít a párbeszédre és az együttműködésre a felzárkózás-politikában szerepet vállaló egyházi és civil szervezetek képviselőinek aktív részvételén keresztül. A Tanács egy 33 tagú testület, melynek tagjai között 7 országos civil szervezet, 5 megyei roma nemzetiségi önkormányzat és 5 egyház képviselője jelenik meg. Állandó meghívottja többek között a Központi Statisztikai Hivatal, továbbá az Országgyűlés

Kulturális Bizottságának és Népjóléti Bizottságának az elnöke. A Tanács szabályozása értelmében évi két alkalommal ülésezik.

Az Igazságügyi Minisztérium által létrehozott Emberi Jogi Munkacsoport Romaügyekért Felelős Tematikus Munkacsoport államigazgatási-ágazatközi egyeztetésre hivatott, amely figyelemmel kíséri a romák alapvető emberi jogainak érvényesülését Magyarországon, különös tekintettel a lakhatás, a foglalkoztatás, az oktatás, az egészségügy területeire, és széles körű konzultációt folytat a roma érdekvédelmi tevékenységet végző civil szervezetekkel, valamint szakmai szervezetekkel (19 tag, 17 civil szervezet, Alapjogokért Központ és Magyar Vöröskereszt)

A társadalmi felelősségvállalás terén fontos lépés volt a Felzárkózást Segítő Gazdasági Fórum 2015-ös létrehozása. A Fórum feladata, hogy a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának összehangolásával segítse a hátrányos helyzetűek felzárkózását, foglalkoztatását. Tagjai a Kormánnyal stratégiai partnerségben lévő multinacionális vállalatok mellett a Pénzügyminisztérium és a Külgazdasági és Külügyminisztérium államtitkárai, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara is. A Fórum szükség szerint, de legalább évente kétszer ülésezik.

A Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkársága, mint Magyarország Nemzeti Roma Kontaktpontja az Európai Bizottság pályázati támogatásának segítségével megyei szintű felzárkózás-politikai együttműködések kialakítását kezdeményezte. Az Európai Nemzeti Roma Platform fő célja, a különböző szintű területi szereplők bevonása (elsősorban romák valamint a megyék, járások, települések képviselői) a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia megvalósításába, a teendőkről való párbeszédbe, továbbá az eredmények és kudarcok értékelésébe is. A társadalmi felzárkózás középszintű egyeztetési fórumainak rendszerén belül az országos szint mellett, számos helyen elindultak a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódó járási és települési szintű egyeztetési fórumok. A program fő célja, hogy azon megyékben, ahol a roma lakosság arányaiban felülreprezentált, megyei felzárkózási kerekasztalok szerveződjenek, valamint a különböző szintek közötti rendszeres kapcsolat és kommunikáció továbbfejlődjön.

A nemzetiségi biztoshelyettes álláspontja

A nemzetiségi biztoshelyettes **2/2020. számú elvi állásfoglalása**⁵ a 2021. évi népszámlálás előkészítését és végrehajtását érintő, nemzetiségi jogi vonatkozású kérdésekről szól. Az elvi állásfoglalás a témát érintően következő ajánlásokkal él a Központi Statisztikai Hivatal számára:

- „széles körű szakmai egyeztetést követően határozza meg a nemzetiségi kérdések válaszainak különálló kollektív identitáskategóriákba sorolásának a szempontrendszerét és a besorolási eljárást, ezt dokumentálja és tegye széles körben hozzáférhetővé;
- az előkészítés és a végrehajtás során folytasson a nemzetiségi közösségeket érintő tudatosító és a nemzetiségi önazonosság megvallását ösztönző tájékoztatást és kampányokat a

⁵ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/a-nemzetisegi-biztoshelyettes-2-2020-elvi-allasfoglalasa-a-2021-evi-nepszamlalas-elokesziteset-es-vegrehajtasat-erinto-nemzetisegi-jogi-vonatkozasu-ke?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnbh%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fp_1_back_url%3D%252Fhu%252Fweb%252Fnbh%252Fkeres%2525C3%2525A9s%253Fp_1_back_url%253D%25252Fhu%25252Fweb%25252Fnbh%25252Fkeres%252525C3%252525A9s%25253Fq%25253D5%2525252F2020%2526q%253D6%25252F2020%20%26q%3D2%252F2020

statisztikai és adatvédelmi szabályok magas szintű betartásáról, a népszámlálás során nyert nemzetiségi közösségekre vonatkozó adatok jövőbeni felhasználásáról;”.

A nemzetiségi biztoshelyettes 2/2020. számú elvi állásfoglalásában foglalkozott a 2021. évi népszámlálás előkészítését és végrehajtását érintő, nemzetiségi jogi vonatkozású kérdésekkel. Az elvi állásfoglalás a témát érintően a következő ajánlásokkal él a Központi Statisztikai Hivatal számára:

- „az adatfelvétel során széles körben teremtse meg a lehetőségét annak, hogy az adatszolgáltatók szabad önbesorolás alapján megvallhassák nemzetiségi önazonosságukat, valamint kifejezhessék kettős vagy többes nemzetiségi kötődésüket;
- széles körű szakmai egyeztetést követően állítson össze több elemből álló nemzetiségi csoportokat, anyanyelveket és családi, baráti közösségekben használt nyelveket tartalmazó listát, elősegítve azoknak az adatszolgáltatóknak a válaszadását, akik nem valamely honos népcsoporthoz tartoznak, emellett teremtse meg a lehetőséget arra is, hogy az adatszolgáltatók szabadszavas válasz megadásával saját maguk határozhassák meg nemzetiségi önazonosságukat;”.

(2) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] támogassák a Keretegyezmény alkalmazási körének rugalmas, nyitott és konstruktív megközelítését. E tekintetben a hatóságokat arra ösztönzi, hogy kezdjenek rendszeres párbeszédet azokkal a személyekkel, akik kifejezték érdeklődésüket a Keretegyezmény által biztosított védelem iránt.*

Ahogy azt a korábbi ország-jelentésekben is jeleztük, amennyiben a nemzetiségi törvény 148. § (3) bekezdése alapján a törvény által elismert, honos népcsoportnak minősülő 13 nemzetiségen kívül újabb közösség kíván bizonyosságot tenni arról, hogy megfelel a feltételeknek, legalább ezer, magát e nemzetiséghez tartozónak valló választópolgár kezdeményezheti a nemzetiség Magyarországon honos népcsoporttá nyilvánítását. Az eljárás során az országos népszavazás kezdeményezésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A Nemzeti Választási Bizottság az eljárása során köteles kikérni a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását a törvényi feltételek fennállásáról. Az Országgyűlés elutasító döntésének meghozatalától számított egy éven belül ismételt kérelem nem terjeszthető elő.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégián alapuló számos beavatkozás – pl. a Felzárkózó Települések Program, a komplex telepprogramok, a Biztos Kezdet Gyerekházak – közösségi interakciók révén, helyi szinten, az esetleges helyi közösségi együttélési problémák kezelésével kívánja elősegíteni a közösségek közeledését és a roma nemzetiség megítélésének megváltoztatását. Példaként, a komplex telepprogramok megvalósulását segítő EFOP-1.6.1-VEKOP/16 „Felzárkózási együttműködések támogatása” kiemelt projekt egyik prioritása a roma és nem roma személyek és közösségek közötti kohézió erősítése, a hátrányos helyzetű emberek, kiemelten a romák aktív társadalmi részvételének, civil szerveződéseinek elősegítése, a roma nemzetiségi önkormányzatok szerepvállalásának erősítése és kiemelten a roma nők közéleti és kulturális szerepvállalásának támogatása.

Az Addiktológiai Konzultánsok Országos Egyesülete az Emberi Erőforrások Minisztériumának finanszírozásával, a BM Felzárkózó Települések programjának első évben bevont 31 településén kezdte meg szerhasználat kezelésével és megelőzésével kapcsolatos munkáját 2020-ban. **A program megvalósítására 92 070 000 Ft** állt rendelkezésre. A kifizetés két részletben történt, a program pilotként indult 2020 évelején 92 millió Ft támogatási összeggel.

A program indulásaként addiktológiai konzultáns felkészítésére került sor 2020. februárban, valamint a felkészülést követően képzési program került lebonyolításra a 28 településen működő Felzárkózó Települések programban dolgozó segítő szakemberek számára azzal a céllal, hogy a résztvevők interaktív módon elsajátítsák a szenvedélybetegségek megértését szolgáló alapfogalmakat. A képzést követően megkezdődött a helyben jelentkező addiktológiai problémákhoz igazított konkrét és célirányos szakmai segítségnyújtás (prevenció és intervenció).

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia végrehajtásának keretében számos kulturális program valósult meg, amelyekről ugyancsak elmondható, hogy a többségi társadalmat is célozzák, egyik fő céljuk a roma nemzetiség kulturális örökségének és múltjának megismertetése a zene, képzőművészet, tánc, filmművészet, iparművészet stb. által, valamint a kulturális és társadalmi tapasztalatszere elősegítése.

2.

A nemzetiségi törvény meghatározza azokat a jogi kereteket, amelyek lehetővé teszik és biztosítják a nemzetiségek szabad identitásválasztása alapján az egyéni és közösségi jogaik érvényesülését, valamint a nemzetiségi lét megéléséhez szükséges intézményi alapokat. A beszámolási időszak során módosult a nemzetiségi törvény: 2019 tavaszán az átfogó ellenőrzések és a rendszeres kapcsolattartás eredményeként megállapításra került, hogy 2020 tavaszán szükséges a nemzetiségi törvény átfogó felülvizsgálata. A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosításáról szóló T/10303 számú törvényjavaslat az Alaptörvény XXIX. cikkében⁶ említett kötelezettségnek eleget téve kívánta lekövetni néhány területen a nemzetiségek életében felmerült változásokat, célja a nemzetiségi jogok gyakorlásához szükséges eszközrendszer megerősítése volt, valamint továbbra is kiemelt célként tüzte ki az ún. „etnobiznisz” esetleges felbukkasának visszaszorítását. A **módosított nemzetiségi törvény** elsősorban az alábbi változásokat rögzíti:

- A nemzetiségi törvény nem rendezte a természetes személyeknek a **személyes adatok kezelése** tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (GDPR Rendelet) és az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvénnyel összhangban az ösztöndíjak odaítélése során felmerülő személyes adatok kezelésével kapcsolatos különösen érzékeny kérdéskört, amire tekintettel indokolttá vált a kérdés törvényi szintű kezelése.
- Az intézményfenntartó nemzetiségek részéről folyamatos jelzések érkeztek azzal kapcsolatban, hogy a fenntartott köznevelési intézmények működtetésében milyen nehézségeket okoz, hogy a **fenntartó** nem rendelkezik **tulajdonjoggal** a feladatellátás helyszínéül szolgáló ingatlan tekintetében, ezért a módosítás által a fenntartói jog átadásával együtt a köznevelési intézmény feladatainak ellátását szolgáló ingó és ingatlan vagyont a feladatátvételt követően haladéktalanul, de legkésőbb a nevelési-, illetve a tanév kezdetéig ingyenesen a fenntartó nemzetiségi önkormányzat tulajdonába kell adni.

⁶ Ld. XXIX. cikk (3) bekezdés: A Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, a nemzetiségeket és a nemzetiségként való elismerés feltételeit, valamint a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg.

- Rögzítésre kerültek a helyi nemzetiségi önkormányzatok, közöttük kiemelten is az újonnan létrejövő helyi nemzetiségi önkormányzatok **kötelező közfeladatai**, valamint az **intézményalapításra és átvételre** vonatkozó szabályok.
- A módosítással a **nemzetiségi önkormányzati** képviselők 2024. évi általános választásától kezdődően a települési nemzetiségi önkormányzati képviselők választását akkor kell kitűzni, ha a településen az adott nemzetiség önszerveződése fokának és a településen való honosságának vizsgálata alapján az országos nemzetiségi önkormányzat szükségesnek tartja a település nemzetiségi közösségének öngazgatását.

Az országos nemzetiségi önkormányzat a településen az adott nemzetiség önszerveződése fokát, valamint a településen való honosság időtartamát vizsgálja. Az adott nemzetiség önszerveződése foka kapcsán indokolt vizsgálni, hogy a településen működik-e nemzetiségi alapítvány vagy nemzetiségi egyesület, a működés szabályszerűsége biztosított-e (pl.: az éves beszámoló benyújtása a jogszabályoknak megfelelően megtörtént-e), valamint adózott eredménye (tárgyévi eredménye) nem negatív. További vizsgálat tárgya, hogy állami támogatásban részesül-e a nemzetiségi alapítvány vagy nemzetiségi egyesület.

Az országos nemzetiségi önkormányzat a nemzetiség adott településen való honosságának vizsgálata során köteles kikérni a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását. Az országos nemzetiségi önkormányzat azokról a településekről, ahol a vizsgálat alapján a nemzetiségi közösség öngazgatása szükséges, a választás évében május 31-ig tájékoztatja – a Nemzeti Választási Bizottság által meghatározott módon – a Nemzeti Választási Bizottságot. Az előzőektől eltérően települési nemzetiségi önkormányzati képviselők választását akkor is ki kell tűzni, ha a településen az adott nemzetiséghez tartozó személyek száma – a legutolsó népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire nyújtott adatszolgáltatás nemzetiségenként összesített adatai szerint – a huszonöt főt eléri, és a településen adott nemzetiségi önkormányzat működik.

Az előírt létszám harminc főről huszonöt főre történő csökkentésével számos kistelepülés által létrehozott nemzetiségi önkormányzat, illetve több kisebb nemzetiség által létrehozott nemzetiségi önkormányzat működése válik biztosítottá.

- A nemzetiségi önkormányzat részére biztosított **egyetértési joggal** kapcsolatos részletszabályok, valamint a helyi önkormányzat és a helyi nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a területi nemzetiségi önkormányzat együttműködése során megvalósuló mulasztáshoz kapcsolódó garanciális szabályok kialakítása valósult meg.
- A módosítással a nemzetiségi önkormányzatok részére **jogorvoslathoz** való jog került biztosításra, amennyiben nem kerül sor helyi önkormányzat feladatkörébe tartozó, a nemzetiségi jogokat közvetlenül érintő ügy megtárgyalására.
- Fontos cél volt a **nemzetiségi képviselő-testületek** működésének biztosítása, a működőképesség személyi feltételeinek pontosítása. A módosítással a nemzetiségi önkormányzati képviselő megbízatása megszűnésének esetei kibővültek a nemzetiségi törvény 87. § (3) bekezdése miatt kiírt időközi választás napjával, valamint a képviselő kilencven napon túli vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségének elmulasztásával. Annak érdekében, hogy a képviselő kilencven napon túl fennálló kötelezettségszegése ne tegye működésképtelenné a kis létszámú települési nemzetiségi képviselő-testületeket, a

módosítással a képviselő e kötelezettség mulasztásának jogkövetkezménye került szabályozásra.

- A fent említetteken túl az országos nemzetiségi önkormányzat önként vállalt közfeladatai kiegészültek az érintett miniszter engedélyével történő **szociális ellátó intézmény** alapításával és fenntartásával. Ezzel a módosítással a jövőben a valamely nemzetiséghez tartozó, szociális ellátásra szoruló honfitársaink esetében megteremtődik annak lehetősége, hogy nemzetiségi identitásuk maradéktalan megélésére szociális intézményi keretek között is lehetőségük legyen.
- Garanciális szabály került beépítésre arra vonatkozóan is, hogy a nemzetiségi nevelés-oktatásban résztvevő tanulók számára a **tankönyveknek** térítésmentesen kell rendelkezésre állniuk.

A Magyarországi nemzetiségek bizottsága 2021 áprilisában kezdeményezte a nemzetiségi törvény kiegészítését a nemzetiségi lista állítására vonatkozó részletszabályokkal. A nemzetiségi lista állítására vonatkozó szabályokat az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. törvény állapítja meg. A magyarországi nemzetiségek képviselőinek álláspontja szerint, az egységes jogalkalmazás kialakítása érdekében nélkülözhetetlenné vált a nemzetiségi lista állítására vonatkozó részletszabályok megalkotása. A törvényjavaslat tartalma az alábbiak szerint foglalható össze:

- Az országos nemzetiségi önkormányzat **közgyűlésén** az adott nemzetiséghez tartozó – a nemzetiségi listán mandátumot szerzett országgyűlési – nemzetiségi képviselő, továbbá a nemzetiségi szószóló állandó meghívottként, tanácskozási joggal részt vehet tekintet nélkül arra, hogy a közgyűlés ülése nyilvános vagy zárt.
- Az országos nemzetiségi önkormányzat közgyűlése át nem ruházható hatáskörében hoz döntést a **nemzetiségi lista** állításáról.
- A döntést legkorábban az országgyűlési képviselők általános választását megelőző naptári év október 1-jén, legkésőbb az országgyűlési képviselők általános választásának kitűzését követő húsz naptári napon belül hozza meg a közgyűlés a nemzetiségi lista állításáról.
- A közgyűlés zárt ülést tarthat a listaállítási kérdésében.
- A döntésből személyes érintettség miatt a képviselő nem zárható ki.
- A döntést legkésőbb a döntést követő naptári napon írásba kell foglalni és az országos nemzetiségi önkormányzat honlapján közzé kell tenni.
- A jogerős döntés minél korábbi meghozatala érdekében a döntést a választási jogorvoslatoknál hasonló módon sommás eljárásban lehet **felülvizsgálni**, amely során a választási iroda felterjesztő funkcióját a törvényességi felügyeletet ellátó fővárosi és megyei kormányhivatal látja el.
- A törvényességi felügyeleti jogkörök érvényesülése érdekében a kormányhivatal az eljárás során a törvény erejénél fogva érdekelt, így jogszerűtlenség észlelése esetén maga is kezdeményezheti a döntés felülvizsgálatát.

- A felülvizsgálati kérelmet kizárólag a törvény rendelkezésének súlyos megsértésére hivatkozással lehet benyújtani, ilyennek tekintendő különösen a listaállítási jogszerűségét érdemben befolyásoló törvénysértés, vagy ha a listaállítási során az e törvényben foglalt jogok és kötelezettségek gyakorlása nem felel meg a jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás követelményének.

Szintén a beszámolási időszakban, 2018 során a nemzetiségekért felelős szakterület ketté vált. A **kormányzati szerkezetátalakítás** következtében a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendeletben (a továbbiakban: Statútum) foglaltak alapján változás következett be a nemzetiségpolitikai szakterülethez tartozó hatáskörökben. A Statútum 32. § (1) bekezdés 2. pontja rögzítette, hogy a miniszterelnök általános helyettese a Kormány nemzetiségpolitikáért felelős tagja, a belügyminiszter kivételesen a Statútum 40. § (2) bekezdésében taxatív módon felsorolt jogszabályok tekintetében és azon belül is a roma nemzetiség vonatkozásában minősül a Kormány nemzetiségpolitikáért felelős tagjának.

3.

Mind az Alaptörvény, mind a nemzetiségi törvény vallja, hogy „minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez”. A nemzetiségi törvény az egyéni és a közösségi jogokat is szabályozza. Az egyéni nemzetiségi jogok között rendelkezik arról, hogy valamely nemzetiséghez való tartozás kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga. A nemzetiséghez való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető, azonban törvény vagy a végrehajtására kiadott jogszabály egyes nemzetiségi jogok gyakorlását az egyén nyilatkozatához kötheti. A nemzetiségi önazonossághoz való jog és valamely nemzetiséghez való tartozás kinyilvánítása – az e törvényben meghatározott kivétellel – nem zárja ki a kettős vagy többes kötődés elismerését [11. § (1)-(3) bekezdés].

Szintén a nemzetiségi törvény tér ki egyebek mellett arra, hogy az egyéni szabadság csak másokkal együttműködve bontakozhat ki. A nemzetiségek a magyar politikai közösség részei, és sajátos egyéni és közösségi jogaik alapvető szabadságjogok. A nemzetiségi törvény részletesen kitér a nemzetiségek egyéni jogaira (III. Fejezet) és közösségi jogaira (IV. Fejezet) is.

4. cikk

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy számára biztosítják a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi egyenlő védelem jogát. Ebben a vonatkozásban minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilos.

2. A Felek kötelezik magukat annak elfogadására, hogy – amennyiben szükséges – megfelelő intézkedéseket hoznak a gazdasági, a társadalmi, a politikai és a kulturális élet minden területén a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a többséghez tartozók közötti teljes és hatékony egyenlőség előmozdítása érdekében. E tekintetben kellő figyelmet fordítanak a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek sajátos körülményeire.

3. A 2. bekezdésben foglaltaknak megfelelő intézkedéseket nem lehet hátrányos megkülönböztetésként értékelni.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] tegyenek meg minden lehetséges intézkedést a tolerancia, a kultúrák közötti párbeszéd, a kölcsönös tisztelet és a megértés szellemének előmozdítása érdekében minden Magyarország területén élő személy között, valamint azért, hogy megteremtsék a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a magán- és a közéletben is kifejezhessék a kultúrájukat és identitásukat, különösen az oktatás, a kultúra, a sport és a média terén. A hatóságoknak határozott álláspontra kell helyezkedniük, és el kell ítélniük a rasszista vagy intoleráns beszédet a közszférában, különösen a politikai közbeszédben és a médiában.*

A nemzetiségi jogokat meghatározó jogszabályi környezet mára kialakult, amelyet a társadalomban zajló változásokhoz igazodva folyamatosan figyelemmel kísérünk a szükséges módosítások elvégzése érdekében. A jogszabályok kidolgozása során beépültek a szakmai jogszabályokba is a nemzetiségi vonatkozású rendelkezések. Az előző ország-jelentésben részletesen bemutattuk a megújult közjogi rendszerben született legfontosabb törvényeket, valamint összefoglaltuk a nemzetiségi törvény számos új és pozitív hozadékát – jelen ország-jelentésben ezért csupán a beszámolási időszakra vonatkozó, főbb jogszabályi változásokat ismertetjük.

Az Alaptörvény 2011-ben deklarálta a nemzetiségeket érintő, és alaptörvényi szintű szabályozást igénylő alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyeknek érvényesülését a nemzetiségi törvény biztosítja. A nemzetiségi törvény a hatálybalépése óta széles körben meghatározza a nemzetiségeket megillető egyéni és közösségi jogokat, amelyek megfelelnek az európai uniós és nemzetközi elvárásoknak, így a nemzetiségi törvény a beszámolási időszakban számottevő változáson nem ment keresztül.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Polgári Törvénykönyv) 2014. március 15-én lépett hatályba. Az új Polgári Törvénykönyv 2:54. § (5) bekezdése szerint a közösség (magyar nemzet, valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösség) bármely tagja jogosult – harminc napos jogvesztő határidőn belül – bírósághoz fordulni, ha személyiségének lényeges vonása az adott közösséghez tartozás és a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem érte. A jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésén kívül az igény érvényesítője a személyiségi jogsértésnek valamennyi szankcióját érvényesítheti.

A közösség megsértése esetén az ügyész – az általános elévülési időn belül – a sértett hozzájárulása nélkül indíthat keresetet. A gyűlöletbeszéd szabályozásának hátterét az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság korábbi gyakorlatában megjelent azon elmélet adta, amely szerint speciális csoportok esetén a csoportot ért jogsérelem átsugárzik a csoport tagjaira, akik így jogosultak lehetnek igényt érvényesíteni.

A nemzetiségi törvényben meghatározott nemzetiségi önkormányzatok költségvetési támogatásainak részletszabályait 2016 decemberéig a nemzetiségi célú előirányzatokból nyújtott támogatások feltételrendszeréről és elszámolásának rendjéről szóló 428/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet tartalmazta, majd 2017. január 1-jétől a szabályozás kormányrendeleti szintről törvényi szintre emelkedett, jelezve ezzel a nemzetiségek központi támogatásának fontosságát. 2017-től a nemzetiségi önkormányzatok működési és feladatalapú támogatásainak feltételeit és azok elszámolási rendjét a mindenkori költségvetési törvény melléklete tartalmazza.

A nemzetiségi törvény által előírt, 100 évre vonatkozó feltételt már a korábbi, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: 1993. évi törvény) is tartalmazta, az új nemzetiségi törvény az 1993. évi törvényre alapozva fejlesztette tovább Magyarország nemzetiségpolitikáját. A nemzetiségpolitika megvalósítása elképzelhetetlen a nemzetiségi közösségek, az azokhoz tartozó egyének mindennapi aktivitása nélkül. A véleményezési, egyetértési, együttdöntési jog gyakorlása a nemzetiségi önkormányzati rendszer keretében helyi, regionális és országos szinten valósul meg.

Az 5. ország-jelentésben azonnali intézkedésre vonatkozó ajánlás fogalmazódott meg a romákkal kapcsolatos szakpolitikák átláthatóbb és hatékonyabb kialakítására, összehangolására és végrehajtására. 2017-2018 májusa között a nemzetiségekkel kapcsolatos kormányzati tevékenység központja a Miniszterelnökségre, majd onnan a roma nemzetiségi ügyek a Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkársághoz került át, ahol a konkrét koordinációs feladatokat a Felzárkózási Fejlesztések Főosztálya látja el.

A Helyettes Államtitkárság kiemelt partnerének tekinti a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságát, valamint az alapvető jogok biztosának a nemzetiségi jogok védelmét ellátó helyettesét, aki a kormányhivatalok mellett rendszeresen részt vett a nemzetiségi törvény módosításának előkészítésében. A Belügyminisztérium Felzárkózási Fejlesztések Főosztálya a roma nemzetiségi feladatok keretében rendszeres kapcsolatot tart a Miniszterelnökség Nemzetiségi Főosztályával, az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságával, kiemelten a roma nemzetiségi szószólóval, az országos és a helyi roma nemzetiségi képviselőkkel, a roma oktatási és kulturális intézmények vezetőivel, kormányhivatalokkal és a támogatások, pályázatok lebonyolításával megbízott Támogatáskezelő szervezetekkel.

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 2011. évi CCIII. számú törvény elismerve, hogy a Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők, és Alaptörvényben biztosított joguk az Országgyűlés munkájában való részvétel, biztosítja a nemzetiségi képviselők kedvezményes mandátumhoz jutásának lehetőségét. A mandátumszerzés megkönnyítése érdekében úgynevezett kedvezményes kvótát állapít meg, amelynek segítségével – az egyébként az Országgyűlésbe jutáshoz szükséges szavazatszám negyedével – nyerhető el a nemzetiségi képviselői mandátum. Azon nemzetiségek számára, melyek nem szereznek kedvezményes mandátumot, a nemzetiségi szószólói jogintézmény bevezetésével biztosítja az Országgyűlés munkájában való részvételt. A szószóló az országos nemzetiségi önkormányzat jelöltlistájának első helyén szereplő jelölt lehet. Az Országgyűlésről szóló 2012. évi XXXVI. törvény értelmében a nemzetiségi listáról mandátumot szerző képviselő, valamint a nemzetiségi szószóló tagja a nemzetiségeket képviselő állandó országgyűlési bizottságnak, amely a nemzetiségeket érintően az Országgyűlés kezdeményező, javaslattevő, véleményező és a kormányzati munka ellenőrzésében közreműködő szerve. A 2022. évi országgyűlési választások során az Országos Roma Önkormányzat nem tudott listát állítani, ezért a roma nemzetiség jelenleg parlamenti képvisellel nem rendelkezik, így az országgyűlés munkájában roma nemzetiségi szószóló útján jelenleg nem képviselteti magát.

A Magyarországon élő bolgárok, görögök, horvátok, lengyelek, németek, örmények, románok, ruszinok, szerbek, szlovákok, szlovének, ukránok helyzete – gazdasági, társadalmi belső és külső környezetükből adódóan – nagymértékben azonos a többség helyzetével, így nem jellemző a hátrányos megkülönböztetésük. Esetükben éppen ezért nem is az *integráció*, hanem az *asszimiláció* megállítása a legfontosabb kérdés.

A nemzetiségi biztoshelyettes álláspontja

A nemzetiségi biztoshelyettes **3/2020. számú elvi állásfoglalása**⁷ a romák történelmének iskolai tantervekbe és tananyagokba történő szakszerű és hatékony beemeléséről szól. Az elvi állásfoglalás összegzése a tolerancia és a párbeszéd tekintetében – bár kifejezetten a roma történelem, kultúra és identitás kérdésére fókuszál – valamennyi magyarországi nemzetiség esetében irányadónak tekinthető: *„A fiatal generáció széleskörű és tényszerű tájékoztatása és szemléletformálása kiemelten fontos feladata a közoktatásnak és a nem-formális oktatás szereplőinek is. Pozitív példaként említhető az a tény, hogy az elmúlt években a romákra vonatkozó tudástartalmak nagyobb számban fordulnak elő a Nemzeti alaptantervben, továbbá a roma holokauszt említése is megjelent a forgalomban lévő tankönyvekben. Ahhoz azonban, hogy a roma történelem és holokauszt oktatására méltó módon, magas szakmai színvonalon kerülhessen sor, valamint betöltse szemléletformáló szerepét, az oktatási rendszerben és pedagógusképzésben további változtatásokra és a tananyagok, taneszközök, kiemelten pedig a tankönyvek fejlesztésére van szükség. Meggyőződésem, hogy a roma történelem és kultúra megfelelő minőségű oktatása olyan eszközzé válhat Magyarországon, amely nemcsak azt segítheti elő, hogy a roma közösségek az Alaptörvényben meghatározott önazonosságuk szabad vállalásához és megőrzéséhez való jogukkal élhessenek, hanem arra is alkalmas, hogy a társadalom tagjaiban kialakítsa és megerősítse azt az értékrendet, amely az emberi jogok tiszteletén alapszik. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a CM/Rec(2020)2 számú ajánlásával erre a proaktív hozzáállásra ösztönzi a tagállamokat, kihangsúlyozva, hogy az oktatás a befogadó társadalom kialakításának és az előítéletek leküzdésének alapvető eszköze.”*

A nemzetiségi biztoshelyettes **3/2018. számú elvi állásfoglalása**⁸ a nemzetiségi kulturális autonómia érvényesüléséről szól a közszolgálati médiaszolgáltatás területén. Az átfogó vizsgálat keretében a nemzetiségi biztoshelyettes a 2004-ben publikált nemzetiségi média-vizsgálat tapasztalatait vetette össze a 2018-ban tapasztalt helyzettel, illetve részleteiben is elemezte a közszolgálati médiaszolgáltató nemzetiségekkel kapcsolatos kötelezettségeinek napjainkban történő tényleges megvalósulását. A közszolgálati médiaszolgáltatás nemzetiségi műsorokat érintő problémáit a nemzetiségi képviselő és a szószólók, valamint az országos nemzetiségi önkormányzatok képviselői a nemzetiségi biztoshelyettes mandátumainak időtartama alatt több alkalommal is felvetették. A nemzetiségi műsorok gyártásának kiszervezésével, valamint az átszervezésekkel összefüggésben konkrét panaszok is érkeztek a nemzetiségi biztoshelyetteshez, aki a vizsgálat során először összeállította a közszolgálati nemzetiségi médiaszolgáltatás problématerképét, és ennek alapján a legfontosabb kérdésekben tájékoztatást kérő levéllel fordult a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap vezérigazgatójához is. Ezt követően szakértői kerekasztal-beszélgetést szervezett az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalában a nemzetiségi jogok közmédiában való érvényesüléséről a nemzetiségi közmédia helyzetének alaposabb megismerése és a problémák megoldási lehetőségeinek megvitatása érdekében. 2017-ben és 2018-ban a közmédia vezetőivel az említett megkeresésen túl személyes egyeztetésekre is sor került. A hazai nemzetiségi médiahelyzet értékelésének nemzetközi kontextusba helyezése érdekében a nemzetiségi biztoshelyettes

⁷ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbb/-/a-nemzetisegi-ombudsmanhelyettes-3-2020-szamu-elvi-allasfoglalasa-a-romak-tortenelmenek-iskolai-tantervekbe-es-tananyagokba-torteno-szakszeru-es-hatek?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnjbb%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fq%3D3%252F2020

⁸

https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/3055496/3_2018+sz.+%C3%A1II%C3%A1sfoglal%C3%A1s+a+nemzetis%C3%A9gi+kultur%C3%A1lis+autonomia+%C3%A9rv%C3%A9nyes%C3%BC1%C3%A9s%C3%A9r%C5%91I+a+k%C3%B6zszolg%C3%A1lati+m%C3%A9diaszolg%C3%A1lat%C3%A1s+ter%C3%BClet%C3%A9n.pdf/9cf87f06-cd96-8b54-21e2-7aa764e3618d?version=1.0&t=1565011913118

részletesen áttekintette a Tanácsadó Bizottság által kiadott ország-jelentéseknek a nemzetiségek médiához való hozzáféréseivel és a nemzetiségi jogoknak a médiában való érvényesülésével kapcsolatos megállapításait és ajánlásait mind Magyarország, mind pedig a szomszédos országok tekintetében.

A vizsgálat alapján elkészült elvi állásfoglalásban a nemzetiségi biztoshelyettes megállapította, hogy a terület jogi szabályozása rendezett, a vizsgálat során feltárt problémák és visszasságok elsősorban a rendelkezések gyakorlati végrehajtásával, illetve az intézményrendszer működ(tet)ésével függnek össze. A gyakorlat ugyanis nem minden esetben veszi figyelembe a média és a szélesebb társadalmi környezet jellegéhez kapcsolódó speciális tényezőket, különös tekintettel a nemzetiségi műsorok sugárzási időpontjainak ütemezésére, a vétel és a minőség műszaki elérhetőségére, illetve az érintett közösségek igényeire és kifejezett kívánságaira. Ennek megfelelően az elvi állásfoglalásban kiemelt fókuszpontok a nemzetiségi közösségek és a közmédia vezetése közötti koordináció és kooperáció, a nemzetiségekről kialakuló médiakép, a nemzetiségi média infrastruktúrája, szervezete és finanszírozása, a nemzetiségi adásokhoz való technikai és organikus hozzáférés, illetve a nemzetiségi közmédiára vonatkozó átfogó stratégiai koncepció hiányának kérdései.

A fentiek alapján, a vizsgálattal érintett téma kiemelt fontosságára és a szabályozás módosítási igényeire, illetve lehetőségeire tekintettel a nemzetiségi biztoshelyettes javasolta, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató vezetése és a magyarországi nemzetiségek reprezentatív testületei között induljon valós és érdemi párbeszéd a helyzet áttekintése, a nemzetiségek részéről felvetett problémák érdemi vizsgálata és a megoldási lehetőségek megvitatása érdekében, továbbá az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága – az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetői és az érintett szakértők bevonásával – tekintse át a közszolgálati médiaszolgáltatással kapcsolatos jelenlegi helyzetet.

A nemzetiségi biztoshelyettes **4/2018. számú elvi állásfoglalása**⁹ a nemzetiségi kulturális autonómia érvényesüléséről szól a hazai filmművészet és filmgyártás területén. 2018-ban a nemzetiségi biztoshelyettes egy másik, szintén a nemzetiségi kulturális autonómia egy speciális vonatkozását vizsgáló elvi dokumentumot is kidolgozott, ez az elvi állásfoglalás a hazai filmművészet és filmgyártás területén tekinti át a nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülését. A nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálata a nemzetiségi filmalkotások előállítását, terjesztését és megőrzését elősegítő, valamint a nemzetiségi filmművészet értékeinek bemutatását célzó intézkedések összegzése mellett kiterjedt a nemzetiségi közösségek jogszabályokban biztosított aktív önreprezentációs eszközeinek és lehetőségeinek feltárására is. Ennek keretében bemutatja azokat a kihívásokat, amelyekkel a nemzetiségi filmműhelyek alkotói, a filmalkotások forgalmazói és azok megőrzői szembesülnek az említett jogok biztosítása, érvényre juttatása és gyakorlása során, bemutatja ugyanakkor a feltárt hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat is.

Az elvi állásfoglalás tartalmi és szakmai szempontból egyaránt szerves egységet alkot a 3/2018. számú, „A nemzetiségi kulturális autonómia érvényesülése a közszolgálati médiaszolgáltatás területén” című elvi állásfoglalással. A két dokumentum együtt mutatja be a nemzetiségi

9

https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/3055496/4_2018+sz.+%C3%A1ll%C3%A1sfoglal%C3%A1s+a+nemzetis%C3%A9gi+kultur%C3%A1lis+auton%C3%B3mia+%C3%A9rv%C3%A9nyes%C3%BCl%C3%A9s%C3%A9r%C5%91l+a+hazai+filmm%C5%B1v%C3%A9szet+%C3%A9s+filmgy%C3%A1rt%C3%A1s+ter%C3%BClet%C3%A9n.pdf/88fe4c7d-06e8-558b-94cc-1c8b9ac229f1?version=1.2&t=1565011940482

önreprezentáció közösség- és társadalomformáló hatása szempontjából két legfontosabb területének jelenlegi helyzetét és adottságait, valamint társadalmi hatásmechanizmusát.

Vizsgálata során a nemzetiségi biztoshelyettes felhasználta a nemzetiségi és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa által 2010-ben folytatott vizsgálatának tapasztalatait és azokat vetette össze a jelenlegi helyzettel, részleteiben is elemezte a nemzetiségi filmalkotások előállítását, támogatását, terjesztését és archiválását érintő jogszabályi környezetet és gyakorlati tapasztalatokat, továbbá feltárta a hazai nemzetiségi filmművészet és filmipar értékeit. Eljárása során az érintettek írásbeli megkeresése útján tájékozódott. Ennek keretében a nemzetiségi biztoshelyettes tájékoztatást kért a nemzetiségi filmgyártás, filmterjesztés és a filmalkotások archiválási feladatait és támogatását ellátó kormányzati szereplőktől, közigazgatási szervektől és közszolgáltatóktól, valamint tanulmányozta az érintett területen keletkezett és rendelkezésre álló dokumentumokat, így a releváns hazai és európai uniós jogszabályokat, nemzetközi szerződéseket, nemzetközi ajánlásokat, illetve a témában készült tudományos értekezéseket.

A nemzetiségi biztoshelyettes az állam nemzetiségi filmművészethez és filmgyártáshoz kapcsolódó feladatellátási kötelezettségével összefüggésben strukturális problémát nem tárt fel, azonban számos olyan nehézséget tapasztalt, amely a területet érinti, legyen szó filmalkotások előállításáról, forgalmazásáról, megőrzéséről vagy más módon történő felhasználásáról.

Az állásfoglalásban vizsgált terület kiemelt fontosságára és a szabályozás esetleges módosítási lehetőségeire tekintettel a nemzetiségi biztoshelyettes állásfoglalásában több konkrét javaslatot is megfogalmazott.

Javaslaival a nemzetiségi biztoshelyettes felhívta az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságát, valamint a nemzetiségi filmgyártás, filmterjesztés és a filmalkotások archiválási feladatait és támogatását ellátó kormányzati szereplőket, közigazgatási szerveket és közszolgáltatókat, hogy egymással is együttműködve – az országos nemzetiségi önkormányzatok vezetőinek bevonásával, illetve véleményük kikérésével – tekintsék át a nemzetiségi filmipart és filmművészetet érintő jogszabályi és finanszírozási környezetet, és a jogi szabályozás és a mozgóképszakmai támogatási rendszer módosításával kapcsolatosan fontolják meg közös, a Magyarországon élő nemzetiségek igényeit és érdekeit egyaránt kielégítő álláspont kialakítását.

(2) Ajánlás: [A magyar hatóságok] hatékonyan azonosítsák, vegyék nyilvántartásba, vizsgálják ki, vonják büntetőeljárás alá és szankcionálják a gyűlölet-bűncselekményekért és a gyűlöletbeszédért felelős személyeket, csökkentsék a bejelentetlenül maradó gyűlöletbeszéd mértékét a jogszabályi rendelkezések módosításával és megerősítésével, valamint a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségekről nyújtott tájékoztatással.

A kormány álláspontja szerint a vagyoni, vallási, etnikai, világnézeti, politikai meggyőződésre tekintet nélkül mindenki számára garantálni kell a védelem jogát, amelyet az egyik legalapvetőbb emberi jognak tart, ezért több intézkedést hozott a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi szabályozásával kapcsolatban. Az Igazságügyi Minisztérium tájékoztatása szerint büntetőjogi szempontból a rasszizmus, az antiszemitizmus vagy egyéb hátrányos megkülönböztetés által motivált nem erőszakos, uszító jellegű magatartások közé első sorban a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (a továbbiakban: Büntető Törvénykönyv) szabályozott egyes [önkényuralmi jelkép használata (335. §), közösség elleni uszítás (332. §), a nemzeti szocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása

(333. §)] bűncselekmények sorolhatók, míg az erőszakos cselekmények közül a közösség tagja elleni erőszakot (Büntető Törvénykönyv 216. §) kell kiemelni.

A közösség elleni uszítás bűncselekményével kapcsolatban az EU Pilot programon keresztül az Európai Bizottság 2015. december 23-án megkeresést intézett a magyar Kormányhoz a Tanács rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről szóló 2008/913/IB kerethatározata (2008. november 28.) magyarországi átültetése tárgyában. Az Európai Bizottsággal történt egyeztetések eredményeként sor került a Büntető Törvénykönyv kérdéses rendelkezéseinek módosítására, amely értelmében a Büntető Törvénykönyv 332. §-a szerinti tényállás kifejezett hivatkozást tartalmaz a gyűlölet mellett az „erőszakra” történő uszításra is. Ennek megfelelően, a gyűlöletre uszítás tehát nem jelenti egyértelműen az erőszak közvetlen veszélyét, illetve az erőszakos jellegű konkrét sérelem reális lehetőségét, ez utóbbit a „erőszakra uszít” elkövetési magatartás fedi le. A Büntető Törvénykönyv hatályba lépése és az Alaptörvény negyedik módosításától kezdődően a hatóságok gyűlölet-bűncselekmények terén tanúsított hozzáállásában folyamatos fejlődés volt megfigyelhető, így a beszámolási időszakban egyre több nyomozás indult, az ügyészség és a bíróság pedig egyre több esetben tudta az elkövető bűnösségét megállapítani, és határozatában sajátos magatartási szabályként különleges intézkedéseket írtak elő az elkövetőknek, így például holokauszt emlékhely meglátogatását vagy a témára vonatkozó könyvek elolvasását.

A 2018. július 1-én hatályba lépett büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: büntetőeljárás törvény) értelmében az online elkövetett gyűlölet-keltő bűncselekményekkel kapcsolatban kényszerintézkedésként az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét lehet elrendelni (büntetőeljárás törvény 335-336. § és 338. §). A büntetőeljárás törvény lehetőséget kíván adni a nem hatósági kényszerintézkedés alapján történő eltávolításra azzal, hogy feljogosítja az eljáró szervet a kényszerintézkedés alkalmazása előtt az önkéntes eltávolítás érdekében történő felhívásra. Hangsúlyozni kell, hogy a felhívás teljesítése nem kötelező. Abban az esetben, ha az ilyen adattartalom külföldön található szolgáltató rendelkezése alatt áll, nemzetközi bűnügyi jogsegély keretében kell kezdeményezni a jogsértő adattartalom eltávolítását. Ha ez a megkeresés nem vezet eredményre, a bíróság az adattartalom blokkolását rendeli el, ezáltal az adott tartalom a magyar felhasználók részére az internet szolgáltatás körében nem lesz elérhető. Mindazonáltal a blokkolás sem biztosít tökéletes védelmet, mivel technikai úton megkerülhető, ezért a nemzetközi szintű összefogás mindenképpen támogandó a sikeresebb fellépés érdekében. Az online gyűlöletbeszéddel és gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni hatékony küzdelemhez elengedhetetlen továbbá az is, hogy a közösségi médiaszolgáltatók (Facebook, Twitter, YouTube stb.) maguk is tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy az általuk üzemeltetett platformokon ne jelenhessenek meg jogsértő tartalmak. Ez egyrészt egy hatékonyan és következetesen érvényesülő önszabályozást igényel a részükről, másrészt a közvetítő szolgáltatásukkal kapcsolatos jogi felelősségük kérdéseinek a rendezése is megfontolásra érdemes.

A rendőrség közrendvédelmi és bűnügyi állománya a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasításában (a továbbiakban: ORFK utasítás) foglaltak alapján rendelkezett az állomány képzéséről.

Az Országos Rendőr-főkapitányság bűnügyi szakterülete valamennyi, megyei (budapesti) rendőr-főkapitányság szervezetében a gyűlölet-bűncselekmény vonatkozásában képzéseket tartott. A képzésen az Alapvető Jogok Biztosá Hivatalának rendészeti igazgatója, az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa tartott előadást a gyűlölet-bűncselekmények természetéről,

specifikumáról. A 2022 májusában indult szolgálatparancsnoki képzésben önálló oktatási témaként jelenik meg a gyűlölet-bűncselekmények és az ehhez hasonló bűncselekmények elkövetése során követendő rendőri fellépés és intézkedési metodika.

A Belügyminisztérium Rendészeti Továbbképzési Rendszerében 2022. március 8-tól központi továbbképzési programként elérhető az „Antiszemizmus és gyűlölet-bűncselekmény” című képzés, melyet 2022. április 11-ig 15043 fő hivatásos állományú munkatárs végezte el.

A gyűlölet-bűncselekményekkel összefüggő ismeretek oktatása megjelenik a közbiztonsági rendőrzáró képzés alapkiképzésében, a járőrtársi képzési tanegységben is. A képzésektől függetlenül a végrehajtói állomány eligazításainak rendszeresen tárgya az intézkedések során elvárt magatartás, az objektivitás fontossága, a követendő protokoll, a megkülönböztetés tilalma és az előítélet-mentes rendőri fellépés.

Az ORFK utasítás 13. pontja alapján minden rendőrkapitányságon mentort kell kijelölni a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítésére. Az ORFK utasítás 14. pontja alapján minden megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságon legalább egy fő területi gyűlölet-bűncselekmény szakvonaltartót (a továbbiakban: területi szakvonaltartó) kell kijelölni, akiknek feladatai közé tartozik megismerni és figyelemmel kíséreni az Alkotmánybíróság, valamint a bíróságok gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos döntéseit, fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményre utaló körülmények észlelése esetén haladéktalanul intézkedni a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére. Ugyancsak a területi szakvonaltartó feladata figyelemmel kíséreni a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó média megjelenéseket, figyelemmel kíséreni a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, és jogsértés gyanújának észlelése esetén megtenni a szükséges intézkedéseket, valamint az elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket rövid úton jelenteni a gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetőjének. A gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetője figyelemmel kíséri az elkövetett bűncselekményeket, és ha fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, haladéktalanul intézkedik a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére.

A gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos adatgyűjtés vonatkozásában fontos előrelépés, hogy a büntetőeljárás törvény hatálybalépésével egyidejűleg, 2018. július 1-jétől az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika rendszere módosult, amely a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatok rögzítését is érintette. A statisztikai adatgyűjtés adattartalma módosításának köszönhetően valamennyi bűncselekmény esetén lehetőség van az előítéletes motívum, valamint az előítéletes indíték jellegének – a bűncselekmény mely csoport tagja ellen irányult – feltüntetésére. Korábban csak a nemzeti, faji, etnikai, vallási csoport tagja elleni erőszak esetén volt kötelező a védett tulajdonságot feltüntetni, jelenleg a fogyatékos, a szexuális irányultság és a nemi identitás alapján elkövetett gyűlölet-bűncselekmények esetén is megköveteli ezt az Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika.

Az Országos Rendőr-főkapitányság és az Országos Roma Önkormányzat 1999. szeptember 16-án együttműködési megállapodást kötött, amelynek végrehajtásáról az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv és a roma nemzetiségi önkormányzatok közötti együttműködésről, kapcsolattartásról szóló 22/2011. (X. 21.) ORFK utasítás rendelkezik. Az országos feladatterv végrehajtása során a rendőrkapitányságok figyelemmel kísérik és felterjesztik a területi szervek kapcsolattartási munkacsoportjai részére a roma lakosság részéről érkező, valamint a jogvédő szervezetek által tett olyan panaszokat, feljelentéseket és

bejelentéseket, amelyekben kifejezetten a roma származás miatti diszkriminatív rendőri intézkedést, eljárást kifogásolják.

A 2021. évben jogvédő szervezettől panasz nem érkezett, a roma lakosság részéről országos szinten 12 panaszt nyújtottak be, köztük több olyat is, amelyben nem a nemzetiségi csoporthoz való tartozás miatti rendőri intézkedést panaszolták. A panaszok közül kettő volt megalapozott. A területi szervek kapcsolattartási munkacsoportjaiból kialakított kríziskezelő munkacsoportok bevonására 2021-ben nem volt szükség.

A roma nemzetiségi ügyeket és szabályozást az alapvető jogok biztosa is vizsgálja. Az Alaptörvény [30. cikk (3) bekezdés] szerint: „Az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. A helyettesek a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét látják el.” A nemzetiségi törvény 8. §-a pedig deklarálja, hogy a nemzetiségi biztoshelyettes figyelemmel kíséri a nemzetiségek jogainak érvényesülését, és megteszi a külön törvény szerinti szükséges intézkedéseket. A nemzetiségi biztoshelyettes a beszámolási időszak során Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet volt.

Az ombudsman évente készít jelentést az Országgyűlés számára – többek között a nemzetiségekre vonatkozóan – a hatáskörét érintő kérdésekről és e jelentések a Keretegyezményben foglalt kérdéseket is érintik. (Az éves jelentések elérhetők a www.ajbh.hu internetes honlapon.) Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít egyebek mellett a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmére. Ezt a feladatát a nemzetiségi biztoshelyetessel munkamegosztásban, szoros szakmai együttműködésben látja el.

A rendőrség szerepe a gyűlölet-bűncselekményekkel szemben folytatott küzdelemben, beleértve a nem kormányzati szervezetek állami képzésekbe való bevonásának tapasztalatait, lehetőségeit is

A gyűlölet-bűncselekmények súlyosan sértik az emberi méltóságot, így azokban az esetekben, amikor a bűncselekmény háttérében előítéletességet lehet feltételezni, nagy jelentőséggel bír, hogy e cselekmények nyomozását különös gondossággal végezze az általános nyomozó hatóságként eljáró rendőrség, és az ügyészség. A hatékony rendészeti válasz nemcsak a szankcionálást szolgálja, hanem annak megerősítését is, hogy a társadalom elítéli az előítélet-alapú bűncselekményeket, továbbá elősegíti a nemzetiségi csoportok hatóságokba vetett bizalmának helyreállítását annak hangsúlyozásával, hogy képesek megvédeni a csoport tagjait az előítélet vezérelte erőszakos tettekkel szemben.

A gyűlölet-bűncselekmények esetén alapvető probléma a bűncselekmények helytelen, „alul” minősítése, amelynek kiküszöbölése, a helyes jogi minősítés, a hatékony nyomozás érdekében szükséges az egységes feladat-végrehajtás, a gyűlölet-bűncselekményekre adott egységes, hatékony és szakszerű rendészeti válasz. Ennek érdekében született meg az ORFK utasítás, amely a gyűlölet-bűncselekmények felismerése és nyomozása során az előítélet-indikátorokra alapoz.

Az indikátorok ugyan önmagukban nem bizonyítják az előítéletes indítékot, ugyanakkor már egyetlen indikátor jelenléte is indokolja, hogy a nyomozás az esetleges előítéletes indítékra is kiterjedjen.

Az indikátorok hasznos eszközt jelentenek a nyomozási cselekmények megtervezése során is, ugyanis, ha felmerül az előítéletes indíték gyanúja, valamennyi indikátort fel kell tární, dokumentálni, és a vádemelési indítványban, valamint a vádiratban szerepeltetni kell, így megkönnyítve az ügyészség, illetve a bíróság munkáját a motiváció bizonyítására. Az indikátorok a későbbiekben akár közvetett bizonyítékokká is válhatnak, a bizonyítékok teljes körű feltárása pedig törvényi kötelezettség.

Az Országos Rendőr-főkapitányság rendészeti és bűnügyi szakterülete által közösen elkészített „Tegyünk Ellene Együtt!” tájékoztató kiadvány a gyűlölet-bűncselekmények áldozatai számára hasznos információkat és segítő tanácsokat tartalmaz. A kiadványt 2021 februárjában 22 000 példányban állították elő. A tájékoztatókat az állampolgárok számára jól látható helyre (ügyfélvárók, panaszirodák) elhelyezték, valamint a roma csoportokat képviselő szervezetek részére is külön eljuttatták.

A belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek hivatásos állományú tagjainak továbbképzési és vezetőképzési rendszeréről, valamint a rendészeti utánpótlási és vezetői adatbankról szóló 2/2013. (I. 30.) BM rendelet [a továbbiakban: 2/2013. (I. 30.) BM rendelet] 3. §-a alapján a belügyi szerv hivatásos állományának továbbképzését a központi továbbképzési programokkal, a minisztérium továbbképzéssel kapcsolatos feladatokat ellátó szervezeti egysége által szervezett és lebonyolított rendészeti továbbképzési programokkal, irányítói és vezetői továbbképzési programokkal, a belügyi szerv által a saját állománya számára szervezett szakmai belső továbbképzési programokkal, valamint a nyilvántartásba vett képzőintézmények által szervezett minősített továbbképzési programokkal kell megvalósítani. A 2/2013. (I. 30.) BM rendelet 12. §-a alapján a hivatásos állomány továbbképzése kizárólag a továbbképzési programjegyzéken szereplő, nyilvántartásba vett programok alapján végezhető.

A nem kormányzati szervezetek a hivatásos állomány továbbképzésében akkor vehetnek részt, ha a 2/2013. (I. 30.) BM rendelet 1. § 12. pontja szerinti nyilvántartásba vett képzőintézménynek – azaz felsőoktatási intézménynek, nyilvántartásba vett felnőttképzőnek vagy köznevelési intézménynek – minősülnek, és továbbképzési programjuk a programminősítési eljárás követelményeinek megfelel.

Az ORFK utasítás alkalmazása során szerzett gyakorlati tapasztalatok

A rendőrök számára az elmúlt években a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatban tartott képzések és a rendőrségen belüli tudatosságnövelés

A rendőrség közrendvédelmi és bűnügyi állománya az ORFK utasításban foglaltaknak megfelelően 2019-ben oktatásban részesült az előítélet-indikátor listáról és annak használatáról, valamint a gyűlölet-bűncselekmények jellemzőiről. A képzéseket ezt követően a megyei (budapesti) rendőr-főkapitányságok saját hatáskörben szervezték.

A COVID-19 járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet időtartama alatt a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével kapcsolatban az Országos Rendőr-főkapitányság által tervezett képzések elmaradtak. Az elmaradt képzések pótlása érdekében 2022. május 26-án az Országos Rendőr-főkapitányság bűnügyi szakterülete valamennyi, megyei (budapesti) rendőr-főkapitányság szervezetében a gyűlölet-bűncselekmény vonatkozásában kijelölt területi szakvonaltartó és mentori állomány részére egynapos átfogó képzést tartott. A képzésen az Alapvető Jogok Biztos Hivatalának rendészeti igazgatója az alapvető jogok biztosának az előítélet motiválta bűncselekményekre adott rendészeti válaszokat érintő vizsgálatának

tapasztalatairól és ajánlásairól adott tájékoztatást. Az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa a gyűlölet-bűncselekmények természetéről, specifikumáról tartott előadást, amelyhez szervesen kapcsolódva a „Gyűlölet-bűncselekmények profi kezelése vs. sztereotípiák – Úrrá lehet-e lenni a rossz tapasztalatokon?” címmel az elvárt rendőri attitűdről esett szó. Természetesen az anyagi jogi ismeretek átadása, valamint az ORFK utasításban foglalt feladatok ismertetése is megtörtént, kiemelt hangsúllyal érintve a rendészeti és a bűnügyi szolgálati ág együttműködését.

A 2022 májusában indult szolgálatparancsnoki képzésben önálló oktatási témaként jelenik meg a gyűlölet-bűncselekmények és az ehhez hasonló bűncselekmények elkövetése során követendő rendőri fellépés és intézkedési metodika. Az intézkedéstaktikai képzések során kiemelt hangsúlyt kap a rendőrök intézkedéseinek objektív, határozott, törvényes és szakszerű, részrehajlás nélküli végrehajtása. A képzések során külön erre a kérdéskörre felépített szituációk erősítik a rendőrök érzékenységét.

A Belügyminisztérium Rendészeti Továbbképzési Rendszerében 2022. március 8-tól központi továbbképzési programként elérhető az „Antiszemitizmus és gyűlölet-bűncselekmény” című képzés, amely a rendőrség hivatásos állományú tagjai részére kötelező továbbképzési program, és 2022. december 31-ig kellett teljesíteni. A továbbképzést 2022. április 11-ig 15.043 fő hivatásos állományú munkatárs végezte el.

A közbiztonsági rendőrijárőr képzésben az alapkiképzésben, a járőrtársi képzési tanegységben és a járőrképzési tananyagegységben jelenik meg a gyűlölet-bűncselekményekkel összefüggő ismeretek oktatása.

Az alapkiképzés során a „Társadalom és kommunikációs ismeretek” tantárgy keretében foglalkozás tárgya a tolerancia témaköre (két tanóraban), valamint „Jogi ismeretek” tantárgy keretében az alkotmányjoggal összefüggésben (két tanóraban) oktatják az emberi jogokkal összefüggő ismereteket.

A járőrtárs képzési tananyagegységben a „Társadalom és kommunikációs ismeretek” tantárgy részeként összesen öt foglalkozás (tíz tanóra) vonatkozik erre a témakörre, ennek keretében két foglalkozás (négy tanóra) a „Helyzetnek megfelelő kommunikáció az intézkedések során különböző nemű, életkorú, társadalmi helyzetű stb. személyekkel”, továbbá három foglalkozás (hat tanóra) során az alábbi témakörökre épül a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos ismeretanyag:

- a multikulturális társadalom,
- a rendőri intézkedés megfelelő eszközválasztását befolyásoló ismeretek,
- a kulturális különbségek a szubkultúrák vonatkozásában,
- az LMBTQ közösségek,
- az előítélet, diszkrimináció,
- az előítélet-mentesség fontossága a rendőri munkában.

A Járőr képzési tananyagegységben a „Büntetőjogi ismeretek” tantárgyban egy önálló foglalkozás keretében (két tanóra) elemzik a közösség tagja elleni erőszak bűncselekményt.

A képzésektől függetlenül a végrehajtói állomány eligazításainak rendszeresen tárgya az intézkedések során elvárt magatartás, az objektivitás fontossága, a követendő protokoll, a megkülönböztetés tilalma és az előítélet-mentes rendőri fellépés. Az ORFK utasításban foglaltak gyakorlati alkalmazásának támogatására a gyűlölet-bűncselekmények felismerését

segítő, magyarázattal és példákkal ellátott előítélet-indikátorok listáját segédletként minden rendőri szerv megkapta, továbbá a rendőrség belső internetes hálózatán is elérhető.

Az elfogultsági mutatók rendőrök általi bejelentésének gyakorisága

A rendőrség az elfogultsági mutatók bejelentése tekintetében statisztikát nem vezet, erre vonatkozó adattal nem rendelkezik. Az elfogultsági mutató érzékelését, felismerését ténylegesen nem lehetséges mérni, jelentősége abban mutatkozik meg, hogy az elfogultsági mutatók alkalmazása a rendőri gondolkodásba, munkába beépül, az adott bűncselekmény esetén automatikusan vizsgálat, mérlegelés tárgyát képezi.

Az egyes rendőrkapitányságokon a mentorok kinevezése és munkája

Az ORFK utasítás 13. pontja alapján minden rendőrkapitányságon mentort kell kijelölni a gyűlölet-bűncselekmények felismerésének elősegítésére. A mentorok – a rendőr-főkapitányságok adatszolgáltatása alapján – általánosságban a következő feladatokat látják el:

- a rendőrkapitányság illetékességi területén figyelemmel kísérik a gyűlölet-bűncselekményekkel és a gyűlölet motiválta incidensre utaló körülménnyel kapcsolatos bejelentéseket, eljárásokat, a végrehajtott nyomozási cselekményeket,
- a gyűlölet-bűncselekmények miatt folyamatban lévő nyomozásokban segítik a bizonyítékok szakszerű beszerzését,
- a gyűlölet-bűncselekmények kapcsán koordinálják a szükséges eljárási cselekmények végrehajtását a bűnügyi és rendészeti állomány között,
- kapcsolatot tartanak a területi szerv szakvonaltartójával;
- gyűlölet-bűncselekményre utaló adat felmerülése esetén, vagy ha a sértett valamely védett csoporthoz tartozik, a területi szakvonaltartót soron kívül értesítik,
- gondoskodnak a területi szakvonaltartótól érkező tájékoztatók, oktatási anyagok helyi szintű megismeréséről, felhasználásáról,
- a területi szakvonaltartó által megküldött tájékoztató anyagokból – saját oktatási ütemtervük alapján vagy az eligazítások keretében – szükség szerint képzéseket tartanak,
- tájékoztatják a rendőrkapitányság érintett személyi állományát a releváns jogszabályváltozásokról.

A megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokon működő területi szakvonaltartók munkája

Az ORFK utasítás 14. pontja alapján minden megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságon legalább egy fő területi szakvonaltartót kell kijelölni. A területi szakvonaltartó érintett területi szerv illetékességi területén elvégzendő feladatai az ORFK utasítás 15. pontja alapján a következők:

- megismerni és figyelemmel kísérni az Alkotmánybíróság, valamint a bíróságok gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos döntéseit,
- figyelemmel kísérni az elkövetett bűncselekményeket, és fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményre utaló körülmények észlelése esetén haladéktalan intézkedés a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére,
- figyelemmel kísérni a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenéseket,
- figyelemmel kísérni a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, és jogsértés gyanújának észlelése esetén megtenni a szükséges intézkedéseket,

- az elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket rövid úton jelenteni a gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetőjének,
- szakirányítani a gyűlölet-bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárásokat,
- a területi szerv intranetes oldalán gondoskodni a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztatók, segédletek elérhetőségéről,
- a szakmai ismeret kialakítása és fenntartása érdekében közreműködni a gyűlölet-bűncselekmények tárgyában a szolgálatot teljesítő rendőri állomány részére szervezett képzéseken.

A megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok tájékoztatása alapján a területi szakvonalvezetők a fentiek végrehajtása érdekében a gyakorlatban az alábbi tevékenységeket végzik:

- figyelemmel kísérik az Interneten elérhető hírszolgáltatók, Facebook-csoportok által megosztott nyilvános bejegyzéseket, a médiában megjelenő gyűlölet motiválta incidenseket, ha bűncselekmény gyanúját észlelik, ellenőrzik, hogy indult-e eljárás, szükség esetén intézkednek annak megindítására,
- segítséget nyújtanak a gyűlölet-bűncselekmények helyes büntetőjogi minősítéséhez, illetve az indokolt nyomozási cselekmények meghatározásához,
- figyelemmel kísérik az illetékességi területen esetlegesen megjelenő gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét,
- folyamatos kapcsolatot tartanak fenn a mentorokkal,
- kapcsolatot tartanak a gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetőjével, ennek során tájékoztatják a folyamatban lévő eljárásokról, a felmerülő problémákról, az esetleges eljárásjogi nehézségekről,
- figyelemmel kísérik, felügyelik és szakirányítják a helyi szinten folyamatban lévő nyomozásokat, szükség esetén kezdeményezik azok hatáskörbe vonását, vagy az illetékes rendőrkapitányság kijelölését, továbbá nyomozási cselekmények meghatározását,
- gondoskodnak a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos jogszabályok, tájékoztatók, segédletek területi intranetes felületen történő megjelenéséről,
- szükség szerint közreműködnek a rendőri állomány részére szervezett képzéseken.

Az országos szakvonalvezető munkája

A gyűlölet-bűncselekmények országos szakvonalvezetője (a továbbiakban: országos szakvonalvezető) az ORFK utasítás 16. pontja alapján

- figyelemmel kíséri az elkövetett bűncselekményeket, és ha fel nem ismert gyűlölet-bűncselekményt észlel, haladéktalanul intézkedik a bűncselekmény helyes büntetőjogi minősítésének kezdeményezésére,
- figyelemmel kíséri a gyűlölet-bűncselekményekre vagy gyűlölet motiválta incidensekre vonatkozó médiamegjelenéseket,
- figyelemmel kíséri a szervezett gyűlöletcsoportok és tagjaik tevékenységét, jogsértés gyanúja esetén megteszi a szükséges intézkedéseket,
- szakirányítja a gyűlölet-bűncselekmények elkövetése miatt indult büntetőeljárásokat,
- gondoskodik a rendőrség intranetes oldalán a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos tájékoztatók, segédletek elérhetőségéről,
- a rendészeti szolgálati ág bevonásával, évi rendszerességgel szakmai továbbképzést szervez a gyűlölet-bűncselekmények területi szakvonalvezetőinek.

Az országos szakvonalvezető a napi feladatellátása során az előzőeken kívül

- kiemelt figyelmet fordít az Országos Rendőr-főkapitányság Ügyeleti Főosztály által készített napi jelentésben jelzett gyűlölet-bűncselekményekre, illetve azon cselekményekre, incidensekre, amelyeknél a nyomozó hatóság nem észlelte a gyűlöletindikátorokat,
- szakirányítás keretében kiadott átiratokban konkrét nyomozási feladatok előírásával segíti a nyomozások során a valóságghú tényállás feltárását,
- együttműködik a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoporttal;
- meghívás alapján részt vesz az Igazságügyi Minisztérium Emberi Jogi Munkacsoport Egyéb Polgári és Politikai Jogokért Felelős Tematikus Munkacsoportjának ülésén,
- részt vesz az Európai Bizottság, valamint az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos képzéssel és a nemzeti bűnüldözési kapacitásépítéssel foglalkozó munkacsoport munkájában, Magyarország időszakos ENSZ Egyetemes Emberi Jogi Felülvizsgálatában, az ET Rasszizmus és Intolerancia-ellenes Bizottsága, illetve az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (a továbbiakban: EBESZ) országlátogatásain, konferenciáin.

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport ülését félévente, vagy a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tagjainak kezdeményezésére hívják össze, az előzetes témajavaslatok szerint kibővíülhet más szakterületek – rendészet, kommunikáció, bűnmegelőzés – képviselőivel is. Az esettanulmányozás célja, hogy a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tagjai a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos vitás kérdéseket szóban, személyesen egyeztessék a hasonló esetek hatékonyabb jövőbeli kezelése és az egységes jogértelmezés érdekében.

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport tagjai a sajtóból, a tagszervezetekhez forduló panaszosoktól és internetes oldalakról rendszeresen értesülnek a rasszista, roma- és menekültellenes, illetve más szélsőséges eseményekről, amelyeket témajavaslatként terjeszthetnek a munkacsoport ülésére.

Az esettanulmányozás keretében a tényállások megvalósulásához szükséges történeti tényállási elemeket és értelmezésüket vitatják meg a résztvevők, továbbá arról is egyeztetnek, hogy a civil szervezetek hogyan támogathatják a rendőrség minél hatékonyabb fellépését a szélsőséges szervezetek készülő akcióival szemben, azok megelőzése érdekében. Az esettanulmányozások alkalmával a civil szervezetek által felvetett konkrét ügyek kapcsán a rendőrség az országos szakvonalvezető közreműködésével, valamint a területi szakvonalaltartók segítségével az egyedi ügyekben átfogó elemzést követően szakirányítási tevékenységet végez.

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport az országos szakvonalvezetőnek e-mailben jelzi azokat az eseteket, amelyekben álláspontja szerint a nyomozó hatóság az elkövetés előítéletes motívumát nem ismerte fel, a cselekményt helytelenül minősítették, vagy a nyomozást nem kellő alaposággal folytatták le. Ezekben az esetekben az országos szakvonalvezető az egyedi ügyeket áttanulmányozza, és szükség esetén szakirányítás keretében intézkedést kezdeményez.

Az Országos Rendőr-főkapitányság 2019. október 1-jén munkacsoportülést tartott a Budapest Pride és a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport, valamint a Legfőbb Ügyészség, az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Közrendvédelmi Főosztály, az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Ügyeleti Főosztály, az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság, a Budapesti Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek Biztosítási Osztály képviselőinek részvételével a Budapest Pride Fesztivál eseményeit

megzavaró gyűlöletincidensekkel és gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos hatékony és szakszerű rendészeti válaszok kialakítása céljából. Az itt elhangzottak alapján a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport a Budapest VIII. kerület polgármestere által kezdeményezett, 2020. július 28. napján tartott workshopra meghívta a Budapesti Rendőr-főkapitányság munkatársait, mellékelve a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoport által a rendőrség számára készített jogi háttéranyagot a sérülékeny csoportok rendezvényei elleni támadások törvényes kezelésére. A workshop célja az volt, hogy a Budapest Pride Fesztivál rendezvényei és más sérülékeny csoportok programjai vonatkozásában a rendőrség felkészültségét növelje, továbbá javítsa az érintett csoportok szervezetei, a rendőrség és az önkormányzat közötti együttműködést.

A gyűlölet-bűncselekményekhez kapcsolódó további kiegészítő információk

A rendőri állomány részére a multikulturális környezetben végrehajtott rendőri intézkedésekről szóló 27/2011. (XII. 30.) ORFK utasításban foglaltakat és a hozzá kapcsolódó módszertani útmutatót, valamint „A gyűlölet, illetve előítélet motiválta incidensekkel összefüggő rendőri intézkedésekhez” című segédletet az eligazításokon és állománygyűléseken oktatták. A parancsnokok a közrendvédelmi állomány tagjait folyamatosan tájékoztatták a nemzetiségi társadalmi csoportok tagjaival kapcsolatos konfliktushelyzetek kezelésének lehetőségeiről. Az eligazításoknak rendszeresen tárgya az intézkedések során elvárt magatartás, az objektivitás fontossága, a követendő protokoll, a megkülönböztetés tilalma és az előítéletmentes rendőri fellépés jelentősége. A „Tegyünk Ellene Együtt” tájékoztatókat az állampolgárok számára jól látható helyekre (ügyfélvárók, panaszirodák) elhelyezték, valamint a roma csoportokat képviselő szervezetek részére is eljuttatták.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága tájékoztatása alapján a büntetés-végrehajtási szervezet – megfelelően a hazai és nemzetközi elvárásoknak – a fogvatartottak nemzetiségi, vallási hovatartozását nem tartja nyilván. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény, valamint a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet önálló fejezetben szabályozza a nem magyar állampolgárságú fogvatartottakra vonatkozó rendelkezéseket. A jogszabályok garanciát adnak arra, hogy a származás, a magyar nyelv tudásának hiánya miatt ne érje hátrány a fogvatartottakat.

A nemzetiségek védelmének kiemelt jelentőségét jelzi, hogy az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalán belül végzi tevékenységét a nemzetiségi biztoshelyettes. A büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak és hozzátartozóik korlátozás és ellenőrzés nélkül, anyanyelven fordulhatnak a nemzetiségi biztoshelyetteshez beadvánnyal, bejelentéssel vagy panasszal, ha a fogvatartottat nemzetiségi közösségi jogainak gyakorlása során sérelem érte, ha nemzetiségi csoporthoz való tartozás miatt bármilyen hátrányos megkülönböztetésben részesült. A nemzetiségi biztoshelyettes eljárása során a beadvány, bejelentés vagy panasz körülményeinek kivizsgálását rendeli el, meggyőződik annak valóságtartalmáról, intézkedést kezdeményezhet, amely érintheti a büntetés-végrehajtási intézet gyakorlatát, a büntetés-végrehajtási szervezet szabályozási tevékenységét, továbbá jogszabály-módosítást kezdeményezhet.

Amennyiben a fogvatartott vagy a fogvatartottak egy része nyíltan valamely nemzetiséghez tartozónak vallja magát – kezdeményezésére – a büntetés-végrehajtási szervezet, ezen belül a büntetés-végrehajtási intézetek biztosítják a nemzetiségi, hagyományőrző, civil, karitatív és egyházi szervezetekkel történő kapcsolatfelvételt. A nemzetiségi, hagyományőrző, civil,

karitatív és egyházi szervezetek a kapcsolatfelvételt követően részt vehetnek a fogvatartotti programok előkészítésében, megrendezésében. A nemzetiségek részére igény esetén a büntetés-végrehajtási intézetek biztosítják a nyelvtanfolyamokon, nyelvi szakkörön való részvételt, lehetőséget adnak a kulturális, szabadidős, vallási tevékenységekre.

A büntetés-végrehajtási szervezet a magyar nyelvet nem beszélő fogvatartottak részére tájékoztató füzeteket állít össze (szerb, horvát, szlovén, szlovák, román, albán, ukrán, lengyel, lovári), és ad ki a nyelvi igényeknek megfelelően. Minden fogvatartott, így a nemzetiségek részére is biztosított a televízió az elhelyezési részlegen, ahol nyomon követhetik az abban sugárzott nemzeti műsorokat, hagyományörző programokat, filmeket. A nemzeti fogvatartottak csomagban kérhetnek hozzátartozóiktól a nyelvtanuláshoz vagy önképzéshez szükséges, anyanyelvükön megjelent tankönyveket, folyóiratokat és újságokat; továbbá a büntetés-végrehajtási intézeti lelkész segítségével hozzájuthatnak az általuk megjelölt fordítású Bibliához, vallási tárgyú kiadványokhoz.

A határhoz közeli büntetés-végrehajtási intézetek kapcsolatot tartanak a közeli országok képviselőivel, így a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet a horvát, a Balassagyarmati Fegyház és Börtön a szlovák, a Zala Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet a szlovén, a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet, a Szegedi Fegyház és Börtön, továbbá a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet a román büntetés-végrehajtás képviselőivel.

A büntetés-végrehajtási szervezet a személyi állományának kiválasztásánál nagy hangsúlyt fektet az esély- és jogegyenlőség elvének érvényesítésére, amely szemlélet az állománybavételt követő képzési rendszer alapképzési tematikájának is szerves részét képezi, az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartásával, valamint a különböző nemzetközi jogi dokumentumok és nyilatkozatok megismertetésével összhangban. A „Reintegrációs ismeretek” tantárgy esetében az egész tananyag alappillére a megkülönböztetés tilalmának elve. A „Szolgálati ismeretek” tantárgy ismertetése során kiemelt figyelem irányul az emberi méltóság feltétlen védelmére és a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmára. A „Biztonsági ismeretek” tantárgy keretében részletesen ismertetésre kerülnek azok a keretek, szabályok, amelyek alkalmazása kizárja, hogy az intézkedések során az emberi jogok sérüljenek. A „Szaketika” órák keretében is foglalkoznak a megkülönböztetés tilalmával. Ebben a tantárgyban kiemelt hangsúlyt kapott, hogy a személyi állomány tagjainak tartózkodniuk kell mindennemű megkülönböztetéstől a munkájuk végrehajtása során, és minden rendelkezésre álló eszközzel meg kell akadályozniuk, hogy más személyek a diszkrimináció eszközével élhessenek.

A büntetés-végrehajtási szervezet hivatásos állományának tagjai számára – egyebek mellett – a német nyelv tekintetében az idegennyelv-tudási pótlék alanyi jogon jár. Amennyiben olyan szolgálati beosztást tölt be, amelyben idegen nyelv használata szükséges, idegennyelv-tudási pótlékre jogosult. A fentiekől eltérő idegennyelv-tudási pótlékre jogosító nyelveket (az Európai Unió valamely tagállamának hivatalos nyelve, valamint az ukrán, a szerb, a lovári) és szolgálati beosztásokat, valamint az idegen nyelv használatához kötött szolgálati beosztásokat a miniszter állapítja meg.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a büntetés-végrehajtási intézetek esélyegyenlőségi tervei tartalmazzák többek között a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, az egyenlő bánásmód követelményét, az emberi méltóság tiszteletben tartását, valamint a társadalmi szolidaritás etikai elveit. Eme általános célok szellemében a munkáltatók

kötelezettséget vállalnak, hogy a foglalkoztatás során megelőzik, illetve megakadályozzák a hátrányos megkülönböztetést, amely kiterjed a munkaviszony létesítésének rendszerére, a juttatások körére, a képzések és továbbképzések biztosítására, és egyéb munkajogi aktusokra. A munkáltatók tiszteletben tartják a munkavállalók egyedi értékeit, emberi méltóságát és egyediségét. Kinyilvánítják, hogy a foglalkoztatás, illetve más társadalmilag hasznos tevékenység alkalmával semmilyen korú, nemű, nemzetiségű, családi vagy egészségi állapotú munkavállaló nem értékesebb a társadalom számára a másíknál, hiszen társadalmunk minden tagjának érdeke a szolidaritás erősítése, amely nagyban elősegíti a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatási és érvényesülési lehetőségeit.

A nemzetiségi biztoshelyettes álláspontja

A nemzetiségi biztoshelyettes **5/2020. számú elvi állásfoglalása**¹⁰ a német nemzetiségi közösséget sértő kijelentésekről, a gyűlöletbeszéd elleni fellépés szükségességéről szól, valamint és a videómegosztó platformokon megjelenő sérelmes tartalmak elleni fellépés lehetőségeit tárgyalja a nemzetiségi közösségek tagjait érintő gyűlöletbeszéd és gyűlöletbűncselekmények elleni fellépés szükségességének hangsúlyozásával. Az elvi állásfoglalás szerint: *„napjaink egyik legnagyobb kihívása továbbra is az online térben és a közbeszédben egyre szélesebb körben elterjedő, a különböző sérülékeny csoportokkal szembeni gyűlöletbeszéd elleni hatékony fellépés megteremtése, és olyan pozitív közbeszéd kialakítása, amely elutasítja a sztereotip és előítéletes megközelítéseket, valamint a csoportközi ellentétek csökkentését tűzi ki célul. Meg kell teremtenünk annak feltételeit, hogy az emberi jogok és különösen a nemzetiségi közösségek tagjai számára biztosított jogok bármilyen megsértése esetén ismereteken alapuló, előítéletektől mentes és megfontolt legyen a társadalom tagjainak a reakciója. Ehhez azonban elengedhetetlen a jogalkalmazók példamutatónan elkötelezett és következetes cselekvése minden olyan alkalommal, amely a társadalmi béke ellen hat.*

A szólásszabadság nem járhat együtt mások emberi méltóságának sérelmével, és azzal, hogy egyes társadalmi csoportok tagjainak szabad identitásvállalása újra félelemmel párosuljon. A sztereotip, előítéletes megközelítéseket, a csoportközi ellentétek csökkentését célul tűző emberi jogi oktatás, toleranciára nevelés, a jövő nemzedék szemléletének tudatos formálása napjainkban alapkövetelmény. E körben a közszereplők felelőssége rendkívül nagy, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez, de a negatív tendenciák felerősödéséhez is.

Az állami intézmények és képviselői fokozottan felelősek azért, hogy tevékenységük során minden esetben szem előtt tartsák az egyenlő bánásmód követelményének alaptörvényi garanciáit, és a köz szolgálata során a társadalom valamennyi tagjának emberi méltóságát tiszteletben tartva járjanak el, származástól, nemzeti vagy etnikai hovatartozástól és bármilyen egyéb, kisebbségi csoporthoz való tartozástól függetlenül.”

A nemzetiségi biztoshelyettes **6/2020. számú elvi állásfoglalása**¹¹ a budapesti roma holokauszt emlékmű megrongálása miatt kezdeményezett intézkedésekről és a gyűlölet motiválta

¹⁰ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/a-nemzetisegi-biztoshelyettes-5-2020-sz-elvi-allasfoglalasa?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnbh%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fq%3D5%252F2020

¹¹ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/a-nemzetisegi-biztoshelyettes-6-2020-sz-elvi-allasfoglalasa?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnbh%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fp_1_back_url%3D%252Fhu%252Fweb%252Fnbh%252Fkeres%2525C3%2525A9s%253Fq%253D5%25252F2020%26q%3D6%252F2020

incidensek elleni fellépés szükségességéről az emlékmű megrongálása kapcsán a gyűlöletbeszéd veszélyeinek szélesebb társadalmi összefüggéseire mutatott rá. „*Napjaink egyik legnagyobb kihívása annak elérése, hogy az emberi jogok és különösen a nemzetiségi közösségek tagjai számára biztosított jogok bármilyen megsértése esetén, ismereteken alapuló, előítéletektől mentes és megfontolt legyen a társadalom tagjainak a reakciója. Ehhez azonban elengedhetetlen a jogalkotók és a jogalkalmazók példamutatóan elkötelezett és következetes cselekvése minden olyan alkalommal, amely a társadalmi béke és együttműködés ellen hat. A sztereotip, előítéletes megközelítéseket, a csoportközi ellentétek csökkentését célul tűző emberi jogi oktatás, toleranciára nevelés, a jövő nemzedék szemléletének tudatos formálása napjainkban alapkövetelmény. E körben a közszereplők felelőssége rendkívül nagy, hiszen megszólalásaikkal a meglévő folyamatokat bármilyen irányban felerősíthetik, személyes példájukkal, megnyilvánulásaikkal hozzájárulhatnak a közbeszéd színvonalának emeléséhez, de a negatív tendenciák felerősödéséhez is. Jelen elvi állásfoglalásomban arra kívántam felhívni a figyelmet, hogy a hétköznapi szintjén begyűrűző gyűlöletcselekmények, illetve gyűlöletbeszéd még abban az esetben is rendkívüli veszélyeket hordoznak a társadalmi békével szemben, amennyiben e cselekmények nem érik el a bűncselekmény szintjét. Megelőzésük és az azokkal szemben történő fellépés közös társadalmi érdekünk.*”

A holokauszt nemzetközi emléknapján tette közzé 2017-ben a nemzetiségi biztoshelyettes **1/2017. számú elvi állásfoglalását** a roma holokauszt oktatásának társadalmi szemléletformáló szerepéről és hazai helyzetéről.¹² Az állásfoglalás kifejti, hogy a II. világháború során bekövetkezett szörnyűségeknek mélyen gyökerező társadalmi és történelmi előzményei voltak, a vészidőszakban megtörtént események jól illusztrálják, hogyan tud eljutni egy társadalom az egyént érő, elszigeteltnek tűnő emberi jogi jogsértésektől az emberi élet tömeges és szisztematikus kioltásáig. A napjainkban világszerte tapasztalható fokozódó intolerancia, romaellenesség és idegengyűlölet, illetve népek, népcsoportok vagy pusztán a többségi társadalom értékrendjével ellentétesnek beállított emberekkel, közösségekkel szembeni indokolatlan félelemkeltés hasonlóan veszélyes folyamatokat indíthat el az európai társadalmakban. Magyarországon is találunk tragikus példát olyan folyamatokra, amelyek következtében etnikai/nemzetiségi hovatartozásuk miatt polgártársaink veszítették életüket. A 2008-2009 folyamán elkövetett roma gyilkosságok, valamint ebben az időszakban a romák sérelmére elkövetett több tucat támadás előzményeként értékelhető az online és offline gyűlöletbeszéd, valamint a Magyar Gárda tevékenysége.

Az állásfoglalás átfogó képet nyújt a roma holokauszt oktatásának jelenlegi helyzetéről, valamint a továbblépés néhány észszerű és szükségszerű irányára is javaslatot tesz, annak érdekében, hogy a fiatalabb generációk oktatásában hangsúlyt kapjon a tolerancia erősítése, az alapvető jogok és a demokratikus értékek tisztelete. A dokumentum leszögezi: a roma holokauszt megfelelő minőségű oktatása olyan eszközzé válhat Magyarországon, amely nemcsak azt segítheti elő, hogy a roma/cigány közösségek az Alaptörvényben meghatározott önazonosságuk szabad vállalásához és megőrzéséhez való jogukkal élhessenek, hanem arra is alkalmas, hogy a társadalom tagjaiban kialakítsa és megerősítse azt az értékrendet, amely az emberi jogok tiszteletén alapszik.

¹²

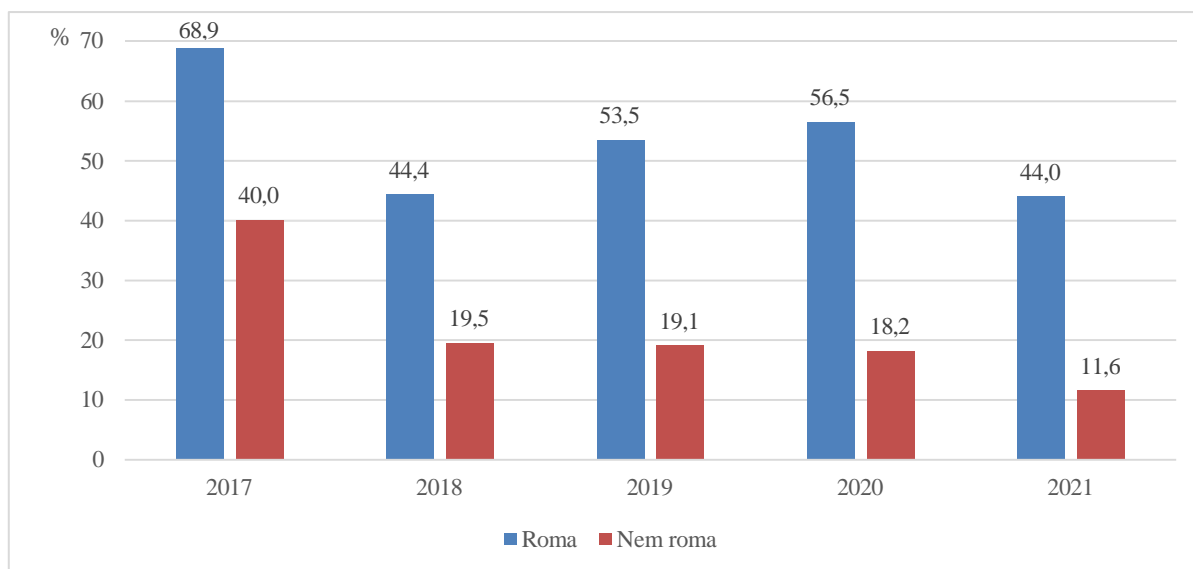
<https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/2659468/A+roma+holokauszt+oktat%C3%A1s%C3%A1nak+t%C3%A1rsadalmi+szeml%C3%A9letform%C3%A1l%C3%B3+szerep%C3%A9r%C5%91l+hazai+helyzet%C3%A9r%C5%91l+sz%C3%B3l%C3%B3+elvi+állásfoglal%C3%A1s.pdf/3989648d-8068-d511-1a6e-e267bbddf005?version=1.2&t=1509200315829>

A dokumentum kiadását körültekintő kutatómunka előzte meg, amely kiterjedt a holokausztoktatás hazai szabályozási környezetének elemzésére, a téma szakértőivel folytatott szakmai kerekasztal-beszélgetésre, a roma holokauszt formális és nem formális oktatásban való megjelenésének vizsgálatára, illetve a tankönyvi reprezentációra, a kapcsolódó ombudsmani tevékenységekre, valamint a nemzetközi és hazai jó gyakorlatokra is.

(3) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] dolgozzanak ki és vezessenek be egy átfogó nemzeti szakpolitikai keretrendszert a lakhatásra vonatkozóan, amely tartalmazzon ösztönzőket az önkormányzatok számára, hogy vegyenek részt a romák lakáshelyzetének javítását célzó szakpolitikák kidolgozásában és bevezetésében; jelentősen fejlesszék a szociális és támogatott lakhatást, és gondoskodjanak a lakhatási szegregáció elleni meglévő jogszabályok hatékony alkalmazásáról; biztosítsák annak az előírásnak a betartását, amely szerint a roma gyermekeknek joguk van arra, hogy anyagi okokból ne vegyék ki őket a családjukból, és megfelelően vizsgálják ki, hogy miért aránytalan a részvételük az ellátórendszerben.*

2017 óta jelentős mértékben javultak a roma népesség lakhatási körülményei. Míg 2017-ben körükben közel 70% volt a túlszűfolt lakásban élők aránya, addig 2021-re ez az arány 44%-ra csökkent. A pozitív változás ellenére közel négyszer annyi roma nemzetiségű él túlszűfolt lakásban, mint nem roma.

3. ábra:
Túlszűfolt lakásban élő roma és nem roma népesség aránya

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Felvétel

Magyarország a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi felzárkózásának érdekében komplex, a szociális, közösségi, oktatási, egészségügyi, foglalkoztatási és lakhatási feltételek javítását célzó programokat indított.

A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es népszámlálási adatai alapján az országban 709 településen, 1384 szegregátum van, 84 401 lakással és 276 244 lakóval, akiknek több mint 30%-a gyermek. A nem városi jogállású települések (község, nagyközség) esetében 482 településen 750 szegregátum található. Ezeken a helyeken általában egyszerre vannak jelen a

munkanélküliségi, szociális és egészségügyi problémák, a közszolgáltatásokhoz való hozzájutási nehézségek.

A szegregátumokat érintő telepprogramoknak figyelembe kellett venni, hogy a gazdasági-társadalmi lehetőségek az ország különböző régióiban a település elhelyezkedésétől, gazdasági központoktól való távolságától és a település méretétől függően eltérőek. A komplex telepprogramok közül kiemelkedően sikeres az (egyéni fejlesztési tervre épülő) képzést és egyben a foglalkoztatást is támogató program. A beavatkozások egy része a családok iskolai végzettségének növelését célozza a foglalkoztatás megalapozása érdekében, amelynek során szakemberek segítik az egyének felkészülését, a másik programcsomag a bevont családok lakáshelyzetének javítását célozza. Ez utóbbi keretében lakásfelújításokra és új lakások építésére kerül sor. A családok lakhatási körülményei és életfeltételei a program hatására jelentősen javulnak. Településenként mintegy 5-6 család juthat kedvezőbb lakhatáshoz. A program eredményei közé tartozik, hogy javul az emberek együttműködése a helyi intézményekkel, emberekkel.

A komplex telepprogramok (ESZA+ERFA) szakmai támogatását és nyomonkövetését a „Felzárkózási együttműködések támogatása” nevű kiemelt projekt (EFOP-1.6.1-VEKOP-16-2016-00001) biztosítja. A kiemelt projekt célja, hogy hozzájáruljon a szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű közösségek társadalmi felzárkózásához és az oktatási, szociális, gazdasági, munkaerő-piaci, egészségügyi-egészségfejlesztési integráció elősegítéséhez, valamint a vidéki településeken tapasztalható, elvándorlással és elnéptelenedéssel összeköthető, kedvezőtlen gazdasági, társadalmi és demográfiai folyamatok megállításhoz és megfordításához.

A kiemelt program biztosítja a periférikus élethelyzetek felszámolását segítő komplex programok országos szinten egységes központi koordinációját, szakmai támogatását, illetve nyomon követését. A társadalmi felzárkózási terület által indított projektek 97 településen összesen 119 szegregátumot, valamint így közel 30.000 embert értek el.

A 2014-2020 programozási időszakban, a teleszerű lakhatási körülmények között élőkre irányuló komplex programok három operatív program támogatásával indultak. A Területi Operatív Programból (TOP) a városi rangú településeken és külterületein, a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Programból (VEKOP) Pest megyében városi és nem városi rangú településeken a szociális város rehabilitációs intézkedések keretein belül, az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programból (EFOP) a nem városi rangú településeken, illetve vadtelepeken.

Az egészséges lakhatási és életkörülmények kialakítása, a szegregáció oldása, ezáltal a társadalmi felzárkózás és foglalkoztathatóság javítása legalább minden hetedik szegregált teleszerű lakóövezetben ERFA és ESZA típusú beavatkozásokkal együttesen valósulnak meg. Az EFOP-1.6.2-16 Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal (ESZA) program kompetenciaterülete döntően a szegregált körülmények között élők munkaerő-piaci integrációjának, egészségügyi szűrésekhez, szolgáltatásokhoz történő hozzáféréseinek javítására terjed ki.

Az EFOP-2.4.1-16 Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal (ERFA) céljai szerint a lakhatási célú beruházások a társadalmi integrációt szolgálják: hozzájárulnak a marginalizált közösségeknek a többségi társadalomba történő fizikai és társadalmi

integrációjához, és nem járulhatnak hozzá a szegregációhoz, az elszigetelődéshez és a kirekesztődéshez.

Az EFOP-1.6.1 – VEKOP/16 (Felzárkózási együttműködések támogatása) „kiemelt” program célja, hogy hozzájáruljon a szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű közösségek társadalmi felzárkózásához és az oktatási, szociális, gazdasági, munkaerőpiaci, egészségi-egészségfejlesztési integráció elősegítéséhez, valamint a vidéki településeken tapasztalható, elvándorlással és elnéptelenedéssel összeköthető, kedvezőtlen gazdasági, társadalmi és demográfiai folyamatok megállításához és megfordításához. Az EFOP-1.6.2-16 és EFOP-2.4.1-16 program keretében 97 település kapott támogatást.

(4) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] fogadjanak el egy átfogó intézkedési tervet a romák problémáinak megoldására az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésben; az egészségügyi ellátás hiányosságainak az orvoslására, különös figyelemmel a romák által lakott hátrányos helyzetű térségekre; fokozottan tájékoztassák az egészségügyi ellátásban dolgozó szakembereket és a pácienseket a diszkriminációellenes jogszabályokról, és indítsanak kampányt kórházakban és más egészségügyi intézményekben.*

Az Alaptörvény szerint mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez [XX. cikk (1) bekezdés]. A jó egészség jelentős egyéni és társadalmi érték, ugyanakkor egyéni és társadalmi erőforrás is, melynek megőrzése és fejlesztése nemzeti érdek. A lakosság egészségi állapota alapvetően meghatározza egy nemzet sorsát és jövőre vonatkozó kilátásait, valamint az ország gazdasági versenyképességét.

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 1. § b) pontja célként fogalmazza meg, hogy az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításával hozzá kell járulni a társadalom tagjai esélyegyenlőségének megteremtéséhez. Továbbá rögzíti, hogy az egészségügyi szolgáltatások igénybevétele során érvényesülnie kell az esélyegyenlőségnek.

Az „Egészséges Magyarország 2014-2020” Egészségügyi Ágazati Stratégia elfogadásáról szóló 1039/2015. (II. 10.) Korm. határozattal elfogadott „Egészséges Magyarország 2014– 2020” Egészségügyi Ágazati Stratégia a magyar társadalom alapvető érdekeként jelölte meg az egyenlőtlenségek – és ennek részeként az egészség-egyenlőtlenségek - csökkentését, amely komplex, egymást erősítő beavatkozásokat, konkrét programokat, megfelelő erőforrásokat és hosszabb időtávot igényel.

A roma népesség egészség/egészségügyi adatai szerint az egyes nemzetiségi csoportok egészségügyi állapotának elemzése során nehézséget jelent, hogy az egészségügyi ellátásban az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvényben foglaltak szerint történik az egészségi állapotra vonatkozó különleges adatok és az azokhoz kapcsolódó személyes adatok kezelése és védelme. A kötelező, vagyis a törvényen alapuló egészségügyi adatkezelés, adattovábbítás keretében nem történik adatgyűjtés a nemzetiségi hovatartozásról, származásról, az egészségügyi tevékenység dokumentációjában erre vonatkozó információ nem szerepel.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 4. § k) pontjában foglalt rendelkezés előírja az egyenlő bánásmód követelményét az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók számára eljárásaik és intézkedéseik során.

Kiemelt feladat az alapellátásban résztvevők prevenció, egészségnevelési szerepének erősítése, a háziorvosi egészségügyi ellátás prevenció szemléletének átalakítása, komplex érdekeltségi rendszer megteremtése más egészségügyi szakemberek bevonása révén.

Az európai uniós finanszírozás keretében létrejött Egészségfejlesztési Irodák járási szinten a lakóhely közeli prevenció szolgáltatások biztosítása érdekében együttműködnek az alapellátással.

A „Helybe visszük a szűrővizsgálatokat” program 2018-tól 10 darab, általános vizsgálatok elvégzésére alkalmas mobil egység (busz) folyamatos rendszerbe állításával segíti a szervezett népegészségügyi szűrővizsgálatok elérhetőségét, a megjelenési arányok növelését, továbbá hozzájárul ahhoz, hogy a kis lélekszámú, a közlekedési adottságok, vagy egyéb hátráltató tényezők miatt a szűrésekhez/vizsgálatokhoz nehezen hozzáférő településeken élők részére könnyen és gyorsan elérhetővé váljanak az alapellátáson túl bizonyos egészségügyi szolgáltatások.

A program éves ütemtervében 2019-től a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjában nevesített, az adott évre meghatározott települések kiemelt fókusszal szerepelnek.

A felzárkózó településeken 4 busz egyidőben történő „kitelepülésével” egységesen biztosítható fokozott népegészségügyi terhet jelentő kórképekkel összefüggésben az általános állapotfelmérés és rizikóbecslés, szükség esetén szakorvosi ellátás. Az elérhető vizsgálatok és szűrések (4 busz egyidejű kitelepülése esetén):

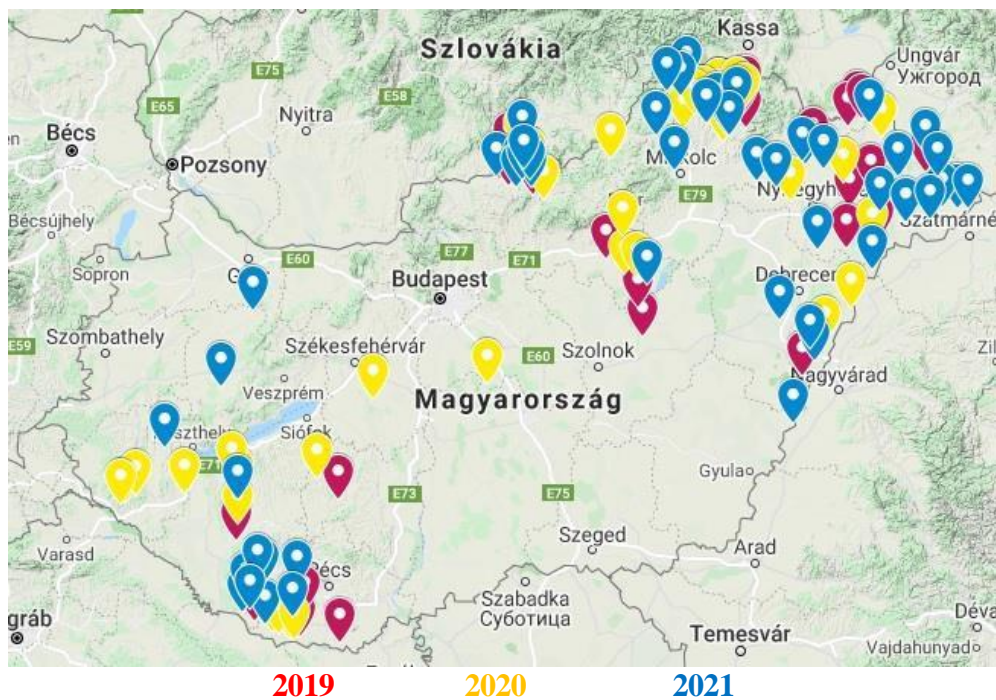
- a népegészségügyi célú szervezett méhnyakszűrés mintavétele,
- az arra jogosultaknak a vastagbéliszűrési egységcsomag átvétele,
- az általános állapotfelmérés keretein belül: vércukor és koleszterin meghatározás, vérnyomásmérés, BMI kalkuláció, csontsűrűség mérés, PSA vizsgálat, testösszetétel analízis, EKG és boka-kar index vizsgálat, valamint egy, az életmódra és családi anamnézisre is kiterő kardiológiai rizikóbecslés kérdőív kitöltése,
- kardiológiai rizikóbecslés és szakorvosi vizsgálaton való részvétel,
- stroke prevenció keretein belül rizikóbecslés, nyaki-ér ultrahang és szakorvosi vizsgálat,
- pulmonológiai ellátás keretein belül légzésfunkciós vizsgálat, szakorvosi ellátás,
- szájüregi vizsgálat.

A program 2018. évi indulása óta több mint 42 000 fő vizsgálatba vonása történt meg.

A vizsgálóbuszok a jelenlegi szűrési rendszerbe integráltan, szoros kapcsolatban működnek a területi ellátási kötelezettséggel rendelkező egészségügyi szolgáltatókkal (háziorvos, járó-és fekvőbeteg ellátó intézmények), az Egészségfejlesztési Irodákkal, a Gottsegen György Országos Kardiiovaszkuláris Intézetrel. Elengedhetetlen az együttműködés továbbá a helyi önkormányzatokkal, kormányhivatalokkal, valamint a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal és az Országos Roma Önkormányzattal is.

A szűrés/vizsgálat során kiemelt páciensek betegútjának biztosítása és a követő adatok elérése az együttműködő helyi/megyei egészségügyi szolgáltatókon és a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőn keresztül megoldott. A háziorvos a konkrét eredményeket az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Téren keresztül tudja követni.

4. ábra:
„Helybe visszük a szűrővizsgálatokat” programban részt vett felzárkózó települések területi eloszlása (2019–2022)

Forrás: Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárság

Elindult egy, a szegregátumokban tapasztalható szerhasználat megelőzését és kezelését célzó program, melyben érintett a roma lakosság is. 2019-től 31 településen zajló program a helyben jelentkező addiktológiai problémákhoz igazodva nyújt konkrét segítséget. A 31 település a szegénység, szegregáció szempontjából is eltérő mintázatot mutat. A dohányzás elfogadottnak tekinthető, az alkoholfogyasztás időszakos, de mértéktelen, a visszaélészerű gyógyszerhasználat elterjedt, inkább a nőkre jellemző. Az illegitim szerek közül az új pszichoaktív szerek (elsősorban a szintetikus kannabinoidok) 14 településen voltak jelen. A program megvalósítása a beszámolási időszakon túl, 2022.09.30-ig tartott, a 2020. és 2021. évi megvalósítására összesen 92 070 000 Ft állt rendelkezésre.

Kulturális különbözőségekből eredő ellátási módok elsajátítása érdekében, az egészségügyi szakképzésen belül az egészségügyi szakdolgozók továbbképzési rendszerében kidolgozásra került kötelező szakmacsoportos továbbképzési tartalmakban található olyan továbbképzési programok, amelyek célja a diszkriminációtól való mentesség. A 2017-ben a szociológia, romológia tantárgyat 100 fő teljesítette, míg 2018. évtől a kötelező szakmacsoportos továbbképzések vonatkozásában a következő két program közül választhattak az egészségügyi szakdolgozók: Értékek és normák az ápolásban – ápolási etika, 2018-2020: 368 fő, transzkulturális ápolás, 2018-2020: 165 fő vett részt.

(5) Ajánlás: [A magyar hatóságok] bővítsék az Egyenlő Bánásmód Hatóság kommunikációs erőforrásait és személyzetét annak érdekében, hogy módjuk legyen megfelelő tájékoztatást adni a feladatokról, különösen a nemzeti kisebbségekhez tartozó, a leginkább sérülékeny személyek körében, illetve hatékonyan alkalmazza az állítólagos diszkrimináció eseteinek a kivizsgálására vonatkozó hatáskörét, beleértve a hivatalból indított eljárásokat is. Megismétli azt a felhívását

a hatóságokhoz a Magyarországon élő kisebbségek védelméért felelős Nemzetiségi Ombudsman helyettes megbízatásával kapcsolatosan, hogy tervezzenek be és folytassanak le független vizsgálatokat, és saját kezdeményezésből javasoljanak konkrét és általános jogorvoslati intézkedéseket az Ombudsmannak.

A nemzetiségi biztoshelyettes álláspontja

A nemzetiségi biztoshelyettes a **2021 januárjában kiadott közleményében**¹³ részletesen foglalkozott feladatellátásának megújult szakmai és szervezeti kereteivel. A közlemény szerint:

„Az Egyes törvényeknek az egyenlő bánásmód követelménye hatékonyabb érvényesítését biztosító módosításáról szóló, T/13631. számú törvényjavaslatot 2020. november 10-én terjesztette be az Országgyűlés Igazságügyi Bizottsága. A tervezet az Egyenlő Bánásmód Hatóságot (EBH), ezzel pedig az egyenlő bánásmód érvényesítésével kapcsolatos hatósági eljárásokat a Hivatalba kívánta integrálni, valamint javaslatot tett a beadványok új eljárásjogi és ügyviteli rendjére. Ennek alapján valamennyi, diszkriminációs esetet tartalmazó ügyben automatikusan az új Egyenlő Bánásmód Főigazgatóság jár el, amennyiben a beadványozó nem kifejezetten ombudsman-típusú eljárás megindítását kérte.

A javaslattal kapcsolatban az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága már a benyújtást követően professzionálisan azonosította a rendelkezések nemzetiségi jogterületre ható kockázatait. Amíg ugyanis korábban a nemzetiségi biztoshelyettes és az EBH között partneri együttműködés és munkamegosztás volt ezen – elsősorban, de nem kizárólag a roma közösség tagjait érintő – ügyekben, a tervezet ezt egyoldalúan módosította volna. A törvényjavaslat által bevezetni tervezett rendelkezés eredeti formájában csorbította volna a 2012 óta kialakított és magas hatékonyságú ombudsmantípusú nemzetiségi jogvédelmi tevékenységet azzal, hogy a nemzetiségi alapú diszkriminációs ügyeket egy automatizmus révén elvonta volna a biztoshelyettéstől, azokkal kapcsolatban csupán konzultációs jogokat biztosított volna számára.

Az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága határozott és szakmailag megalapozott kérésének megfelelően a tervezet jelentősen megváltozott, a 2020. december 3-án kihirdetett és 2021. január 1-jén hatályba lépett módosítás az említett automatizmus alól speciális kivételt enged. A nemzetiségi alapú diszkrimináció tilalma kettős alaptörvényi (XV. cikk és XXIX. cikk) védelme miatt szakmai és munkaszervezési okokból a nemzetiségi biztoshelyettes tehet javaslatot az alapvető jogok biztosa számára arról, hogy az érintett speciális ügyeket az ombudsmantörvény vagy az egyenlő bánásmódról szóló törvény szerinti eljárásrendben kell-e vizsgálni, vagyis arról, hogy az ügy a Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkárságára vagy a Hivatalon belül felállított Egyenlő Bánásmód Főigazgatósághoz kerüljön. A fenti jogszabály-módosítás külön garanciális elemet is tartalmaz a nemzetiségi jogterülettel kapcsolatban. A Főigazgatóság a nemzetiségi tartalmú ügyekben a nemzetiségi biztoshelyettessel köteles együttműködni. A törvény hatályba lépését követő SZMSZ-módosítás megerősítette a nemzetiségi biztoshelyettes szakmai irányítási jogosultságait. Az egységes joggyakorlat érdekében a nemzetiségi biztoshelyettes a Főigazgatóság kérésére vagy saját kezdeményezésre – a hatósági eljárás integritásának sérelme nélkül – szakmai álláspontot alakíthat ki és véleményt nyilváníthat a Főigazgatóság hatáskörébe tartozó nemzetiségi ügyekkel kapcsolatban. A biztoshelyettes soron kívüli tájékoztatást kérhet a nemzetiségi

¹³ <https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/a-feladatellatas-megujulo-szakmai-es-szervezeti-keretei>

jogterületet is érintő ügyek eljárásának menetéről, eredményeiről, egyéb releváns körülményekről a Főigazgatóság vezetőjétől az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága előtti beszámolási kötelezettségének teljesítése érdekében, illetve a nemzetiségi jogterületet érintő éves beszámoló elkészítését megelőzően.

A hatékony szakmai munka további garanciális eleme, hogy a biztoshelyettes az ombudsmantörvényben meghatározott feladatainak ellátása érdekében írásbeli tájékoztatást kérhet, illetve személyes egyeztetést kezdeményezhet a 2020 február óta a Hivatal keretei között működő Rendészeti Igazgatóság vezetőjével, illetve a Rendészeti Főosztály vezetőjével a szervezeti egység nemzetiségi tartalmú ügyei eljárásának menetéről, a tapasztalatokról, a kapcsolódó problémákról, eredményekről.”

A nemzetiségi biztoshelyettes figyelemmel kíséri a hazai nemzetiségek jogainak érvényesülését, rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól. Folyamatos kapcsolatot tart a nemzetiségi képviselővel, szószólókkal, szervezetekkel, a nemzetiségi közösségek által megválasztott önkormányzatokkal, és a területen működő állami szervek képviselőivel.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. számú törvény 3. § (2) bekezdés f) pontja alapján a nemzetiségi biztoshelyettes feladatai között kiemelten fontos a Kormány társadalmi felzárkózásról szóló stratégiájának és a feladatok megvalósításának figyelemmel kísérése.

A nemzetiségi biztoshelyettes a vizsgált időszakban folyamatos figyelmet szentelt a roma nemzetiségi közösséget érintő jogalkotói és jogalkalmazói gyakorlatokra, valamint a roma lakosság társadalmi integrációjával kapcsolatos intézkedések és programok alakulására. Figyelemmel kísérte az egyenlő bánásmód biztosítását és a speciális esélyegyenlőségi programok végrehajtását. Számos kérdésben fejtette ki a véleményét, az állami szervek képviselői felé. A nemzetközi szervezetekkel való kapcsolata során élt a kölcsönös tapasztalat- és tudásmegosztás lehetőségével hazai és nemzetközi szinten egyaránt.

A beszámolási időszakban a panaszügyek megoldása során széles körű együttműködést folytatott a választott testülettel, más alapjogvédő hazai és nemzetközi szervezetekkel, kormányzati és közigazgatási szervezetekkel, egyeztető testülettel, az érintett intézményekkel, illetve személyekkel. Az intenzív szakmai kapcsolattartás keretében részt vett az Igazságügyi Minisztérium Emberi Jogi Munkacsoport Nemzetiségi, és Roma Ügyekért Felelős, illetve a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Tematikus Munkacsoport, a Roma Koordinációs Tanács ülésein. 2019-ben szakmai együttműködési megállapodást kötött az Országos Rendőr-főkapitányság romákkal kapcsolatos komplex programjainak szakmai támogatásáról. 2020-ban szakmai javaslataival segítette a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 tervezetének kidolgozását.

A nemzetiségi biztoshelyettes és az Egyenlő Bánásmód Hatóság a korábbi években kialakított partneri együttműködés és munkamegosztás alapján végezték feladataikat.

Az Országgyűlés Igazságügyi Bizottsága 2020. november 10-én terjesztette be az Egyes törvényeknek az egyenlő bánásmód követelménye hatékonyabb érvényesítését biztosító módosításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlésnek. A tervezet az Egyenlő Bánásmód Hatóságot, ezzel pedig az egyenlő bánásmód érvényesítésével kapcsolatos hatósági eljárásokat az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalába integrálta, valamint javaslatot tett a beadványok új eljárásjogi és ügyviteli rendjére.

Az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottsága által a nemzetiségi alapú diszkriminációs ügyekre tekintettel benyújtott módosító javaslatát is tartalmazó törvénymódosítás, 2021. január 1-jén lépett hatályba. Ennek alapján a nemzetiségi alapú diszkrimináció miatti védelem esetén szakmai és munkaszervezési okokból a nemzetiségi biztoshelyettes tehet javaslatot az alapvető jogok biztosa számára arról, hogy az érintett speciális ügyeket az ombudsmantörvény vagy az egyenlő bánásmódról szóló törvény szerinti eljárásrendben kell-e vizsgálni, továbbá arról, hogy az ügyet a nemzetiségi biztoshelyettes vagy a Hivatalon belül felállított Egyenlő Bánásmód Főigazgatóság vizsgálja. A jogszabálymódosítás garanciális elemet tartalmaz a Főigazgatóság és a nemzetiségi biztoshelyettes együttműködéséről, a nemzetiségi biztoshelyettes szakmai irányítási jogosultságainak megerősítésével.

A beszámolási időszakban sor került néhány nagyon fontos elvi állásfoglalás elfogadására, mely hatással van a romák társadalmi megítélésére, melyek az alábbiak.

2020-ban megnövekedett a nemzetiségi csoportokat, ezen belül is elsősorban a romákat érintő gyűlöletbeszéd vagy egyéb, gyűlölet motiválta cselekmények miatti ügyek száma. A nemzetiségi biztoshelyettes ezért számos helyen és formában hívta fel a figyelmet arra, hogy a feszültségekkel terhelt és eldurvult társadalmi és politikai közbeszéd rendkívüli veszélyeket hordoz magában. Mindezekre figyelemmel két elvi állásfoglalás, több esetben pedig közlemény kiadására került sor olyan jelenségekkel összefüggésben, amelyek a hazánkban élő egyes nemzetiségi közösségek, ezen belül is elsősorban roma honfitársaink emberi méltóságának megsértésére, vagy gyűlöletkeltésre adtak okot. A gyűlöletbeszéd elleni fellépés lehetőségeiről intézkedést kért a Budapesti Rendőr-főkapitányság vezetőjétől és egyeztetést folytattak a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság elnökével, valamint a legfőbb ügyéssel.

A vizsgált időszakban tett, romákat érintő fontosabb elvi állásfoglalásai:

- 2017-ben a holokauszt nemzetközi emléknapján tette közzé „A roma holokauszt oktatásának társadalmi szemléletformáló szerepéről és hazai helyzetéről” szóló elvi állásfoglalását, melyben átfogó képet nyújt a roma holokauszt oktatásának jelenlegi helyzetéről, valamint a továbblépés néhány ésszerű és szükségszerű irányára is javaslatot tesz, annak érdekében, hogy a fiatalabb generációk oktatásában hangsúlyt kapjon a tolerancia erősítése, az alapvető jogok és a demokratikus értékek tisztelete.
- A 3/2018. számú elvi állásfoglalásában a 2004-ben publikált nemzetiségi média-vizsgálat tapasztalatait vetette össze a 2018-ban tapasztalt helyzettel, illetve részleteiben is elemezte a közszolgálati médiaszolgáltató nemzetiségekkel kapcsolatos kötelezettségeinek napjainkban történő tényleges megvalósulását.
- A 3/2020. számú elvi állásfoglalása kiadásával az volt a célja, hogy a hazai szakmai közönség számára bemutassa az ET Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2020)2 számú ajánlását, amely iránymutatást ad és konkrét megoldási lehetőségeket kínál a romák történelmének és kultúrájának az iskolai tantervekbe és tananyagokba való beillesztésével kapcsolatban.
- A 4/2020. számú elvi állásfoglalás kiadásával a nemzetiségi biztoshelyettes elsődleges célja annak vizsgálata volt, hogy a koronavírus-járvány következtében Magyarország Kormánya által 2020. március 11-én Magyarország egész területére kihirdetett és 2020. június 18-án megszüntetett, majd 2020. november 4-én ismétlen kihirdetett veszélyhelyzet, és a különleges jogrend keretében bevezetett korlátozások hogyan érintették, érintik hazánk legnagyobb és számos szempontból leghátrányosabb helyzetű roma nemzetiségi közösségét, illetve, hogy a roma nemzetiségű állampolgárok a veszélyhelyzet

következtében milyen speciális nehézségekkel szembesültek, szembesülnek és milyen kormányzati intézkedések megtételére lehet szükség a roma lakosság súlyos helyzetének megoldása érdekében.

- A nemzetiségi biztoshelyettes 6/2020. számú elvi állásfoglalása a budapesti roma holokauszt emlékmű megrongálása kapcsán a gyűlöletbeszéd veszélyeinek szélesebb társadalmi összefüggéseire mutatott rá.
- A 1/2021. számú elvi állásfoglalásának az volt a célja, hogy egy konkrét panasz vizsgálatának tapasztalatait felhasználva felhívja a figyelmet egy roma nemzetiségű, beilleszkedési, magatartási és tanulási nehézségekkel küszködő tanuló fejlesztési nehézségeire, nevelési-oktatási, beilleszkedési problémáira, és az ebből adódó, a szülők és a pedagógusok között kialakult súlyos, szinte kezelhetetlen konfliktusokra. A nemzetiségi biztoshelyettes az elvi állásfoglalásában arra törekedett, hogy a konkrét beadvány kapcsán rávilágítson a feltárt rendszerszintű általánosabb problémákra is.
- A nemzetiségi biztoshelyettes 5/2021. számú elvi állásfoglalásában arra tett kísérletet, hogy összegezze és bemutassa, mi történt a gyöngyöspatai általános iskolában a kisebbségi ombudsman 2011-es átfogó vizsgálata óta eltelt tíz év alatt, kitérve arra is, hogy az elmúlt évtizedben zajlott jogi eljárások, valamint a fokozott társadalmi érdeklődés milyen módon érintette a településen élő roma és nem roma lakosság kapcsolatát, együttélését.
- A nemzetiségi biztoshelyettes 2/2022. elvi állásfoglalásában vizsgálta az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárásokat és más szankciókat egy konkrét ügy kapcsán. Az állásfoglalásban rámutatott az ügy tapasztalatait is felhasználva a súlyos hátrányokkal küszködő, periférikus helyzetű térségek főként roma nemzetiségű gyermekeket érintő speciális iskoláztatási problémákra.
- A nemzetiségi biztoshelyettesi esetjog keretében vizsgálta a roma nők helyzetét és megerősítette, hogy a roma nők a diszkrimináció szempontjából többszörösen veszélyeztetettek, egyrészt, mint nők, másrészt, mint romák.
- A roma nők helyzetének vizsgálatával összefüggésben a nemzetiségi biztoshelyettes 2020 őszén részletes véleménnyel látta el a Nemzeti Felzárkóztatási Stratégia 2030 dokumentumot. Felhívta a figyelmet arra, hogy bár a dokumentum helyesen a lehetséges beavatkozási irányok közé sorolja a sztereotípiák megdöntésére irányuló kommunikációt és a különböző roma közösségekkel szembeni diszkrimináció csökkentését, ugyanakkor mindezt általánosságban teszi, nem helyez kellő hangsúlyt annak kifejtésére, hogy a számos területen már intézményes szinten is megjelenő diszkriminációs mechanizmusok milyen mértékben akadályozzák a roma integráció megvalósulását.
- A nemzetiségi biztoshelyettes kiemelt figyelemmel kísérte a roma nőket érintő konkrét esetjoghoz kapcsolható Alapvető Jogok Biztosa 1273/2020. számú ügyet, mely a Borsod-Abaúj Zemplén megyei kórház szülészetén tapasztaltakról szól. Szintén a korábban ismertetett esetjoggal hozható összefüggésbe az Alapvető Jogok Biztosa 648/2019. számú ügye, amelynek során a védőnői körzetek kialakításával és a munkaerőhiánnyal kapcsolatos problémát vizsgálta.
- Szintén a témához kapcsolódik az AJB-1191/2019. számú ügy is, melynek tárgya a védőnői ellátás (méhnyakszűrés) hozzáférhetősége. Megállapította, hogy épp a leghátrányosabb kistérségekben, sokszor szegregátumokban élő roma nők fokozottan sérülékeny csoportnak minősülnek a védőnői ellátáshoz való hozzáférés tekintetében. A leghátrányosabb helyzetű településeken élők sokszor a legalapvetőbb egészségügyi ellátásokhoz sem férnek hozzá, és a roma nemzetiségű lakosok, különösen a nők esélyegyenlősége nem csak a hozzáférés, de esetenként az ellátás minősége vagy a személyes bánásmód tekintetében is fokozottan veszélyeztetett, illetve sérül.

Az AJN AJB-1472/2011. számú jelentésében összefoglalta a hazai gyermekprostitúció ügyében készített átfogó kutatásának eredményét. Megállapította, hogy az adatok alapján gyermekprostitúció áldozatává legnagyobb arányban a tizenéves lányok válnak, közöttük magasan felülreprezentáltak a roma nemzetiségűek.

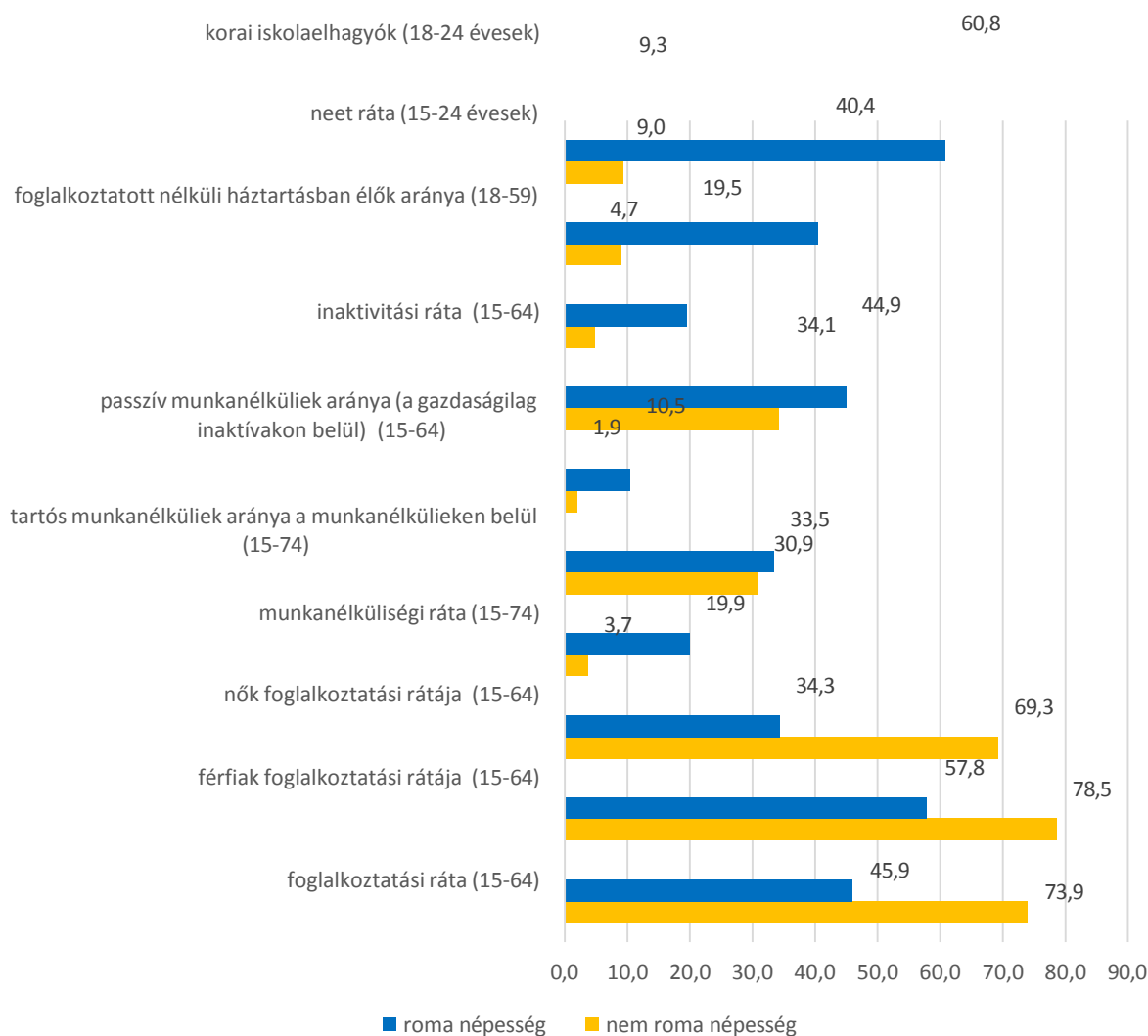
(6) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] fokozzák erőfeszítéseiket a romák foglalkoztatottsági rátájának és körülményeinek javítása érdekében, különösen a leghátrányosabb helyzetű térségekben; dolgozzanak ki szakpolitikákat illetve javítsák a meglévőket a roma nők foglalkoztatottsági rátájának növelése érdekében, és ebbe a munkába hatékonyan vonják be a roma szervezeteket és független szakértőket; allokáljanak elegendő erőforrást ezeknek a végrehajtására, és rendszeresen monitorozzák és értékeljék ki a hatásait.*

A roma népesség foglalkoztatási mutatói

A roma népesség – akiknek közel négyötöde legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezik, szemben a nem romákat jellemző kevesebb, mint egyötöddel – az átlagosnál kisebb arányban és kevésbé előnyös pozíciókban van jelen a munkaerőpiacon. Az alacsony foglalkoztatási rátához az iskolai végzettség szerinti összetételen túl hozzájárul a roma népesség területi megoszlása, valamint a nőkre jellemző alacsony foglalkoztatottság is. A férfiak és a nők foglalkoztatási rátája közötti különbség lényegesen nagyobb, mint ami a többségi társadalmat jellemzi. 2021-ben a 15–64 éves roma férfiak 57,8%-a volt foglalkoztatott, a nőknek azonban csak 34,3%-a.

A 18–24 éves roma fiatalok három ötöde továbbra is korai iskolaelhagyó volt 2021-ben. Ezek a fiatalok az általános iskola elvégzése után semmilyen oktatásban, képzésben nem vesznek részt, amely magasabb végzettség vagy további tudás megszerzésére irányulna.

5. ábra:
A roma és nem roma népesség aktivitási mutatóinak, valamint egyéb társadalmi jellemzőinek alakulása (%), 2021

Forrás: Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárság/ Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

2021-ben a roma foglalkoztatottak mintegy egyötöde közfoglalkoztatottnak vallotta magát, akik közül majdnem fele egyszerű, képzettséget nem igénylő munkát végzett, az utóbbi években már nemcsak közfoglalkoztatás keretében. Összességében a közfoglalkoztatottak között a roma nemzetiségűek aránya 17-20 százalékosra becsülhető.

A Belügyminisztérium, valamint szakmai irányításával a foglalkoztatási szakterület különös figyelmet fordít a hátrányos helyzetű – ezen belül a roma nemzetiséghez tartozó – állás keresők elhelyezkedési esélyeinek növelésére. A Belügyminisztérium 2011-től szociális földprogram keretében nyújtott lehetőséget a többszörösen hátrányos helyzetű, sokgyermekes, alacsony jövedelmű, tartósan állás kereső emberek, elsősorban roma családok számára életminőségük javítására, önellátásra való képességük fejlesztésére. Ez a program 2019 és 2020-as években egyéb mintaprogram keretében folyt.

A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási programok segítségével a helyi közérdekű, közösségi célok támogatása valósul meg. Ezekben a szakképesítést nem igénylő

munkakörökben a roma álláskereső bevonása jelentős mértékű. Az álláskereső kiválasztásánál a települési önkormányzatok szoros együttműködésben állnak a helyi nemzetiségi önkormányzatokkal. Kisebb településeken sok esetben a nemzetiségi önkormányzatok válnak közfoglalkoztatóvá.

A közutak és környezetük karbantartására irányuló országos mintaprogram keretében végzett feladatok szakképesítést nem igénylő, nehezebb fizikai munkatevékenységek, így a foglalkoztatottak valamennyien férfiak, nagy többségben roma származásúak.

Az egyházi szervezetek már 2011-ben bekapcsolódtak az országos közfoglalkoztatási programokba. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia által alapított Boldog Ceferino Intézet, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Magyar Református Szeretetszolgálat Alapítvány is közfoglalkoztatási feladatokat lát el.

A közfoglalkoztatás keretében a közfoglalkoztatottak munkaerőpiaci képzése a 2015-től kezdődően megvalósuló, így a beszámolási időszakban is futó GINOP-6.1.1-15-2015-00001 azonosítószámú „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése” című kiemelt projekt (a továbbiakban: kiemelt projekt) keretében valósul meg. A képzések irányulhatnak felzárkóztatásra, hiányzó kompetenciák, iskolai végzettség vagy szakmai tudás, szakképzettség megszerzésére, továbbá szakképzésbe való belépés előkészítésére, továbbképzésre. A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. Nyomonkövetési jelentése (2020) szerint a kiemelt projekt keretében megvalósuló program bővíti a hozzáférést a munkaerőpiaci keresleten alapuló, az elhelyezkedési esélyeket növelő képzési programokhoz, amelyek az állam által elismert szakképesítésre, részszerkezetes képzésre, szakképesítés ráépülésre, munkakör vagy munkatevékenység végzéséhez szükséges kompetenciák megszerzésére, fejlesztésére, azaz egyéb szakmai képzésre, egyéb képzésre és hatóságai képesítések megszerzésére, 2020. január 1-től a hatályos szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: szakképzési törvény) szerinti szakképzésre, szakképesítésre felkészítő szakmai képzésre, részszerkezetes képzésre, illetve a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvény 2020.01.01-i időállapota szerinti 1. § (1) bekezdés ab) alpontjában meghatározott szakképzésnek nem minősülő képzésre irányulhatnak. A program lehetőséget kínál a korábbi munkaerőpiaci képzési programokban, kompetenciafejlesztésben részesült felnőttek számára szakmai képzésekbe történő belépésre, amennyiben a közfoglalkoztatott esetében a közfoglalkoztató az ismételt képzésben való részvételt támogatja és a képzéssel a munkaerőpiacon tovább javulhatnak esélyei.

A kiemelt projekt felhívása az esélyegyenlőség elősegítése és biztosítása érdekében megkülönböztetett figyelmet fordít a roma nemzetiségű személyekre azzal, hogy a célcsoportot a programba vonáskor előnyben kell részesíteni. A romák számossága nem a projektre vonatkozó input indikátor és elvárt célérték, a projektbe vont személy önkéntes hozzájáruló nyilatkozata alapján, figyelt adatként kerül rögzítésre és gyűjtésre. Ezen adatokat a Belügyminisztérium statisztikai adatszolgáltatásaiban prioritizáltan kezeli, eleget téve az Európai Parlament és a Tanács 2016. április 27-i (EU) 2016/679 rendeletében foglaltaknak.

Három megyében kiemelkedő a képzésbe bevont romák létszáma: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 8669 fő, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 7272 fő, Hajdú-Bihar megyében 3110 fő.

2.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: önkormányzati törvény) szerint a nemzetiségi ügyek ellátásáról a helyben biztosítandó közfeladatok körében gondoskodik a települési és a fővárosi önkormányzat. Az önkormányzati törvény 85. § (10) bekezdése alapján a közös önkormányzati hivatal létrehozásakor a nemzetiségi lakosok számarányára figyelemmel a helyi önkormányzatokért felelős miniszter jóváhagyása alapján kedvezményben részesülhetnek az általános feltételek alól azok a települések, ahol:

- az azonos nemzetiségű lakosok száma az érintett településeken meghaladja a húsz százalékot,
- az érintett település összlakosság száma meghaladja az 1500 főt,
- a képviselő-testületek azonos tartalmú és minősített többséggel elfogadott döntést hoztak a közös hivatal létrehozásáról,
- az érintett települések elhelyezkedése, sokrétű kapcsolatrendszere, valamint gazdasági, történelmi és kulturális hagyományai azt indokolttá teszik, továbbá
- a törvényben foglalt egyéb feltételeknek is megfelelnek.

Első alkalommal 2013-ban nyílt lehetőség a kérelem benyújtására, amelynek eredményeként 9 közös önkormányzati hivatal részesült nemzetiségi kedvezményben.

A jelenlegi legfrissebb adatok szerint 2017 és 2022 között 12 kedvezményrel alakult hivatal 34 település részvételével működik az országban. Ezekből 13 település horvát, 8 település német, 6 település roma, 5 település szlovén, 2 település szlovák nemzetiséghez tartozó lakosok alapján részesült kedvezményben.

A nemzetiségi törvény 6. §-a és 18. §-a rendelkezik többek között egyes, a helyi önkormányzatoknál megjelenő feladatokról (például nemzetiségi nyelvű helység- és utcanév táblák, önkormányzati rendeletek), amelyek a törvényességi felügyelet körében vizsgálhatók.

Ösztöndíjrendszerek

Az **Országos Rendőr-főkapitányság** a témában jelezte, hogy a roma származású fiatalok rendőrré válásának elősegítése érdekében a rendőrség által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról, valamint a rendőri szervek ezzel kapcsolatos feladatairól szóló 1/2010. (OT. 1.) ORFK utasítás értelmében minden év április 30-ig ki kell írni a középfokú oktatási intézmények nappali tagozatán, illetve a felsőoktatási intézményekben tanulmányokat folytató roma származású fiatalok rendőrré válásának elősegítését célzó pályázatot. A középfokú tanulmányokat folytató fiatalok támogatása a megyei rendőr-főkapitányságok költségvetését érinti (2021/2022. tanévben 5 új szerződés megkötésére került sor), amely támogatást akkor tekinthetjük sikeresnek, ha a támogatott felvételt nyert a rendvédelmi technikumok valamelyikébe, illetve a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ Rendőrképző Akadémia Járőrképző Tagozatára, vagy a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karára. A felsőoktatási intézményben tanuló roma hallgatók támogatása az Országos Rendőr-főkapitányság feladata. Az elmúlt 4 évben nem volt pályázó, valamint jelenleg sincs felsőfokú tanulmányokat folytató, roma származású hallgatóval kötött érvényes szerződés.

A **Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága** 2012 óta a roma fiatalok támogatására szolgáló ösztöndíjrendszert működtet, amellyel a középiskolák nappali tagozatának első három évfolyamán tanuló 3 fő, valamint felsőoktatási intézmények jogi, igazgatási, társadalom- és gazdaságtudományi, műszaki, informatikai vagy orvosi képzésén résztvevő 1 fő roma

származású fiatal tanulmányai eredményes elvégzését segíti elő. A pályázatot elnyerő roma származású fiatalok – tanulmányi eredmény függvényében – felsőoktatási tanulmányok esetén havi 20.000-30.000 Ft pénzbeli, a középiskolai tanulmányokat folytatók havi 2.000-4.000 Ft pénzbeli, valamint természetbeni (tanszerek, szállás és étkezés költségtérítése díj) támogatást nyerhetnek el. A 2017-2019. évben 1 fő középiskolai tanuló támogatása 125.000 Ft és 2020-2021. évben 1 fő főiskolai hallgató támogatása 285.000 Ft összegben realizálódott.

A Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság) 2012-ben kialakította a roma fiatalok elhelyezkedését szolgáló ösztöndíjrendszerét. 2012. július 30-án hatályba lépett a roma származású fiatalok hivatásos tűzoltóvá válásának elősegítése érdekében az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról szóló döntése. Az ezzel kapcsolatos feladatokról szóló, a roma származású fiatalok hivatásos tűzoltóvá válásának elősegítése érdekében a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról, valamint az ezzel kapcsolatos feladatokról szóló 9/2012. (VII. 30.) BM OKF utasítás (a továbbiakban: Utasítás) összegző jelleggel az alábbiakban kerül ismertetésre.

Az Utasítás az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság oktatási rendszerében a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet alap- vagy mesterképzésben nappali, valamint levelező munkarendben tanulmányokat folytató, továbbá a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ tűzoltó rendvédelmi moduláris szakképzésében résztvevő roma származású fiatalokra terjedt ki. Az ösztöndíjrendszer célja a roma származású fiatalok tanulmányai eredményes befejezésének elősegítése, valamint a katasztrófavédelmi pálya választásának ösztönzésére szolgáló támogatási rendszer létrehozása. A roma származású fiatalok részére 2012. évben kialakított ösztöndíjrendszer szemeszterenként, illetve képzésenként meghirdetésre került.

A pályázati felhívások megjelentek a hivatásos katasztrófavédelmi szervek, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet és a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ honlapján, valamint minden alkalommal megküldésre kerültek az Országos Roma Önkormányzat számára.

A moduláris tűzoltóképzésre történő beiskolázásokkor a toborzások alkalmával kiemelt célcsoportként kezelték a hátrányos helyzetű térségek nemzetiségi identitású fiataljait, számukra külön tájékoztatók kerültek megszervezésre több esetben a közvetlen kapcsolatfelvétel keretében.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok jó kapcsolatot alakítottak ki az Országos Roma Önkormányzattal és a területi szinten működő roma önkormányzatokkal. A szervezett rendezvényeken (nyílt napok, pályaorientációs bemutatók, lakossági tájékoztatók stb.) megjelenő nagyszámú fiatal érdeklődéssel fogadta a tájékoztatókat, a hozzá kapcsolódó anyagokat és a bemutatott technikai eszközöket.

A kiírt pályázatokra a lelkiismeretes toborzó munka, a széleskörű tájékoztatás és a közvetlen kapcsolatfelvételek ellenére a vizsgált időszakban minimális érdeklődés volt, mindösszesen 1 fő tűzoltó szakképzésben résztvevő hallgató nyert el pályázat útján támogatást 2019. évben.

2021. évben az Utasításban szabályozott roma származású fiatalokra vonatkozó ösztöndíjrendszer átalakításra került, annak céljából, hogy még szélesebb körben biztosítson egyenlő esélyeket a pályakezdő fiataloknak.

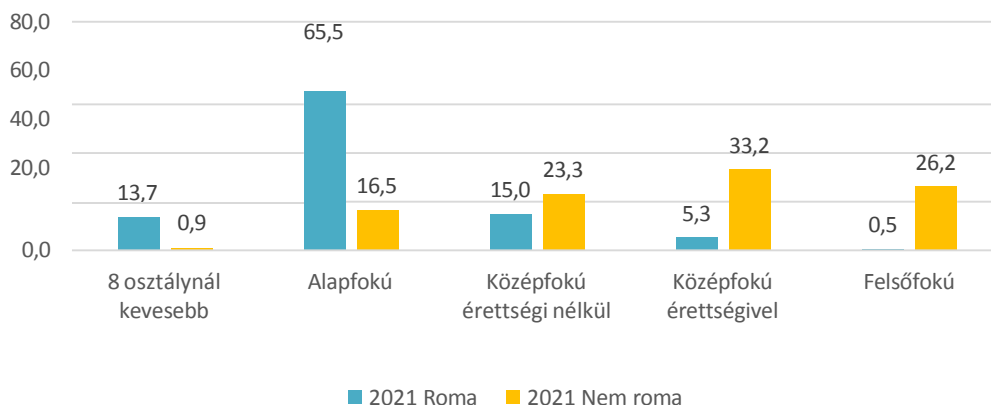
A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok hivatásos tűzoltóvá válásának elősegítése érdekében az ösztöndíjrendszer kiterjesztésre került a hátrányos helyzetű fiatalokra. A kiterjesztés mértékét a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok hivatásos tűzoltóvá válásának elősegítése érdekében a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról, valamint az ezzel kapcsolatos feladatokról szóló 3/2021. (III. 19.) BM OKF utasítás szabályozza.

3.

Mivel a rendszeres lakossági adatfelvételekben is szerepel a nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdés, így a **Központi Statisztikai Hivatal** folyamatos információkkal rendelkezik a **romák munkaerő-piaci helyzetének** változásáról, illetve szegénységi kockázatának alakulásáról. A koronavírus járvány a munkaerő-piac valamennyi szegmensében éreztette hatását, így a romák helyzetében korábban kialakuló kedvező irányú trendeket is némileg megtörte. Ugyanakkor markáns változások nem voltak tapasztalhatók, amelyek a többségi, illetve a romatársadalomban meglévő jelentős különbségeket tovább fokozták volna.

Fentebb jeleztük, hogy a roma népesség alacsony foglalkoztatási rátájához a roma népesség területi megoszlása, valamint a nőkre jellemző alacsony foglalkoztatottság is hozzájárul. A romák jelentős része az ország kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetű térségeiben és/vagy rossz közlekedési kapcsolat jellemezte községekben él, ahol nemcsak a helybeni munkalehetőség kevés, de ingázási távolságban sincs érdemi munkahelykínálat, a nők munkavállalását pedig a nem roma családokra jellemzőnél nagyobb gyermekszám is korlátozza.

6. ábra:
A 15-64 éves roma és nem roma népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint (%), 2021

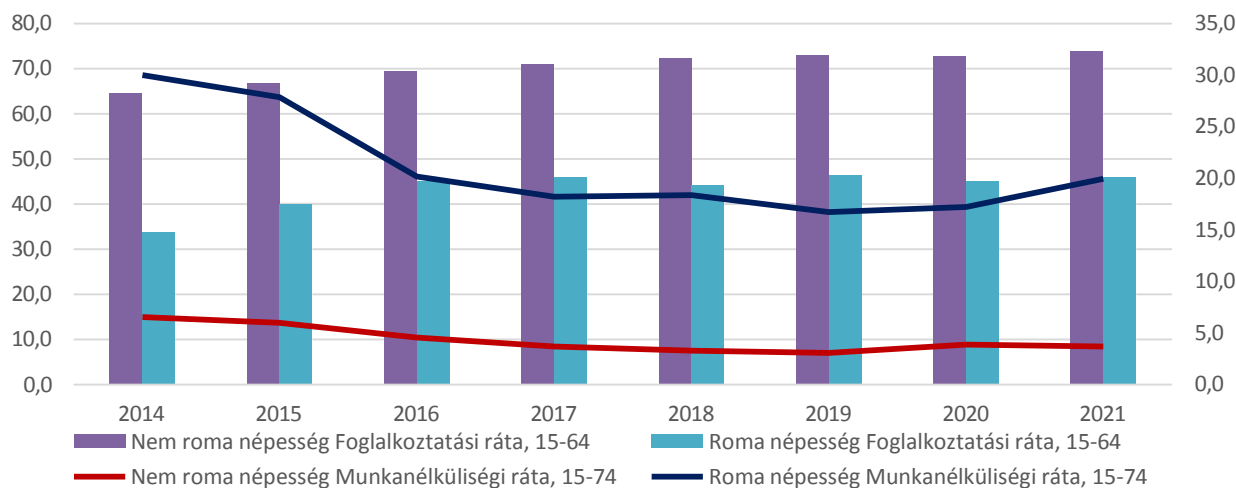

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

A vizsgált időszakban a romák munkaerőpiaci helyzete a nem roma népességéhez hasonlóan alakult. 2014 és 2020 között jelentős javulás volt tapasztalható, ami a járvány hatására megtört. Ugyanakkor a vizsgált időszakban a romák hátránya nem mérséklődött, a roma és nem roma népesség foglalkoztatási rátáinak különbsége 25-30 százalékpont körül mozgott, 2021-ben 28 százalékpont volt. A romák munkanélküliségi rátája a 2014. évi 30,1%-ról 2019-re csaknem a

felére (16,7%-ra) csökkent, az utóbbi két évben azonban a járvány hatására növekedésnek indult és 2021-ben megközelítette a 20%-ot.

7. ábra:
A roma és nem roma népesség foglalkoztatási rátájának, valamint munkanélküliségi rátájának alakulása (%)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

A férfiak és a nők foglalkoztatási rátája közötti különbség a magukat romának vallók esetében lényegesen nagyobb, mint ami a többségi társadalmat jellemzi. 2021-ben a 15–64 éves roma férfiak 57,8%-a volt foglalkoztatott, a nőknek azonban csak 34,3%-a. Jóllehet ez utóbbi arány csaknem 9 százalékponttal magasabb a 2014. évinél, az utóbbi két évben a roma nők foglalkoztatása visszaesett.

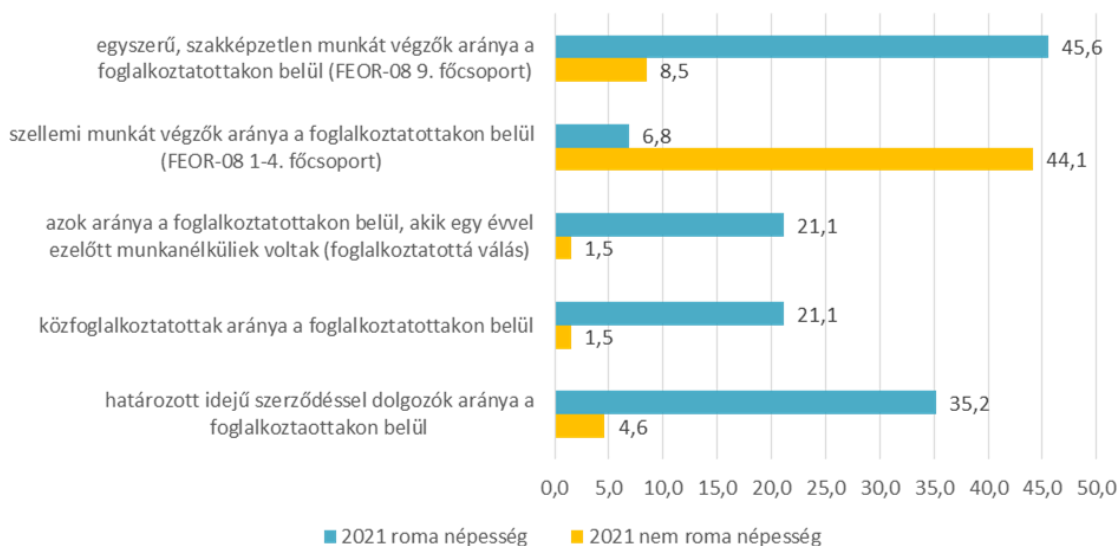
A közfoglalkoztatás a romák foglalkoztatásában jelentős szerepet játszik, részben ennek köszönhető, hogy a tartósan munkanélkülinek számító aránya 2014 óta 16 százalékponttal csökkent. A foglalkoztatás javulása és a munkanélküliség csökkenése azt eredményezte, hogy 2014 és 2021 között a foglalkoztatott nélküli háztartásban élő 18–59 évesek aránya a romák esetében 15 százalékponttal csökkent, de még mindig megközelíti a 20%-ot, míg a nem romák esetében 5% alatt marad.

A 18–24 éves roma fiatalok három ötöde továbbra is korai iskolaelhagyó volt 2021-ben. Ezek a fiatalok az általános iskola elvégzése után semmilyen oktatásban, képzésben nem vesznek részt, amely magasabb végzettség vagy további tudás megszerzésére irányulna. Ez részben magyarázatot nyújt arra, hogy körükben a se nem tanuló, se nem dolgozó aránya (NEET ráta) több mint négyszerese a nem romákra jellemzőnek (40,4% vs. 9,0%).

A közfoglalkoztatás szerepe a romák munkához juttatásában jóval meghaladja a nem romákra jellemzőt. 2021-ben a roma foglalkoztatottak mintegy egyötöde közfoglalkoztatottnak vallotta magát. Ettől nem független az sem, hogy minden harmadik roma foglalkoztatott határozott idejű szerződéssel dolgozott, miközben a nem romák esetében ez az alkalmazási forma az 5%-ot sem érte el. Az alacsony iskolai végzettségük túlsúlyából következően a roma foglalkoztatottak majdnem fele egyszerű, képzettséget nem igénylő munkát végzett, az utóbbi években már

nemcsak közfoglalkoztatás keretében. A nem romák esetében a foglalkoztatottak közel fele szellemi munkát végzett, a romáknál ez az arány – a növekedés ellenére – 10% alatti.

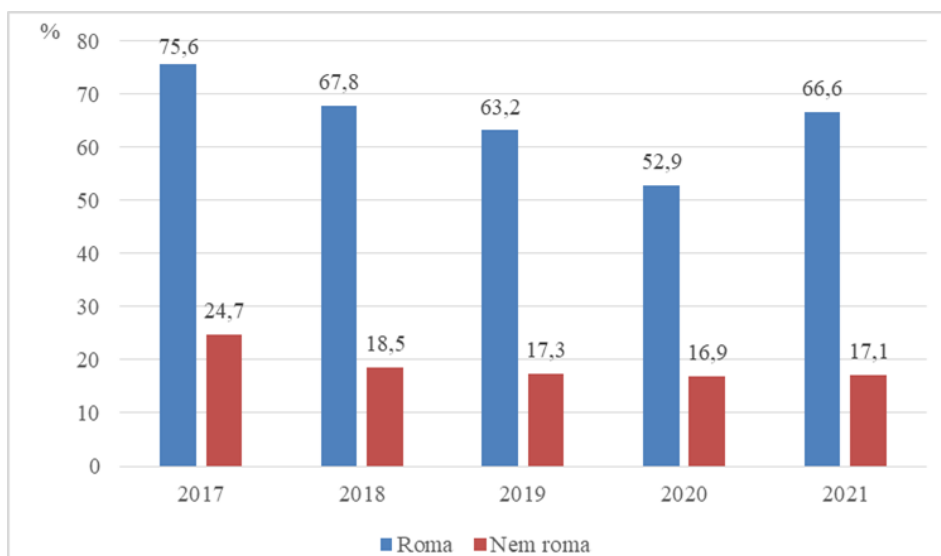
8. ábra:
A 15-74 éves roma és nem roma foglalkoztatottak néhány foglalkoztatási jellemzője (%), 2021

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Munkaerő-felmérés

A roma népesség életkörülményeiben számottevő javulás következett be az elmúlt években. 2017 és 2020 között folyamatosan csökkent a szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitett romák aránya, míg 2021-ben a koronavírus okozta gazdasági válság következtében növekedett az arányuk. 2017-ben a romák háromnegyedét érintette a szegénység kockázata, 2021-ben kétharmadukat. A javulás ellenére 2021-ben még mindig közel négyszer annyi roma tartozott a szegények közé, mint nem roma.

9. ábra:
Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya a roma és nem roma népességben

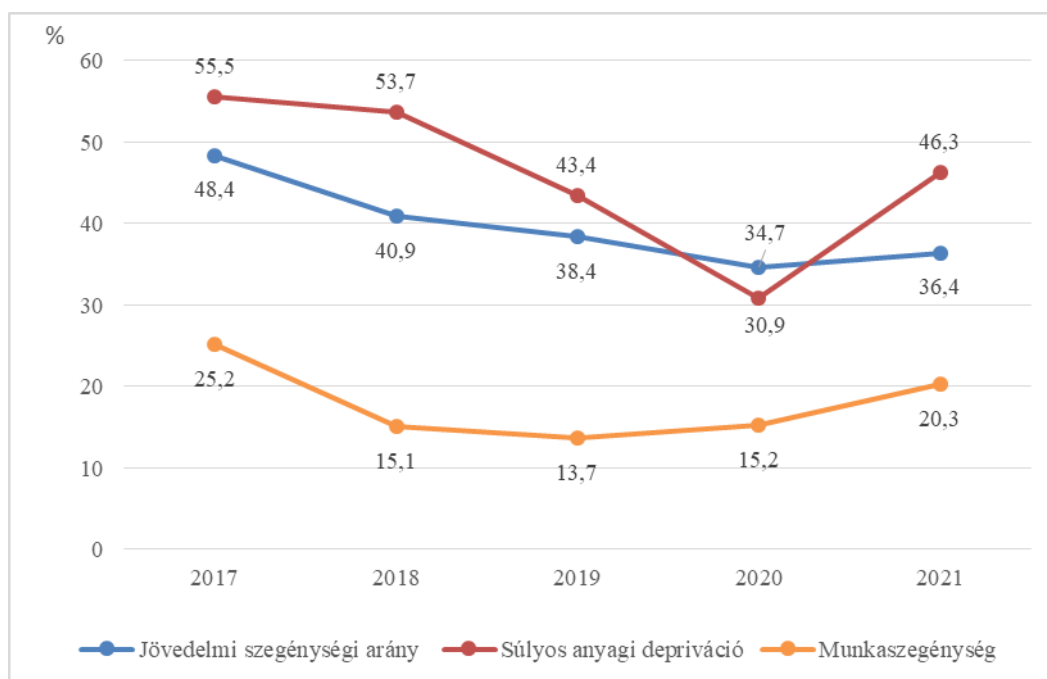

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Felvétel

2017 és 2021 között mindhárom szegénységi dimenzió tekintetében javulás következett be. Az egyes szegénységi szegmenseket tekintve a roma népesség legnagyobb hányadát a súlyos anyagi depriváció¹⁴ érinti, közel minden második személy tartozott a súlyosan nélkülözők közé 2021-ben, ami az országos átlag 5,5-szerese. A jövedelmi szegények, azaz a szegénységi küszöb alatti jövedelemből élők aránya 2017 és 2021 között 48,4%-ról 36,4%-ra csökkent. 2017 óta összességében javult a romák foglalkoztatottsági helyzete, a periódus első két évében 25,2%-ról 13,7%-ra csökkent a nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élő romák aránya, majd a koronavírus okozta válság miatt 2019-óta arányuk 20,3%-ra emelkedett.

¹⁴ A következő 9 tétel közül legalább 4-ben érintettek: 1) évi egyhetes üdülés hiánya, 2) váratlan kiadások fedezetének hiánya, 3) anyagi okból nincs személygépkocsija, 4) kétnaponta húsétel fogyasztásának hiánya, 5) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék, 6) lakás megfelelő fűtésének hiánya, 7) anyagi okból nincs telefonja, 8) anyagi okból nincs mosógépe, 9) anyagi okból nincs színes televíziója.

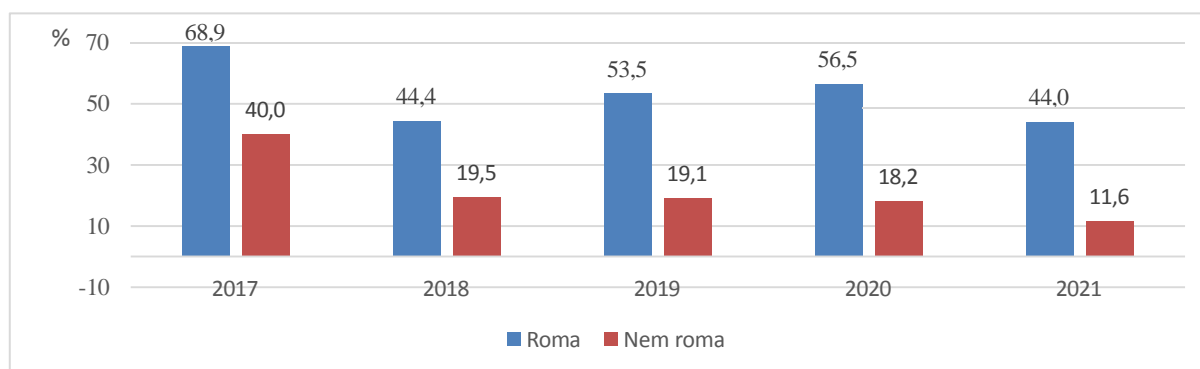
10. ábra:
A roma népesség fő szegénységi mutatói

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Felvétel

2017 óta jelentős mértékben javultak a roma népesség lakhatási körülményei. Míg 2017-ben körükben közel 70% volt a túlszűfolt lakásban élők aránya, addig 2021-re ez az arány 44%-ra csökkent. A pozitív változás ellenére közel négyszer annyi roma nemzetiségű él túlszűfolt lakásban, mint nem roma.

11. ábra:
Túlszűfolt lakásban élő roma és nem roma népesség aránya

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, Háztartási Költségvetési és Életkörülmény Felvétel

5. cikk

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy támogatják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára kultúrájuk megőrzését és fejlesztését, úgyszintén identitásuknak, nevezetesen vallásuk, nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük megőrzésének feltételeit.

2. Az integrációt szabályozó általános politikájuk keretében hozott intézkedéseik sérelme nélkül a Felek tartózkodnak minden olyan politikától vagy gyakorlattól, amely a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációjára irányul és védelmezik ezen személyeket minden olyan akciótól, ami a beolvasztásukra irányul.

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Múzeumok és tájházak

A magyarországi nemzetiségek tárgyi emlékeinek gyűjtésével a Néprajzi Múzeum, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, számos egyházi gyűjtemény, valamint a megyei hatókörű városi múzeumok és a települési fenntartású muzeális intézmények egyaránt foglalkoznak. A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum különböző tájegységeiben a német, horvát, szlovák, roma, ruszin, görög épületek, tárgyak, dokumentumok is megtalálhatók, és évente többször nemzetiségi folklór programokat is szerveznek. Múzeumpedagógiai foglalkozásaikban (pl.: Maria és Julis: „... és mindent ott kellett hagyni”, Házról házra) is megjelennek a nemzetiségek. A múzeum által meghirdetett tematikus év keretében 2020-ban a Határtalan Skanzen programjai között mutatták be a különböző nemzetiségek textilkultúráját, valamint konyháját. Más skanzenek az országban további nemzetiségek tárgyi kultúrájára is kiterjesztik a gyűjtőkörüket. A Néprajzi Múzeum 2022-ben megnyíló új épületében a korábbinál nagyobb alapterületen tudja majd bemutatni a hazai nemzetiségek tárgyi emlékeit is, gyűjteményeit pedig digitálisan is elérhetővé tette, amelyek nemzetiségi kötődés szerint is kereshetők.

Más skanzenek az országban további nemzetiségek tárgyi kultúrájára is kiterjesztik a gyűjtőkörüket, így a nyíregyházi Jósa András Múzeumhoz tartozó Sóstói Falumúzeumban roma épületek is találhatóak.

Az országos vagy helyi nemzetiségi önkormányzatok jelenleg 18 muzeális intézményt tartanak fenn, ezek többsége tájház. A nemzetiségi fenntartású intézmények közül országos gyűjtőterülettel rendelkezik az Országos Lengyel Önkormányzat által létrehozott és fenntartott Lengyel Kutatóintézet és Múzeum (korábban Magyarországi Lengyelség Múzeuma és Levéltára), valamint az Országos Ruszin Önkormányzat fenntartásában működő Fedinecz Atanáz Magyarországi Ruszinok Közérdekű Muzeális Gyűjteménye és Kiállítóhelye.

Az Országos Szlovák Önkormányzat tervei között szerepel a Magyarországi Szlovákok Múzeuma költségvetési szervként történő alapítása. Az önálló múzeumot a pesti szlovák evangélikusok egykori templomában (Rákóczi út 57/a.) kívánják létrehozni, amelyet közgyűlésük országos jelentőségű Magyarországi Szlovák Emlékhellyé nyilvánított. Az ingatlan megvásárlásához és a beruházás megvalósítására a Magyar Kormány biztosított

forrást. A Magyar-Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság ajánlásai alapján a magyar és a szlovák kormány várhatóan újabb támogatást nyújt a projekt megvalósításához. Ezután kezdődhet meg a kulturális központ, benne a muzeális intézmény kialakítása.

Az egyházi fenntartású intézmények közül gazdag nemzetiségi vonatkozású szakrális anyaggal rendelkezik a miskolci Magyar Orthodox Egyházi Gyűjtemény, a szentendrei Szerb Egyházi Múzeum, a kecskeméti Görög Ortodox Egyházművészeti Gyűjtemény és a gyulai Román Ortodox Egyházi Gyűjtemény (a két utóbbi nem rendelkezik muzeális intézményi működési engedéllyel). A Budai Szerb Ortodox Egyházmegye fenntartásában működő szentendrei Szerb Egyházi Múzeum anyagából 2015-ben Pécssett az új szerb ortodox kápolna építésével egyidejűleg a régi imaházban regionális egyházművészeti gyűjteményt nyitottak meg. A múzeum szentendrei épületegyüttesét 2018-2019-ben 465 millió Ft-os kormányzati támogatásból újították fel. Egyházművészeti gyűjtőkörrel, de az Országos Horvát Önkormányzat fenntartásában működik Peresznyén a Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye.

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: kulturális törvény) 37/A. § (8) bekezdése értelmében a **nemzetiségi bázisintézmény** olyan muzeális intézmény, amelynek alapfeladatai körében szerepel a nemzetiségi feladatellátás, vagy amelynek állományában nemzetiségi nyelvű vagy nemzetiségre vonatkozó kulturális javak 25%-ot elérő arányban találhatóak. A kultúráért felelős miniszter a működési engedély kiadására irányuló eljárás során – erre irányuló külön kérelem esetén – minősítheti nemzetiségi bázisintézménynek a muzeális intézményt. A nemzetiségi bázisintézmény címmel rendelkező muzeális intézmény közművelődési programjaiban és állandó kiállításában a nemzetiségi kultúrát hangsúlyosan mutatja be. 2016 óta nemzetiségi bázisintézménnyé minősült a szentgotthárdi Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Gyűjtemény, a tatai Német Nemzetiségi Kiállítás (a Kuny Domokos Múzeum tagintézményeként), a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum, a bajai Türr István Múzeum és a Heimatmuseum Nimmesch – Himesházai Német Nemzetiségi Tájégház.

2021-ben két közérdekű muzeális kiállítóhellyel bővült a kör. A Piliscsabai Tájégház a helyi német és szlovák nemzetiség történetét és néprajzát mutatja be (működési engedély kelte: 2021. február 1.). Piliscsaba Város Önkormányzatának fenntartásában működik, de Piliscsaba Német Nemzetiségi Önkormányzata és Piliscsaba Szlovák Nemzetiségi Önkormányzata szakmai hozzájárulása alapozta meg létrejöttét. A Pomázi Örökség Tájégház (működési engedély kelte: 2021. június 23.) szintén a helyi nemzetiségek történetét és néprajzát mutatja be. Fenntartója Pomáz Város Önkormányzata, de a gyűjtemény tulajdonosa a Pomázi Szerb Nemzetiségi Önkormányzat és a Pomázi Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület.

A nemzetiségi bázisintézményekben a vizsgált időszakban az alábbi jelentősebb fejlesztések történtek:

- A Türr István Múzeum a gyűjtőterületén élő sváb (német), szerb és horvát, azon belül bunyevác nemzetiségekre vonatkozóan működik nemzetiségi bázisintézményként, emellett közérdekű muzeális kiállítóhelyeként hozzá tartozik Magyarország egyetlen bunyevác tájháza, a bajaszentistváni Bunyevác Tájégház. Emellett a Baja térségében élő cigányságra is kiterjeszti tevékenységét. 2021. július 13-án nyílt meg az intézmény IPA és TOP pályázatokból, valamint a Kubinyi Ágoston Programon keresztül támogatott *Örökségszálló*.

Közösségek és értékek című komplex régészeti, helytörténeti, néprajzi állandó kiállítása, amelyen kiemelt helyet kap a Baja környékén élő nemzetiségek tárgyi és szellemi kulturális örökségének bemutatása. A Hagyományok Háza partnerintézményeként 2019-ben Meseháló – Népmese Pontot hozott létre, ahol a magyar mellett a soknemzetiségű Bácska népmesekeincse és az élőszavas népmesemondás hagyományának népszerűsítése, közösségteremtő erejének átörökítése zajlik. A tárlatok és múzeumpedagógiai programok mellett a múzeumban közel 30 éves múltra tekint vissza a Duna-Tisza közti nemzetközi néprajzi nemzetiségkutató konferencia.

- A mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum tárgyalásokat kezdett a Mohácsi Tankerületi Központtal múzeumpedagógiai programjának kiszélesítéséről a helyi és környékbeli, horvát nyelvet tanító iskolák felé, emellett törekszik a turisztikai vonzerő fejlesztésére, nyitva a délszláv anyaországok felé is, amihez valamely délszláv nyelvet beszélő muzeológus felvételét tervezi. A múzeum alapításának közelgő 100. (2023) és bázisintézményi besorolásának 50. (2025) évfordulója a Petőfi-emlékév (2022-2023) és a mohácsi csata 500. évfordulójával (2026) együtt alkalmat kínál társadalmi beágyazottságának és kultúrákövetítő központ szerepének erősítésére.
- A Pável Ágoston Helytörténeti és Szlovén Nemzetiségi Gyűjtemény 2020-ban elnyerte a Szabadtéri Néprajzi Múzeum *Cselekvő Közösségek* projektjétől a Községi Múzeum címet. Három állandó kiállítása a szlovén népi élethez kötődik: *A Szentgotthárd környéki szlovének életmódja*, *Gerencserek*, *Látványraktár*. Fő célja továbbra is a helyismereti értékek mellett a szlovén nemzetiség kulturális örökségének ápolása. 2021-2022-ben kisebb karbantartások segítették elő az intézmény jobb működését. Szentgotthárd Város Önkormányzata az intézményt bízta meg a *Hagyományos és virtuális kiállítás a települési értékekről* című projekt megvalósításával. Az intézmény kezeli a rábafüzesi Hianz házat (német nemzetiségi gyűjtemény) is, amelynek felújítását pályázati forrásból tervezik.
- 2021-2022-ben teljesen megújult a tatai Német Nemzetiségi Kiállítás főépületének homlokzata, valamint hamarosan lezárul a raktárépület fejlesztése, amely ezután látogatható látványtár formájában üzemel majd tovább. Már tíz éve rendezik meg a nemzetiségi közösségek fejlesztését és a kultúra megélését lehetővé tevő *Vendégségben a múzeumban* című rendezvényt, ahol minden évben egy megyei német nemzetiségi település mutatkozik be. 2020-ban elnyerték a Községi Múzeum címet, valamint a *Sváb életképek* című online sorozattal a Múzeumpedagógiai különdíjat.
- Az intézmények nagy hangsúlyt helyeznek a digitalizálásra, virtuális kiállítások létrehozására, a közösségi médiában és a nemzetiségi médiában való erőteljesebb jelenlétre.

Összességében megállapítható, hogy a nemzetiségi bázisintézmények kulcsszerepet töltenek be a nemzetiségi identitás fenntartásában, ugyanakkor további fejlődési szükség is érzékelhető annak érdekében, hogy nagyobb aktivitást kifejtve még jobban tudják képviselni saját közösségeik ügyét.

2015 óta a múzeumok teljesítményértékelésének szempontjai között megjelennek a nemzetiségi feladatellátás szempontjai is [a múzeum, valamint az országos szakkönyvtár és a megyei könyvtár éves munkatervéhez szükséges szakmai mutatókról szóló 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet)]. A közönségkapcsolati feladatellátás terén szakmai mutatóként jelenik meg a nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok és a programok résztvevőinek száma, a múzeum dolgozói által jegyzett, magyar és

idegen nyelvű tudományos kiadványok és publikációk között külön mutató szolgál a nemzetiségű nyelvű kiadványokra. A kiállítási tevékenység keretében pedig szakmai mutató méri a nemzetiségek anyaországában megrendezett kiállítások számát és látogatószámát. Az elmúlt évek tapasztalata alapján – a nem kifejezetten nemzetiségi gyűjtemények esetében – elsősorban a közművelődési, közönségkapcsolati tevékenység keretében jelennek meg nemzetiségi programok. A 2020. évben a rendezvények számában visszaesés tapasztalható a COVID-19 vírus következtében elrendelt korlátozások okán. A békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum “utazás TÉRben és IDŐben”. Békéscsaba az évezredek idővonalán című új, komplex állandó kiállítása nagy hangsúlyt helyez a városban és környékén élő felekezetek és nemzetiségek tárgyi és szellemi kulturális örökségének bemutatására.

Magyarországon a közérdekű muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek – vagyis a *tájházak*, helytörténeti, egyház- és intézménytörténeti gyűjtemények, emlékházak stb. – a lokális területi-települési kulturális élet fontos alapelemei, melyek a népi-közösségi kultúra megtartó erejét, a lokális közösségi élethez való ragaszkodást jelenítik meg. A magyarországi tájházak száma európai viszonylatban is jelentős. Működtetőjük többnyire egy önkormányzat, esetleg civil szervezet vagy magánszemély. Az országos múzeumok közül egyedülként a Magyar Nemzeti Múzeum tart fenn nemzetiségi tájházat – tagintézménye, az esztergomi Balassa Bálint Múzeuma révén –, a Pilisszentléleki Szlovák Tájházat.

A magyarországi nemzetiségekhez köthető tájházak több mint fele a budaörsi Heimatmuseum által koordinált német, míg 25% a szlovák anyagot őrző, bemutató intézmény. Természetesen horvát (lakócsai, illetve kópházi horvát tájház), román (kétegyházi Román Tájház), szerb, szlovén (Kühár Emlékház), és kismagyarországi – lengyel, ruszin, ukrán, örmény – kiállítóhelyek is működnek.

Cigány/roma vonatkozású intézményként a Hodászi Roma Tájház működik (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) 2001 óta (működési engedély kelte: 2011. április 12.) közérdekű muzeális gyűjtemény szakmai besorolással, fenntartója Rézműves Melinda, Rromanes Egyesület. Gyűjtőköre a roma néprajz és alkotóművészet tárgyaira terjed ki, országos gyűjtőterülettel. Fenntartójuk legtöbb esetben a helyi önkormányzat, illetve az országos vagy helyi nemzetiségi önkormányzat (nemzetiségi fenntartásban összesen 16 intézmény működik). Szakmai érdekvéviselői szervezetük a Magyarországi Tájházak Szövetsége. A tájházak fejlesztéséhez az állam pályázati úton támogatást biztosít.

A nemzetiségi feladatot ellátó (továbbá települési önkormányzat fenntartásában, vagy a települési önkormányzat támogatásával működő) muzeális intézmények szakmai támogatását biztosította 2020-ig a Kubinyi Ágoston Program. A Program kivezetésével egyidejűleg ugyanakkor sor került a Magyar Génius Program bevezetésére, amelynek keretében vidéki, önkormányzat által fenntartott, magyarországi székhelyű muzeális intézmények támogatása céljából 3 milliárd Ft áll rendelkezésre a Nemzeti Kulturális Alap kezelésében. Ez a forráslehetőség tehát nyitott volt a nemzetiségi tájházakat vagy más nemzetiségi vonatkozású muzeális intézményeket fenntartó települési önkormányzatok számára. A támogatott pályázatok között nemzetiségi vonatkozással szerepel a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeum és Szárazmalom, Városi Könyvtár *Szarvas 300* című helytörténeti kiállításának megrendezése a város 300 éves újjátelepülésének emlékére (20.000.000 Ft), valamint a nemzetiségi bázisintézményként működő mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum *Népek találkozása a mohácsi Dunánál* című állandó kiállításának felújítása és infrastrukturális fejlesztése (70.000.000 Ft). A pályázati cél megvalósításának időtartama: 2021. december 1. – 2023. december 31. A tervek

szerint a program sikeressége esetén – a gazdasági helyzet függvényében – sor kerülhet a pályázat újbóli meghirdetésére.

Emellett az 5000 fő és ez alatti állandó lakosságszámmal rendelkező helyi önkormányzatok vagy önkormányzati társulások és a történelmi egyházak pályázhatnak támogatásra a Miniszterelnökség által kezelt Magyar Falu Program keretében is – kizárólagos tulajdonban lévő egyes ingatlanok esetén – közösségi terek építésére, fejlesztésére, korszerűsítésére, felújítására és bővítésére, valamint eszközök beszerzésére is. Ily módon a nemzetiségi muzeális intézményeket, döntően tájházakat fenntartó települési önkormányzatok részére ez a forráslehetőség is nyitva áll.

UNESCO – Szellemi Kulturális Örökség

Az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság Szellemi Kulturális Örökség Szakbizottsága javaslata alapján a **Rábavidéki szlovének rönkhúzása** még a beszámolási időszak előtt, 2015-ben került fel a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. Az elismerés a Gödöllői Királyi Kastélyban került átadásra a felterjesztő Országos Szlovén Önkormányzatnak. 2021-ben az Országos Szlovén Önkormányzat is aktívan részt vett a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság Szabadtéri Néprajzi Múzeum által koordinált „Rábavidéki Szlovének Rönkhúzása” örökségem felülvizsgálati eljárásának lefolytatásában.

A beszámolási időszak során több nemzetiségi elemmel is bővült a jegyzék: 2017: *Nagyecsed i magyar és cigány táncgyománnyok*, 2018: *Pünkösdi templomdíszítés Maglódon – Evangélikus tavaszközöntő egyházi szokás* (szlovák, a 2011-ben felvett *Pünkösdi templomdíszítés Mendén* elemhez hasonlóan), 2020: *Christkindl Spiel. Karácsonyi énekes népszokás a Bakony és a Balaton-felvidék németek lakta falvaiban* (további német elem 2011-től: *Emmausz Bólyban. Húsvéthétfői népszokás*). A Christkindlspiel változatok bemutatására a tatai Német Nemzetiségi Kiállítás fent említett *Vendégségben a múzeumban* című programja is lehetőséget ad az örökséget hordozó német közösségeknek.

Könyvtári ellátás, könyvkiadás

A közgyűjteményi intézményrendszer nemzetiségi szempontból legfontosabb, legnagyobb hatású egységei az anyanyelvhasználathoz szorosan kötődő könyvtárak. A nemzetiségi könyvtári ellátásról több jogszabály rendelkezik. A kulturális törvény preambuluma szerint a nemzetiségi kulturális hagyományok megőrzése, méltó folytatása, a közösségi és egyéni művelődés személyi, szellemi, gazdasági feltételeinek javítása, a polgárok életminőségét javító, értékhordozó tevékenységek, valamint az ezek megvalósulására létrejött intézmények és szervezetek működésének elősegítése a társadalom közös érdeke. A kulturális törvény 4. § a) pontja az alapelvek körében kimondja, hogy mindenkinek joga, hogy megismerhesse a kulturális javakat és ezek jelentőségét a történelem alakulásában, a nemzeti, nemzetiségi önismeret formálásában, valamint az ezek védelmével kapcsolatos ismereteket a muzeális intézmények tevékenysége, a könyvtári szolgáltatások, az oktatás, a közművelődés, az ismeretterjesztés, a sajtó és a tömegtájékoztatás útján. A nyilvános könyvtárak feladataikat a nemzetiségi lakosság számára is ellátják: a mindenkit megillető jog érvényesülése érdekében a könyvtári szolgáltatásokra vonatkozóan a kulturális törvény 54. § (1) bekezdés a) pontja szerint a nyilvános könyvtárak mindenki által használhatók, a kulturális törvény 54. § (1) bekezdés f) pontja szerint a helyben nyújtott alapszolgáltatásaik ingyenesek.

A kulturális törvény 60. § (1) bekezdésének d) és e) pontja szerint a nyilvános könyvtári ellátás rendszerének működtetését és fejlesztését segítő központi szolgáltatás a határon túli magyarok könyvtári ellátásának segítése, valamint a nemzetiségek könyvtári ellátásának segítése.

A nemzetiségi törvény 41. § (1) bekezdése szerint a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását az **Országos Idegennyelvű Könyvtár** koordinálja. A szolgáltatásokat az Országos Idegennyelvű Könyvtár, a megyei könyvtárak és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyilvános könyvtári rendszeren keresztül biztosítja. Az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól szóló 30/2014. (IV.10.) EMMI rendelet a nemzeti könyvtár kiemelt feladatákként határozza meg (8. § 17. pont) azt, hogy együttműködik a 2021. december 1. óta a nemzeti könyvtár szervezeti egységeként működő Országos Idegennyelvű Könyvtárral, a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását koordináló országos szakkönyvtárral. Ebben a környezetben biztosított a nemzetiséghez tartozók könyvtári ellátása, és megvalósul a könyvtárak szoros együttműködése a feladat színvonalas teljesítése érdekében.

A kulturális törvény 66. § c) pontja szerint a megyei hatókörű városi könyvtár a megye egész területére vonatkozóan végzi és szervezi a megye nemzetiséghez tartozó lakosainak könyvtári ellátását. A megyei könyvtár ennek keretében a kistelepülések mellett a nagyközségek és városok könyvtári nemzetiségi ellátásában vesz részt (dokumentum-szolgáltatás, programkínálat).

A kulturális törvény 64. § (3) bekezdése szerint a **települési nyilvános könyvtár** fenntartása helyett az önkormányzat a **megyei könyvtárral** megállapodást köthet, és a tőle igénybe vett könyvtári szolgáltatások fogadására alkalmas könyvtári, információs és közösségi helyet működtethet. E helyeken a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer működéséről szóló 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet 3. § 1. pontja szerint a lakosság számára a szolgáltatást végző megyei könyvtárak a nemzetiségi könyvtári dokumentumok (könyv, újság, folyóirat, CD, DVD, idegen nyelvű dokumentumok és egyéb könyvtári dokumentumok) helyben történő használatát, kölcsönzését és beszerzését is lehetővé teszik. A 39/2013. (V. 31.) EMMI rendelet alapján a **nemzetiségi könyvtárat** fenntartó nemzetiségi önkormányzat is igénybe veheti a megyei könyvtár szolgáltatásait megállapodás alapján, annak érdekében, hogy megfelelő kínálatú és minőségű könyvtári szolgáltatásokat biztosíthasson a nemzetiségi lakosság számára.

A 2013–2014-ben történt jogszabályi változások több szempontból pontosították a nemzetiségi lakosság számára nyújtott könyvtári szolgáltatások megszervezésének szabályait, egyúttal tájékoztatást adnak a nemzetiségi lakosság számára, hogy jogait milyen könyvtári szolgáltatások igénybevétele teszi teljesíthetővé. 2014-ben megjelent az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól szóló 30/2014. (IV.10.) EMMI rendelet, amely a nemzeti könyvtár kiemelt feladatákként határozta meg a 8. § 17. pontjában azt, hogy együttműködik a nemzetiségek anyanyelvű könyvtári ellátását koordináló országos szakkönyvtárral, az Országos Idegennyelvű Könyvtárral. Ez a feladat erősíti a könyvtárak együttműködését a nemzetiséghez tartozó személyek korszerű könyvtári ellátásának érdekében.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendeletben szakmai mutatókat is meghatározott arra, hogy a könyvtári szolgáltatásokat a nemzetiségekhez tartozó lakosság hogyan veszi igénybe. Ilyen szakmai mutató:

- a nemzetiségi közösségi identitást erősítő programok és a programok résztvevőinek száma [51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet 1. melléklet I. Szolgáltatási feladatok pont 1. Közönségkapcsolatok pont c) pont]
- a megyei könyvtár által biztosított nemzetiségi dokumentumok száma [51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet 2. melléklet I. Szolgáltatási feladatok pont 27. pont]
- a nemzetiségi gyűjteménybe bekerült dokumentumok száma [51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet 2. melléklet II. Gyűjteményfejlesztés pont 6. pont]
- a nemzetiségi nyelvű kiadványok, publikációk száma [51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet 1. melléklet IV. Tudományos kutatás pont 6. pont].

A nemzetiségi nyelvhasználatot támogató nemzetiségi könyvtári ellátás terén 2017-2022 között a következő konkrét eredmények valósultak meg:

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségekkel kapcsolatos tevékenységével támogatja a nemzetiségi közösségek kulturális és tudományos életét, az anyanyelvhasználatot, az identitás megélését, ösztönzi a kultúrák közötti párbeszédet, építi a kölcsönös tisztelet, tolerancia légkörét, biztosítja a nyilvánosságot a nemzetiségi közösségek kultúrája és alkotói számára. Az országos nemzetiségi dokumentum-ellátás segítségével a legfrissebb anyanyelvű dokumentumok eljutnak a települési könyvtárakba. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi gyűjteménye az anyanyelvű művelődés mindig rendelkezésre álló alapja. Könyvtárközi kölcsönzéssel bárki számára hozzáférhető. Ezt kiegészíti a nemzetiségi digitális gyűjtemény, amely online szabadon használható.

A könyvtár országos feladata a 13 hivatalosan elismert nemzetiség államilag finanszírozott dokumentum-ellátásának irányítása. A nemzetiségi dokumentum-ellátásban részt vesz 19 megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Ennek keretében ajánlójegyzéket készít az anyaországok és a hazai könyvpiac kínálata alapján, a partnerek által megrendelt dokumentumokat beszerzi és nyilvántartja. Az állam éves támogatása 2012 óta az országos gyűjteményfejlesztésre változatlanul 6 millió Ft a 20 könyvtár és az Országos Idegennyelvű Könyvtár részére.

A keret harmadát az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi gyűjteményének gyarapítására, a magyarországi nemzetiségek legfrissebb hazai és anyaországi szépirodalmi kiadványainak, és a róluk szóló szakirodalmi munkák beszerzésére fordította. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár, mint országos nemzetiségi szakkönyvtár a könyvtárközi kölcsönzés segítségével biztosítja a beszerzett dokumentumok hozzáférhetőségét mindenki számára. Minden évben a 19 megyei könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár részére mind a 13 nemzetiségi nyelvterület (ukrán, görög, roma, horvát, lengyel, német, román, szerb, szlovák, szlovén, ruszin, örmény, bolgár) hazai és anyaországi kiadványaiból készültek ajánlójegyzékek nyelvek szerinti bontásban, amelyekből mind a 20 partnerkönyvtár rendelt. Fentiekén kívül könyvtáranként évente 10.000 Ft-ot kötelezően roma kiadványok beszerzésére kellett fordítani. A megyei könyvtárak ezt a keretet felhasználták, és sok esetben ezen felül is rendeltek roma nyelvű vagy témájú dokumentumokat.

3. táblázat:
A nemzetiségi dokumentum-ellátás adatai

Év	Nemzetiségi dokumentum-ellátás keretében dokumentumvásárlásra felhasznált összeg (millió Ft)	Beszerzett dokumentumok száma (darab)	A beszerzett dokumentumokból roma nyelvű vagy témájú (darab)
2017	6	1 453	98
2018	6	1 042	108
2019	6	1 054	58
2020	6	940	96
2021	6	969	137

Forrás: Országos Idegennyelvű Könyvtár

Nemzetiségi gyűjtemény

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár reprezentatív nemzetiségi gyűjteménnyel rendelkezik, amely magába foglalja a hazai 13 nemzetiség szépirodalmát, szakirodalmát, zenéjét. Az Országos Idegennyelvű Könyvtár állományában lévő nemzetiségi dokumentumok száma a 2021. december 31-i állapot szerint 86 536 db. Ezt kiegészíti a vonatkozó magyar és angol nyelvű szakirodalom. Az egyes nyelvek dokumentumainak száma között eltérések figyelhetők meg, amelyek összhangban vannak a közösségek nagyságával, a nyelvek státuszával (pl. a német nyelv nemzetközi nyelv, a roma és a ruszin anyaország nélküli nemzetiségi nyelv), a hazai és anyaországi könyvpiacra fellelhető dokumentumok mennyiségével, a dokumentumok árával, illetve a beszerzésre fordítható összeggel. Figyelembe kell venni, hogy a dokumentumok árai évről évre emelkednek, az erre fordítható összeg pedig évek óta változatlan. Az adatok értelmezésekor fontos tényező, hogy a könyvtári állomány a gyarapítás-apasztás, ritkábban a használók általi elvesztések következtében folyamatosan változik.

4. táblázat:
Nemzetiségi dokumentumok száma

A nemzetiségi törvény 1. melléklete szerinti nemzetiségek	2017. évi tény	2018. évi tény	2019. évi tény	2020. évi tény	2021. évi tény
bolgár nyelvű dokumentumok száma (db)	3 472	3 303	3 377	3 471	3 507
görög nyelvű dokumentumok száma (db)	1 108	1 140	1 227	1 304	1 392
horvát nyelvű dokumentumok száma (db)	3 146	3 065	3 036	3 112	3 208
lengyel nyelvű dokumentumok száma (db)	9 060	9 463	9 560	9 750	9 842
német nyelvű dokumentumok száma (db)	40 908	45 389	45 708	46 556	47 266
örmény nyelvű dokumentumok száma (db)	105	82	89	110	113
roma nyelvű dokumentumok száma (db)	195	150	145	160	161
román nyelvű dokumentumok száma (db)	6 103	5 825	5 735	5 820	5 830

ruszin nyelvű dokumentumok száma (db)	58	69	81	97	122
szerb nyelvű dokumentumok száma (db)	3 873	3 713	3 795	3 978	4 024
szlovák nyelvű dokumentumok száma (db)	6 024	5 667	5 544	5 643	5 796
szlovén nyelvű dokumentumok száma (db)	1 138	1 416	1 474	1 504	1 531
ukrán nyelvű dokumentumok száma (db)	3 635	3 444	3 557	3 645	3 744

Forrás: Országos Idegennyelvű Könyvtár

Nemzetiségi Adatbázis

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár nemzetiségi szakkönyvtár. A könyvtár 1985-től építi a Nemzetiségi Adatbázist, amely a kisebbségkutatót, a nemzetiségekkel kapcsolatos tájékozódást szolgálja, illetve a nemzetiségekkel kapcsolatos publikációkat rögzíti, azok visszakereshetőségét biztosítja. 2008-tól az OSZK által koordinált Humántudományi tanulmányok és cikkek adatbázisával (HUMANUS) való együttműködés eredményeként egységes irányelvek alapján történik a részdokumentumok tartalmi és formai feltárása.

Digitális nemzetiségi gyűjtemény

A könyvtárban rendszerezetten, egységes formátumban, lehetőség szerint a digitális változat mellett a papírváltozatot is megőrizve található a hazai kiadású nemzetiségi folyóiratok, tanulmánykötetek.

A könyvtár állományában fellelhető kulturális értékek védelmét, a bennük őrzött információk megmentését, a széleskörű nyilvánosság számára a hozzáférés biztosítását szem előtt tartva az Országos Idegennyelvű Könyvtár 2016-ban, még jelen beszámolási időszak előtt kezdte meg a magyarországi kiadású nemzetiségi folyóiratok, tanulmánykötetek digitalizálását. A teljességre törekvő nemzetiségi digitális gyűjtemény, mely az Országos Idegennyelvű Könyvtár digitális könyvtárán keresztül bárki számára elérhető, hozzájárul a hazai nemzetiségek emlékezetének és a nemzetiségekkel kapcsolatos események hosszú távú megőrzéséhez, dokumentálásához.

Azok a folyóiratok, tanulmánykötetek, amelyek kiadói hozzájárultak a közléshez, illetve szerzői jogilag megfelelnek a közlési feltételeknek, az adatbázisban szabadon elérhetők. Ezek jelenleg az alábbiak:

5. táblázat:

Szabadon elérhető nemzetiségi folyóiratok, tanulmánykötetek az Országos Idegennyelvű Könyvtár JADOX digitális könyvtárában

Szlovák folyóiratok, tanulmánykötetek:	<ul style="list-style-type: none"> • Budapeštiansky Slováč: časopis Slovenskej samosprávy Budapešti • Ľudové noviny: Týždenník Slovákov v Maďarsku • Slovenčinár • Čabiansky kalendár • Duchovná a sociálna kultúra menšín v majoritnom prostredí: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie venovanej životnému jubileu etnografa Ondreja Krupu
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Kontexty identity: Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej • Krátka história Slovákov • Po stopách slovenskej minulosti Budapešti: výber zo štúdií a prednášok • Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989: bibliografia slovenských a dvojjazyčných publikácií Slovenský jazyk a kultúra v menšinovom prostredí: Štúdie z medzinárodnej vedeckej konferencie Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba 15–16. novembra 2012 • Slovenský jazyk v Maďarsku 1: bibliografia a štúdie • Szlovákok a Dél-Alföldön: Forrásválogatás a 17. század végétől a 18. század végéig • V službách etnografie: zborník na počesť sedemdesiatin Ondreja Krupu
Román folyóiratok, tanulmánykötetek:	<ul style="list-style-type: none"> • Cronica • Foaia românească • Izvorul: Revistă de etnografie și folclor • Lumina • Simpozion • A magyarországi románok folklórjáról • Aspecte național-culturale din istoricul românilor din Ungaria : [1785–1918] • Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria • Florian: poveștile lui Teodor Șimonca • Floricele: strigături din Micherechi • Istoria fundației Gojdu: 1870–1952 • Istoriografia românilor din Ungaria 1920–2010: Între deziderat și realitate • Méhkeréki szólások és közmondások • Români din Ungaria de azi în presa română din Transilvania și Ungaria secolului al XIX-lea: 1821–1918. documente
Görög folyóiratok, tanulmánykötetek:	<ul style="list-style-type: none"> • Agora • Ellinismos • Enimerotiko deltio • Kafeneio • Laikos Agonas • Pliroforiako deltio • Miként a madarak... 1–2: Magyarországi görögök vallomásai • Adalékok az 1848–1849. évi dicsőséges magyar szabadságharc tisztikara görög eredetű hőseinek arcképvázlatához • Beloiannisz: 70 év – 70 kérdés: 1950–2020 • Csongrád megyei görög családok a XVIII. és XIX. században • Fejezetek Görögország újkori történetéből: a szabadságharctól napjainkig • Görög igék használatban • Görög nemzettudat a XIX. században • Közéleti és politikai viszonyok az antik világban • Párbeszédkönyv: 150 magyar–görög párbeszéd: 400 nyelvi jelenség magyarázata • Szerbek és görögök a XVIII–XIX. századi Szegeden: adalékok a „kis cerkó” történetéhez • Trauma és megnyugvás
Lengyel folyóiratok:	<ul style="list-style-type: none"> • Głos Polonii • Polonia Węgierska
Szlovén folyóirat:	<ul style="list-style-type: none"> • Porabje
Szerb tanulmánykötet:	<ul style="list-style-type: none"> • Brankovics György rácz despota birtokviszonyai Magyarországon és a rácz despota cím

	<ul style="list-style-type: none"> • Deutsch–serbisches Wörterbuch
Örmény folyóiratok:	<ul style="list-style-type: none"> • Armenia Havi Szemle • Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek
Ruszin folyóiratok:	<ul style="list-style-type: none"> • Ruszin Almanach • Ruszin Világ
Ukrán folyóirat:	<ul style="list-style-type: none"> • Hromada
Néprajzi kiadványok:	<p>A Magyar Néprajzi Társaság nemzetiségi kiadványai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cigány néprajzi tanulmányok 1993–2017 • A magyarországi délszlávok néprajza 1975–1993 • A magyarországi horvátok néprajza 1994–2018 • A magyarországi németek néprajza 1975–2019 • A magyarországi románok néprajza 1975–2017 • A magyarországi szerbek néprajza 1997–2016 • A magyarországi szlovákok néprajza 1975–2019 • A magyarországi szlovének néprajza 1997–2018 • Tanulmányok a magyarországi bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin nemzetiségek néprajzából 1996–2016 • Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből 1996–2019

Forrás: Országos Idegennyelvű Könyvtár

Anyanyelvű tájékozódás

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár rendelkezik nemzetiségi alportállal, ahol a könyvtárral kapcsolatos információk mind a 13 hazai nemzetiség nyelvén elérhetők. A könyvtár munkatársai jelenleg 8 nemzetiségi nyelven nyújtanak tájékoztatást, segítséget az érdeklődőknek e-mailen, telefonon és személyesen. A könyvtár törekszik rá, hogy a nemzetiségi területen dolgozó munkatársak a nemzetiségi közösségek tagjai közül kerüljenek ki. Ahol ez nem kivitelezhető, fontos, hogy a nyelvterületet gondozó munkatárs jól ismerje az adott nyelvet, kultúrát és a nemzetiségi közösséget. Ezek a szolgáltatások a nemzetiségi anyanyelvek használatát támogatják, ösztönzik. Biztosítják az anyanyelvű információszerzés lehetőségét.

Nemzetiségi kulturális és tudományos programok

A könyvtár teret biztosít a nemzetiségek kulturális és tudományos életét bemutató programoknak. A kiállítások, irodalmi estek, konferenciák, könyvbemutatók szervezése az érintett nemzetiségi közösség szervezeteivel, intézményeivel együttműködésben történik. Partnereink a nemzetiségi önkormányzatok, a kutatóintézetek, nemzetiségi civil szervezetek, a nemzetiségi iskolák. Ezek az események a kultúrák közötti párbeszéd ösztönzői és egyben értékközvetítő médiumok is. A beszámolási időszakban megvalósult nemzetiségi programok:

2017-ben:

- 2017-01-17 Mikszáth Kálmán és a tótok – szlovákok
- 2017-03-22 „Nemzetiségkutatás és helytörténet” – szakmai konferencia
- 2017-04-06 Beszélgetés Szofija Andruhovics ukrán íróval
- 2017-04-12 Magyarországi szerb irodalom magyar nyelven – könyvbemutató
- 2017-05-10 Slovenské písomníctvo v Maďarsku po roku 1989 – Szlovák írásbeliség Magyarországon 1989 után
- 2017-09-18 Ranok kiadó (Kharkiv, Ukrajna) új gyermekkönyveinek bemutatója

- 2017-09-26 Ruszin könyvek 2017-ben. Partner: Fővárosi Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat
- 2017-10-05: Táncház a Mydros együttessel
- 2017-10-06: Görög irodalmi est
- 2017-10-27: Viski János, Kodály Zoltán magyarörmény tanítványa.
- 2017-11-21 : „A magyarországi nemzetiségek néprajza” – 2017-es kötetek bemutatója
- 2017-11-15: „Élni, ez a fontos. Mert nincs szebb az életnél, ha szép. (...)” roma művészeti sorozat. A Vonat – O Zibano: egyfelvonásos táncdráma
- 2017-12-06: A Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézetének zenei kiadványai
- 2017-12-11: Khamoro Budapest Band koncertje
- 2017-12-18 : Mikszáth Kálmán és a szlovákok a dualizmus kori Magyarországon – A Noszty fiú esete Tóth Marival című regény új szlovák fordítása tükrében

2018-ban:

- 2018-01-08–2018-02-28 „Élni, ez a fontos. Mert nincs szebb az életnél, ha szép. (...)” roma művészeti sorozat. Ferkovics József roma festőművész kiállítása
- 2018-05-17–2018-06-29 A spirituális Örményország varázsa. Üveg miniatúrák és üveg ikonok. Ermone Zabel Martaian kiállítása.
- 2018-09-10–2018-09-28 Ruszinok a múltó időben. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára
- 2018-09-28 Nemzetiségi könyvtárak Magyarországon – konferencia
- 2018-01-12 Hodinka Antal megemlékezés és könyvbemutató. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára
- 2018-01-15 Fried István: Az európai romantika szlovén poétája. France Prešeren pályaképe magyar irodalmi aspektusból. Partner: Lucidus Kiadó.
- 2018-11-26 Prof. Dr. Karl Manherz / Manherz Károly köszöntése 75. születésnapja alkalmából (3 laudáció) A magyarországi nemzetiségek néprajza c. kiadványsorozat 2018-ban megjelent kötetének a bemutatója. Partner: Magyar Néprajzi Társaság Nemzetiségi Szakosztálya.
- 2018-12-17 Magyarországi szlovén népmesekötetek bemutatója az Országos Idegennyelvű Könyvtárban. Partner: Magyar Néprajzi Társaság Nemzetiségi Szakosztálya, Szlovén Nemzetiségi Szószólói Kabinet, Országos Szlovén Önkormányzat
- 2018-06-07 Tölgyfa-testvér – Szvorák Katalin lemezbemutató koncert. Partner: V. kerületi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat; KÖNYV(tár) TÁMASZ Egyesület
- 2018-01-24 Író-olvasó találkozó Ivan Malkovych ukrán költővel. Partner: Ukrán Hagyományok Háza
- 2018-01-25 Derenk 300, a magyarországi lengyelség emblemikus közössége. Partner: szláv művelődéstörténeti Krusok
- 2018-09-28 Megemlékezés Stumpf Benedek Andrásról, ruszin hagyatékának bemutatása. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára
- 2018-11-23 A gyermek a görög irodalomban. Partner: Manolisz Glezosz Iskola, II. Kerületi Görög Nemzetiségi Önkormányzat

2019-ben:

- 2019-01-14 Olexandr „SASHA” Hembik grafikus, illusztrátor és festőművész kiállításának megnyitója. Partner: Ukrán Hagyományok Háza
- 2019-01-15 Író-olvasó találkozó Vaszil Skljár-ral. Partner: Ukrán Hagyományok Háza

- 2019-04-17 Zsilák Mária Igaz történetre figyelmezzetek... (az Izing család írásbeli hagyatéka) c. kötetének bemutatója. Partner: Magyarországi Szlovákok Könyvtára és Dokumentációs Központja
- 2019-05-16 Olesz Volja „Hóvihar” című könyvének bemutatója. Partner: Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület, Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége, Ferencvárosi Ukrán Nemzetiségi Önkormányzat
- 2019-06-01 Manos Loizos művei Romiosyni kórus előadásában. Partner: Józsefvárosi Görög Önkormányzat
- 2019-09-18 Író-olvasó találkozó Sashko Dermansky gyermekkönyv íróval, Partner: Ukrán Hagyományok Háza
- 2019-09-20 Képek ihlette versek – Versek ihlette képek. Ruva Farkas Pál, Magyar Érdemkereszttel, Művészeti életpálya elismeréssel kitüntetett Aranytollas újságíró, szociológus, író, költő, képi festményeinek kiállítása és hármaskönyvbemutatója.
- 2019-09-26 Tövisszörű Danilo Kišnek – a könyv magyar nyelvű változatának bemutatója. Partner: Magyarországi Szerb Kulturális és Dokumentációs Központ
- 2019-10-04 Az utazás – görög irodalmi est. Partner Manolisz Glezosz Iskola, II. kerületi Görög Nemzetiségi Önkormányzat
- 2019-10-25 Udvari István emlékkonferencia. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára
- 2019-11-21 Író-olvasó találkozó Olekszandr Bojcsenkoval és Andrij Lubkaval. Partner: Ukrán Hagyományok Háza

2020-ban*:

- 2020-02-19 A Magyar Néprajzi Társaság Nemzetiségi Szakosztálya ülése az Országos Idegennyelvű Könyvtárban. A „Válogatás a magyarországi nemzetiségek néprajzi köteteiből 2019” c. kiadványsorozat 9. kötetének a bemutatója
- 2020-02-25 A „XXI. századi ukrán gyermekmesék” című könyv bemutatója. A kiadvány Magyarországon készült, az ötletgazda és felelős kiadó Uljana Knyahinecka gondozásában, az illusztrációkat Olekszandr Hembik készítette. Támogató: Fővárosi Ukrán Nemzetiségi Önkormányzat
- 2020-03-04 A görögkatolikus vallás megtartó ereje a ruszinság múltjában és jelenében
- 2020-03-10 Méhkeréki gyökerű gyógyítók. Egy rendhagyó kutatás egy különleges faluról. Könyvbemutató és kutatási beszámoló
- 2020-09-11 Vaszil Ploszkina: «Amikor a nap nyugaton kel fel» ukrán könyvbemutató
- 2020-10-29 Ruszin könyvbemutató: Ruszin kiadványok Magyarországon (katalógus), Ruszin Hírlap (FRNÖ kiadványa), Ortutay Mária: A szeretet ereje (Írások, interjúk, elmélkedések), Kovács Sándor: Kárpátaljai fatemplomok bemutatása vetítéssel. Partner: III., VI., VIII. kerületi Ruszin Nemzetiségi Önkormányzatok

2021-ben*:

- 2021-09-23 Beltér – Kiállítás – Finisszás. Szolnoki CSANYA Zsolt roma festőművész kiállítása
- 2021-09-25 Országos Idegennyelvű Könyvtár Nyílt Nap – Műfordítás-pályázat díjátadó
- 2021-10-13 Görög irodalmi est. Partnerek: Manolisz Glezosz Iskola és a II. kerületi Görög Nemzetiségi Önkormányzat

* A COVID–19-járvány miatt kevesebb program valósulhatott meg.

* A COVID–19-járvány miatt kevesebb program valósulhatott meg.

- 2021-10-15 Német–magyar kétnyelvű mesekönyv bemutató. Vezekényi Fanni meseíró, illusztrátor német-magyar kétnyelvű mesekönyvének dedikálással egybekötött bemutatója
- 2021-10-22 Kárpátalja pedagógiája, közlekedése, ruszin vonatkozásai. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára
- 2021-11-19 Pasatempos táncház. Partner: Újpesti Görög Nemzetiségi Önkormányzat
- 2021-11-24 Dimitrisz Hadzisz: A kettős könyv – könyvbemutató. Partner: Görög Intézet
- 2021-12-14 Jurij Fedynskyj banduraművész koncertje

2022-ben:

- 2022-01-26 Rajzoljuk az életet – ukrán képregénysorozat első számának bemutatója és rajzworkshop ukrán és magyar gyerekek részvételével. (Zártkörű program) Partner: Nova Hvylja Egyesület, Óbuda-Békásmegyer Ukrán Nemzetiségi Önkormányzat
- 2022-01-18 Ruszin Almanach folyóirat 21. száma – bemutató. (Zártkörű program) Partner: Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Egyesület, Fővárosi, Terézvárosi és Józsefvárosi Ruszin Nemzetiségi Önkormányzat.
- 2022-05-06 Barokktól mostanáig. Rudnik Viktória szoprán énekes előadása. Partner: Ukrán Országos Önkormányzat
- 2022-05-11 Ruszinok nyomában. Ruszinok a nagyvilágban. Konferencia. Partner: Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára. Országos Ruszin Önkormányzat

A közművelődés nemzetiségi programjai

A magyar kulturális élet legnagyobb, közhasznú tevékenységet végző intézményhálózatát a közművelődési intézmények alkotják a hozzájuk kötődő civil szervezetekkel, közösségekkel szoros együttműködésben. Ezeknek az intézményeknek kiemelt szerepük van a kulturális és társadalmi feladatok teljesítésében, az összetartozást erősítő közösségi együttlétek támogatásával, a számukra cselekvési teret nyújtó művelődési intézmények szakmai munkájának kiteljesítésével.

A közművelődési intézményrendszer szakmai támogatására az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2016. december 31-ig országos szerepkörű központi költségvetési szervet (Nemzeti Művelődési Intézet) működtetett, ennek alapfeladata volt a magyar közművelődés, közösségi művelődés sikeres és eredményes társadalmi szerepvállalása érdekében végzett fejlesztési, innovációs és szolgáltatási tevékenység. A Nemzeti Művelődési Intézet küldetése volt az intézmények közötti együttműködés támogatása, az egyenlőtlenségek csökkentése, a magyar társadalom növekedése és fejlődése. A kulturális törvény 84. § (2) bekezdésében és a kulturális törvény 87. §-ában ellátott közfeladatokat 2017. január 1-jétől – a kulturális törvény 87/A. §-ában foglaltak teljesülésével – a Lakiteleken működő Népfőiskola Alapítvány kizárólagos tulajdonában álló Nemzeti Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság (a továbbiakban: Nemzeti Művelődési Intézet) látja el [ld. az egyes központi hivatalok és költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával összefüggő jogutódlásáról, valamint egyes közfeladatok átvételéről szóló 378/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 11. §-át].

A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai kapcsolatot ápol több települési és megyei nemzetiségi önkormányzattal, egyrészt a közművelődési statisztikai adatgyűjtés (OSAP 1438) okán, illetve egyéb együttműködéseknek köszönhetően. Tevékenysége során kiemelt figyelmet fordít az

egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség előmozdítására. 2017-2019 között a Nemzeti Művelődési Intézet a Tolna Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat, valamint a Szekszárdi Német Nemzetiségi Egyesülettel közösen mutatott be komatáli ételeket a Tolna Megyei Értékek Napján. Ezen felül Tolna megyében a nemzetiségi szokások, komatáli receptek gyűjtésével, újratanításával, Békés megyében pedig a szlovákság kultúrájának megőrzésére irányuló rendezvényeken való közreműködéssel kapcsolódik be a nemzetiségi kultúra ápolásába. Utóbbi közé sorolható például a Tótkomlói Kvaszienka Fesztivál, illetve Békés megyei „Megyenap”, amely során a megye nemzetiségi önkormányzatai is bemutathatják kulturális értékeiket, hagyományaikat. A Nemzeti Művelődési Intézet Békéscsabán a Csabai Szlovákok Szervezetével együtt több alkalommal szervezett hagyományőrző, szlovák nemzetiségű műsort a beszámolási időszakban.

Szintén Békés megyében indította el a Nemzeti Művelődési Intézet az „Öregek emlékezete – Fiatalok aktivizálása” programot 2019-ben, amely során beszélgetést szerveztek a helyi közösségek meghatározó alakjai, önkormányzati képviselők, ifjúsági és közművelődési szakemberek bevonásával. A beszélgetés során a családi hagyományokat, a közösség hagyományos ünnepeit idézték fel az időskorúak emlékeinek teret adva. A program nagyban hozzájárult a településeken a hagyományok, a közösségi összefogás felelevenítéséhez.

Roma kultúra

Magyarország Kormánya – a Felzárkózási Stratégiával összhangban – elkötelezett a roma kultúra támogatása iránt. A Kormány a romák társadalmi felzárkózását, kultúrájának, haladó hagyományainak megőrzését és fejlesztését, történelmének tényszerű feltárását és tudatosítását egyik fő célkitűzésének tartja. A közművelődés, a hagyományőrzés és az amatőr művészeti tevékenység területén tapasztalható a roma nemzetiség legnagyobb aktivitása és sokszínűsége.

A kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása érdekében évente több hallgatót fogadnak a Pécsi Tudományegyetemről azzal a céllal, hogy gyakorlatukat végezzék náluk, ezáltal megismerhetik a roma kultúra elemeit is. A Gandhi Gimnázium 2020 óta az Oktatási Hivatal bázisintézménye. Közös programokat, projekteket szerveznek – évente többet is – más középiskolákkal annak érdekében, hogy roma és nem roma gyermekek megismerhessék egymást, egymás kultúráját. Roma népzenei fellépéseket vállalnak, koncerteket szerveznek.

A cigány/roma kultúra megőrzése, átörökítése a Gandhi Gimnázium egyik kiemelt célja. 2017-ben a Gandhi Gimnázium felkerült az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. Ezzel ismerte el a szervezet az intézmény eredményeit és törekvéseit a cigány/roma kulturális értékek megőrzése és átadása, bemutatása érdekében. Az elismerés óta évente kétszer vesznek részt a Szellemi Kulturális Örökség díjazottjainak fesztiválján. A gimnázium mellett működő művészeti iskola minden területen beépítette a roma kultúrát a képzés folyamatába, ehhez saját helyi tantervet készített és alkalmaz.

A Néprajzi Múzeum a 2022-ben megnyílt új épületében a korábbiaknál nagyobb alapterületen tudja bemutatni a hazai nemzetiségek tárgyi emlékeit is, gyűjteményeit pedig digitálisan is elérhetővé tette, amelyek nemzetiségi kötődés szerint, így roma vonatkozásban is kereshetők.

Az országos vagy helyi nemzetiségi önkormányzatok jelenleg 18 muzeális intézményt tartanak fenn, ezek többsége tájház. A Hodászi Roma Tájház a korábbiakban már említésre került. A Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület fenntartásában működik országos

gyűjtőterülettel 1996 óta a pécsi Erdős Kamil Cigány Múzeum, közérdekű muzeális gyűjtemény szakmai besorolással.

Nemzetiségi önkormányzatok közművelődési feladatellátása

A nemzetiségi önkormányzatok országos szintű közművelődési színtereket, intézményeket is fenntartanak, a települési önkormányzatok által fenntartott közművelődési intézményeknek pedig nemzetiségi feladataik is vannak. A nemzetiségi programoknak és közösségeknek a helyi közművelődési intézmény, közösségi színtér, közgyűjteményi intézmény (helyi tájház, múzeum, könyvtár, esetenként színház) ad helyet.

A nemzetiségi önkormányzatok fenntartásában a 2020. évi közművelődési statisztikai (OSAP 1438) adatszolgáltatókat áttekintve 7 közművelődési intézményt fenntartó önkormányzat, 1 közösségi színteret fenntartó önkormányzat és 70 egyéb szervezet (önkormányzat) található. Az önkormányzatok településükön nemzetiségi programokat, eseményeket, elsősorban nemzetiségi találkozókat, művészeti alkalmakat rendeznek, de nem tartanak fenn külön intézményt, épületet, hanem a település közművelődési intézménye ad otthont a programjaiknak.

6. táblázat:

Nemzetiségi közművelődési feladatok ellátása 2020. évben

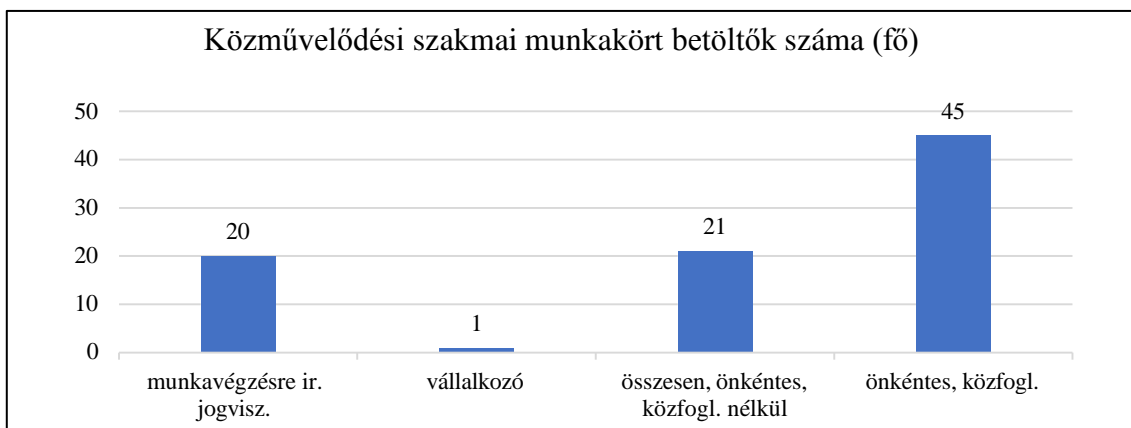
Nemzetiségi önkormányzat fenntartásában működő, nemzetiségi közművelődési feladatot ellátó adatszolgáltató 2020. évben (összesen)	78 db
ebből közművelődési intézményt működtet	7 db
ebből közművelődési közösségi színteret működtet	1 db
egyéb	70 db

Roma nemzetiségi önkormányzat fenntartásában működő, nemzetiségi közművelődési feladatot ellátó adatszolgáltató 2020. évben (összesen)	18 db
ebből közművelődési intézményt működtet	0 db
ebből közművelődési közösségi színteret működtet	1 db
egyéb	17 db

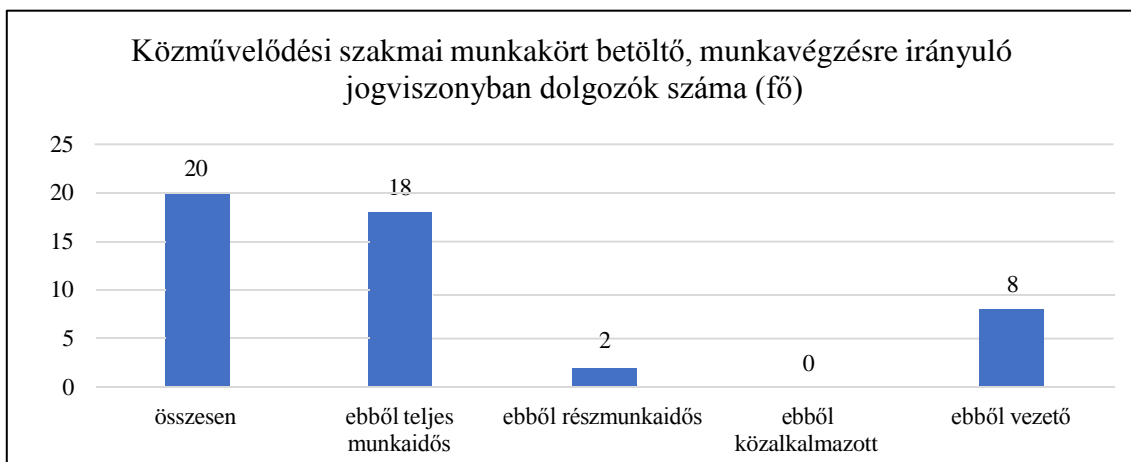
Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

A nemzetiségi közművelődési feladatok ellátását illetően összességében a munkaügyi adataikat áttekintve látható, hogy jelentős létszámban szerepelnek önkéntesek, valamint a 2020-as évben még a közfoglalkoztatás is jelentős. A szakmai munkakörben foglalkoztatottak között nagy létszámú a teljes munkaidős foglalkoztatás, és az intézményekben vezető is foglalkoztatásra került.

12. ábra:
Közművelődési szakmai munkakört betöltők száma 2020. évben

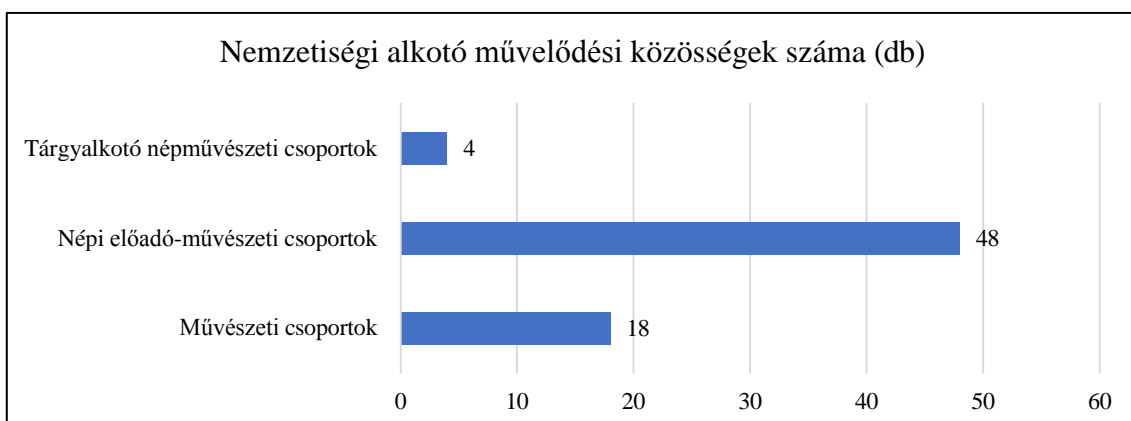
Közművelődési szakmai munkakört betöltő, munkavégzésre irányuló jogviszonyban dolgozók száma 2020. évben

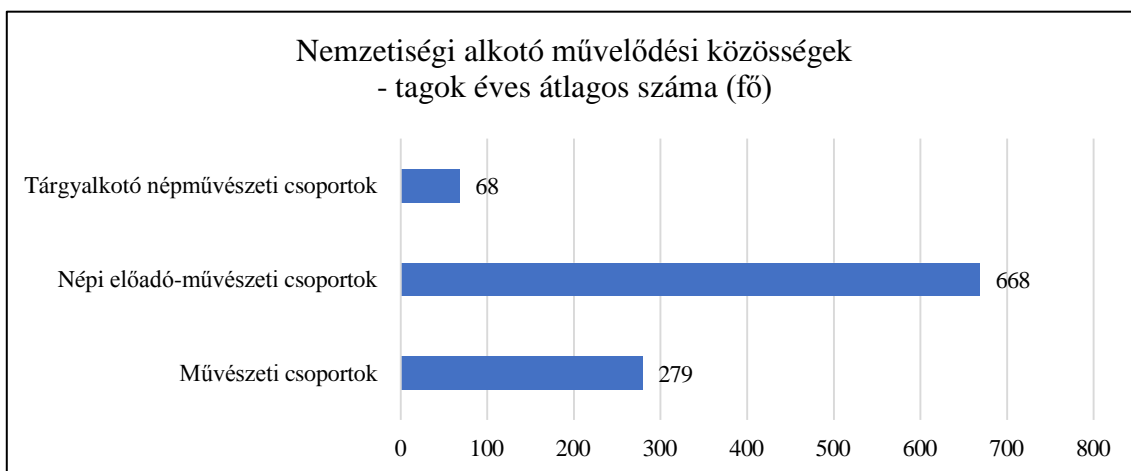
Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

A nemzetiségi önkormányzatok 2020. évi közművelődési szakmai munkáját illetően elmondható, hogy kimagasló a népi előadó-művészeti csoportok és tagjaik száma (48 közösség, 668 tag), valamint a művészeti csoportok száma is jelentős (18 közösség).

13. ábra:
Nemzetiségi alkotó művelődési közösségek száma 2020. évben

Nemzetiségi alkotó művelődési közösségek – tagok éves átlagos száma 2020. évben

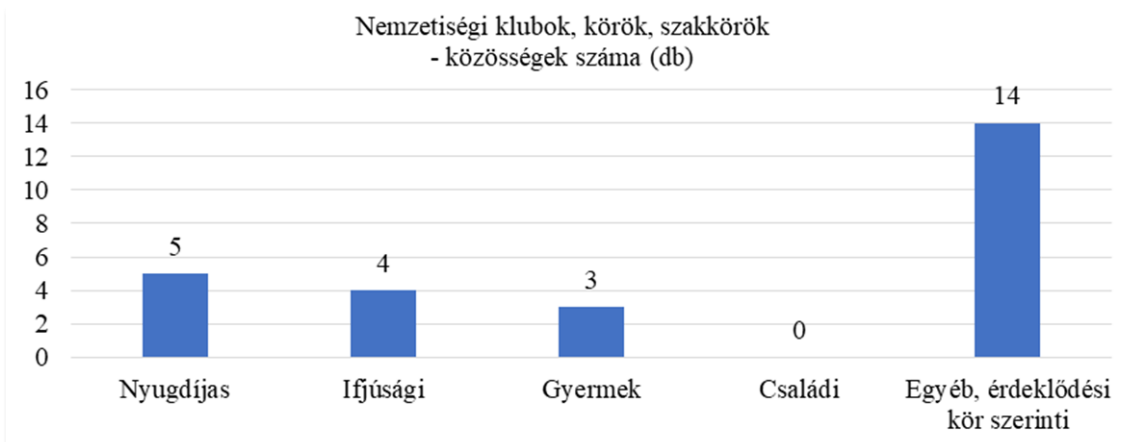

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

A nemzetiségi klubok, körök, szakkörök, azaz a közösségek jelentős taglétszámot vonzanak, összefogják a különböző korcsoportokat. Programjaikban elsősorban a nemzetiségi nyelv gyakorlása szerepel. A képzések is elsősorban a nemzetiség identitásának kifejezéséként a nyelvi képzésekre koncentrálnak.

14. ábra:

Nemzetiségi klubok, körök, szakkörök – közösségek száma 2020. évben

Nemzetiségi klubok, körök, szakkörök – tagok éves átlagos száma 2020. évben

Nemzetiségi képzések – csoportok száma 2020. évben

Nemzetiségi képzések – résztvevők száma 2020. évben

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

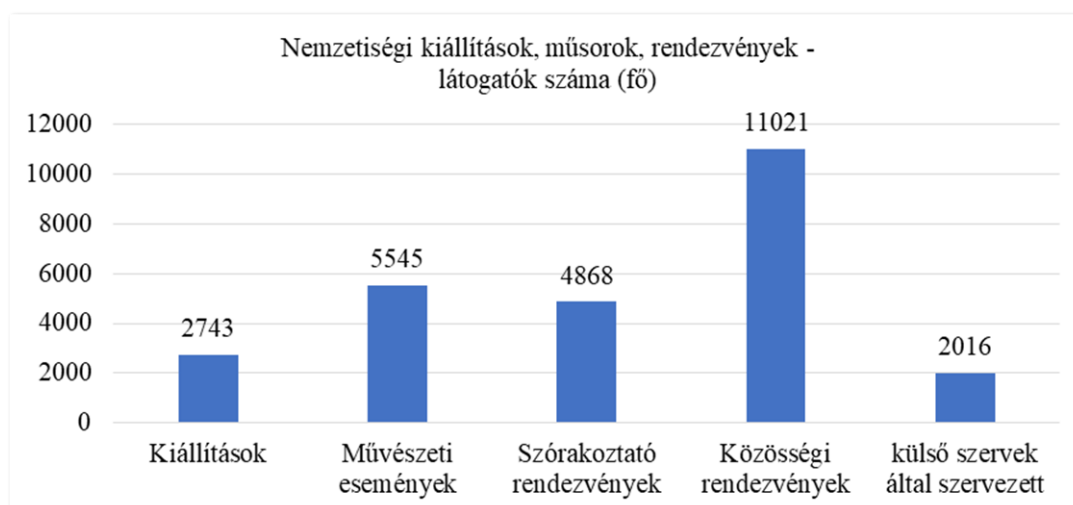
A nemzetiségi kiállítások, műsorok, rendezvények közül legnagyobb arányban a közösségi rendezvények emelhetők ki, a 2020. évben megvalósult 108 alkalom 11.021 fő látogatót vonzott. A művészeti események és a szórakoztató rendezvények is népszerűnek bizonyultak a nemzetiségek körében.

15. ábra:

Nemzetiségi kiállítások, műsorok, rendezvények – alkalmak száma 2020-ban

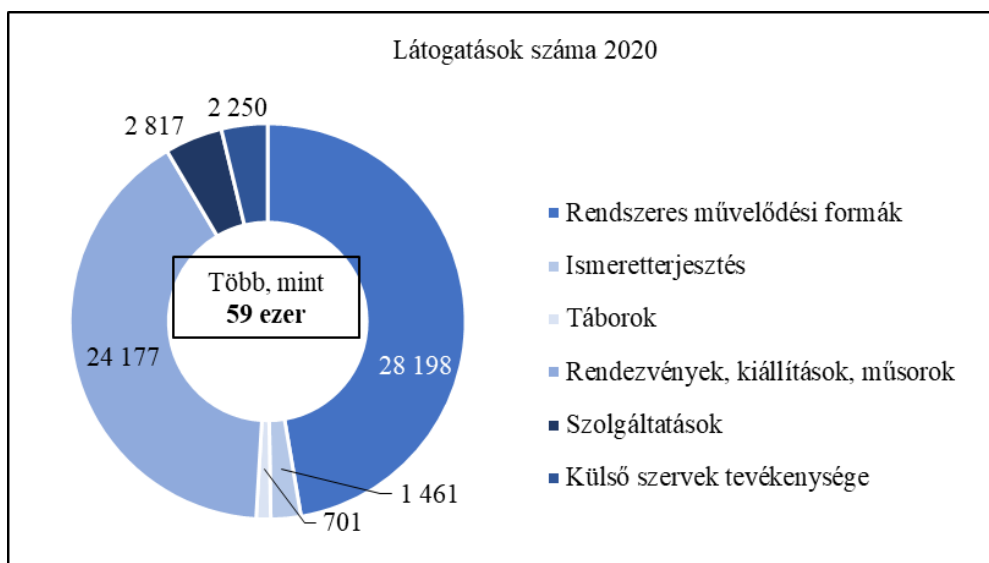
Nemzetiségi kiállítások, műsorok, rendezvények – látogatók száma 2020-ban

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

A 70 nemzetiségi önkormányzat által szervezett közművelődési programok, események, közösségi találkozások összességében több mint 59 ezer látogatót vonzottak a 2020. évben, ezzel biztosítva számukra a nemzetiségi nyelvvél, kultúrával való találkozást, a kulturális identitásuk megőrzésének lehetőségét.

16. ábra:
Nemzetiségi önkormányzatok által szervezett közművelődési programok, események, közösségi találkozások – látogatók száma 2020-ban

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

3.

Az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése szerint a Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz. A nemzetiségi törvény preambuluma rögzíti, hogy Magyarország tiszteletben tartja az ország különböző vallási hagyományait, más népek szabadságát és kultúráját, és biztosítja a nemzetiségeknek saját kultúrájuk ápolását, valamint elősegíti kulturális autonómiájuk megvalósulását. A nemzetiségi törvény preambuluma hangsúlyozza, hogy a kulturális sokszínűség, a nyelvi különbség nem a megosztottság, hanem a gazdagodás forrása, valamint hogy a nemzetiségek által létrehozott kulturális értékek Magyarország kulturális örökségének szerves részei.

A magyarországi nemzetiségek kultúrája része az anyanemzet (nyelvnemzet) kultúrájának – a hagyományai, a gyökerei, kortárs napi kapcsolatai, jelenkori fejlődését is befolyásoló múltbeli és jelenkori tényezői, valamint nyelve révén is. Ugyanakkor a nemzetiségek kultúráját érdemben befolyásolják a magyarországi élet, valamint a magyarországi, többségi kultúrában lejátszódó folyamatok is, egyúttal a nemzetiségi kultúra értékei is gazdagítják a teljes magyarországi kultúrát. A nemzetiségi kultúra e kettős kapcsolatrendszere elősegítheti a nemzeti kultúrák közötti párbeszédet, együttműködést.

Közgyűteményi terület

A jogszabályi előírások teljesítése esetén az országos nemzetiségi önkormányzatok **közlevéltár**at is alapíthatnak. Az országos nemzetiségi önkormányzat egyéb közfeladatot ellátó szervként az általa keletkeztetett 15 évnél régebbi köziratai megőrzésére a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: levéltári törvény) 21. §-a szerinti közlevéltár létesítésére jogosult. Erre irányuló szándék esetén ugyanakkor az alapító a levéltári törvény 15. § (2) bekezdésében foglalt – a

levéltár működését meghatározó – feltételek teljesüléséről köteles gondoskodni. Az országos nemzetiségi önkormányzatnak tehát vállalnia kell legalább egy felsőfokú végzettségű, levéltárosi ismeretekkel rendelkező munkatárs alkalmazását, valamint az iratok megfelelő őrzését és kutathatóságát biztosító feltételek (zárható, az iratvédelmi szempontoknak megfelelő levéltári raktár kialakítása, savmentes irattároló dobozok vásárlása, kutatóterem működtetése) határidőre történő megteremtését. Erre irányuló kérelem az emberi erőforrások miniszteréhez a beszámolási időszakban nem érkezett. Az önkormányzatok által keletkeztetett 15 évnél régebbi, maradandó értékű iratok mennyisége jelenleg alig haladja meg a pár iratfolyómetert, erre levéltárat alapítani nem lenne indokolt.

A levéltári törvény 17. § (1a) bekezdés e) pontja alapján a Magyar Nemzeti Levéltár illetékességébe tartozik – a saját közlevéltárat fenntartóak kivételével – nemzetiségi önkormányzatok testülete, hivatala és intézménye levéltári anyaga.

Nemzetiségi színjátszás

A beszámolási időszakban az alábbi nemzetiségi színházak működtek:

- Pécsi Horvát Színház
- „Magyarországi Szerb Színház” Nonprofit Közhasznú Kft.
- Magyarországi Német Színház
- Cervinus Teátrum Művészeti Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft.
- Cinka Panna Cigány Színház Alapítvány
- Alternatív Művészeti Alapítvány
- Vertigo Szlovák Színház
- Karaván Művészeti Alapítvány
- Hókirálynő Egyesület az Egészséges és Kulturált Gyermekekért és Családokért
- Urartu Örmény Színház
- Artashat Örmény Nemzetiségi Színház
- Amfitheatro Színház Magyar Görög Kultúráért Egyesület
- Romano Teatro Kulturális Egyesület

A nemzetiségi színházak támogatásait az 5. sz. melléklet foglalja össze.

A beszámolási időszakban évente megrendezésre került a **JELEN/LÉT Nemzetiségi Színházi Fesztivál**, amely lehetőséget nyújt a nemzetiségi színházak országos seregszemléjére. 2018-tól a helyszínt a Nemzeti Színház biztosítja a fesztiválnak. A rendezvény célja, hogy ösztönözze, támogassa és fejlessze a magyarországi nemzetiségek anyanyelvű színjátszását, elősegítse kapcsolataik építését: egymás között, a magyar színházi szakmával és nemzetközi téren is. A JELEN/LÉT Fesztivál egyben lehetőséget nyújt arra, hogy a nemzetiségi színjátszás a “saját” nemzetiségi közönségen túl a nagyobb nyilvánosság előtt is bemutatkozzon, elfogadottá váljon.

Az első Magyarországi Nemzetiségi Színházi Fesztivált a Nemzeti Színház rendezte meg Ablonczy László igazgatása alatt 1993-ban. A Várszínházban játszott a Pécsi Horvát Színház, a szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn, a Cinka Panna Cigány Színház és Hadzsikosztova Gabriella, a későbbi bolgár Malko Teatro megalapítója. A Nemzeti Színház nagytermében a Magyarországi Szerb Színház játszott. Hosszabb kihagyás után a fesztivál 2018-ban újraindult és azóta minden évben 10 millió Ft támogatásban részesült az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságtól.

6. cikk

1. A Felek bátorítják a tolerancia és kultúrák közötti párbeszéd szándékát, valamint hatékony intézkedéseket hoznak, hogy előmozdítsák minden, területükön élő személy közötti kölcsönös tiszteletet, megértést és együttműködést, kiváltképpen az oktatás, a kultúra és a tömegkommunikációs eszközök területén, tekintet nélkül e személyek etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitására.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megfelelő intézkedéseket hoznak olyan személyek védelmében, akik hátrányosan megkülönböztető, ellenséges vagy erőszakos fenyegetések és cselekedetek áldozatai lehetnek etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásuk miatt.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] hatékonyan azonosítsák, vegyék nyilvántartásba, vizsgálják ki, vonják büntetőeljárás alá és szankcionálják a gyűlölet-bűncselekményekért és a gyűlöletbeszédért felelős személyeket, csökkentsék a bejelentetlenül maradó gyűlöletbeszéd mértékét a jogszabályi rendelkezések módosításával és megerősítésével, valamint a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségekről nyújtott tájékoztatással.*

(2) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] biztosítsák a romákkal kapcsolatos szakpolitikák átláthatóbb és hatékonyabb kialakítását, összehangolását és végrehajtását helyi, megyei és országos szinten, beleértve a roma közösségek magas szintű képviseletét és részvételét, különösen szegregált területeken, és dolgozzanak ki releváns mutatókat, amelyek biztosítják ennek a részvételnek az objektív mérését. Jelentős erőfeszítések egy hatékonyabb intézményi keretrendszer kialakításához szükségesek, amely garantálja a romák tényleges részvételét a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia kialakításában, figyelemmel kísérésében és kiértékelésében, tükrözve az ezen csoportokban megnyilvánuló vélemények sokszínűségét.*

A Kormány 2011-ben fogadta el a tíz évre szóló Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiát és annak intézkedési tervét a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiáról, valamint végrehajtásának a 2012-2014. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről szóló 1430/2011. (XII. 13.) Korm. határozattal. A stratégia felülvizsgálatára a 2014. év folyamán került sor, ennek nyomán született meg a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II., mely a *Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról* szóló 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozattal került elfogadásra. A stratégia végrehajtása hároméves kormányzati intézkedési tervek (2012-2014, 2015-2017, 2018-2020) keretében történt.

A stratégia megújítására és 2030-ig való meghosszabbítására („Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030”), valamint az új stratégia első, 2021-től 2024-ig tartó intézkedési tervének elfogadására [a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 végrehajtásának a 2021-2024. évekre szóló kormányzati intézkedési tervéről szóló 1619/2021. (IX. 3.) Korm. határozat] 2021 augusztus-szeptemberében került sor. A 2020-ig tartó első felzárkózási stratégia alapozta meg a 2014-2020-as programozási időszak szegénység elleni uniós fejlesztéseit. A 2021-2027 közötti uniós források felhasználásának feljogosító feltételét pedig, a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030 teremti meg.

A Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkársága tevékenységeinek jelentős részét lefedő, valamennyi humán ágazatot érintő stratégia minden intézkedési terve kiemelt figyelmet fordít a társadalmi felzárkózás szempontjából releváns társadalmi folyamatok, illetve a beavatkozások, programok nyomon követésére, értékelésére is. A társadalmi hatások nyomon követéséhez a dokumentum célrendszeréhez igazodó indikátorrendszer került kidolgozásra a Társadalomkutató Intézettel, majd a Központi Statisztikai Hivatallal együttműködésben. Ezek az indikátorok a stratégia tématerületeinek megfelelően a társadalmi változások nyomon követésére alkalmas makro mutatókat jelentenek. Tekintettel a Felzárkózási Stratégia célrendszerére, ezen indikátorrendszer kompatibilis a magyar EU2020 Nemzeti Reform Program cél-, illetve indikátorrendszerével – a 2021-2030 közötti időszakra vonatkozó új stratégia esetében pedig, illeszkedik a Szociális Pillér cselekvési terve 2030-ig érvényes közös céljaihoz.

2014-től, a Felzárkózási Stratégia intézkedési tervében megfogalmazott feladatoknak megfelelően a Központi Statisztikai Hivatal valamennyi nagymintás lakossági adatfelvételébe (EU-SILC, Munkaerő felvétel) beillesztette a roma identitásra vonatkozó kérdést. Ennek nyomán rendelkezésre állnak az e felvételekből származó alapvető társadalompolitikai mutatók roma-nem roma bontásban is. További egyeztetések és adatfrissítések eredményeként 2017-ben elkészült az indikátorrendszer bővített változata, mely félévente kerül frissítésre az aktuális statisztikai adatoknak megfelelően.

A társadalmi hatások monitorozása mellett – azzal szoros összefüggésben – kiemelt feladat az intézkedési tervben foglalt konkrét programok, intézkedések nyomon követése is: az első intézkedési tervidőszakban kiépült a stratégia program-monitoring rendszere, valamint az ezt működtető adminisztrációs rendszer. A Társadalmi Felzárkózási és Cigányügyi Tárcaközi Bizottságon belül tárcaközi Monitoring munkacsoport alakult, és rendszeres tárcaközi beszámolósi rendszer került kidolgozásra. A stratégia végrehajtásáról a Kormánynak szóló beszámolók a romagov.kormany.hu oldalon érhetők el. A Felzárkózási Stratégia a 2021-2030 közötti időszakra tervezett EU társfinanszírozású esélyteremtő beavatkozásoknak stratégiai alapját képezi.

A Belügyminisztérium 2019-ben hozta létre az általa ellátott felzárkózási szakterület háttérintézményét, a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóságot. A Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság – a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiával összhangban – ellátja a társadalmi felzárkózás képzési, szervezési, területi módszertani és kutatási feladatait. A háttérintézmény az ország teljes területét lefedi, hangsúlyosan a nehéz helyzetű, egyben magas arányú roma népességgel bíró járásokra, országos központtal (Budapest) és 4 területi igazgatósággal, 19 fejlesztési központtal, valamint 8 telephelyi irodával rendelkezik. Ezek kapcsolatot tartanak az önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, egyházakkal, a szociális, oktatási és képzési intézményekkel, kormányhivatalokkal, a munkaadók és munkavállalók szervezeteivel, kamarákkal, és koordinálják a társadalmi felzárkózással kapcsolatos tevékenységeket.

17. ábra:
A Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság
Igazgatóságai, Fejlesztési Központjai és telephelyei

Forrás: Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság

A társadalmi felzárkózási feladatok és azok területi szintű végrehajtása új alapokra került, az eddiginél erősebben kapcsolódik a komplex területfejlesztéshez, és jobban támaszkodik az önkormányzatokkal való együttműködésre.

A Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság feladatainak fókuszában a hátrányt elszenvedő egyének és csoportok társadalmi mobilizációjának támogatása áll. Projektjeivel közvetlenül segíti a hátrányos helyzetű emberek iskolázottságának, szakmai ismereteinek, képzésének, munkakörre felkészítésének, foglalkoztatásának, lakhatásának, valamint családi, közösségi, egészségi/mentális állapotának javítását. Az intézmény 2021. július 1-jétől már nem csupán állami felnőttképző szervezet, hanem a szak- és felnőttképzésben a társadalmi felzárkózási szakterület ágazati hatósága is.

A 2014-2020. évi uniós fejlesztési programok keretében az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program, a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program, valamint a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP) megvalósuló kiemelt és standard programjai:

- az EFOP-1.6.3.-17 kódszámú „Megyei szintű felzárkózási-politikai együttműködések támogatása a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódóan” elnevezésű felhívás, melynek keretében 5 alkalommal került sor Megyei Felzárkózási Fórumok megtartására.
- „Nő az esély - képzés és foglalkoztatás” Hátrányos helyzetű személyek – főleg roma nők – képzése, foglalkoztatásuk biztosítása a szociális ellátórendszerben. A (beszámoló

összeállításakor hatályos támogatási szerződés szerint) 2016. november 1-jén kezdődő és 2023. február 28-ig tartó program keretében összesen 1073 fő (EFOP-1.1.2 és EFOP-1.1.3) szerzett – elsősorban „Szociális gondozó és ápoló” – OKJ-végzettséget. Az EFOP-1.1.2 kiemelt projekt tükörprojektje a VEKOP-7.1.1-16-2017-00001 „Nő az esély” kiemelt projekt. Az érintett projektek egyöntetűen a hátrányos helyzetű emberek munkaerő piaci esélyeinek és megélhetési körülményeinek javítására törekszik.

- „Aktívan a tudásért” Alacsony iskolai végzettségű, illetve végzettség nélküli személyek képzése, megfelelő kompetenciák és legalább az általános iskolai végzettség (8 osztály) megszerzése, munkatapasztalat biztosítása, illetve a munkaerőpiacon való elhelyezkedés segítése.
- „Felzárkózási együttműködések támogatása” – kiemelt projekt. A szegregált területeken élők helyzetének javítása képzéssel, életvezetési és jogi tanácsadással, valamint infrastrukturális fejlesztések – szociális bérlakás-építés – támogatása. Jelenleg 95 település rendelkezik komplex telepprogrammal (EFOP-1.6.2-16 és EFOP-2.4.1-16 konstrukcióban).
- A „Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal” célja a hátrányos helyzetű település-részekén élők képzésbe való bevonása, felkészítésük a munkaerőpiacra. A projektben résztvevők megélhetési támogatást kapnak.
- „Felzárkózási mentorhálózat fejlesztése”. Hátrányos helyzetű személyek mentorálása, hogy egyre többen kerüljenek képzési programokba, ezáltal javuljon munkaerő-piaci helyzetük.
- Az „Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása” program célja a gyermekek életésélyeinek javítása, a szegénységspirál megtörése.

Gazdaságélénkítő program keretében a Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési programcsomagról szóló 1403/2019. (VII. 5.) Korm. határozat értelmében a Kormány döntött a Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programjának elindításáról, amely hatékonyan hozzájárulhat a gazdasági mutatók alapján elmaradott települések hátrányainak csökkentéséhez, a helyi foglalkoztatás bővítéséhez, a vidék lakosságmegegőrtő képességének növeléséhez. A Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja I. ütem keretében 50 település önkormányzata dolgozhatta ki helyi sajátosságra, valamint korábban közfoglalkoztatási program keretében megvalósult ötletére épülő fejlesztési elképzelését. A program a „Felzárkózó települések” és a gazdaságélénkítő program folytatása érdekében teendő további intézkedésekről szóló 1186/2020. (IV. 28.) Korm. határozat, továbbá a Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési program, továbbá a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának kiterjesztéséről szóló 1057/2021. (II.19.) Korm. határozat értelmében újabb 100 településen folytatódott.

- A Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja indulásával párhuzamosan, egyéb célcsoportok mellett a Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programjában résztvevő és felzárkózó települések mikro-, kis- és középvállalkozásai részére a Pénzügyminisztérium és az Innovációs és Technológiai Minisztérium által kidolgozott GINOP-1.2.9-20 pályázati programcsomag is elindult. A projekt célja a mikro- és kisvállalkozások fejlődésének, gazdaságban betöltött szerepének, piaci pozíciójának erősítése, a területi különbségek csökkentése, a térségi felzárkóztatás és a helyi gazdaság megerősítése.

- A Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság a települések fejlesztése, a teljes foglalkoztatás megvalósítása érdekében sikeresen együttműködik a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársaival 2020 nyarától, a felzárkózó településekhez kapcsolódó feladatok megvalósításában.

A Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság pályázati és módszertani feladatellátása során ellátja a Biztos Kezdet Gyerekházak és a Tanoda szolgáltatással kapcsolatos tevékenységeket, 2020. július 1-jétől pedig ellátja – az Emberi Erőforrás Támogatáskezelőtől átvett – Roma nemzetiségi támogatások, Útravaló Ösztöndíjprogram, Családi Portaprogram–Szociális Földprogram pályázatokkal kapcsolatos szakmai és pénzügyi feladatokat, a jogszabályban meghatározott módszertani szakértői feladatokat, valamint eljár a szolgáltatók nyilvántartásával kapcsolatos hatósági ügyekben.

2.

A korábbi jelentésekben már bemutattuk, hogy Magyarországon a köznevelés tartalmi szabályozása rendelkezik arról, hogy a magyarországi általános iskolák diákjai megismerkedjenek a nemzetiségek sajátos helyzetével, kulturális értékeivel. Bemutattuk, hogy a **Nemzeti alaptanterv**, illetve a kerettantervek milyen témakörök, tananyagok oktatása esetén rendelkeztek a hazai nemzetiségekről szóló ismeretek megjelenítéséről is. A köznevelés reformjának részeként a fent jelzett tartalmi szabályozók is megújultak. A Nemzeti alaptanterv és az ezekre épülő kerettantervek kidolgozásánál komoly gondot fordítottak arra, hogy a nemzetiségekhez kapcsolódó tartalmak megfelelő módon és mértékben jelenjenek meg a dokumentumokban.

A kisebbségek és a többségi társadalom közötti párbeszédet, egymás kultúrájának jobb megismerését szolgálja a **Nemzetiségi Gasztrofesztivál**. A kezdeményezést az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság indította útjára hagyományteremtő céllal a beszámolási időszak során, 2021 szeptemberében. A rendezvényen Magyarország 13 nemzetisége egyszerre, egy helyen mutathatja be hagyományos konyhaművészetét a szélesebb közönség számára. Az étel- és italkülönlegességek a legkülönbébb tájak és kultúrák ízeit hozzák el a Kárpát-medencétől a Balkánon át, Kelet-Közép-Európa országaiból és a távoli Örményországból. A nemzetiségi főzőcsapatok nagyszerű kóstolókat kínálnak, emellett a jó hangulatú találkozást nemzetiségi zene, koncert és táncművészet színesíti. A rendezvény jól bemutatja, hogy a magyarországi nemzetiségek között példamutató az együttműködés. A programra a nemzetiségi közösségek tagjain kívül már az első évben is sokan érkeztek a környék településeiről is. Az I. Nemzetiségi Gasztrofesztiválnak Budajenő adott otthont.¹⁵

7. cikk

A Felek biztosítják minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a békés célú gyülekezés szabadságához és a másokkal való egyesülés szabadságához, a véleménynyilvánítás szabadságához, a gondolat-, a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogának tiszteletben tartását.

1.

¹⁵ Megjegyezzük, hogy a beszámolási időszakot követően is évente megvalósult a rendezvény: 2022-ben is megvalósult és – jelen beszámoló összeállításakor – 2023-ra is tervezett esemény volt.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Az alábbiakban a magyarországi nemzetiségi közösségek képviselőinek beszámolóit mutatjuk be a nemzetiségi civil szervezetek, egyesületek munkájáról.

(1) A Magyarországi Bolgárok Egyesülete az alábbi területeken tett sokat a közösségükért:

- A Bolgár Országos Önkormányzat nagy hangsúlyt fektetett a jól működő kapcsolatrendszer kiépítésére a bolgár civil szervezetekkel, köztük is elsősorban a Magyarországi Bolgárok Egyesületével, mint a bolgárság legjelentősebb civil szervezetével, valamint a Bolgár Ifjúsági Egyesülettel. A Bolgár Országos Önkormányzat 2003 óta egyeztet a kulturális tervét a Magyarországi Bolgárok Egyesületével és közös fórumon fogadják el azt. Így elkerülhetők a felesleges ellentétek és ismétlődések a programban. Emellett az országos önkormányzat folyamatos támogatást nyújtott a Bolgár Művelődési Ház fenntartására és működésére az állami költségvetésből biztosított nemzetiségi intézményi keret terhére a Bolgár Művelődési Nonprofit Kft. révén.
- A Bolgár Országos Önkormányzat arról számolt be, hogy együttműködött a magyarországi bolgár táncsoportokkal (Jantra Néptánc Egyesület, Martenica Néptánc Egyesület, Zornica Hagyományőrző Egyesület), valamint a Malko Teatro – az egyetlen határon túli hivatásos – bolgár színházzal, amely Alternatív Művészeti Alapítvány néven szintén közhasznú nonprofit szervezetként működik.
- Az anyanyelv használatát és elsajátítását – több kezdeményezés mellett – a Bolgár Országos Önkormányzat és a Pro Schola Bulgarica Alapítvány kiadványai is segítik, az alapítvány főként kétnyelvű gyerekkönyveket ad ki.
- A Bolgár Országos Önkormányzat a Bolgár Ifjúsági Egyesülettel közösen minden évben megszervezi a Bolgár anyanyelvű és népismereti ifjúsági tábort, mely az egyedüli ilyen tematikájú rendezvény; immár tizenhét éve, hogy a magyarországi bolgár fiatalok együtt tölthetnek el néhány napot Fertődön. A tematikus tábor megrendezésének célja egyrészt a bolgár nemzetiségű fiatalok és gyerekek összefogása, másrészt a bolgár kultúra és hagyományok megismertetése, nemcsak a magyarországi bolgár fiatalokkal, hanem a magyar fiatalokkal is. A tábor legfontosabb eleme a bolgár néptánc oktatás, de vannak kiegészítő foglalkozások is érdekes tematikákkal, úgymint színházi gyakorlat, néprajz, valamint ének- és zeneoktatás. Az előadók bolgár nyelven tartják a foglalkozásokat, ami jó alkalmat nyújt a bolgár nyelv gyakorlására.

(2) A magyarországi német egyesületek száma közel 500. Kultúrcsoportok, énekkarok, zenekarok, táncgyűttesek működnek bejegyzett egyesületként. Országos egyesületként működik

- a pécsi Nikolaus Lenau Közművelődési Egyesület (Kulturverein Nikolaus Lenau e.V.),
- a Magyarországi Német Fiatalok Közössége (Gemeinschaft Junger Ungarndeutscher),
- a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa (Landesrat Ungarndeutscher Chöre, Kapellen und Tanzgruppen),

- a Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetsége (Verband Ungarndeutscher Autoren und Künstler, VUdAK),
- a Magyarországi Német Iskolaegyesületek Szövetsége (Bund Ungarndeutscher Schulvereine),
- az Egyesület a Magyarországi Német Gyerekekért (VUK – Verein für Ungarndeutsche Kinder),
- a Bleyer Jakab Közösség (Jakob Bleyer Gemeinschaft) és
- a Magyarországi Német Hallgatók Egyesülete (Verein Deutscher Hochschüler, VDH).

(3) A magyarországi lengyel közösség a következő szervezeteket emelte ki, mint amelyek a lengyel kultúra ápolásában és a közvetítésében a legfontosabbak:

- a Lengyel Templom és a mellette álló, kőbányai Lengyel Ház
- a Bem Kulturális Egyesület
- a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete
- a Polonia Nova Egyesület
- emellett számos lengyel klub és lengyel-magyar baráti társaság működik országszerte;
- négy lengyel kórus működik Győrben, Budapesten, Békéscsabán és Nyíregyházán;
- a Polonez együttes a fellépései során lengyel néptáncokat szokott előadni;
- valamint évente jelentős számú lengyel (anyaországi vagy lengyel nemzetiségi) kiállítás, rendezvény vagy programsorozat zajlik különböző magyarországi helyszíneken.

(4) A magyarországi románság körében – tájékoztatásuk szerint – a beszámolási időszakban

- 7 kulturális,
- 6 hagyományőrző,
- 2 kutató-alkotó,
- 2 nyugdíjas,
- 1 szabadidős és sport,
- 1 pedagógus,
- 1 turisztikai,
- 2 gasztronómiai,
- 1 női,
- 1 ifjúsági,
- 1 vallási,
- 3 baráti,
- 10 általános nemzetiségi,
- 1 érdekképviseleti,
- 1 színházi egyesület, illetve alapítvány működött, valamint
- a Magyarországi Románok Kutatóintézete, mint a tudományos életben elismert műhely,
- és a Magyarországi Románok Kulturális Szövetsége.

(5) A magyarországi ruszin közösség civil szerveződései:

- Az Országos Ruszin Önkormányzat Közgyűlése széles társadalmi kapcsolatokat ápol a ruszin civil szervezetekkel. A magyarországi ruszin közösség identitásának fejlesztését szolgálják a civil kezdeményezések is, amelyekbe az Országos Ruszin Önkormányzat is tevékenyen bekapcsolódik.

- A beszámolási időszakban a Magyarországi Ruszinok/Rutének Országos Szövetsége, a Ruszin Kulturális Egyesület és a Ruszinokért Alapítvány újult erővel folytatták működésüket.
- A civil szervezetek céljai közé tartozik a világ bármely országában élő ruszin közösség fennmaradásának, a nemzetiség öntudatának erősítése, valamint a ruszin hagyományok, a ruszin kultúra és a ruszin nyelv ápolása, fejlesztése. Céljuk továbbá, hogy elősegítsék a ruszin fiatalok tanulási, képzési, továbbképzési lehetőségeinek biztosítását, tehetséggondozást végezzenek, hozzájáruljanak az egyes országokban folytatott ruszin érdekvédelmi tevékenység hatékonyságához, összehangolásához.
- A Miniszterelnökség által a nemzetiségi civil szervezetek részére biztosított pályázatokon a közösség aktív pályázó, így a gyerekek nyelvi és kulturális táborokban tudnak részt venni, a közösség tagjai kulturális rendezvényeket tudnak szervezni, ezzel erősítik a ruszin identitás, a ruszin hagyományok megőrzését is.

(6) A szerb nemzetiségi civil szervezetekről:

- A magyarországi szerb közösség civil szervezeteinek kulturális támogatása reális finanszírozási keretet biztosított a tradicionális ünnepek megrendezésére, valamint az egyesületi kereteken belül működő hagyományörzés, a néptánc, az énekkar, a népművészet működtetésére, valamint a szerb nyelvű könyvek és kiadványok megjelentetésére. A beszámolási időszakban a szerb kultúra és hagyományörzés feladatai tervezhetővé váltak, tekintve, hogy a támogatások pályázati rendszerben, elérhetők az önkormányzatok és a civil szervezetek számára egyaránt.

(7) A kis szlovén közösség – felismerve a kulturális tevékenységben rejlő nyelv-, és kultúraörző szerepet – a szlovén közösség önállósodása óta kiemelt figyelmet fordít a kulturális csoportok fenntartására és működtetésére.

- Kulturális csoportokat elsősorban közösségük legnagyobb civil szervezete, a Magyarországi Szlovének Szövetsége alapított, működésüket, nagyobb részt szlovéniai támogatási forrásból garantálja. A beszámolási időszak végén 11 bejegyzett kulturális csoportot működtetett e szervezet, köztük énekkarokat, tánccsoportokat, Rába-vidéki anyanyelven játszó színjátszó csoportot, népzenei formációkat.
- Az Országos Szlovén Önkormányzat fenntartásában működött a „Špajnsi-flajnsi” „Mókás-szorgos” zenészek formáció, mely csoportot a Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda Szlovén Önkormányzata is támogatott.
- A Budapesti Szlovének Egyesülete égisze alatt a beszámolási időszakban működött egy szlovén énekkar is.
- A szószóló beszámolójában kiemelte a rendkívül aktívan működő Rába-vidéki Szlovén Nyugdíjas Egyesület tevékenységét, akik évente mintegy 10-12 nagyszabású program szervezői, mely programok kizárólag szlovén nyelven zajlanak. Figyelmet fordítanak a generációk közötti együttműködésre, mely közös programok a szlovén szellemi és kulturális értékek átadására jó lehetőséget biztosítanak.

- Mintegy évtizede egyre erőteljesebb törekvésekkel működik a Rába-vidéki Szlovén Ifjúsági Egyesület, fő céljuk a fiatalok aktivizálása a magyarországi szlovén közéletben, kulturális tevékenységekben való intenzív részvételre.

8. cikk

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek vallása vagy hite kifejezésére, úgyszintén vallási intézmények, szervezetek és egyesületek alapítására való jogát.

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Anyanyelvű vallásgyakorlás

A Kormány az egyházi területen is támogatja a nemzetiségek saját kultúrájának megőrzését, fejlesztését, és e feladatok ellátásában számít az egyházak segítségére. A jelentős magyarországi történelmi múlttal rendelkező bevett egyházak hangsúlyt fektetnek a nemzetiségi pasztorációk ellátására, a legnagyobb létszámú bevett egyházak a hívek igénye szerint nemzetiségi nyelvű szolgálatot is ellátnak. Így pl. a Magyar Katolikus Egyház rk. egyházmegyei német, szlovák, horvát, lengyel és szlovén nyelvű, a Magyarországi Sajatjogú Metropolitai Egyház (Görögkatolikus Metropólia) ruszin, ukrán és román nyelvű, a Magyarországi Evangélikus Egyház német és szlovák nyelvű pasztorációt is ellát. Katolikus szempontból a burgenlandi horvátok és a magyarországi horvátok között aktív kapcsolat van, és e kapcsolatot erősíti, hogy a burgenlandi püspök helyi horvát. A magyarországi horvátok rendszeresen zárandokolnak Mariazellbe, horvát papok pedig Ausztriából járnak horvát misét tartani Magyarországra. Az egyháznak fontos szerepe van a nemzetiségi identitás és a nyelv megőrzésében, ami különösen vonatkozik a rábavidéki szlovénekre, a legkisebb számú magyarországi nemzetiségre. Esetükben alapvetően a vendégteleksek segítségével valósul meg az anyanyelvű istentiszteletek megtartása. Egy örmény rítusú vallási közösség is működik Magyarországon. A nemzetiségi ortodox egyházak – szerb, román, bolgár, konstantinápolyi – mind liturgiájukban, mind pedig ügyvitelükben értelemszerűen anyanyelvüket használják. A Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Ortodox Egyháza az ukrán nyelvű hívek pasztorálását is ellátja. Egy nemzetiség létének kulcskérdése az adott közösség fennmaradása. A hitélet kovászt jelent a közösségen belül, az anyanyelvű hitélet pedig segíti a nyelv fennmaradását és egyidejűleg hozzájárul az identitás-tudat megőrzéséhez.

A katolikus egyháznak több olyan intézménye van, amelyben nemzetiségi nyelvű oktatás is folyik (pl. német – Baja, Budaörs, Budapest-Óbuda, Érd, Esztergom, Mátészalka, Mohács, Mór, Szekszárd; szlovák – Dabas-Sári, Kétsoprony stb.). Az evangélikus egyház Soltvadkerten német nyelvű köznevelési intézményt, Békéscsabán és Tótkomlóson szlovák nyelvet oktató egyházi tanintézményeket működtet. A soproni Berzsenyi Dániel Líceumban német nemzetiségi gimnáziumi oktatás folyik, míg az esztergomi Vitéz János Katolikus Főiskola német és szlovák, az Apor Vilmos Katolikus Főiskola német nemzetiségi pedagógusokat is képez. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán szlavisztikai és armenológiai képzés is folyik.

Bármely nemzetiségi felekezethez tartozó személy a honvédségben és a büntetés-végrehajtási intézetekben anyanyelvén is igénybe veheti a számára megfelelő egyházi szolgáltatást, mivel tábori lelkészség működése, börtönlelkészi szolgálat, valamint börtönpasztoráció lehetősége biztosított. Értelemszerűen biztosított a kórházlelkészi, illetve kórházi lelkigondozói szolgálat anyanyelven történő ellátása is.

Cigánypasztoráció

A hazánkban élő romák döntő többsége római katolikus, kisebb része görög katolikus. A magyarországi vallási közösségek jelentős szerepet vállalnak a romák felkarolásában, integrációjának és felzárkózásának elősegítésében a cigánypasztoráció és romamisszió által.

A cigánypasztoráció a roma közösségek célirányos lelki gondozása a keresztény egyházakon belül, amely fontos szegmensét képezi a roma népesség felzárkózását célzó programoknak is. Célja a keresztény hit és közösség által a rászoruló embertársaink felzárkózásának segítése, társadalmi beilleszkedésük előmozdítása, illetve a kölcsönösség és megismerés kultúrájának erősítésével a társadalmi kohézió növelése. A magyarországi keresztény egyházak misszióknak tekintik a roma népesség felé fordulást. A tevékenység legismertebb eleme az evangelizáció, amely cigány nyelvű misék és közösségi imaalkalmak, zarándokutak, cigánybúcsúk formájában valósul meg. Az egyházak közül a katolikus, református, evangélikus, pünkösdi, metodista és baptista cigánypasztorációs missziók jelenléte kiemelkedő.

A Roma Koordinációs Tanácsban létrejött Cigánypasztorációs Szakpolitikai Testület feladata, hogy szakpolitikai javaslatokat fogalmazzon meg a Tanács számára, és így közvetetten közreműködjön a társadalmi felzárkózási stratégia végrehajtásában.

A bevett egyházak cigánypasztorációs munkája mind a romák felé való szolgálatban, mind a papok és lelkészek továbbképzése terén is intenzív (pl. református, római katolikus, görögkatolikus képzések). Ezen képzések egyik fő célja, hogy a romamissziót végző vagy ez iránt érdeklődő lelkészek egy olyan kapcsolati hálóba léphessenek be, ami segítséget és támogatást jelenthet majd a romák közt végzett szolgálatukban. Kiemelkedően jelentős 14 szerzetesrend munkája, akik karizmájuknak megfelelően segítik a rászorulókat, különösen a gyerekekkel való foglalkozás, nevelés által. Mintegy 45 katolikus kötődésű tanodát tartunk számon, akik hiánypótló munkát végeznek.

A Magyar Katolikus Egyház az általa létrehozott Boldog Ceferino Intézeten keresztül a közfoglalkoztatásba is bekapcsolódott. A közfoglalkoztatáson keresztül nagyon sok roma ember és család közel került a katolikus egyházhoz, és elindult a komolyabb hitélet útján. 2019-ben 41 helyszínen 154 fő foglalkoztatása valósult meg, 2020-ban pedig 189 főre emelkedett a foglalkoztatottak létszáma. A Boldog Ceferino Intézet megvalósításában zajlott a Pasztorációs programok a roma kultúra megőrzésének szolgálatában elnevezésű projekt (EFOP-1.3.4-16-2017-00017). A projekt keretében szervezett alkalmak a roma hagyományok, tánc- és zeneoktatásra adnak lehetőséget, kiegészülve evangelizációs és imaalkalmakkal. A Cigánypasztoráció a Kárpát-medencében elnevezésű transznacionális projektnek (EFOP.5.2.2-17-2017-00046) köszönhetően lehetőség nyílt a határon túli magyar anyanyelvű roma közösségekben való tapasztalatcserére és határon átnyúló kapcsolatok kialakítására.

A katolikus egyháznak több olyan intézménye van, amelyben nemzetiségi nyelvű oktatás is folyik. Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola pedagógusképzésén cigány-roma nemzetiségi szakirány is van. Az esztergomi és váci római katolikus főiskolákon romológiai képzést

tartanak. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Roma társadalomismereti szakirányú továbbképzést indított 2020-ban.

Hazánkban a Roma Szakkollégiumi Hálózatba tartozó kollégiumok közül 8 egyházi, 3 pedig egyetemi fenntartású. A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat egy egyedülálló intézménytípus, mely csak Magyarországon működik. A Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat célja sokoldalúan képzett, szakmai munkájában magas szintre törekvő, a továbbfejlődésre nyitott, ugyanakkor roma identitásukat megőrző, magyar identitást is vállaló keresztény értelmiségiek nevelése. A Szakkollégiumban folyó oktató- és nevelőmunka magas szakmai színvonalának és az egyházi nevelés sajátosságainak biztosítása céljából a fenntartó egyházak önálló diákokthokként működő szakkollégiumokat és ezek országos hálózatát hozták létre 2011. március 17-én. Kezdetben 49 fővel indult el a hálózat, ma pedig már 330 tanulója van az intézményeknek.

A Kormány elismeréssel és tisztelettel tekint a vallási közösségek – egyházak, vallási egyesületek – romák felzárkózását segítő munkájára. A bevett egyházakon kívüli vallási közösségek részére biztosított előirányzat ezen szervezetek működésének és/vagy az általuk végzett fakultatív hitoktatásnak, valamint az ezekhez kapcsolódó beruházások, felújítások támogatására használható, amelynek szintén van cigánypasztorációs vonzata. 2018-2022 között e támogatásokból mintegy 200 millió Ft köthető ilyen jellegű tevékenységhez.

A 2018-2022 időszak vonatkozásában a bevett egyházak romapasztorációval összefüggő tevékenységére több mint 3 milliárd Ft támogatás került folyósításra az elmúlt években.

Egyházak nemzetiségi vonatkozású támogatásai

A nagy bevett egyházak olyan köznevelési intézményeket is fenntartanak, amelyekben nemzetiségi nyelven folyik az oktatás-nevelés. Az **egyházi köznevelési intézmények** a bértámogatáson túl működési támogatásban is részesülnek, az állami intézményekkel azonos mértékben. Az állami költségvetés támogatja az egyházak szociális, egészségügyi és kulturális (lényegében közfeladatot ellátó) intézményeit is. (A közfeladatot ellátó egyházak mindenben az állami, önkormányzati intézményekkel azonos mértékű támogatásban részesülnek.) A nemzetiségi ortodox egyházak közül a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye tart fenn három **szociális intézményt**, illetve a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Exarchátusa is végez szociális tevékenységet, valamint köznevelési intézményt is fenntart.

Az **egyházi közgyűjtemények** működését is támogatja az állami költségvetés, ezen belül támogatást kap a szentendrei szerb ortodox és a gyulai román ortodox egyházi gyűjtemény. A beszámolási időszakban az Egyházi közösségi célú programok és beruházások támogatása előirányzat szolgálta az egyházak belföldi és határon túli, valamint az egyházi roma missziók munkáját is.

Az egyházak **hitéleti tevékenységét** az állam a következő módon támogatja:

Az állampolgárok rendelkezhetnek a személyi jövedelemadójuk 1%-ról külön a vallási közösségek és külön a civil szervezetek javára, és ezzel a lehetőséggel élhetnek a nemzetiségekhez tartozók is, akik saját egyházaik, vallási közösségeik számára ajánlhatják fel az 1%-ot. Ezt az állami költségvetés a bevett egyházak vonatkozásában a befizetett Szja 1%-ig kiegészíti, a felajánlók számának a figyelembe vételével. (Az állami költségvetés további kompenzációt is biztosít az Szja 1%-os felajánlások figyelembe vételével.)

- Az érintett egyházak a volt államosított ingatlanaik egy részének igényléséről az állammal való megállapodás alapján évente folyósított **járadék** fejében lemondhattak. A nemzetiségekhez tartozó egyházak közül jelentős járadékban részesül a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye. A járadék összegét a kormány évente valorizálja, a járadék összege 2017-ben 102,3 millió Ft, 2018-ban 110,33 millió Ft, 2019-ben 112,99 millió Ft, 2020-ban 117,9 millió Ft volt.
- Az állam anyagilag is támogatja a **hitoktatást**, az állami köznevelési intézményekben az állami erkölcsstan helyett a bevett egyházak a tanrendbe illesztett hit- és erkölcsstanoktatást tarthatnak, amelyet teljes egészében az állam finanszíroz. Erre természetesen joga van a nemzetiségi jellegű bevett egyházaknak, illetve a többi egyház is tarthat nemzetiségi nyelven hit-és erkölcsstanoktatást az iskolákban. Ugyanakkor a vallási közösségek fakultatív hitoktatását is támogatja az állami költségvetés. A vizsgált időszakban három – a szerb, a román, valamint a görög – nemzetiségi ortodox egyház igényelt és kapott fakultatív hitoktatási támogatást.
- A kistelepüléseken szolgálatot teljesítő **lelkészek jövedelmét** az állam az egyházakkal való megállapodás alapján korábban is kiegészítette. A nemzetiségi egyházak közül ilyen megállapodással rendelkezett a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye, a Magyarországi Román Ortodox Egyház és a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Ortodox Exarchátusa. Ez érintette a nagyobb egyházak pl. a katolikus, evangélikus, valamint a baptista vidéki, nemzetiségi nyelvű szolgálatot ellátó papjait is. Időközben ez a támogatási forma kibővített körű és összegű lelkészi jövedelempótlékká alakult, amelyre vonatkozóan az említett egyházakkal is új megállapodások születtek.

Alapvetően a hitéleti tevékenységet segítik elő az **egyházi épített örökségre** vonatkozó és egyéb beruházások, illetve az egyházi **közösségi célú programok** és beruházásokat célzó támogatások, amelyeknek azonban közcélú vonatkozásai is vannak, pl. a műemlék épületek esetében, de ez a támogatás természetesen közfeladat ellátására szolgáló egyházi épületre is felhasználható.

A nemzetiségi egyházak ingatlanrendezése

A volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1991. évi XXXII. törvény végrehajtása a nemzetiségi egyházak vonatkozásában is befejeződött. A **Magyarországi Román Ortodox Egyház** által benyújtott igények közül 8 ingatlan ügyét a Kormány rendezte az egyház javára. 7 ingatlanért az egyház összesen 62 millió Ft kártalanítást kapott, 1 ingatlan természetben került vissza az egyházhoz. A **Budai Szerb Ortodox Egyházmegye** 41 volt ingatlanára nyújtott be igényt, és ezek közül valamennyi rendeződött. 21 kormánydöntéssel (13 pénzbeli kártalanítás, 8 természetbeni átadás) 1088 millió Ft értékben, 5 közvetlen megállapodással, 2 ingatlan járadék-megállapodással (848 millió Ft értékben), a járadékot a költségvetés ki is egészíti. (Az egyház 1999-től folyamatosan kapja az évente valorizálódó ingatlanjáradékot. A járadékot az egyház szabadon, elszámolási kötelezettség nélkül használhatja fel működésre. Mint korábban jeleztük, a járadék összege évente már több mint 100 millió Ft-ra emelkedett). 13 ingatlanigény elutasításra, illetve visszavonásra került. A Kormány a volt egyházi ingatlanok tulajdoni rendezése és a kapcsolódó pénzügyi kártalanítás felgyorsításával összefüggésben a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, illetve a Budai Szerb Ortodox Egyházmegye rendezésére váró ingatlanai végleges jegyzékének elfogadásáról szóló 1013/2006. (II. 8.) Korm. határozattal az egyház tulajdonába adta a legjelentősebb szentendrei ingatlant, amelyben korábban a Megyei Múzeumi Igazgatóság és a Ferenczy Múzeum volt található. A volt egyházi épületen kívül az egyház megkapta az új

építésű irodaházat is. A Kormány a múzeum kihelyezésére 550 millió Ft költségvetési forrást biztosított.

3.

Az alábbiakban a nemzetiségekhez kapcsolódó egyházi szakterület adatait mutatjuk be.

7. táblázat:

Az egyházi szakterület által nyújtott hazai ortodox egyházak támogatásai (adatok Ft-ban)

Megnevezés	2017	2018	2019	2020	2021	Összesen
Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	478 275 373	319 718 797	327 061 729	211 447 439	457 888 872	1 794 392 210
Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus - Magyarországi Ortodox Exarchátus	17 887 106	43 696 492	52 945 877	2 022 887 009	33 531 665	2 170 948 149
Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye	36 698 668	35 159 659	47 543 760	42 835 953	90 369 701	252 607 741
Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház	5 398 980	7 192 232	8 394 542	10 273 826	11 877 729	43 137 309
Összesen	538 260 127	405 767 180	435 945 908	2 287 444 227	593 667 967	4 261 085 409

Budai Szerb Ortodox Egyházmegye támogatásai	Összeg (Ft)
2017. év	478 275 373
2018. év	319 718 797
2019. év	327 061 729
2020. év	211 447 439
2021. év	457 888 872
Összesen:	1 794 392 210

Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus - Magyarországi Ortodox Exarchátus támogatásai	Összeg (Ft)
2017. év	17 887 106
2018. év	43 696 492
2019. év	52 945 877
2020. év	2 022 887 009
2021. év	33 531 665
Összesen:	2 170 948 149

Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye támogatásai	Összeg (Ft)
---	-------------

2017. év	36 698 668
2018. év	35 159 659
2019. év	47 543 760
2020. év	42 835 953
2021. év	90 369 701
Összesen:	252 607 741

Magyarországi Bolgár Ortodox Egyház támogatásai	Összeg (Ft)
2017. év	5 398 980
2018. év	7 192 232
2019. év	8 394 542
2020. év	10 273 826
2021. év	11 877 729
Összesen:	43 137 309

Forrás: Miniszterelnökség

9. cikk

- 1. A Felek kötelezettséget vállalnak annak elismerésére, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a véleménynyilvánítási szabadsága magába foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, az eszmék megismerésének és közlésének szabadságát a kisebbség nyelvén, országhatárookra tekintet nélkül és hatósági szerv beavatkozása nélkül. A Felek biztosítani fogják nemzeti jogrendszerük keretein belül, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket ne érje hátrányos megkülönböztetés a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutásban.**
- 2. Az 1. bekezdés nem akadályozza meg a Feleket abban, hogy a rádióadás és televíziós sugárzás, vagy mozi vállalkozás megindítását - hátrányos megkülönböztetéstől mentesen és objektív kritériumok alapján - engedélyhez kössék.**
- 3. A Felek nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket a nyomtatott tömegkommunikációs eszközök létrehozásában és használatában. A rádió- és televízióadásokat szabályozó törvényi keretekben, amennyire lehetséges, biztosítani fogják és figyelembe veszik az 1. bekezdés rendelkezéseit, annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára lehetőséget nyújtsanak saját tömegkommunikációs eszközeik létrehozására és használatára.**
- 4. A Felek megfelelő intézkedéseket hoznak jogrendszerük keretében annak érdekében, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára megkönnyítsék a tömegkommunikációs eszközökhöz való hozzájutást, ezzel is előmozdítva a toleranciát és lehetőséget teremtve a kulturális sokszínűségnek.**

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Magyarországon hivatalosan 13 bejegyzett nemzetiséget tartanak nyilván, amelyek létszáma a 2011-es népszámlálás adatai alapján a magyar lakosság legkevesebb 6,5 százaléka, de becslések szerint a valóságban elérheti a magyar lakosság létszámának tizedét is. A nemzetiségek esetében alkotmányba foglaltan, alapvetően fontos a nemzetiségi kultúrák megőrzése, a nyelvhasználat és a társadalmi integráció elmélyítése, illetve a hagyományok megőrzése, ápolása, amelyet rádiós és televíziós műsorok készítésével kíván elősegíteni a közszolgálati média.

A magyarországi nemzetiségi sajtó helyzete

Egész Európában egyedülálló vállalkozásnak számít a Duna Médiaszolgáltató Zrt./ Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap missziós munkája, melynek keretében televíziós és rádiós szakmai eszközökkel vállalja a magyarországi nemzetiségek mindennapjainak, kultúrájának, hagyományainak bemutatását. A nemzetiségi műsorok kisebb részben belső gyártásban Budapesten, nagyobb részben külső gyártásban, Pécsen, Szegeden, Szombathelyen készülnek. A műsorok fontos missziót teljesítenek a Magyarországon élő nemzetiségek életének, kultúrájának, hagyományainak bemutatásával, a nemzeti összetartozás nyelvi, kulturális erősítésével.

A műsorkészítés szakmai felügyeletét ellátó Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. a tartalomért felelős, ugyanakkor a televíziós és rádiós műsorok a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap szakmai műhelyeiben készülnek, de a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. szoros szakmai felügyelete mellett kerülnek adásba. A Duna Médiaszolgáltató Zrt.-ben szakmai igazgatóságok irányítása mellett, főszerkesztőségekben folyik a munka. A Nemzetiségi és Külhoni Főszerkesztőség felel a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap szerkesztőségei által gyártott nemzetiségi és külhoni képi, valamint rádiós tartalom szakmai színvonaláért és a közszolgálati elvnek érvényesüléséért. A képi tartalom a Duna és a Duna World csatornákon követhető nyomon, a hangzó tartalmak a Kossuth Rádióban és az MR4 Nemzetiségi Rádióban hallgathatók.

A műsorkészítés kiemelt közszolgálati célja a nemzetiségi kultúrák megőrzése, a nyelvhasználat és a társadalmi integráció elmélyítése, illetve a hagyományok megőrzése, ápolása, amelyet rádiós és televíziós műsorok készítésével kíván elősegíteni a közszolgálati média. A Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. amellett, hogy megrendeli és sugárzás előtt (szigorúan szakmai alapon) átveszi, a közszolgálati elvek érvényesülése esetén formálisan adásba engedi a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap által elkészített műsorokat, szükség esetén javításokat kérve a szerkesztőségektől, a világi és egyházi ünnepekhez, kiemelt tematikus napokhoz illeszkedő javaslatokkal maga is aktívan hozzájárul a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap szerkesztőségei által gyártott, gazdag választékú és többféle értékrendet követő műsorok létrejöttéhez.

A Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. szoros társadalmi ellenőrzés alatt látja el munkáját. Az Országgyűlés által létrehozott Közszolgálati Közalapítvány a közszolgálati médiaszolgáltatók tulajdonosa, egyben legfőbb öre, mellette ugyanakkor egy nagyon széles tömegebázisú, 14 tagú társadalmi testület felügyelete alatt zajlik a műsorkészítés. A civil kontrollt megvalósító Közszolgálati Testület minden évben beszámoltatja a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt.-t a végzett tevékenységről.

A magyar állam egy teljes országos lefedettségű középhullámú rádióadó-hálózatot (MR4 Nemzetiségi Rádió) bocsátott kizárólag a magyarországi nemzetiségek anyanyelvi műsorainak rendelkezésére a nap 24 órájában, amellett, hogy több más médiafelületen, a közszolgálati rádiókban és televíziókban is napi-heti rendszerességgel adásba kerülnek saját nyelvű műsoraik, sőt a teljes hírfolyamban, a hírműsorokban, ismeretterjesztő és magazinműsorokban egyaránt megjelenési felületet kapnak. A nemzetiségek számára az MR4-csatornán, a Nemzetiségi Rádión sugárzott anyanyelvi műsorok még a Kossuth Rádió átlagánál is nagyobb, megközelítően 100%-os földrajzi lefedettséggel foghatók országszerte. A nemzetiségi rádióműsorok mindegyike saját anyanyelvén szól a hallgatókhoz, témaválasztása, szerkesztési elvei alapján valamennyi megfelel a közszolgálati elveinek.

A nemzetiségi rádiós és televíziós műsorok célközönsége valamennyi társadalmi réteg. A műsorok mindegyike színes, különleges tartalmakat kínál igényes formai megoldásokkal, a többségi magyar társadalom számára is érdekes feldolgozásban. A közszolgálati médiaszolgáltatás céljainak megfelelően segítik ezzel az érzékenyítést, a sztereotípiák tompítását, a békés együttélést, egymás jobb megértését és megismerését. A hangzó tartalmakban a Kossuth Rádió és az MR4 Nemzetiségi Rádió nemzetiségi adásainak mindegyike – a magyarországi nemzetiségek számarányának megfelelően – kiegyensúlyozottan jeleníti meg a Magyarországon élő nemzetiségek életét, kulturális örökségét, hagyományait.

A magyar közszolgálati média különös érzékenységgel kezeli a hazánkban élő nemzetiségi és etnikai csoportok, társadalmi rétegek hiteles tájékoztatását. Az új Kossuth rádiós struktúra összeállításakor prioritást élveztek a fenti szempontok, önálló, karakteresen kiemelt műsorok vállalkoztak történelmi és kulturális értékeink fókuszált bemutatására. A kiemelt egyházi, és más jeles napoknak pedig önálló műsorokat, 24 órás tematikus napokat és kiemelt projekteket szentel a közmédia. Ilyenek a „*Jónak lenni jó*” karácsonyi jótékonyági projekt nap, a „*Nemzeti Összetartozás Napja*”, a „*Nemzetiségi Kultúrák Napja*”, a „*Dokuzóna*” sorozat, a „*Magyar Kultúra*” és az „*Anyanyelvi Kultúrák Napja*”, vagy a „*Roma Világnap*”.

Az MR4 önálló rádiós nemzetiségi rádiócsatornán a nap 24 órájában, a saját anyanyelvén, nemzetiségi szerkesztők összeállításában hallgathatja minden nemzetiségi magyar állampolgár a közösségük életét érintő, kifejezetten az adott csoportnak szóló műsorokat. Mindez mégsem jelent „tartalom-zárványosítást”, hiszen a nemzeti rádió foadón, a Kossuthon is megjelennek – a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap televíziós csatornáin jelentkező számos műsor mellett – az ilyen típusú tartalmak. Például a Kossuth Rádió „*Jelenlét*” című roma ikerműsora minden hétvégén a célcsoport és a többségi magyar társadalom érdeklődésére egyaránt számot tartó közéleti és a kulturális témák feldolgozásával szolgálja a cigányok sikeres integrációját, felzárkóztatását. Az „*Egy hazában*” című egy órás, szintén vasárnapi magazinműsor pedig a 13 hazai nemzetiség számára nyújt átfogó tájékoztatói lehetőséget igényesen szerkesztett, színes, zenés magazin formájában.

A 2020-as év sok, előre nem tervezett változást hozott. A világjárvány első hulláma idején (2020 tavaszán) a vidéki műsorgyártók nem álltak le a televíziós forgatásokkal, új tartalmakat állítottak elő. A budapesti műsorkészítés ugyanakkor szünetelt, és ahol nem volt tartalékban előre leforgatott műsoralapanyag, ott ismétlések kerültek adásba. A járvány második hulláma idején (2020 ősz) már nem volt leállás sehol, mindenhol új műsorok készültek. Egyes műsorok a beszámolási időszakban új rovatokat, műsorblokkokat indítottak, például a horvátok horvátországi lapszemlét, amely egy vallási és az anyaországhoz kapcsolódó gazdasági rovat.

A pandémia ideje alatt megnövekedett a telefonos riportok száma, új elemként bekerültek a műsorokba a skype-on készített videóinterjúk. Több irodalom és dramatizált műfaj jelent meg a műsorokban, hiszen ezek nem kötődtek aktuális rendezvényekhez, és ezek esetében könnyebb volt az egyeztetés a közreműködőkkel is. A COVID-19 járvány ideje alatt nőtt a hallgatóik száma.

Valamennyi nemzetiségi szerkesztőség a sajtó sajátos működésének megfelelően alkotóműhelyként funkcionál, az elkészült és adásba kerülő műsorok közös szellemi termékek, döntően az adott közösség közösen felvállalt, illetve képviselt szemléletét tükrözi.

A felmérések alapján a délelőtti adássáv nézettsége jó, a még szélesebb körű tájékozódást pedig jelentősen támogatja az online, az ország minden részén, szélessávú interneten elérhető médiaklikk felületén megjelenő tartalom. A nemzetiségi önkormányzatok, szervezetek kérésére délutáni időpontokban található az ismétlések. Emellett folyamatosan érvényben van az a felajánlás a közszolgálati médiaszolgáltató részéről, hogy a nemzetiségi önkormányzatok felügyelete mellett, illetve a szervezetek, települési önkormányzatok által működtetett helyi televíziók ingyenesen és korlátlanul átvegyék és sugározzák a közszolgálati műsorkészítő műsorait, filmjeit. Eddig egyetlen televízió (nemzetiségi szervezet, önkormányzat) sem élt a lehetőséggel.

Az anyaországi médiatartalmakhoz szintén hozzáférhetnek a magyarországi nemzetiségek, számos médiatartalom szerepel a piaci médiaszolgáltatók kínálatában.

Számos nemzetiség anyaországában működő közszolgálati médiaszolgáltató és a Duna Média Szolgáltató Zrt./Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap között létezik élő együttműködési megállapodás. Példa az együttműködésnek a vajdasági megoldás, ahol a Pannon TV kétoldalú együttműködés keretében sugározza a belgrádi szerb televízió egyes központi műsorait. Sikeres az együttműködés az újvidéki, azaz Vajdasági Rádióval, amellyel a Magyar Rádió (Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap) együttműködési megállapodást írt alá, de ugyanez a példás szakmai kapcsolat vonatkozik a belgrádi, Szerbiai Rádióra és a Temesvári Rádió Szerb Szerkesztőség munkatársaival folytatott együttműködésre is. Az RTV Slovenija az átvett magazint ötször tűzi műsorra, országos és regionális adókon. Ugyanígy, a Srpski ekran televíziós magazint Szerbiában műsorra tűzik hétről-hétre. A szlovák és bolgár rádió térítésmentesen bocsát a közmédia rendelkezésére riportokat, kulturális műsorblokkokat. 2019-ben sikerült együttműködési megállapodást kötni a horvátországi HRT TV-csatornával, amellyel máig aktív a horvát szerkesztőség műsorcsereje. Nagy népszerűségnek örvend Horvátországban a Haza hangja című 40 perces, heti rendszerességgel jelentkező műsor, melyben a külföldön élő horvátokról hangoznak el színes beszámolók. A magyarországi horvátokra körülbelül 5 perc jut. Ezzel a tévécsatornával rendszeres a műsorcsere, havonta legalább két riportot átvesz a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap, de ez viszonzásági alapon visszafelé is működik. Hetente a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alapnál is készül összefoglaló műsor is a Horvátországon kívül élők horvátokról.

Nemzetiségi stábok működési feltételei

A finanszírozása a fentebb említett műsoroknak a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap, valamint külső gyártók (Medimédia Kft.) együttműködésében valósul meg.

A nemzetiségi műsorok egy elenyésző része még a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap belső gyártásában készül (pl. szerb televíziós adás), amelyek a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alapnál kialakult diszpozíciós rendbe illeszkedve 2 hetes diszpozícióval dolgoznak. A külső gyártásban készülő műsorok (Szegeden és Pécsen) 1 hetes diszpozícióval, pontosabban 4 napos diszpozícióval dolgoznak, mindig csütörtökön készül el a soron következő heti diszpozíció.

A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alappal kötött alapszerződés alapján a nemzetiségi TV-műsorok 2 nap forgatással gazdálkodhatnak adásonként, ez az, amit szerződés szerint teljesítenie kell a Medimédia Kft. pécsi és szegedi gyártóbázisának. A pécsi telephelyen a rádiós és a televíziós műsorkészítésben ugyanazokat a technológiai és műszaki paramétereket biztosítják, mint amelyet a szegedi telephelyen is.

Nemzetiségi szerkesztőségek archívuma

A nemzetiségi szerkesztőségek műsorainak digitalizálása folyamatban van. Az elkészült filmek térítésmentes elhelyezése, széles körűvé tétele a nemzetiség weblapokon megoldható. A nemzetiségi szerkesztőségek szakmailag kiemelkedő színvonalú filmjei rendszeresen helyet kapnak a közszolgálati média „Dokuzóna” című sorozatában. Emellett a mecenatúra-program támogatásával is számos nemzetiségi filmalkotás készül évről évre.

Nemzetiségi hangzó tartalmak – Kossuth, MR4 Nemzetiségi Rádió

A Magyar Rádió által 1998 óta sugárzott nemzetiségi rádióműsorok 2007 óta egységes szerkezetűek: a nap 24 órájában, azonos hosszban és időpontokban hallhatók az MR4 Nemzetiségi Rádióban: reggel 8 és este 8 között (a 12.00-14.00 közötti műsorsávot kivéve) élő műsorokat sugároz az adóhálózat, ezt követően másnap reggel 8-ig a nappali adást ismétlik a hét minden napján. Az elkészült műsorok tartalmi szempontokat figyelembe véve megfelelnek az eredeti célkitűzésnek, jórészt egységes, jól kiszámítható struktúrával, kiegyensúlyozott szerkesztési elv alapján készülnek. A nemzetiségi rádióműsorok (román, szlovák, német, szerb, horvát, ruszin, lengyel, görög, bolgár, szlovén, örmény, ukrán és részben a roma) mindegyike saját anyanyelvén szól a hallgatókhoz, témaválasztása, szerkesztési elvei alapján valamennyi megfelel a közszolgálati elveknek.

A műsorok vállaltan az adott nemzetiségi közösségekhez tartozók összefogását, a nemzetiségi identitás, öntudat és a kulturális autonómia erősítését tűzték ki célul, ezért is kap hangsúlyos szerepet a feldolgozott témák között a nemzetiségi önkormányzatok működésének, feladatellátásának sokoldalú bemutatása a nemzetiségi kultúra, a hagyományok, a viselet, a népművészet, az ének- és zenei kultúra, valamint a hitéleti-vallási emlékek ápolása, terjesztése mellett. A társadalmi problémák konkrét példákon keresztül megjelenítésén kívül időről időre hangsúlyt kap az esélyegyenlőség megteremtésével, valamint a nemzetiségek jogainak érvényesítésével kapcsolatos önkormányzati feladatok bemutatása is, az anyaországhoz fűződő kapcsolatainknak lehetséges formái, valamint a többségi magyar nemzettel megvalósuló együttélés.

Az „Egy hazában” című rádiós nemzetiségi magazinműsorban kiegyensúlyozottan jelennek meg a hazai nemzetiségek életét, kultúráját, nyelvi-, népi- és gasztrókulturális hagyományait bemutató témák. A hétvége napjain jelentkező, magas szakmai színvonalú „Jelenlét roma közéleti és kulturális ikermagazin” a Kossuth és az MR4 Nemzetiségi Rádió kínálatának komoly társadalmi felzárkóztatási, sztereotípiákat tompító, érzékenyítő missziót teljesítő

ikerműsora. A közszolgálati média kiemelten fontos témaként kezeli ezt a kérdést a roma népesség létszámaránya miatt. Fókuszában az integrációs, drogellenes és közfoglalkoztatási programok mellett hangsúlyosan jelennek meg az oktatási, képzési kérdések, a munkaerő piaci érvényesülés, a szegregátumban és a mélyszegénységben élők segítése, térségfejlesztési megoldások és roma egészségügyi kérdések. A műsor bevezet a hazai és határon túli magyar roma közösség gazdag hitvilágába, hagyományaiba, megismertet a romák kulturális örökségével, jelképeivel, hiedelmeivel. A roma közösséget érintő kérdéseket bemutatva szolgálja nem csak a célközönséget, de a többségi magyar társadalmat is.

A műsorok hetente kétszer fél órában adnak teljes és színes körképet a roma népesség életéről, kultúrájáról, hagyományairól, mindennapi életük nehézségeiről, a számukra nyújtott állami támogatásokról, lehetőségekről, és bemutatják a közösség példaképeit is. A roma nemzetiség számára kiemelten fontos segítséget jelent a médiafigyelem, segít megőrizni és fejleszteni az identitástudatukat, felhívja a figyelmet a közösség problémáira. A szombati, közéleti műsorok fókuszában nagy hangsúllyal jelennek meg a szegregációt felszámoló, modell értékű pedagógiai, képzéseket bemutató, fejlesztő-felzárkóztató és tehetséggondozó programok, a közmunkaprogram, a különböző tanácsadások, az egészségturizmus fejlesztését célzó és rehabilitációs programok, a karitás csoportok lelki és gyakorlati segítségnyújtása, általában az egyházi szervezetek patronáló szerepe és rehabilitációs missziója, a roma szakkollégiumok aktivitásait bemutató tudósítások, riportok.

Követendő megoldásokat mutat be a műsor a közösségek közös gazdálkodásáról is. A hagyományos, régi roma mesterségeket bemutató összeállítások értékőrző, ismeretterjesztő jellegűknél fogva többségi magyar társadalom érdeklődését is felkeltik, és tompítják a roma népességgel kapcsolatos negatív sztereotípiákat. Több alkalommal jelenik meg a sport is az összeállításokban, mint egy kitörési lehetőség a romák számára. A vasárnapi, kulturális „Jelenlétek” pedig a romák gazdag és színes kulturális palettájáról válogatnak az irodalom, a festészet, a zene és a színművészet értékeit bemutatóan.

Ugyanaz a nemzetiségi műsor több csatornán, több platformon is megjelenik. A nemzetiségeket érintő információk – tematikától függően – helyet kaptak a közszolgálati médiumok egyéb műsoraiban is, elmondható, hogy bővült a nemzetiségi tematika megjelenítése a többségi magyar társadalom előtt, amely szélesebb körű tájékoztatást jelent.

A műsorfolyamban illeszkednek a napi/heti műsorstruktúrához és megtalálják helyüket az aktuális témák között.

Nemzetiségi televíziós műsorok

A Magyar Televízióban 1978-ban kezdődött el a nemzetiségi műsorok sugárzása. Az 1978-ban (Pécsett) német és szerb-horvát (ma már külön szerb, horvát és szlovén magazin) műsorokat később Szegeden román és szlovák, 1992-ben pedig a cigány műsorok követték.

Magyarországon öt nagylétszámú nemzetiségnek van önálló televíziós műsora, a közszolgálati média „Rondó” című, kéthetente jelentkező televíziós összeállításában pedig további hat kisebb létszámú nemzetiség kap lehetőséget kultúrájának, történelmének, mindennapi életének és problémáinak megjelenítésére. Ezek a műsorok elevenen tartják a nemzetiségek hagyományait, segítenek megőrizni kultúrájukat és anyanyelvüket. A világnézeti sokszínűséget is tükröző műsorelemek gerincét a nemzetiségek mindennapjainak, a népszokások mai megélésének és a hagyományok aktív ápolásának a bemutatása képezi. Minden mesterkéltég nélkül mutatják

meg, hogy a hagyományaik nem avítt, poros rögzülések, hanem egy olyan, őseiktől örökölt keretrendszer, amely segít eligazodni a mai világban.

A „*Rondó*” című (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán nemzetiségeknek szánt) műsor 1994-ben indult. A Duna és a Duna World csatornán sugárzott magazinműsor a Magyarországon élő kis létszámú nemzetiségek életével foglalkozik. Az összeállításokban kiemelt helyen szerepelnek a történelmi visszatekintések, segítve egymás múltjának a megismerését, megértését, ezáltal az etnikai önazonosság, identitástudat kialakulását és megtartását. A műsorok az adott nemzetiség mindennapjaiba nyújtanak betekintést és mutatják be sokszínű kultúrájukat, történelmüket, aktuális híreiket, eseményeiket. Az adások magazinjelleggel készülnek, alkalmanként azonban egy-egy hosszabb, jelentősebb produkció, fesztivál-beszámoló, portré, dokumentumfilm is képernyőre kerül.

A nemzetiségi adások a reggeli műsorsávban (06.45-07.45 óra között) kapnak helyet a Duna csatornán. Az ismétléseket a Duna World csatornán tekinthetik meg a nézők 13-14 óra között. Minden műsor visszanezhető 60 napig a www.mediaklikk.hu weboldalon, azt követően a www.nava.hu-n. A www.mediaklikk.hu internetes oldalon minden műsornak megvan a saját oldala, amelyen információk olvashatóak, illetve itt látható az egyes adások rövid tartalma is.

A közszolgálati média a magyarországi román nemzetiségnek szóló televíziós műsora, az „*Ecranul nostru*”. A magyarországi roma nemzetiségnek szóló „*Roma magazin*” televíziós műsor bemutatja a mélyszegénységben élő, nehéz sorsú romák és a világkarriert befutott roma vállalkozók vagy művészek életét, gyökereit. Szintén a legnagyobb lélekszámú magyarországi nemzetiség hétköznapijait, változatos, évszázados kultúráját, sokrétű hagyományait és bonyolult társadalmi helyzetét, társadalmi szerepvállalását mutatja be a közszolgálati televízió másik színes televíziós magazinja, a „*P'amende*”. A műsor célja a roma közösség mindennapjainak megismertetése, elfogadtatása a többségi magyar társadalom tagjaival, mindezt a hagyományápolás valóságáé, meggyőző és szórakoztató bemutatásával.

A közmédiában – úgynevezett tematikus napokon és műsorfolyamban – kiemelt szerepet kapnak a nemzetiségi műsorkészítők. Például:

- a **Nemzetiségi Kultúrák Napjában**, amely a régióban is egy különleges lehetőség a nemzetiségi lét bemutatására a közszolgálati média valamennyi csatornáján;
- „**Lengyel napon**” 2018. november 11-én a Lengyel függetlenség 100 éves évfordulója alkalmából;
- a „**Jónak lenni jó**” adventi karitatív műsorában, melyben a nemzetiségi közösségek és tagjaik is adakoztak, műsorkészítőink részt vettek a telefonos adományvonalakat fogadó munkában;
- a „**Kommunizmus áldozatainak emléknapján**”, a német, a szlovák lakosságcsere, vagy a kitelepítések kapcsán jóval több csatornán és műfajban jelenik meg évről évre a nemzetiségi tematika;
- ugyanez volt jellemző a „**Roma Holokauszt Emléknapján**” is;
- a „**Házasság Hete**” évente jelentkező műsorstruktúrájában a nemzetiségi vegyes házasságok, az ilyen típusú együttélés és az egyes nemzetiségek sajátos hagyományainak bemutatása is kiemelt szerepet kap;
- **Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus 2021. szeptember** – több műsor foglalkozott az eseménnyel együttműködésben a Vallási Főszerkesztőség munkatársaival.

Dokuzóna: Válogatás nemzetiségi dokumentumfilmekből

2018. április 7-től új műsorfelülettel bővült a nemzetiségi tv-műsorok kínálata. A korábban változó tematikájú „Dokuzóna” 2018. április 7-től nem kizárólag, de elsősorban a nemzetiségi és külföldi műsorkészítők filmjeiből ad válogatást hétről-hétre. A nemzetiségi szerkesztőségek elmúlt évtizedekben készült legértékesebb dokumentumfilmjeit, riportjait, gyakran rangos hazai és nemzetközi szakmai bemutatókon, versenyeken díjat szerzett filmjeit szerkeszti adásba a Duna World.

Képzések a nemzetiségi média területén

A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap által alapított Közszolgálati Médiaakadémia Alapítvánnyal együttműködve a Magyarországi nemzetiségek bizottsága gyakornoki ösztöndíjprogramot tervezett indítani. A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap ösztöndíjas tehetséggondozó programjának keretein belül több nemzetiségi műsorhoz is került nemzetiségi gyakornok, akik 3-6 hónapot töltöttek a nemzetiségi műsorkészítés területén.

Nemzetiségek médiareprezentációja

A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság vizsgálja, hogy a különböző társadalmi, gazdasági, etnikai, és egyéb csoportok miként jelennek meg a magyarországi hírműsorokban. A vizsgálati metodika kialakításánál a francia Legfelsőbb Audiovizuális Tanács (*CSA – Conseil Supérieur de l'Audiovisuel*) által a társadalmi sokszínűség médiában való megjelenéséről készített tanulmányát tekintette mintának. Franciaországban a médiával kapcsolatban általános elvárás, hogy tartsa tiszteletben a közönség (politikai, vallási, kulturális) sokféleségét, reprezentálja a nemzeti közösség származási és kulturális sokszínűségét, valamint segítse elő a köztársaság integrációját és erősítse az állampolgári szolidaritás érzését.

A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság vizsgálata – a rendelkezésre álló források és kapacitások korlátai miatt – a hírprogramokra terjed ki. A mintába került műsorokról kvantitatív tartomelemzést készít. A vizsgálatok eredményei megmutatják, hogy mely médiumok/műsorok, mely társadalmi csoportok bemutatására fordítanak nagyobb figyelmet, illetve milyen módon, milyen kontextusban mutatják be e csoportok tagjait. A szöveggörnyezet feltárása rávilágíthat, hogy az egyes médiaszolgáltatók milyen attitűdökkel fordulnak az egyes társadalmi csoportok felé, illetve a médiafogyasztó milyen képet kap egyfelől a társadalom sokszínűségéről, másfelől az egyes csoportoknak a magyar társadalomban elfoglalt helyéről.

Az elemzés az alapadatokon túl összességében és műsortípusra lebontva egyaránt feldolgozza a kategóriákban meghatározott csoportok médiareprezentációjára vonatkozó információkból nyert eredményeket, az egyes csoporttagok megjelenésének számszerű adatait, azok kontextusát (mely témákban milyen arányban jelentek meg), az egyes csoportok más csoportokkal összevetett megjelenési arányait. Választ ad továbbá olyan alapvető kérdésekre, hogy az egyes csoportok megjelenése miként reprezentálja azok társadalomban elfoglalt helyét. Megmutatja-e őket, vagy „láthatatlanok” maradnak, bemutatásuk sokoldalú és tükrözi-e az egyes csoportokon belüli sokféleséget, vagy a megjelenések témájának többsége alapján sztereotipizált, homogenizált-e a róluk közvetített kép? A vizsgált minta az évek során kis mértékben változott egyes műsorok megszűnése, illetve újak indulása miatt. A minta a beszámolási időszak éveiben az alábbi médiaszolgáltatókra, illetve műsorokra terjedt ki:

- M1: Híradó (esti);
- Duna TV: Híradó;
- Kossuth Rádió: 180 perc, Déli Krónika, Esti Krónika;
- TV2: Tények;
- RTL Klub: Híradó;
- Magyar ATV: Híradó;
- Hír TV: Híradó;
- Echo TV: Híradó (2019. március 31-ig).

A fenti műsorszámokat minden megjelenésük alkalmával vizsgálta a hatóság. Az eredmények szerint az egyes nemzetiségek egymáshoz viszonyított szereplési arányai jelentősen eltértek médiaszolgáltató-típusonként és műsoronként. Az alábbi táblázatok foglalják össze a magyarországi nemzetiségek éves megoszlásait tartalmazó adatokat. Számosságuk éves bontásban kb. ezer körül alakult.

8. táblázat:
A magyarországi nemzetiségek megoszlása a hírműsorokban

Nemzetiség	Esetszám	Százalék
2017		
roma	1333	94,7
szerb	18	1,3
nem beazonosítható	16	1,1
német	14	1
örmény	10	0,7
horvát	6	0,4
görög	4	0,3
ukrán	3	0,2
lengyel	1	0,1
szlovén	1	0,1
szlovák	1	0,1
román	1	0,1
Összesen:	1408	100
2018		
roma	1096	85,8
német	89	7
szerb	32	2,5
nem beazonosítható	21	1,6
görög	12	0,9
horvát	12	0,9
ukrán	6	0,5
bolgár	5	0,4

szlovák	2	0,2
örmény	1	0,1
lengyel	1	0,1
román	1	0,1
Összesen:	1278	100
2019		
roma	1112	82,4
örmény	85	6,3
német	74	5,5
szerb	39	2,9
horvát	14	1,0
görög	13	1,0
nem beazonosítható	7	0,5
ukrán	2	0,1
lengyel	2	0,1
ruszín	1	0,1
Összesen:	1349	100,0
2020		
roma	1081	95,2
német	16	1,4
szerb	11	1
nem beazonosítható	8	0,7
szlovák	5	0,4
görög	3	0,3
horvát	3	0,3
szlovén	3	0,3
bolgár	3	0,3
örmény	1	0,1
ukrán	1	0,1
Összesen:	1135	100
2021		
roma	625	91,5
német	20	2,9
szerb	14	2
görög	11	1,6
horvát	7	1
szlovén	3	0,4
szlovák	2	0,3
lengyel	1	0,1

Összesen:	683	100
2022 első negyedév		
roma	180	87,4
ukrán	7	3,4
szerb	5	2,4
nem beazonosítható	4	1,9
német	3	1,5
szlovák	3	1,5
görög	2	1
ruszin	1	0,5
bolgár	1	0,5
Összesen:	206	100

Forrás: Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság

A 6. sz. melléklet tartalmazza azoknak a televízióknak, rádióknak a listáját, amelyek nemzetiségi műsoridővel is rendelkeznek.

3.

Nemzetiségi stábok működési feltételei

A nemzetiségi **rádióműsorok** a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap elvárásainak és gyakorlatának megfelelően digitálisan és sztereóban készülnek. A Medimédia Kft. pécsi és szegedi telephelyén készíti a horvát, német, román, szerb és szlovák rádiós és televíziós műsorait. A Nemzetiségi Rádió elhangzó rádióműsorok hossza szerkesztőségként napi 2 óra, a televíziós műsorok hossza heti 26 perc (a szerb tévéműsor Budapesten készül a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap gyártásában). A Medimédia Kft. 2015-ben épült új, professzionális rádió stúdiói, az alábbi műszaki paraméterek megfelelőségével és figyelembevételével készítik a rádióműsorokat:

- Szegeden és Pécsen azonos rádiózási technika került beépítésre 2015-ben, a legkorszerűbb technológiát alkalmazva.
- Az akusztikai panelek, zajcsillapítók, beépítésével ezek mindegyike megfelel a magas fokú akusztikai követelmények, és a professzionális stúdiók műszaki elvárásainak.
- A hangfelvétel készítés a két-légterű stúdióban Audio Technica, és AKG kondenzátor, az egy-légterű stúdiókban Shure dinamikus stúdió mikrofonokkal történik.
- Az adás lebonyolítását korszerű keverőpultok, hangkártyák, nagy teljesítményű számítógépek garantálják.
- A vágások WaveLab 8 rögzítő, vágó, szerkesztő szoftverrel történnek.
- Az adás-lebonyolítás D&R Aircast szoftverrel történik.
- A műsortovábbítás a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap Központi Kapcsolóterme felé mindkét gyártói helyszínről IP alapú bérelt vonalon történik, mely kapcsolat 0-24 óráig rendelkezésre áll.

- A hibamentes adás-lebonyolítás érdekében, minden esetben, ISDN kapcsolat is kiépül a szegedi és a pécsi műsorkészítői helyszínek, és a KKT között. A két különböző paraméterű műszaki megoldással az adásbiztonság teljes mértékben garantálható.
- Mindkét gyártóbázis 1-1 személygépkocsit biztosít a rádiós felvételek elkészítéséhez.

A nemzetiségi **televíziós műsorok** a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap műszaki elvárásainak mindenben megfelelő technológiával készülnek. A nemzetiségi televíziós műsorok műszaki feltételei:

Forgatások:

- Műsoronként 3 nap forgatókapacitással gazdálkodhatnak, km megkötés nélkül, ½ hetes diszpozícióval. Rendszeresen biztosított a több kamerás forgatási lehetőség, visszatérők a többnapos (2-5 nap) külföldi forgatások, igény szerint.
- Mobil rögzítési lehetőséget biztosít a kialakított autó, mely az ünnepi műsorok kapcsán 5 kamerás felvételeket bonyolított le.
- A forgatások a legkorszerűbb európai broadcast televíziózási elvárásoknak megfelelő HD, esetenként 4K-s technológiával történnek. A kamerák megfelelő optikákkal, kameramozgató eszközökkel és hangfelvételt segítő kiegészítőkkel vannak felszerelve.
- Pécsen és Szegeden is országosan elismert operatőrök és technikai személyzet garantálják a minőséget.
- A forgatásokat kiszolgáló stábautók kiváló állapotúak, tágasak és biztonságosak.

Rögzítés és utómunka:

- Szegeden Blue-box technikával felszerelt műterem 3-4 személyes, többkamerás felvételre alkalmas. Pécsen jelenleg Green-Box technológiával, bérelt stúdióban oldják meg a felkonferálások rögzítését.
- A két helyszínen 5 db nagy teljesítményű HP munkaállomás biztosított a forgatott anyagok utómunkájához, teljes Adobe szoftvercsomag a professzionális utómunkához és effektekhez. Hangalámondó helyiség a nemzetközi anyagok szinkronizálásához mindkét helyen megoldott.

Rádióműsorok (MR4 Nemzetiségi Rádió és Kossuth Rádió)

Jelenlét roma közéleti magazin – Jelenlét roma kulturális magazin:

A Jelenlét roma közéleti és kulturális ikermagazin színes, értékes, a többségi társadalom számára is érdekes, tanulságos, az együttélést és az elfogadást segítő, a sztereotípiákat tompító kínálatával a médiapiacra egyedülállóan fontos missziót teljesít a legnagyobb magyarországi nemzetiség szolgálatában a Kossuth és a Nemzetiségi Rádióban. Jelenlét, roma közéleti magazin: adáshossz: 24 perc, adás: szombat 21:30, Kossuth Rádió, ismétlés: kedd 12:03, Nemzetiségi Rádió. Jelenlét, roma kulturális magazin: adáshossz: 24 perc, adás: vasárnap 21:30, Kossuth Rádió, ismétlés: szerda 12:03, Nemzetiségi Rádió.

Gyöngyszemek, szemelvények nemzetiségeink irodalmából:

A magyar nyelvű műsor heti 5 percben a nemzetiségek irodalmából válogat, magyar színművészek előadásában. Adáshossz: 5 perc, adás: vasárnap 13.55-14.00 Nemzetiségi Rádió, ismétlés: kedd 01.55-02.00.

Horvát nemzetiségi műsor:

A műsor gerincét adják a friss hírek, információk és aktuális riportok a magyarországi horvátok életéből, érdekességekkel, rendezvényekről szóló színes beszámolókkal fűszerezve. Adás: minden nap 08:00-10:00, Nemzetiségi Rádió.

Német nemzetiségi műsor:

A német nyelvű friss hírek, információk, érdekességek mellett kiemelten fókuszál a szerkesztőség a német anyanyelv igényes ápolására a másod- és harmadgenerációs fiatalok körében. Adás: minden nap 10:00-12:00, Nemzetiségi Rádió.

Szerb nemzetiségi műsor:

A magyarországi szerbek mindennapjaihoz, kultúrájához, hagyományaihoz kötődik, a szórakozás mellett tájékozódást kínálva a nemzetiség tagjai számára. Adás: minden nap 14:00-16:00, Nemzetiségi Rádió.

Román nemzetiségi műsor:

A nemzetiségi szerkesztőségek közül talán a legnagyobb rutinnal és aktivitással rendelkeznek a román rádióműsor alkotói, így lehetséges, hogy nagyon színes, sokoldalú és informatív műsorok készülhetnek a magyarországi románok életéről. Adás: minden nap 16:00-18:00, Nemzetiségi Rádió.

Három szólamra:

A magyar, lovári és beás nyelvű cigány műsorokban életutak, portrék, aktuális események, mesék, szokások, hagyományok kerülnek reflektorfénybe. Adás: hétfőtől péntekig naponta 12:03-13:00, Nemzetiségi Rádió.

Szlovák nemzetiségi műsor:

Az általános nemzetiségi rádiós trendet követve ebben a műsorban is bőséges információ és számos riport hangzik el a magyarországi szlovákok életéről, de a hallgatók anyaországuk aktualitásairól is értesülhetnek. Adás: minden nap 18:00-20:00, Nemzetiségi Rádió.

Egy hazában – nemzetiségekről magyarul:

Az Egy hazában című nemzeti magazinműsor a hazánkban élő nemzetiségek színes világába kalauzolja el hallgatóit. Adáshossz: 52 perc, adás: vasárnap 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: aznap 23:05, Kossuth Rádió.

Szlovén nemzetiségi műsor:

Az adás elsősorban helyszíni, életközeli riportokban számol be a szülőföldjükről magyar környezetbe származottak mindennapi életkörülményéről, anyanyelvük, kultúrájuk, identitásuk megőrzésének helyzetéről, a társadalmi beilleszkedés esetleges nehézségeiről. Adáshossz: 30 perc, adás: hétfő 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: szerda 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Ruszin nemzetiségi műsor:

A műsor alapvetően hírközpontú, a kis létszámú szerkesztőség igyekszik friss hírrel szolgálni a legaktuálisabb, a hazai ruszinokat érintő döntésekről, aktuális történésekről még a világvárvány jelentette komoly mozgáskorlátozás ellenére is. Adáshossz: 30 perc, adás: kedd 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: csütörtök 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Bolgár nemzetiségi műsor:

A műsor nem követ merev szabályokat és nem szorosan a magyarországi bolgárok mindennapjait, társadalmi, kulturális életét mutatja be, hanem figyelemmel kíséri az anyaországi eseményeket is, amelyekről rendszeresen, bő terjedelemben számol be. Adáshossz: 30 perc, adás: szerda 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: péntek 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Görög nemzetiségi műsor:

Kiegyensúlyozott témaválasztással, az aktualitásokat követve tájékoztatja a hallgatókat a műsor a magyarországi görögök és az anyaország társadalmi, kulturális és egyházi eseményeiről, ünnepnapjairól. Adáshossz: 30 perc, adás: csütörtök 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: szombat 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Ukrán nemzetiségi műsor:

Az ukrán nyelvű műsor profilja szerint zenés hírműsor, ennek ellenére a helyi ukrán közösség társadalmi életével kapcsolatos hírek és a Magyarország területén működő ukrán civil szervezetek tevékenységét bemutató riportok is helyet kapnak az adásban, különös tekintettel arra, ha az esemény magyar-ukrán összefogásban valósul meg. Adáshossz: 30 perc, adás: péntek 13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: vasárnap 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Lengyel nemzetiségi műsor:

Az anyaországi hírekről és a magyarországi lengyelek mindennapjairól tájékoztat a kis létszámú szerkesztőség. Adáshossz: 30 perc, adás: szombat 13:30, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: hétfő 01:30, Nemzetiségi Rádió.

Örmény nemzetiségi műsor:

A műsor eredendően a kis létszámú magyarországi örménység mindennapi életét igyekszik bemutatni, ám a hagyományápolás, a kulturális élet hírei mellett mindig gondoskodnak kellő információról, az anyaországi eseményekről is. Adáshossz: 30 perc, adás: szombat 13.00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: hétfő 01:00, Nemzetiségi Rádió.

Nemzetiségek zenéje:

A hét minden napján más-más nemzetiség zenei kultúráját mutatja be. Szombatonként a 7 kis létszámú nemzetiség zenéje van terítéken (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén, ukrán), vasárnap pedig a cigány nemzetiség zenei kultúrája mutatkozik be. Adáshossz: 30 és 57 perc, adás: minden hétköznap 13:30, Nemzetiségi Rádió és szombat, vasárnap 12:00-13:00, Nemzetiségi Rádió, ismétlés: kedd 01:00 és hétfő, kedd 00:00, Nemzetiségi Rádió.

Hajnali Népzene Koránkelőknek:

A Kossuth Rádió és a Hagyományok Háza összefogásából megszületett műsor célja, hogy megismertesse és megszerettesse hallgatóságával azt a hatalmas zenei kincset, melyet Kodály zenei anyanyelvnek nevezett. Adáshossz: hétköznaponként 27 perc, hétvégén 25 perc, adás: hétköznaponként 04:03-04.30, hétvégén: 05.05-05.30 Kossuth Rádió.

A televíziós nemzetiségi műsorok heti struktúrája

A műsorok heti struktúrája 2021. december 31-ig a következőképpen alakult:

- Hétfő: Roma magazin, Domovina (szlovák)
- Kedd: Srpski Ekran (szerb), Unser Bildschirm (német)
- Szerda: Hrvatska kronika (horvát), Ecranul Nostru (román)
- Csütörtök (kétheti váltásban) a következők alapján:

- Rondó (52 perc) – (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán)
 - Slovenski Utrinki (szlovén) + Kvartett (A visegrádi négyek közszolgálati televízióinak magazin-műsora)
 - Rondó (26 perc) + Alpok-Adria (a bajor, a horvát, a szlovén, az olasz és a magyar televízió közös magazinja)
 - Slovenski Utrinki + Kvartett
 - Rondó (52 perc)
- Péntek: P'amende (roma)

Domovina:

A Magyarországon élő szlovák nemzetiség mindennapjait mutatja be. Adáshossz: 26 perc, adás: hétfő 7:50, Duna, ismétlés: hétfő 15:30, Duna World.

Ecranul nostru:

Az alkotók nagyon nagy hangsúlyt fektetnek a román népi kultúra megőrzésének, továbbvitelének fontosságára. Adáshossz: 26 perc, adás: szerda 7:50, Duna, ismétlés: szerda 15:05, Duna World.

Roma Magazin:

Magyarországon a cigányság a legnagyobb létszámú nemzetiség, e műsor az ő mindennapjaikkal, problémáikkal foglalkozik. Adáshossz: 26 perc, adás: hétfő 7:25, Duna, ismétlés: hétfő 15:05, Duna World.

Rondó:

Magyarország kisebb létszámú, önálló műsorral nem rendelkező nemzetiségei (6 kis létszámú nemzetiség: bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, ukrán) is megmutathatják magukat a Rondó című, magas színvonalú riportokból és tudósításokból álló műsorban. Adáshossz: 26 perc, adás: kéthetente csütörtök 7:25, Duna, ismétlés: csütörtök 15:00, Duna World.¹⁶

Slovenski utrinki:

A kéthetente jelentkező magazinműsor lelkesen, színes összeállításokon keresztül mutatja be a legkisebb lélekszámú magyarországi nemzetiség, a szlovének életét és kultúráját. Adáshossz: 26 perc, adás: kéthetente csütörtök 7:25, Duna, ismétlés: csütörtök 15:00, Duna World.

Srpski ekran:

A szerb nemzetiség hetente jelentkező magazinműsora rendre színes összeállítás, amelyben szinte minden alkalommal helyet kap egy-egy közösség vallási életének és hétköznapijainak bemutatása. Adáshossz: 26 perc, adás: kedd 7:25, Duna, ismétlés: kedd 14:40, Duna World.

Unser Bildschirm:

A magyarországi német nemzetiségnek szóló Unser Bildschirm szerkesztősége naprakész a nemzetiségeket érintő politikai kérdésekben, ezért a műsorokban gyakran kap szót Ritter Imre, az Országgyűlés német nemzetiségi szószólója, majd képviselője, aki rendszeresen számot ad a német nemzetiség legfontosabb kérdéseiről. Adáshossz: 26 perc, adás: kedd 7:50, Duna, ismétlés: kedd 15:10, Duna World.

¹⁶ Módosulás a beszámolási időszakban: 2022. január 1-től a Rondó nemzetiségi magazin, amely addig kéthetente, 52 és 26 percben felváltva jelentkezett, már csütörtök helyett péntekenként jelentkezett egységesen 26 percben.

P'amende:

A közszolgálati televízió 2011-ben indította útjára a cigány kulturális magazint, amelyben minden alkalommal egyetlen téma feldolgozását láthatják a nézők. Adáshossz: 26 perc, adás: kéthetente péntek 7:30, Duna, ismétlés: adásnapon 16:30, Duna World.

Hrvatska Kronika:

Hetente jelentkezik a magyarországi horvátokról készült kétnyelvű magazin, amely felvállalt küldetésének tartja a magyarországi horvátok életének dokumentálását és az anyaország kulturális, társadalmi, gazdasági és nemzeti értékeinek bemutatását. Adáshossz: 26 perc, adás: szerda 7:30, Duna. ismétlés: szerda 16:30, Duna World.

A korábbi beszámolómban jeleztük, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatoknak támogatásban részesül a **saját médiája** is, ez fennállt a beszámolási időszakban is. A központi költségvetés továbbra is anyagi forrásokat biztosít a nemzetiségek anyanyelvű újságjainak a megjelentetésére. Mivel a nemzetiségi lapok – a nemzetiségek országos terjesztésű, anyanyelvű újságjai – állami támogatása beépült az országos nemzetiségi önkormányzatok költségvetésébe, így az egyes médiaműhelyek a költségvetési támogatáshoz közvetlen módon, pályáztatás nélkül juthatnak hozzá. A nemzetiségek anyanyelvű újságjai mellett költségvetési támogatást kapott a Barátság című, valamennyi nemzetiséggel foglalkozó folyóirat is, amely 2019-ig évente egyedi támogatásban részesült, 2020-tól pedig támogatása beépült az Országos Horvát Önkormányzat költségvetésébe. Ilyen módon a Kormány folyamatosan biztosítja a folyóirat megjelenését.

Egyre több, a hazai nemzetiségekhez köthető médium működik és/vagy hozzáférhető online formában is. Jó gyakorlatként megemlíthető, hogy a **szlovák közösség** képviselői ezzel kapcsolatban kiemelték, közösségük különféle szegmenseinek jelenléte a közösségi elektronikus platformokon egyre bővül. A beszámolási időszak végére szinte valamennyi szlovák intézmény, civil szervezet, helyi és országos önkormányzat jelen volt a közösségi platformokon, ami egyrészt bővíti az egyes szervezetek közötti információcsere lehetőségeit, másrészt gyorsítja az információáramlást is. E folyamatban kiemelt jelentőséggel bír az anyaországi és a környező országban élő szlovák közösségekkel történő információcsere lehetőségének bővülése is.

A szlovák mellett a **szlovén közösség** számára is jelentős, hogy az anyanyelvet a tömegkommunikációban is használó médiumokkal rendelkeznek. Az írott szó a Porabje című hetilap hasábjain nagyobb részt a Rába-vidéki szlovén nyelv, amit kisebb százalékban szlovén irodalmi nyelven írt cikkek egészítenek ki, de nincs magyar fordítása. Egyedülálló módon a szlovén Rába-vidéken hallható napi négy órában a Szentgotthárdi Szlovén Rádió (Radio Monošter) műsorsugárzása, ugyancsak tájnyelven és kis részben szlovén irodalmi nyelven, magyar fordítás nélkül.

10. cikk

- 1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek elismerik kisebbségi nyelvének szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan, szóban és írásban.**
- 2. A nemzeti kisebbséghez tartozó személyek által hagyományosan, vagy jelentős számban lakott területeken, amennyiben azok a személyek úgy kívánják, vagy az ilyen kívánság megfelel a valóságos szükségnek, a Felek erőfeszítéseket tesznek arra, hogy biztosítsák – lehetőség szerint – e személyek és a közigazgatási hatóságok közötti kisebbségi nyelv használatát elősegítő feltételeket.**

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azt a jogot, hogy olyan nyelven, amelyet megért, a legrövidebb időn belül tájékoztassák letartóztatásának okairól és minden ellene felhozott vád természetéről és indokairól, valamint hogy ezen a nyelven védekezhessen - ha szükséges – ingyenes tolmács segítségével.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] dolgozzanak ki és hajtsanak végre egy átfogó tervet a kisebbségi nyelvek nyilvános használatának élénkítésére és előmozdítására, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket képviselő szervezetek hatékony részvételével, ideértve a kisebbségi nyelvek beszélőinek ösztönzését arra, hogy a kisebbségi nyelvet használják közigazgatási ügyeik intézése során.*

A fővárosi és megyei kormányhivatalok tájékoztatása alapján a közigazgatási eljárások és a nemzetiségi önkormányzati működés során tapasztalt nemzetiségi nyelvhasználatot érintően az alábbiakról számolunk be.

Nemzetiségi nyelvhasználat a közigazgatási eljárások során

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: általános közigazgatási rendtartási törvény) 20-21. § rendelkezik a közigazgatási eljárások során alkalmazandó nyelvhasználatról, amelynek értelmében a nemzetiségi szervezet nevében eljáró személy, valamint az a természetes személy, aki a nemzetiségi törvény hatálya alá tartozik, a hatóságnál használhatja nemzetiségi nyelvét, illetve a magyar nyelvet nem ismerő ügyfél a fordítási és tolmácsolási költség előlegezése és viselése mellett kérheti, hogy a hatóság bírálja el az anyanyelvén vagy valamely közvetítő nyelven megfogalmazott kérelmét.

Valamennyi természetes személy, aki a nemzetiségi törvény hatálya alá tartozik, a hatóságnál használhatja szóban és írásban is a nemzetiségi nyelvét, kérelmüket anyanyelvükön benyújthatják, valamint a kérelem szóbeli, hatóság előtti benyújtásakor az ügyfelek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó tájékoztatás, így a nyelvhasználattal kapcsolatos figyelemfelhívás valamennyi esetben megtörténik.

Bár a kormányhivatalok tapasztalatai szerint a beszámolási időszakban, általánosságban csekély számban fordult elő nemzetiségi nyelvhasználatot igénylő közigazgatási eljárás (országosan összesen: 8911 esetben), az általános közigazgatási rendtartási törvény hivatkozott szabályai biztosítják a nemzetiséghez tartozó személyek közigazgatási hatósági eljárásban történő nemzetiségi nyelvhasználatának támogatását, a nyelvhasználatához fűződő ügyféli jogok érvényre juttatását. A kormányhivatalok nem számoltak be olyan esetről, amelynek során az ügyfélnek a hatósági eljárás során az anyanyelvhasználatához való joga nem érvényesült volna.

A nemzetiségi nyelvek nyilvános használatára való törekvés elsősorban azon települések önkormányzatai esetében tapasztalható, amelyeknél valamely nemzetiséghez tartozó regisztrált személyek aránya magas, illetve ahol nemzetiségi önkormányzat működik. Ezen települések nemzetiségi lakossága tekintetében is csekély ugyanakkor az igény a nemzetiségi anyanyelv használatára a közigazgatási eljárásokban, amelynek vélhetően az az oka, hogy a nemzetiséghez tartozó személyek a nemzetiségi identitással egyidejűleg magyarnak is vallják magukat, és a magyar nyelvet anyanyelvi szinten beszélik, ezért az írásbeli ügyintézés során ezt a nyelvet használják.

A vizsgált időszakban – a kormányhivatalok beszámolóí alapján – a hatósági eljárások során nemzetiségi nyelvhasználatra 4 megyében, egyetlen esetben sem került sor (Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Veszprém, Zala). A többi 15 megye és a főváros tekintetében a hatósági eljárások során 2017. január 1. – 2022. április 30. közötti időszakban az adott nemzetiségi nyelv használata az alábbiak szerint alakult (nemzetiség nyelv/alkalom):

- bolgár: 36
- görög: 51
- horvát: 270
- lengyel: 10
- német: 3765
- örmény: 1
- román: 1339
- ruszin: 381
- szerb: 696
- szlovák: 13
- szlovén: 153
- ukrán: 1806¹⁷
- romani (lovári): 384
- beás: 6

Amennyiben a nemzetiségi nyelvhasználat igénye mutatkozik, úgy minden szükséges intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a nemzetiségi nyelvet használó ügyfelek anyanyelven intézhessék ügyeiket. A közigazgatási eljárásokban a tolmácsolás szükség esetén az adott nemzetiségi nyelvet beszélő kormányhivatali munkatárs közreműködésével, vagy tolmács névjegyzékből történő kiválasztása, kirendelése révén történik, valamint jellemző az is, hogy az ügyfél tolmáccsal, fordítást segítő személlyel érkezik.

Az ügyintézéshez használatos formanyomtatványok esetében általánosságban elmondható, hogy valamennyi szakterületen döntően magyar nyelvű dokumentumok állnak rendelkezésre. Szükség esetén a tolmácsolás, fordítás vagy külső személy útján valósítható meg, illetve ha az adott szervezeti egységnél vagy más szakterületen dolgozik olyan munkatárs, aki az adott nyelvet beszéli, igény szerint segíteni tud a tolmácsolásban illetve a nyomtatvány kitöltésében. Kétnyelvű tájékoztatókat illetve kétnyelvű formanyomtatványokat alapvetően a kormányhivatalok egyes szervezeti egységei alkalmaznak többnyire a foglalkoztatási, áldozatsegítség és családtámogatási szakterületen. Az utóbbi időszakban a háború elől menekülő ukrán, illetve ukrán-magyar állampolgárok nyilvántartásba vételével és létfenntartási támogatás megállapításával kapcsolatos eljárások során állnak rendelkezésre ukrán nyelvű formanyomtatványok.

A hatósági ügyek intézése során a nemzetiségi nyelv használatának igénye kimagasló a Békés megyei Méhkerék településen, hiszen az ügyek nagy részét (több mint ezer alkalommal) szóban, román nyelven terjesztik elő – az ügyintézés azonban magyar nyelven történik –, ez köszönhető többek között annak is, hogy a lakosság több mint 70%-a román nemzetiségű.

¹⁷ Több kormányhivatal kiemelte, hogy az ukrán nyelv használata az utóbbi három hónapban nőtt jelentősen, és ez a növekedés nem a hazánkban élő ukrán nemzetiségű állampolgárok, hanem jellemzően a menekült ukrán állampolgárok okmányaival kapcsolatos ügyintézéshez kötődik, ezek során a kormányhivatalok által biztosított tolmácsok segítségét veszik igénybe.

Nemzetiségi nyelvhasználat a nemzetiségi önkormányzati működés során

Az adott nemzetiség nyelvének használata a nemzetiségi önkormányzatok működése során a kormányhivatalok beszámolóí alapján 7 megye esetében nem fordult elő (Borsod-Abaúj-Zemplén, Fejér, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Veszprém). A többi 12 megye és a főváros tekintetében az önkormányzati működés során 2017. január 1. – 2022. április 30. közötti időszakban az adott nemzetiségi nyelv használatának előfordulásáról az alábbi kormányhivatalok számoltak be:

9. táblázat:
Nemzetiségi nyelvhasználat a nemzetiségi önkormányzati működés során

Nemzetiségi nyelvek	Kormányhivatalok száma, amelyek a nemzetiségi önkormányzati működés során az adott nemzetiségi nyelv használatáról számoltak be	Kormányhivatalok megnevezése, amelyek a nemzetiségi önkormányzati működés során az adott nemzetiségi nyelv használatáról számoltak be
bolgár	3	Főváros, Pest, Baranya
görög	3	Főváros, Baranya, Komárom-Esztergom
horvát	7	Főváros, Bács-Kiskun, Baranya, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas, Zala
lengyel	3	Főváros, Baranya, Komárom-Esztergom
német	10	Főváros, Pest, Bács-Kiskun, Baranya, Békés, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Somogy, Tolna, Vas
örmény	1	Baranya
román	3	Bács-Kiskun, Baranya, Békés
ruszin	2	Főváros, Baranya
szerb	6	Főváros, Pest, Bács-Kiskun, Baranya, Csongrád-Csanád, Tolna
szlovák	7	Főváros, Pest, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád-Csanád, Komárom-Esztergom, Nógrád
szlovén	1	Vas
ukrán	2	Főváros, Baranya
romani (lovári)	4	Bács-Kiskun, Baranya, Komárom-Esztergom, Vas
beás	3	Baranya, Somogy, Vas

Forrás: Miniszterelnökség

A nemzetiségi törvény 5. § (5) bekezdése előírja, amennyiben valamely nemzetiségnek a legutóbbi népszámlálás során a regisztrált aránya elérte a húsz százalékot, az érintett települési nemzetiségi önkormányzat kérésére a képviselő-testület köteles jegyzőkönyveit és határozatait a magyar mellett az adott nemzetiség nyelvén is vezetni, szövegezni.

Általánosságban megállapítható, hogy a nemzetiségek az önkormányzati működés során a magyar nyelvet használják az ülés előkészítéséhez, így többségében nem igénylik az előterjesztések nemzetiségi nyelvre történő lefordítását. Csekély számban fordul elő, hogy a meghívót nemzetiségi nyelven is elkészítik. Egyes nemzetiségi önkormányzatok alakuló ülésén a képviselők nemzetiségi nyelven is esküt tettek. A nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületi, bizottsági ülésén, illetve a közmeghallgatásokon általában magyarul beszélnek. Van azonban arra is példa, hogy alkalmanként nemzetiségi nyelven folyik az ülésen a tárgyalás. Ez általában úgy valósul meg, hogy az ülés elején az adott nemzetiség nyelvén történik a jelenlévők köszöntése és a napirendek elfogadása, majd a napirendek tárgyalása során már a magyar nyelv használatára térnek át, esetenként használva csak a nemzetiség nyelvét az egyes hozzászólások során.

A nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületeinek üléseiről készült jegyzőkönyveket a megjelölt időszakban döntő többségében magyar nyelven terjesztették fel a törvényességi felügyeletet végző kormányhivatalok számára. Előfordul azonban az is, hogy az ülésről a jegyzőkönyvet is két nyelven váltakozva készítik el. Változatosak a testületi ülések egyes napirendi pontjaihoz kapcsolódó előterjesztések is, mert találunk közöttük magyar nyelven, nemzetiségi nyelven és két nyelven készült előterjesztéseket. A kétnyelvű előterjesztések jellemző példái a nemzetiségi kulturális rendezvények (pl. nemzetiségi fesztivál, könyvbemutató, farsangtemetés) meghívói, külföldi partnertelepülésekkel való megállapodás, diákcsereprogram, nemzetiségi iskola alapszabálya, támogatási megállapodás, nemzetiségi pedagógus pályázatok. Magyar nyelven jellemzően a pénzügyi tárgyú, gazdasági vonatkozású előterjesztések készülnek.

A nyelvhasználat tárgykörében hozott döntések vonatkozásában csökkenő tendencia tapasztalható. A legnagyobb igény az intézmény- és helységnév-táblák kihelyezésére, illetve nemzetiségi nyelvet beszélő köztisztviselő alkalmazása során merülnek fel.

A nemzetiségi nyelvek nyilvános használatának élénkítése és előmozdítása

A nemzetiségi önkormányzatok ismerik a nemzetiségi törvényben számukra biztosított nyelvhasználati jogait és lehetőségeiket és – különösen az országos nemzetiségi önkormányzatok – a nemzetiségi nyelv, a hagyományaik, a kultúrájuk fenntartását és fennmaradásának elősegítését elsődleges feladatuknak tartják. Ennek érdekében számos intézményt hoztak létre, óvodákat, iskolákat, közművelődési intézményeket, könyvtárakat, múzeumokat, színházakat tartanak fenn, illetve ezek fenntartói jogát vették át; valamint újságot adnak ki nemzetiségi nyelven, nyelvklubot működtetnek, nyelvtanfolyamot és nyári nyelvi táborokat is szerveznek, honlapokat üzemeltetnek, amelyek többségében két nyelvűek. Azon települések esetében, ahol nemzetiségi önkormányzatok működnek, tapasztalható, hogy a települési önkormányzatok honlapjai az adott nemzetiségi nyelven is tájékoztatást nyújtanak a települési és a nemzetiségi önkormányzat tagjairól, elérhetőségükről, az ügyfélfogadási időről, a tervezett önkormányzati programokról.

Egyes nemzetiségi önkormányzatok kiemelt figyelmet szentelnek a nemzetiségi nyelvű egyházi szertartások megszervezésére, különös tekintettel az idősebb korosztály igényeire, továbbá a szertartások közösségépítő szerepére is. A nemzetiségi nyelvhasználat az oktatási-nevelési intézményekben is megjelenik, egyrészt a nemzetiségi önkormányzati fenntartású óvodákban biztosítják a gyermekek számára a nemzetiségi nyelv alapjainak elsajátítását, másrészt a nemzetiségi önkormányzatok anyagilag is támogatják az intézményeket nemzetiségi nyelvű oktatási segédanyagok (pl. könyvek, kétnyelvű játékok, stb.) beszerzésében. Összességében

megállapítható, hogy a nemzetiségi nyelvek használata elsősorban nem a hivatalos eljárásokra jellemző, hanem a kulturális, közösségi élet területén figyelhető meg annak széleskörű és rendszeres alkalmazása.

Ezzel együtt például a szlovén nemzetiségi szószóló beszámolójában kitért arra, hogy a Rába-vidéki térségben valamennyi önkormányzati hivatalban biztosított a szlovén nyelvet is beszélő munkatársak jelenléte. A hivatalos eljárásokat, hatósági ügyeket törvényben biztosított jogaik alapján a szlovén közösség tagjainak van lehetősége szlovén nyelven bonyolítani.

2.

Közigazgatási hatósági eljárások

2018. január 1. napján hatályba lépett az általános közigazgatási rendtartási törvény, amely hatályon kívül helyezte a *közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényt* (a továbbiakban: közigazgatási hatósági eljárási törvény). Az általános közigazgatási rendtartási törvény szempontjából kiemelendő, hogy az új kódex a közigazgatási hatósági eljárási törvény rendelkezéseivel lényegében azonos módon szabályozza a nemzetiségek nyelvhasználatát közigazgatási hatósági eljárások során. Az ügyfelek a nemzetiségi nyelvüket a hatósági eljárás során használhatják, illetve a hatóság kérelemre a döntést lefordítja a kérelemben használt nyelvre, amellet, hogy az eljárás nyelve továbbra is a magyar [lásd: általános közigazgatási rendtartási törvény, 20. § (1)-(3) bekezdés].

Az ET Miniszteri Bizottsága korábbi jelentéseiben megfelelőnek találta a szabályozást, így ennek kapcsán további teendőket nem azonosítottunk. Az ET Miniszteri Bizottsága e körben kizárólag a nemzetiségi nyelven beadott kérelmek alacsony számára vonatkozóan tett felhívást. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy Magyarországon nincsenek más országokban jellemző nagy nemzetiségi területek, ahol az adott lakosság főként, vagy kizárólag a nemzetiségi nyelvet használja. Magyarországon így a nemzetiségi népcsoportokhoz tartozó magyar állampolgárok szinte kivétel nélkül anyanyelvként ismerik és használják a magyar nyelvet. Erre tekintettel a nemzetiségi nyelven beadott kérelmek alacsony számának oka nem a nemzetiségekkel szembeni diszkrimináció, hanem az említett sajátosság az oka.

A hatóságok előtti nyelvhasználatra vonatkozóan nem merült fel panasz, vagy más eljárás, amelynek okán intézkedésre lenne szükség.

A bemutatott rendelkezések összevetéséből látható, hogy Magyarország a közigazgatási hatósági eljárásokban biztosítja, hogy bárki saját nemzetiségi nyelvét használja anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen.

A nemzetiségi biztoshelyettes álláspontja

A nemzetiségi biztoshelyettes **3/2021. számú elvi állásfoglalása**¹⁸ a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról és **4/2021. számú elvi állásfoglalása**¹⁹ a nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználatról érinti a Tanácsadó Bizottság ajánlásában foglaltakat.

A nemzetiségi biztoshelyettes az egyéni névhasználatról szóló állásfoglalást abból a célból adta ki, hogy bemutassa a saját nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat, a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezés és az ezekhez kapcsolódó más hatósági eljárások, különösen a hatósági igazolványok kiállítása területén, a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat érvényesülésének komplex helyzetét. Az elvi állásfoglalás a hazai nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek hatékonyabb jogérvényesítésének előmozdítását célzó, az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának, az országos nemzetiségi önkormányzatoknak és a Miniszterelnökséget vezető miniszter szorosabb együttműködését szorgalmazó javaslatokat fogalmazott meg. Az elvi állásfoglalás szakmai javaslatai főként a nemzetiséghez tartozó személyek, illetve az anyakönyvezés során eljáró tisztviselők, anyakönyvi szervek jogtudatosságának előmozdítására, a nemzetiségi nyelven való anyakönyvezés szabályainak részleges módosítására, illetve a nemzetiségi utónévjegyzékek online hozzáférhetőségére vonatkoztak. A nemzetiségi biztoshelyettes megállapította, hogy az elvi állásfoglalásban megfogalmazott megállapítások és javaslatok figyelmen kívül hagyása a nemzetiségi jogok sérelmével járhat.

A közösségi névhasználatlal foglalkozó állásfoglalás előkészítése során számos olyan gyakorlati kérdés, probléma merült fel, amely a nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználat területén döntő mértékben befolyásolhatja a hatékony jogérvényesülést. Ugyanakkor a nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználati jogok érvényesülésével összefüggésben strukturális jellegű problémákat nem tárt fel. A nemzetiségi biztoshelyettes az elvi állásfoglalásban e területen a hazai nemzetiségi közösségekhez tartozó személyek és közösségek hatékonyabb jogérvényesítésének előmozdítását célzó, az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának, az országos nemzetiségi önkormányzatoknak, a Miniszterelnökséget vezető miniszternek, a belügyminiszternek, az innovációs és technológiai miniszternek, valamint a Központi Statisztikai Hivatal elnökének szóló javaslatokat fogalmazott meg. Az elvi állásfoglalás szakmai javaslatai főként a nemzetiségi nyelven való közösségi névhasználat szabályainak részleges módosítására, a nemzetiségi nyelvű hivatalos földrajzi nevek megállapításának módjára, a nemzetiségi nyelvű helységneveket, országos, illetve helyi jelentőségű közlekedési neveket tartalmazó jelzőtáblák, nemzetiségi nyelvű közterület névtáblák kihelyezésének anyagi eszközökkel történő ösztönzésére, valamint a nemzetiségi nyelvű hivatalos földrajzi neveket tartalmazó nyilvántartások egységesítésére vonatkoztak. A nemzetiségi biztoshelyettes egyértelműen jelezte, hogy az elvi állásfoglalásban megfogalmazott megállapítások és javaslatok figyelmen kívül hagyása a nemzetiségi jogok sérelmével járhat.

¹⁸ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/3-2021-szamu-elvi-allasfoglalas-a-nemzetisegi-nyelven-valo-egyeni-nevhasznalattal?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnbh%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fp_1_back_url%3D%252Fhu%252Fweb%252Fnbh%252Fkeres%2525C3%2525A9s%253Fq%253Dn%2525C3%2525A9vhaszn%2525C3%2525A1lat%26q%3D3%252F2021

¹⁹ https://nemzetisegijogok.hu/hu/web/njbh/-/2681089-12?p_1_back_url=%2Fhu%2Fweb%2Fnbh%2Fkeres%25C3%25A9s%3Fq%3Dn%2525C3%2525A9vhaszn%2525C3%2525A1lat

A fentiekén túl a nemzetiségi biztoshelyettes elsődleges feladatának tartja, hogy figyelemmel kíséresse a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és tapasztalatairól rendszeresen tájékoztassa az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot. Ennek keretében különös figyelmet fordít a nemzetiségi kulturális autonómia alapvető elemeire, így az Alaptörvény által is kiemelten védett nemzetiségi nyelvhasználat szabályozásával és gyakorlati végrehajtásával kapcsolatos adottságokra és változásokra.

A téma teljes körű áttekintése, megismerése érdekében, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: 2011. évi CXI. törvény) 18. § (4) bekezdése alapján átfogó vizsgálatsorozat elindítását javasolta az alapvető jogok biztosának a nemzetiségi nyelvi jogoknak a közéletben, a közigazgatásban és az igazságszolgáltatásban történő érvényesülésével kapcsolatban. Ennek lefolytatásával az alapvető jogok biztosa a 2011. évi CXI. törvény 3. § (2) bekezdésének d) pontja alapján megbízta. A vizsgálatsorozat keretében első témaként a nemzetiségi nyelvi jogok érvényesülését tekinti át a nemzetközi jogi dokumentumok magyar, illetve nemzetiségi nyelveken történő elérhetősége, valamint a hazai jogszabályok nemzetiségi nyelveken történő elérhetőségének biztosítása területén. Ennek részeként egy jelenleg folyamatban lévő vizsgálat keretében azt is áttekinti, hogy a Magyarország által ratifikált, a nyelvi jogok terén releváns nemzetközi egyezmények tartalma és az egyezmények rendelkezései szerint működő nemzetközi testületek, szervek, illetve intézmények által kiadott dokumentumok (ajánlások, vélemények, jelentések, stb.) tartalma megismerhető-e, és amennyiben igen, milyen módon és körben a magyarországi nemzetiségi közösségek tagjai által. E körben a vizsgálat kiterjed arra is, hogy a fenti információk mely nyelveken érhetők el hivatalos fordításban (vagy ennek hiányában ún. courtesy translationként), azaz rendelkezésre állnak-e a magyarországi nemzetiségi közösségek tagjai által ismert nyelveken. Emellett azt is vizsgálja, hogy a hatályos magyar jogszabályok (vagy ezek meghatározott részének) tartalma rendelkezésre áll-e a magyar nyelven kívül olyan hivatalos fordításokban, amely lehetővé teszi, hogy ezekhez a magyarországi nemzetiségi közösségek tagjai anyanyelvükön is hozzáférjenek.

Igazságszolgáltatás a polgári jog és a közigazgatási jog területén

A polgári perek esetében a 2018. január 1. napjától hatályos, *a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény* (a továbbiakban: polgári perrendtartási törvény) 113. §-a rendelkezik a nyelvhasználatról. A közigazgatási perek eljárási szabályait a szintén 2018. január 1. napjától hatályos, *a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény* (a továbbiakban: Kp.) tartalmazza, ugyanakkor a Kp. 36. § (1) bekezdés *a)* pontja úgy rendelkezik, hogy a nyelvhasználatra a polgári perrendtartás szabályait kell alkalmazni. Továbbá a Nyelvi Karta esetében a polgári perek és a közigazgatási perek vonatkozásában ugyanazon vállalásokat tette Magyarország, ezért a továbbiakban a polgári perrendtartási törvény szabályozását mutatjuk be, ami a fentiek alapján értelemszerűen érvényesül a közigazgatási perek esetében is.

A polgári perrendtartási törvény 113. § (1) bekezdése alapján a bírósági eljárás nyelve a magyar. A polgári perrendtartási törvény 113. § (2) bekezdése alapján a bíróságnak címzett beadványokat magyar nyelven kell előterjeszteni, a bíróság pedig a beadványokat és a határozatát magyar nyelven küldi meg. A polgári perrendtartási törvény 113. § (2) bekezdése a főszabály alóli kivételként nevesíti azokat az eseteket, ha törvény, az Európai Unió kötelező jogi aktusa, vagy nemzetközi egyezmény rendelkezése eltérést enged a magyar nyelv használatától. A polgári perrendtartási törvény 113. § (3) bekezdésében rögzítésre kerül, hogy a bírósági eljárásban, szóban mindenki jogosult anyanyelvét használni, egyéb tekintetben pedig nemzetközi egyezményben meghatározott körben anyanyelvét, regionális vagy nemzetiségi

nyelvét használni. Azt is rögzíti a polgári perrendtartási törvény 113. § (3) bekezdése, hogy a bírósági eljárásban a Magyarországon élő, a nemzetiségi törvényben elismert valamennyi nemzetiség tagja jogosult nemzetiségi nyelvét a regionális vagy kisebbségi nyelv használatára vonatkozó nemzetközi egyezményben foglaltaknak megfelelően használni.

A polgári perrendtartási törvény 113. § (3) bekezdésében írottakat figyelembe véve a nyelvhasználat tekintetében jelenleg a Nyelvi Karta – ezen belül a Nyelvi Kartának azon rendelkezései, amelyekben foglalt kötelezettségek teljesítését vállalta Magyarország – az a hatályos nemzetközi dokumentum, amelyet a polgári és közigazgatási perek esetében alkalmazni kell. A polgári perrendtartási törvény, valamint a Nyelvi Karta azon rendelkezései alapján, amelyekben foglalt kötelezettségek teljesítését vállalta Magyarország, a törvényben elismert valamennyi nemzetiség tagja jogosult nemzetiségi nyelvét használni a perben szóban.

A polgári perrendtartási törvény 79. § (2) bekezdése kifejezésre juttatja, hogy a magyartól eltérő nyelv használatának jogához akkor párosul a tolmács díjára vonatkozó előlegezési mentesség, ha jogszabály, az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés előírja. Ezen tolmácsolási díj tekintetében a polgári perrendtartási törvény 79. § (8) bekezdése pedig kimondja, hogy azt az állam előlegezi.

A polgári perrendtartási törvény szabályozási elve az, hogy a nyelvhasználattal összefüggésben nem rendelkezik külön a költségviselés tekintetében, hanem a polgári perrendtartási törvény 102. § (6) bekezdésében rögzíti azt, hogy „jogszabály, az Európai Unió kötelező jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés rendelkezése szerinti költség, a költségkedvezmény folytán, továbbá az (1)-(5) bekezdés szerint meg nem térülő költség és illeték az állam terhén marad”. Tehát a regionális vagy kisebbségi nyelv használata során abban a kérdésben, hogy van-e olyan költség, ami az állam terhén marad, vagyis amit az állam visel, a Nyelvi Karta rendelkezései az irányadóak {lásd: 2/2021. (I. 7.) AB Határozat, Indokolás [114] és [115]}.

A szóbeli nyelvhasználatra vonatkozó fenti szabályokon túl a polgári perrendtartási törvény, valamint a Nyelvi Karta azon rendelkezései alapján, amelyekben foglalt kötelezettségek teljesítését vállalta Magyarország, a törvényben elismert valamennyi nemzetiség tagja jogosult nemzetiségi nyelvét a tekintetben is használni, hogy a bíróságra benyújthatja a nemzetiségi nyelven készült dokumentumokat és bizonyítékokat, ha szükséges tolmácsok és fordítások segítségével {lásd: 2/2021. (I. 7.) AB Határozat, Indokolás [84]}.

A nyelvhasználat biztosítása tekintetében egy könnyítést is tartalmaz a polgári perrendtartási törvény azzal, hogy fordítás szükségessége esetére lehetővé teszi az egyszerű fordítás alkalmazását. Hiteles fordításra csak akkor van szükség, ha a lefordított szöveg helyessége, illetve teljessége tekintetében kétely merül fel (polgári perrendtartási törvény, 62. §).

Fontos kiemelni, hogy az Alkotmánybíróság a 2021-es évben érdemben vizsgálta a közigazgatási perekre, így a polgári peres eljárásokban meglévő, a nemzetiségek nyelvhasználatát szabályozó jogszabályi rendelkezéseket [lásd: a már idézett 2/2021. (I. 7.) AB Határozat]. Az alkotmánybírósági indítványban a polgári perrendtartási törvény 113. § (3) bekezdésének vélt alaptörvény-ellenessége abban állt, hogy az indítványozó úgy vélte, nem használhatta nemzetiségi nyelvét, ugyanis a polgári perrendtartási törvény hivatkozott szakasza alapján a nemzetiségi vagy regionális nyelvet nemzetközi egyezményben meghatározott körben lehetett használni. A Nyelvi Karta alapján nem volt biztosított az ukrán és ruszin nemzetiségűeknek a polgári perrendtartási törvény 113. § (2)-(3) bekezdései szerinti kivétel.

Az Alkotmánybíróság a polgári perrendtartási törvény rendelkezésének alaptörvényellenességét nem mondta ki, ugyanis a bíró valójában mulasztással előidézett alaptörvényellenesség fennállásának megállapítására irányuló indítványt terjesztett elő, amire nincs lehetősége. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság eljárása során egy alkotmányos követelmény megfogalmazásával úgy ítélte meg, hogy a hatályos jog kíméletével lehetősége van orvosolni a támadott rendelkezések megfogalmazásából levezethető azon önkényes, és ez által az Alaptörvényben rögzített nyelvhasználathoz való alapjoggal ellentétes eredményre vezető értelmezést, amely különbséget vél felfedezni az egyes nemzetiségek tagjainak a polgári perekben való szóbeli kommunikációjára vonatkozó szabályok tekintetében.

Az Alkotmánybíróság így megállapította, hogy a polgári és a közigazgatási peres eljárások során a nyelvhasználathoz való alapjogból fakadó alkotmányos követelmény, hogy minden olyan felet, akinek személyesen kell megjelennie a bíróság előtt, és aki a Magyarországon élő, a nemzetiségi törvényben elismert valamely nemzetiség tagja, azonos feltételekkel kell, hogy megillesse a nemzetiségi nyelv szóbeli használatának a joga.

Az Alkotmánybíróság rendelkezett továbbá arról, hogy ha valamelyik fél a Magyarországon élő, a nemzetiségi törvényben elismert valamelyik nemzetiség tagja, és személyes megjelenése során a nemzetiségi nyelvét kívánja szóban használni, azt megteheti anélkül, hogy az külön költséget jelentene számára.

Az Alkotmánybíróság előtt vitatott rendelkezést a jogalkotó 2019. július 10-i hatállyal kiegészítette azzal, hogy a bírósági eljárásban a Magyarországon élő, a nemzetiségi törvényben elismert valamennyi nemzetiség tagja jogosult nemzetiségi nyelvét a regionális vagy kisebbségi nyelv használatára vonatkozó nemzetközi egyezményben foglaltaknak megfelelően használni. Az Alkotmánybíróság az eljárása során ezen módosítást is vizsgálta, amelynek eredményeként megállapította, hogy a polgári perrendtartási törvény 113. § (3) bekezdésének módosított rendelkezésével a jogszabály azt a nyelvhasználati szintet biztosítja a nemzetiségi törvényben felsorolt valamennyi nemzetiség tagja, mint peres fél számára, mint amit a Nyelvi Kartában nevesített nemzetiségeknek biztosít.

A bemutatott rendelkezések összevetéséből látható, hogy Magyarország a polgári és közigazgatási bírósági eljárásokban a személyesen megjelenő félnek biztosítja, hogy saját nemzetiségi nyelvét használja, anélkül, hogy az számára külön költséget jelentsen, valamint megengedi a nemzetiségi nyelven készült dokumentumok és bizonyítékok benyújtását, ha szükséges tolmácsok és fordítások segítségével.

Igazságszolgáltatás a büntetőjog területén

1. A büntetőeljárás törvény 8. § (1)-(3) bekezdései értelmében a büntetőeljárás nyelve a magyar, azonban a Magyarországon élő, törvényben elismert nemzetiségek tagjai a büntetőeljárásban a nemzetiségi anyanyelvüket használhatják. Senkit nem érhet hátrány amiatt, hogy a magyar nyelvet nem ismeri. A büntetőeljárásban mindenki jogosult az anyanyelvét használni.

2. A büntetőeljárás törvény 39. §-a meghatározza a terhelt és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy jogaira és kötelezettségeire vonatkozó rendelkezéseket. A büntetőeljárás törvény 39. § (4) bekezdése szerint a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a terheltet a büntetőeljárásban történő részvételének kezdetekor a jogairól tájékoztatja és a kötelezettségeire figyelmezteti. A tájékoztatás kiterjed az anyanyelv használatához való

jogra is. Továbbá a büntetőeljárás törvény 44. § *d*) pontja értelmében kötelező a védő részvétele a büntetőeljárásban, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy a magyar nyelvet nem ismeri.

3. A büntetőeljárás törvény 78. § (1)-(2) bekezdése a nyelvhasználat biztosítása körében előírja, hogy ha a büntetőeljárásban részt vevő személy a nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét kívánja használni, – lehetőleg a jogi szaknyelv megfelelő ismeretével rendelkező – tolmácsot kell igénybe venni. Ha az anyanyelv használata aránytalan nehézségbe ütközne, a magyar nyelvet nem ismerő személy által ismertként megjelölt más nyelv használatát kell tolmács útján biztosítani.

4. Ezen kívül a büntetőeljárás törvény 201. § (2)-(4) bekezdése részletesen meghatározza a tolmácsokra vonatkozó szabályokat is. Ennek értelmében tolmácsként a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő személy vehető igénybe. Ha ez nem lehetséges, eseti tolmácsként kellő nyelvismerettel rendelkező más személy is kirendelhető. A tolmácsot a kirendelésével egyidejűleg figyelmeztetni kell a hamis tolmácsolás következményeire. A tolmács közreműködésével folytatott eljárási cselekményen jelenlévők a tolmácsolás nem megfelelő minősége miatt más tolmács kirendelését indítványozhatják. A nyelvhasználat biztosítása körében további garanciális elem, hogy a büntetőeljárás törvény 78. § (7) bekezdése alapján a büntetőeljárás törvény szerinti kézbesítendő ügyirat lefordításáról az a bíróság, ügyészség, illetve nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta vagy az egyéb ügyiratot kibocsátotta.

5. Szintén garanciális szabály, hogy a büntetőeljárás törvény 423. § (2) bekezdése szerint, ha a vádlott az eljárás során nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét használja, a vádirat e vádlottra vonatkozó részét az általa az eljárásban használt nyelvre kell lefordítani, és azt így kell a bírósághoz benyújtani.

6. Kiemelendő, hogy a büntetőeljárás során a vádlott által a nemzetiségi anyanyelv használatával kapcsolatos költségek bűnügyi költségnek minősülnek, amelyet az állam visel [büntetőeljárás törvény 576. § (1) bekezdés *b*) pont].

7. Végezetül fontos szabályokat tartalmaz *a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény* (a továbbiakban: büntetés-végrehajtási törvény) is, amelynek 12. §-a értelmében a magyar nyelv nem tudása miatt az elítéltet vagy az egyéb jogcímen fogvatartottat nem érheti hátrány. A végrehajtás során az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott mind szóban, mind írásban nem magyar anyanyelvét, nemzetiségi anyanyelvét vagy törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződésben meghatározott egyéb anyanyelvét, vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri – az általa ismert más nyelvet használhatja.

8. A büntetés-végrehajtási törvény szintén rendelkezik a tolmács alkalmazásáról és az iratok lefordításáról [büntetés-végrehajtási törvény, 12. § (2) bekezdés]. A büntetés-végrehajtási törvény 12. § (4) bekezdés *c*) pontja alapján – a tájékoztatáshoz való jog keretében – az elítéltet vagy az egyéb jogcímen fogvatartottat az általa értett nyelven egyszerűen, közérthető módon írásban is tájékoztatni kell a végrehajtás során az őt megillető anyanyelv használatához való jogról.

A büntetés-végrehajtási törvény 12. § (5) bekezdés *d*) pontja alapján a kényszerintézkedés hatálya alatt álló személy részére befogadáskor írásban, az általa értett nyelven egyszerűen, közérthető módon tájékoztatást kell adni a büntetőeljáráshoz kapcsolódóan az anyanyelv használatához való jogról.

Fentiek alapján megállapítható, hogy a büntetőeljárás törvény és a büntetés-végrehajtási törvény is részletes szabályokat tartalmaz a hazai nemzetiségekkel, valamint a nemzetiségi nyelvhasználattal összefüggésben.

*

A nemzetiségi közösségek beszámolóí alapján kapcsolódó jó gyakorlat a nemzetiségi nyelvhasználatra: Az Országos Horvát Önkormányzat beszámolójában jelezte, hogy a történelmileg horvátok lakta településeken jellemzően van horvát nyelvet beszélő ügyintéző, így a horvát nyelvű ügyintézés biztosított.

3.

Az alábbi táblázat a közigazgatási eljárások során alkalmazott nemzetiségi nyelvhasználatra vonatkozóan megyei bontásban is bemutatja a szolgáltatott adatokat.

10. táblázat:

Nemzetiségi nyelvhasználat a hatósági eljárások során a beszámolási időszakban

Hány alkalommal használták az adott nemzetiségi nyelvet az adott megye kormányhivatalában a közigazgatási eljárások során:

Megyei kormányhivatal	bolgár	görög	horvát	lengyel	német	örrmény	román	ruszin	szerb	szlovák	szlovén	ukrán	romani (lovári)	beás
Budapest Főváros	32	48	5	10	423	1	227	4	548	4		1350	4	2
Pest megye		3			88		1	377	1			236		
Bács-Kiskun megye					124		29		11			14	380	
Baranya megye			200		1930		1		30					
Békés megye	3				24		1025					17		
Borsod-Abaúj-Zemplén megye					5		2			6				
Csongrád-Csanád megye					594		21		104					
Fejér megye					29				2			94		
Győr-Moson-Sopron megye			8		34									

Hajdú-Bihar megye							30					30		
Heves megye														
Jász-Nagykun-Szolnok megye														
Komárom-Esztergom megye					14					3				
Nógrád megye												4		
Somogy megye	1		2		6		2					30		
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye					2							1		
Tolna megye					340							9		
Vas megye			55		152		1				153	21		4
Veszprém megye														
Zala megye														
Összesen:	36	51	270	10	3765	1	1339	381	696	13	153	1806	384	6

Az adott nemzetiségi nyelvet használták-e a nemzetiségi önkormányzati működés során a megadott időszakban:

Megyei kormány-hivatal	bolgár	görög	horvát	lengyel	német	örmény	román	ruszin	szerb	szlovák	szlovén	ukrán	romani (lovári)	beás
Budapest Főváros	X	X	X	X	X			X	X	X		X		
Pest megye	X				X				X	X				
Bács-Kiskun megye			X		X		X		X	X			X	
Baranya megye	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	X
Békés megye					X		X			X				
Borsod-Abaúj-Zemplén megye														
Csongrád-Csanád megye									X	X				
Fejér megye														
Győr-Moson-Sopron megye			X		X									
Hajdú-Bihar megye														

Heves megye														
Jász-Nagykun-Szolnok megye														
Komárom-Esztergom megye		X		X	X					X			X	
Nógrád megye										X				
Somogy megye			X		X									X
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye														
Tolna megye					X				X					
Vas megye			X		X						X		X	X
Veszprém megye														
Zala megye			X											
Összesen:	3	3	7	3	10	1	3	2	6	7	1	2	4	3

Forrás: Miniszterelnökség

A honvédelmi Minisztérium tájékoztatása szerint Magyarország, szövetségi rendszerünk keretei között folyamatosan arra törekszik, hogy a nemzetiségek jogainak védelmét tiszteletben tartsa, amely többek között a szabad nyelvhasználatra is kiterjed. Hazai területen a Magyar Honvédségben a feladatok jellemzően magyar nyelven – szóban és írásban – kerülnek elrendelésre, a vezénylési nyelv a magyar. A nemzetiséghez tartozók tekintetében a Magyar Honvédség nem akadályozza a nemzetiségi nyelv szabad és beavatkozás nélküli használatát úgy magánbeszélgetésben, mint nyilvánosan, szóban és írásban.

11. cikk

- 1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azon jogát, hogy család- és utónevét kisebbségi nyelven használhassa, ugyancsak ennek hivatalos elismeréséhez való jogot, jogrendszerükben szabályozottaknak megfelelően.**
- 2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy azon jogát, hogy saját kisebbségi nyelven cégtáblákat, feliratokat és egyéb magántermészetű információkat tegyen közzé a nyilvánosság számára láthatóan.**
- 3. Olyan körzetekben, amelyek hagyományosan nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által jelentős számban lakottak, a Felek törekedni fognak arra, hogy jogrendszerük keretében, beleértve, ahol helyénvaló, a más Államokkal való megállapodásokat, és figyelembe véve sajátos körülményeiket, a hagyományos helységneveket, utcaneveket és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelöléseket a kisebbség nyelven is kiírják, ha megfelelő igény van ilyen jelzésekre.**

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Elektronikus anyakönyv

Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 46. § (1) bekezdése alapján a nemzetiséghez tartozó személy

- a) kérheti a gyermek családi nevének a nemzetiségi nyelv szabályainak megfelelő anyakönyvezését, és gyermekének az adott nemzetiségnek megfelelő utónevét adhat,
- b) kérheti az anyakönyvezett utóneve helyett az annak megfelelő nemzetiségi utónév bejegyzését,
- c) kérheti az anyakönyvezett családi neve helyett az adott nemzetiségi nyelv szabályai szerint képzett családi név bejegyzését, és
- d) kérheti, hogy a családi és utónevét, illetve gyermeke családi és utónevét az adott nemzetiségi nyelven is bejegyezzék.

11. táblázat:

Nemzetiségi elektronikus anyakönyvi regisztrációk

Elektronikus anyakönyvben regisztrált magyar állampolgárok: nemzetiségi nevek száma

Nemzetiség	2017	2018	2019	2020	2021	2022 (ápr.)
bolgár	2	2	3	4	4	4
görög	4	7	10	12	12	12
horvát	21	37	49	54	56	56
lengyel	5	5	6	9	9	9
német	48	60	75	86	98	100
örmény	0	1	1	2	2	2
román	7	11	11	11	12	12
ruszin	1	2	2	3	3	3
szerb	8	10	15	19	20	20
szlovák	2	2	2	2	2	3
szlovén	1	1	3	5	6	6
ukrán	1	3	3	3	3	3

A fenti eljárások/ bejegyzések száma

Nemzetiség	2017	2018	2019	2020	2021	2022. (ápr.)	Összesen:
bolgár	2	0	1	1	0	0	4
görög	2	3	3	2	0	0	10
horvát	5	16	12	5	2	0	40
lengyel	3	0	1	3	0	0	7
német	12	12	15	11	12	2	66
örmény	0	1	0	1	0	0	2
román	5	4	0	0	1	0	10
ruszin	0	1	0	1	0	0	2

szerb	3	2	5	4	1	0	15
szlovák	2	0	0	0	0	1	3
szlovén	0	0	2	2	1	0	5
ukrán	0	2	0	0	0	0	2

Forrás: Belügyminisztérium

Személyazonosító igazolvány

A nemzetiségi törvény 16. § (3) bekezdése alapján kérésre a személyazonosító igazolvány a nemzetiséghez tartozó személy nevét – az anyakönyvi bejegyzésben foglaltak megfelelően – nemzetisége nyelvén is tartalmazza.

A nemzetiségi törvény 16. § (3) bekezdésére figyelemmel, a személyazonosító igazolvány kiadása és az egységes arcképmás- és aláírás-felvételezés szabályairól szóló 414/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet 33. § (1) bekezdése szerint a nemzetiséghez tartozó polgár kérelmére családi és utónevét a személyazonosító igazolványba az anyakönyvbe bejegyzett mindkét nyelven be kell jegyezni.

A személyiadat- és lakcímnyilvántartás szerint

- 2017.12.31-én 60 darab,
- 2018.12.31-én 64 darab,
- 2019.12.31-én 36 darab,
- 2020.12.31-én 45 darab,
- 2021.12.31-én 70 darab,
- 2022.04.30-án 67 darab

érvényes, nemzetiségi nevet is tartalmazó személyazonosító igazolvány volt a polgároknál.

Az Országos Roma Önkormányzat Közgyűlése 2018-ban elfogadta a Roma Utónevek jegyzékét. A beszámolási időszakban a roma utónevek jegyzéke többször aktualizálásra került az országos önkormányzat által.

Útiokmány-nyilvántartás – Útlevíl

Hosszú előkészítést követően a beszámolási időszakban megvalósult, hogy a személyazonosításra szolgáló okmányok közül immár a magánútlevelekben is lehetőség van a nemzetiségi nyelvű név megjelenítésére.

A beszámolási időszakban elfogadott, az egyes hatósági eljárásokat érintő egyszerűsítések érdekében szükséges törvénymódosításokról szóló 2021. évi L. törvény 2023. január 1-jétől módosította a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvényt (a továbbiakban: Utv.). Az Utv. 7. § (7a) bekezdése szerint kérelemre a magánútlevíl a nemzetiséghez tartozó személy nevét – az anyakönyvi bejegyzésben foglaltak megfelelően – nemzetisége nyelvén is tartalmazza, illetve az Utv. 24. § (1) bekezdés *p*) pontja szerint útiokmány-nyilvántartás az Utv. 7. § (7a) bekezdésében foglalt esetben kezeli a nemzetiségi névadatot.

Ezzel összhangban az egyes hatósági eljárásokat érintő egyszerűsítések érdekében szükséges kormányrendeletek módosításáról szóló 375/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet 2023. január 1-jétől módosítja a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény végrehajtásáról szóló 101/1998. (V. 22.) Korm. rendeletet. Ennek értelmében a nemzetiséghez tartozó polgár kérelme, illetve

elektronikus adatlapja – a nemzetiségi név úti okmányban való feltüntetésére irányuló kérelem esetén – családi és utónevét az anyakönyvbe bejegyzett mindkét nyelven tartalmazza. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az ügyfél kérelme esetén, az okmányon és a kérelmen vagy az elektronikus adatlapon megjelenik az anyakönyvben szereplő nemzetiségi név is, amely az elektronikus anyakönyvből kerül átvételre.

*

A görög nemzetiségi közösség beszámolója alapján kapcsolódó jó gyakorlat a nemzetiségi nyelvhasználatra: A magyarországi görögség – tájékoztatásuk szerint – minden lehetőséget megragad arra, hogy éljen ezzel a jogával. Beloianisz községben az utcatáblák neveit mindkét nyelven feltüntetik. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata budapesti székhelyén minden ott székelő intézmény névtáblája szintén mindkét nyelven feltünteti az adott intézmény, önkormányzat, egyesület nevét.

3.

Az első három ország-jelentésben részletesen szóltunk a nemzetiséghez tartozó személy családi nevének anyanyelve szabályai szerinti anyakönyveztetéséhez, saját és gyermeke utónevének szabad megválasztásához, hivatalos okmányokban való feltüntetéséhez való jogairól. Ahogy azt a negyedik ország-jelentésben szintén jeleztük, a nemzetiségeknek a közösségi névhasználathoz fűződő jogaik gyakorlása során joguk van a történelmileg kialakult helységnevek, utcanevek és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelölések használatához (nemzetiségi törvény, 18. §). A népszámlálási adatokhoz kötött, elsősorban nyelvhasználati jogok közé tartozik többek között az, hogy a helység- és utcaneveket megjelölő táblák feliratai a magyar nyelvű szövegezés és írásmód mellett a hagyományos nemzetiségi elnevezés a nemzetiség anyanyelvén, ennek hiányában a magyar nyelvű elnevezéssel azonos tartalmú és formájú elnevezés a nemzetiség anyanyelvén is olvashatóak legyenek. Ahogy azt korábbi beszámolóinkban is jeleztük, a kormányzat az összes olyan beérkezett igényt, amely a nemzetiségi nyelvű földrajzi jelzések kihelyezésére vonatkozott, támogatja.

12. cikk

1. A Felek, ha szükséges, az oktatás és a kutatás területén intézkednek úgy a nemzeti kisebbségeik, mint a többség kultúrájának, történelmének, nyelvének és vallásának megismerése előmozdítására.

2. Ebben az összefüggésben a Felek különösképpen megfelelő lehetőségeket fognak teremteni a tanítóképzésre és a tankönyvekhez való hozzájutásra és megkönnyítik a különböző közösségek tanítói és diákjai közötti kapcsolatokat.

3. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy előmozdítják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az oktatáshoz minden szinten a hozzájutás esélyegyenlőségét.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] azonosítsanak és vezessenek be hosszú távú, fenntartható megoldásokat a roma tanulók oktatásának javítására, a korai iskolaelhagyás, a földrajzi és az iskolán belüli szegregáció és a tanárhiány kezelésére; dolgozzanak ki egy átfogó és hatékony tanárfelvételi- és képzési programot a hátrányos helyzetben lévő területeken, tegyék ezt vonzóbbá pénzügyi ösztönzőkkel; szisztematikusan biztosítsák, hogy ezek a programok magukban foglalják az interkulturális oktatást, a diszkriminációmentességet az oktatásban és az aktív állampolgárrá válást célzó nevelést. Ezeknek az oktatási modelleknek a*

megvalósításába be kell vonni a roma szülőket is, a helyi önkormányzatok pedig nyújtsanak nekik kiegészítő támogatást, amit a magániskoláknak is meg kell kapniuk.

Az Alaptörvény deklarálja a nemzetiségek anyanyelvi oktatáshoz való jogát, ennek megfelelően a nemzetiségi törvény, illetve a nemzeti köznevelésről szóló 2011.évi CXCV. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény) biztosítja a nemzetiségi nevelés, nevelés-oktatás megszervezését, fenntartását a nemzetiségi közösségek igényeinek megfelelően anyanyelvű vagy kétnyelvű óvodai nevelés, illetve anyanyelvű, kétnyelvű, nyelvoktató vagy kiegészítő nemzetiségi oktatás keretében.

A nemzetiségek anyanyelvű felsőoktatáshoz fűződő jogát a nemzetiségi törvény 19. § b) pontja szabályozza. A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: felsőoktatási törvény) 39.§ (1) bekezdése szerint minden magyar állampolgárnak joga, hogy meghatározott feltételek szerint felsőoktatási intézményben tanulmányokat folytasson. A felvételi eljárás során az esélyegyenlőség biztosítása érdekében többek között többletpontot kapnak a hátrányos helyzetűek.

A 13, törvényben elismert nemzetiség közül 10 nemzetiség tart fenn köznevelési intézményt. A vizsgált időszakban az Országos Roma Önkormányzat Pest, Jász-Nagykun-Szolnok, illetve Nógrád megyében tartott fenn egy-egy intézményt, melyek közül a Jász-Nagykun-Szolnok megyei intézmény 2016. évben megszűnt. A települési roma nemzetiségi önkormányzatok a 2021/2022. tanévben nem tartottak fenn köznevelési intézményt. A beszámolási időszakban az Országos Roma Önkormányzat által fenntartott intézménybe járó tanulók száma növekedett, 2021-ben közel 350 fő járt ezekbe az intézményekbe.

A 2021/2022. tanévben a nappali nemzetiségi nevelés-oktatásban összesen 107 ezer gyermek, tanuló vett részt, a legnépszerűbb nemzetiségi oktatás formáját (a hagyományos és a bővített nyelvoktató) a magyar nyelvű roma nemzetiségi oktatás követi, az előzőben a diákok 45%-a (közel 48 ezer fő), utóbbiban 26%-a (közel 28 ezer fő) vesz részt.

A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 24. §-a szerint a felsőoktatási képzés folyamán a szociális és gazdasági hátrányokkal küzdőket többletpontok illetik meg. A „Fokozatváltás a felsőoktatásban középtávú szakpolitikai stratégia 2016” elfogadásáról szóló 1785/2016. (XII. 16.) számú Korm. határozattal elfogadott felsőoktatási stratégia 2.1 fejezetében az oktatás területén végrehajtandó intézkedések eredményeképpen elvárja, hogy nőjön a területileg hátrányos helyzetű térségekből, a hátrányos családi helyzetből érkezők, a fogyatékos, a gyermeküket gondozók, illetve a roma hallgatók és végzettek száma.

A felsőoktatási stratégia 2.1.2 célkitűzése az esélyteremtést, társadalmi felemelkedést, széleskörű hozzáférést biztosító oktatási rendszer kialakítása. A célkitűzéshez kapcsolódnak a Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. (2011-2020) illetve Országos Fogyatékoságügyi Program (2015-2025) valamint az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra c. keretstratégia intézkedései.

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia taglalja a hátrányos helyzetűeket, illetve a romákat érintő speciális beavatkozásokat, beleértve a felsőoktatási részvétel növelését és az azt támogató programokat, külön intézkedésként kezelve a hátrányos helyzetű, köztük roma fiatalok közép- és felsőfokú oktatásba való eljutásának és benntartásának elősegítését.

A Nemzeti Ifjúsági Stratégia (88/2009. (X. 29.) OGY határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról) mind prioritásaiban, mind célkitűzéseiben és részcéljaiban hangsúlyos szerepet szán az esélyegyenlőség, esélyteremtés, szolidaritás megteremtése és a marginalizálódás és kirekesztettség felszámolása témáknak, figyelemmel a hátrányos helyzetű csoportok, kiemelten a roma fiatalok helyzetének érzékelhető javítására, szegregáltságuk, kirekesztettségük enyhítésére.

A Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram a gyermek- és ifjúsáspolitikáért felelős miniszter által vezetett minisztérium fejezeti kezelésű előirányzataként támogatja a gyermekek és a fiatalok programjait, szervezeteit, kezdeményezéseit, valamint a fiatalokat segítő szakemberek fejlesztését a Gyermek és Ifjúsági Alapról, a Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Közalapítványról, valamint az ifjúsággal és egyes állami feladatok ellátásának szervezeti rendjéről szóló 1995. évi LXIV. törvény 4. §-ában meghatározott célok mentén, melyek között szerepel a hátrányos helyzetben lévő gyermekek és fiatalok felzárkóztatását segítő programok támogatása is. Az Alapprogram minden évben pályázati lehetőséget biztosít a roma nemzetiségű fiatalok részére is. Kiemelten a Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa 2018. évi kibővítése óta, a Tanács munkájában állandó meghívottként tanácskozási joggal részt vehet a Roma Szakkollégiumok Egyesület által jelölt egy fő. A Tanács munkáját és szervezetét a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram Tanácsáról szóló 1292/2012. (VIII. 13.) Korm. határozat taglalja.

A Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram támogatások közül a roma nemzetiségi pályázatok listáját az alábbi táblázat tartalmazza:

12. táblázat:
Roma nemzetiségi pályázatok és támogatások a Gyermek- és Ifjúsági Alapprogramban (2017-2022)

Pályázati azonosító	Szervezet neve	Projekt címe	Megítelt támogatás (Ft)
IFJ-GY-17-A-0147	Napkerék Egyesület	Közös ügyünk a közösségünk!	673 388
IFJ-GY-18-A-0106	Együtt, Szebb Jövőért Roma-Magyar Közhasznú Egyesület	Összefogással a családokért!	940 000
IFJ-GY-18-A-0136	Napkerék Egyesület	Kis családom, nagy családom	691 370
IFJ-GY-19-A-0175	EU Roma Országos Egyesület	Megszépül a telepünk!	707 750
IFJ-GY-19-A-0193	Napkerék Egyesület	„Legyünk együtt, tegyünk együtt!”	571 415
IFJ-GY-20-A-0356	Együtt Halmajugráért Roma-Magyar Egyesület	Halmajugra a fenntartható jövőért	950 000
Összesen:			4 533 923

Forrás: Kulturális és Innovációs Minisztérium

Nemzetiségi pedagógusképzés

A magyar köznevelési rendszer biztosítja a nemzetiségi nevelés, oktatás kereteit, amelyhez a felsőoktatás elsősorban – a pedagógusképzés részeként – a nevelés, oktatás személyi feltételeinek biztosításával járul hozzá. A felsőoktatási törvény rendelkezik a felsőoktatás állami feladatairól a nemzetiségi pedagógusképzést illetően.

A nemzetiségi pedagógusképzés bázisát jellemzően a hagyományos, több évtizedes nemzetiségi pedagógusképző múltra visszatekintő felsőoktatási intézmények alkotják. A nemzetiségi képzőhelyek történetiségükben alapvetően ott alakultak ki, ahol a nemzetiségi lakosság lélekszáma és kultúrája alapján indokolt volt. A nemzetiségi tanító-, óvodapedagógus- és tanárképzés a felsőoktatási törvény alapján létesített nemzetiségi köznevelési intézményi hálózatot követi. A nemzetiségi népismereti tudás, a nemzetiségi kulturális, jogi, szervezeti és a nemzetiségi önkormányzatiság ismeretei az alap- és mesterképzésben a képzések nemzetiségi szakirányain szerezhetők meg. A romológiai ismeretek részét képezik a pedagógusképzésnek.

Romani, beás pedagógusok képzését illetően az alapvető jogok biztosának célvizsgálatai, de a Nyelvi Karta magyarországi jelentését vizsgáló bizottsága korábban jelezte a nyelvi képzés megoldatlanságát. A szakalapításhoz és szakindításhoz szükséges jogszabályi háttér rendelkezésre áll. A jelenlegi képzőhelyek száma elegendő lenne, de feltehetőleg alacsony azon érettségiig eljutók aránya, akik roma nemzetiségiként felvételre jelentkezhetnek. Sok esetben a meghirdetett képzés ezért nem indítható el. A Központi Statisztikai Hivatal 2001. illetve legutolsó 2011. évi népszámlálási adatai szerint a felsőfokú végzettségűek aránya a legalább 25 éves korú össznépségre vetítve rendre 12,6% illetve 19,0%, a romák esetében ez 0,37% (2001) illetve 0,83% (2011). A romák felsőoktatási részvételét illetően ugyanakkor különösen érvényes, hogy nem lehet eltekinteni a meritési bázistól, amit az érettségivel rendelkezők adnak. A népszámlálási adatok alapján 2001-ben a 18 éven felüli roma népesség 1,39%-át, de 2011-ben is mindössze 3,41%-át tette ki az érettségizettek aránya.

Nemzetiségi tanárképzés

A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 2020. évi módosítása indokoltá tette a tanárképzés megújítását, ezzel együtt a tanári szakképzetségek jegyzékének aktualizálását. A tanárképzés megújításának célja a köznevelés és szakképzés működtetéséhez felkészült tanárokat biztosítani. A 2022. évi általános felsőoktatási felvételi eljárásban az osztatlan kétszakos közismereti tanárképzés teljesen egységes lett, nem differenciálódik középiskolai és általános iskolai tanárképzésre. Az osztatlan kétszakos közismereti tanárképzés képzési ideje 5 év. A tanárképzés gyakorlati képzése kiszélesedik, az iskolai gyakorlat a képzéssel párhuzamosan az első félévtől indul, a képzést lezáró összefüggő iskolai gyakorlat egy évről félévre csökken, ugyanakkor a tanárszakos hallgatóknak minden félévben részt kell vennie iskolai gyakorlaton. A képzés kezdetétől párhuzamosan megvalósuló iskolai gyakorlat pályaismereti és pályaszocializációs gyakorlatokkal bővül. A tanári utánpótlás megfelelő biztosítása kapcsán egyes tanárszakok részidős képzésben alapképzésre épülő mesterképzésben is meghirdethetőek lettek.

A nemzetiségi tanárszakok közismereti tanárszakok. Kétszakos osztatlan képzésben és alapképzésre épülő részidős tanári mesterképzésben is hirdethetők. Az új rendelkezések szerint, az országos nemzetiségi önkormányzatok kérésére, bármely közismereti tanári szakkal párosíthatók. Ez alapján módosításra került a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X. 4.) Korm. rendelet és a tanári felkészítés közös

követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet.

A szakmai tartalmat a nemzetiségi képzésben résztvevő felsőoktatási szakemberek az országos nemzetiségi önkormányzatok köznevelési szakértőivel dolgozták ki. Valamennyi nemzetiségi oktatással is rendelkező közösség számára biztosított a pedagógus-továbbképzés lehetősége, amelyből a felsőoktatási intézmények is részt vállalnak. A köznevelés különös figyelmet fordít a nemzetiségi nyelvet, irodalmat és népismereteket oktató pedagógusok továbbképzésének a kiemelt támogatására.

13. táblázat:
Ösztöndíj támogatásban részesült tanulók létszáma
(2019/2022 – 2023/2024. tanév)

Tanév	Tanulók létszáma (fő)	Támogatás mértéke havonta/fő	Támogatási idő
2019/2020. és 2020/2021.	36	30.000	4 félév
2020/2021. és 2021/2022	30	30.000	4 félév
2021/2022. és 2022/2023.	30	30.000	4 félév
2022/2023. és 2023/2024	27	30.000	4 félév

Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet 2. melléklete értelmében a tanárképzés a kívánt felkészítést tartalmazza. A képzési és kimeneti követelmények értelmében a kezdőtanárok

- felkészültek a toleranciára nevelésre, a származás, a nem, vallás és életkor szerinti diszkrimináció elutasítására;
- felismerik és elfogadják a demokrácia értékeit, az aktív állampolgárság jelentőségét;
- tisztelik a személyiségi és az emberi jogokat;
- képesek a kultúrák közötti közvetítésre, az interkulturális kompetencia fejlesztésére;
- ismerik az interkulturális identitás fejlesztésének, tudatosításának módszereit.

Ösztöndíjak

A hátrányos helyzetű, köztük a roma fiatalok felsőoktatási részvétele alacsonyabb, illetve a lemorzsolódásuk, kimaradásuk esélye magasabb, mint a nem hátrányos helyzetű hallgatók esetében. Ez különböző okokra vezethető vissza, többek között a köznevelési intézményrendszerben tapasztalható területi és intézmények közötti különbségekre, és az ebből fakadó oktatási esélyegyenlőségi különbségekre, valamint a családok társadalmi-gazdasági státuszából fakadó lehetőségek korlátaira. A támogatási programok célja a részt vevő hallgatók támogatása annak érdekében, hogy felsőfokú végzettséget szerezhessenek. Az Útravaló Ösztöndíjprogram több mint 10 éves múltra tekint vissza, finanszírozása hazai költségvetésből biztosított. Az ösztöndíjprogram 4 alprogramja az általános iskola utolsó évfolyamaitól egészen a diplomaszerezésig biztosít támogatást. Az ösztöndíjprogram jogszabályi alapját és kereteit az Útravaló Ösztöndíjprogramról szóló 152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet biztosítja. (Az ösztöndíjprogramot és alprogramjait a későbbiekben részletesen is bemutatjuk.)

A 2018-ban alapított Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram célja az első éves nemzetiségi óvodapedagógus-hallgatók támogatása, melyet 2019 áprilisában a felsőbb évfolyamokra és a nemzetiségi tanító és tanárképzés első évfolyamos hallgatóira is kiterjesztette. (Az ösztöndíjprogramot a későbbiekben részletesen is bemutatjuk.)

Az Országos Rendőr-főkapitányság a roma származású fiatalok rendőrré válásának elősegítése érdekében a rendőrség által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról, valamint a rendőri szervek ezzel kapcsolatos feladatairól szóló 1/2010. (OT. 1.) ORFK utasítás értelmében minden év április 30-ig pályázatot ír ki a középfokú oktatási intézmények nappali tagozatán, illetve a felsőoktatási intézményekben tanulmányokat folytató roma származású fiatalok rendőrré válásának elősegítése érdekében.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság 2012-ben kialakította a roma fiatalok elhelyezkedését szolgáló ösztöndíjrendszerét. 2021-ben a roma származású fiatalokra vonatkozó ösztöndíjrendszer a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által biztosított támogatási rendszer létrehozásáról, valamint az ezzel kapcsolatos feladatokról szóló 3/2021. (III. 19.) BM OKF utasítás alapján átalakításra került, annak céljából, hogy még szélesebb körben biztosítson egyenlő esélyeket a hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok hivatásos tűzoltóvá válásának elősegítése érdekében.

A kormány esélyegyenlőségi programjához kapcsolódóan a Honvédelmi Minisztérium a hátrányos helyzetben lévő és roma származású fiatalok számára létrehozta a pályázati úton megállapításra kerülő Lippai Balázs Esélyegyenlőségi Ösztöndíjat, amelyre minden magyarországi államilag elismert felsőoktatási intézmény nappali tagozatán első felsőfokú tanulmányokat folytató hátrányos helyzetű magyar állampolgár pályázhat, amennyiben a honvédelmi alapismeretek tantárgyat a pályázat benyújtásának félévében felvette, és az ezt megelőző félévben a tanulmányi átlageredménye a 3,00-t elérte.

Roma szakkollégiumi rendszer

A felsőoktatási intézményekben folyó tehetséggondozás két legfontosabb, több évtizedes múlttal rendelkező színtere a tudományos diákkör és a szakkollégium. A nemzeti felsőoktatási kiválóságról szóló 24/2013. (II. 5.) Korm. rendelet szerint a Kormány elismeri és védendő értéként kezeli az országos tudományos diákköri mozgalom, valamint a szakkollégiumi mozgalom hagyományait.

A felsőoktatási törvény 54. §-a rögzíti a tehetséggondozás színtereit, a szakkollégiumok működését. A roma szakkollégium célja hozzájárulás a cigányság társadalmi integrációjához; továbbá olyan roma származású értelmiségi fiatalok nevelése, oktatása, akik felsőoktatási tanulmányaik során megszerzett szaktudásuk mellett jelentős társadalmi érdeklődéssel bírnak, és elkötelezettnek érzik magukat saját csoportjuk és a többségi társadalom közötti pozitív párbeszéd és kapcsolat formálásában.

A roma szakkollégiummá minősített szakkollégium a szakkollégiumi rendszeren belül kiemelten a roma fiatalok tehetségének támogatását szolgálja. A szakkollégiumokat az Oktatási Hivatal veszi nyilvántartásba, amely szerint jelenleg mintegy 180 bejegyzett szakkollégium működik az országban, amelyből 11 roma szakkollégium. Vannak közöttük egyházi és egyetemi alapítású szakkollégiumok, akik együttesen megalapították a Roma Szakkollégiumi Egyesületet (a továbbiakban: Egyesület). Az Egyesület fő célja a szakmai érdekképviselés, de emellett figyelemmel kíséri a végzett diákok, az alumni boldogulását szakmai és emberi szinten

egyaránt, közösséget teremtve és fenntartva szakkollégisták és végzettek között. Az Egyesület szakmai munkája hozzásegíti a felzárkózáspolitikai oktatási területén vállalt feladatainak a megvalósítását.

A felsőoktatási területet tekintve az Európai Unió forrásból létrehozott Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2014-2020 célja, összhangban az Európa 2020 stratégia céljaival, a felsőfokú végzettséget szerzők arányának növelése a felsőoktatás minőségének és hozzáférhetőségének együttes javításával, a képzések munkaerő-piaci relevanciájának az erősítése, valamint a kutatói utánpótlás biztosítása és a hazai gazdaságfejlesztési célokhoz történő hozzájárulás növelése a strukturális alapokon (ESZA és ERFA) keresztül.

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program a már működő roma szakkollégiumok szakmai tevékenységeinek továbbfejlesztését, hálózatosodását, szakmai együttműködésének az erősítését, a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók tanulmányi sikerességének előmozdítását támogatja, valamint szakmai-kutatási teljesítményhez kötött ösztöndíjat biztosít számukra. A felsőoktatási tehetséggondozásra e konstrukció keretében 1,15 milliárd Ft támogatás került megítélésre, 9 roma szakkollégium részére.

A program folytatása: az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (2021-2027) az „oktatási esélyteremtés” beavatkozások között megfogalmazza, hogy továbbfejlesztjük a roma szakkollégiumi szolgáltatást, mellyel elősegíthető a roma fiatalok sikeres diplomaszerezése, valamint a társadalmi szerepvállalásuk és közösségi aktivitásuk megerősítése révén megvalósítható a középiskolai tanulók, nem tanuló – nem dolgozó fiatalok (NEET) bevonása is a szakkollégiumi programokba.

Az EFOP-3.2.6-16 „A tanulók képesség-kibontakoztatásának elősegítése a köznevelési intézményekben” című kiemelt projekt 2,81 Mrd Ft támogatásból járult hozzá az egész életen át tartó tanulás iskolai megalapozásához.

Az EFOP-3.4.5- VEKOP-17 „Rendszerszintű fejlesztések és hozzáférés bővítését szolgáló ágazati programok a felsőoktatásban” című konstrukció keretösszege 1,69 Mrd Ft, a kiemelt projekt kedvezményezettje az Oktatási Hivatal. A program 2017 nyarán kezdődött és 2020 januárjában zárult le. Mind az átfogó, mind a specifikus cél, mind a tématerületek fejlesztési elemei kapcsolatba hozhatók a hátránykompenzációval.

Ezért a felsőoktatási pályaaorientációval (EFOP-3.4.4-16. „A felsőoktatásba való bekerülést elősegítő készségfejlesztő és kommunikációs programok megvalósítása, valamint az MTMI szakok népszerűsítése a felsőoktatásban”) párhuzamosan a köznevelésben folytatott általános pályaaorientáció (EFOP-3.2.5-17. „Pályaaorientáció, kiemelten az MTMI készségek és kompetenciák fejlesztése a köznevelés rendszerében”) is megvalósul, szinergikus együttműködésben a felsőoktatási beavatkozásokkal, melyet átfogó szakmai módszertan is támogat (EFOP-3.2.13-17. „Az alap- és középfokú iskolák pályaaorientációs tevékenységét, kiemelten az MTMI készségeket és kompetenciákat támogató pályaaorientációs szakmai módszertan átfogó megalapozása és fejlesztése”).

A Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz 2021-2027-as programozási időszakban három felsőoktatási intézkedést tervezett megvalósítani a felsőoktatási képzések ágazati modernizációját, a gyakorlatorientált felsőfokú képzés infrastrukturális és készségfejlesztését, valamint a felsőoktatási képzések és a felsőoktatási intézmény alaptevékenységéhez igazodó

szolgáltatások intézményi innovációját és a felsőoktatás felnőttképzési tevékenységének erősítését.

Az állami köznevelés közfeladat-ellátás keretében a pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat 2015. április 1-jétől a köznevelési törvény 19. § (5), valamint a 99/C § (1) bekezdéseiben foglalt felhatalmazással, az Oktatási Hivatal biztosította a beszámolási időszakban.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ országos illetékességgel nyújt pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nemzetiségi nevelést, oktatást ellátó intézmények és nemzetiségi nevelés-oktatásban résztvevő pedagógusok számára. A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ kiemelt feladatának tekinti, hogy a nemzetiségi pedagógusok számára szervezett pedagógus továbbképzéseivel szakmai támogatást nyújtson a magyarországi nemzetiségek nyelvmegőrzéséhez, történelmük, kultúrájuk, hagyományaik alaposabb megismeréséhez, azok tudatos átadásához az oktató, nevelő munka során.

A gyermekek mentális egészségének javítása, illetve a szenvedélybetegségek megelőzése, valamint a velük foglalkozó pedagógusok támogatása érdekében, többek között az alábbi programok megvalósítására került sor 2020-tól kezdődően: a Magyar Diáksport Szövetség bevonásával és a Köznevelésért Felelős Államtitkársággal szoros együttműködésben komplex megelőzési programot indítottunk újtára iskolai szinten, 300 millió Ft költségvetési támogatás mellett. A program elsődleges célja a szenvedélybetegségek megelőzése, a gyermekek mentális egészségének javítása és ehhez a pedagógusok mentálhigiénés és szakmai támogatása. A négy alprogramból álló program első eleme a pedagógusok módszertani ismereteinek, problémamegoldó stratégiáinak bővítését célozta meg akkreditált továbbképzésen keresztül, míg a „*Van kihez fordulnod*” pilot alprogram azoknak a pedagógusoknak a munkáját igyekezett segíteni, akik nem érzik magukat eléggé felkészültnek egy magatartási problémával összefüggő pedagógiai helyzet megoldására.

A magyarországi roma nemzetiségi nevelés-oktatást folytató intézményekben túlnyomórészt magyar nyelvű roma nemzetiségi nevelés folyik, melynek fókuszában a népismeret tantárgy áll. A roma nemzetiségi továbbképzések is elsősorban e tantárgyra, valamint az identitás fejlesztés lehetőségeire koncentrálnak. A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ minden Magyarországon intézményi háttérrel rendelkező nemzetiségi tanulónak – így a roma nemzetiségi tanulóknak is – részvételi lehetőséget biztosít különböző tematikájú tehetséggondozó versenyeken.

Az Oktatási Hivatal 2017. szeptemberében hirdette meg először bázisintézményi pályázatát, melynek célja szakmai munkájuk és jó gyakorlataik bemutatása. Nemzetiségi területen is hatékonyan működik a bázisintézményi hálózat. A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ illetékességébe tartozó bázisintézmények nemzetiségenként, különböző intézménytípusokból – esetenként a területi elhelyezkedést is szem előtt tartva – kerültek kiválasztásra úgy az első ciklusban, 2017-2020 között, mint a második ciklusban, 2020-2023 között. Az első ciklusban három, a másodikban négy (6 intézményegység) roma/cigány nemzetiségi nevelést oktatást folytató bázisintézmény nyerte el a kitüntető címet és támogatja kiemelkedő nevelő-oktató tevékenységének bemutatásával az érdeklődő nemzetiségi pedagógusok munkáját.

A pécsi Gandhi Alapítványi Gimnázium és Kollégium Magyarország első roma nemzetiségi, érettségit adó intézménye, amely szintén bázisintézmény. Az intézményt 1994-ben alapította a Gandhi Közalapítvány. A közalapítvány megszűnését követően a Magyar Állam és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata – általános jogutódként 2012. január 16-án – létrehozta a

Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaságot (a továbbiakban: Társaság). A Társaság feletti tulajdonosi jogokat, valamint a Gandhi Gimnázium fenntartási feladatait és vagyonát – 2020. szeptember 1. napjától – a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság gyakorolja. A Gandhi Gimnázium kivételes a tekintetben is, hogy a magyarországi romák által beszélt mindkét – beás és lovári – nyelvet tanítják az intézményben.

A Társaság tevékenysége 2015 végén jelentős feladattal bővült: a Gandhi Gimnázium fenntartása mellett pályázati támogatás révén létrejött Nemzetiségi – Roma Módszertani, Oktatási és Kulturális Központ, melynek célja a cigány/roma kultúra megismertetésének és megőrzésének segítése az oktatás keretein belül. E feladata keretében működtet további egységeket, így a Kreatív Digitális Információs és Alkotóközpontot (Pécs), a Német Nemzetiségi Kiállítás és Élményközpontot (Nagynyárádon), valamint 2021. október 8-ig a Nemzetiségek Házát (Komlón) és az Oktatási és Kreatív Alkotóházat (Alsószentmártonban). 2021. szeptember 1-jén a Társaság fenntartásába került a bátonyterenyei Fáy András Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium ahol megkezdtek a Gandhi-modell bevezetését, melynek célja a pécsi iskolában már jól működő nemzetiségi képzés és kollégiumi program bevezetése a Szakképző Intézményben.

A roma felzárkózási folyamatok új közéleti színtereinek megteremtéséhez is hozzálátott a Társaság 2021. decemberében. A Roma Közéleti Akadémia keretei között megvalósuló kommunikációs tréningek során a közéleti kommunikációt, konfliktuskezelést és a nemzetiségi törvény alkalmazásának gyakorlatát sajátíthatja el 2022-től kezdődően 400 hallgató. Egy roma művészeti galéria alapjait is elhelyezték Budapesten, mely Szentandrassy István (Kossuth díjas roma festőművész) nevét őrzi.

A Gandhi Gimnázium Pedagógiai Programjának célkitűzései és tevékenysége összecsengenek a Keretegyezmény céljaival.

Pécsen működik a buddhista egyház fenntartásában a Tan Kapuja Buddhista Gimnázium és Általános Iskola. Az Intézmény „második esély” iskolaként működik, mely megnevezés egy olyan oktatási stratégiát takar, melynek egyik legfőbb célja, hogy segítse az általános- vagy középiskolai végzettséggel nem rendelkező, az iskolarendszertől lemorzsolódott vagy azt korábban elhagyó tanköteles, illetve nem tanköteles korú fiatalokat az alap- vagy középfokú végzettség megszerzésében. „Második esély” típusú gimnáziumként külön oktatási-nevelési programot is létrehozott. Az Intézményben nyelvoktató (beás nyelv) és népismereti nemzetiségi oktatás folyik minden oktatási területen, az általános iskola 1-8. és a gimnázium 9-12. évfolyamán. A Tan kapuja Buddhista Gimnázium és Általános Iskola deklaráltan és hitelesen képviseli a roma/cigány nemzetiségek érdekeit, sokat tesz a kultúrájuk, nyelvük megőrzése és fejlesztése, identitásuk megerősítése és a színvonalas, minőségi oktatásuk biztosítása érdekében.

Roma integrációs programok az oktatásban, speciális iskolák

Magyarországon az oktatás szervezésének egyik legfontosabb alapelve a szabad iskolaválasztás. Ugyanakkor a szabad iskolaválasztás elvének érvényesítése mellett jogszabály írja elő az általános iskolai felvételi körzetek kijelölését – ennek célja, hogy az iskolák ne különítsék el a tanulókat származás, vagy szociális helyzet alapján. Ezért az általános iskola körzethatárainak meghúzásánál figyelembe kell venni az iskola környezetében élő családok társadalmi-gazdasági státuszát.

Az oktatási szegregáció felszámolását célzó jogi intézkedések között a magyar Országgyűlés 2017. június 13-án módosította (2017. július 1-jén lépett hatályba) az egyenlő bánásmód törvényt és a köznevelési törvényt. A két jogszabály módosításával főként a nemzetiségi és az egyházi iskolákkal összefüggésben megfogalmazott Európai Bizottsági aggályokra figyelemmel a jogellenes elkülönítést (szegregáció) megakadályozó garanciák kerültek megerősítésre, illetve a roma tanulók számára biztosítottak többlet-követelményeket a nemzetiségi oktatás minőségi egyenértékűségének megvalósulása érdekében. A módosítás értelmében csak az az oktatás minősül jogszerűnek, amely egyidejűleg megfelel a vallási meggyőződésen alapuló oktatás és a nemzetiségi oktatás valamennyi követelményének, és ezáltal abban a tanulók – szabad és befolyásmentes választás alapján – vallási és nemzetiségi alapon vesznek részt. A módosítás célja tehát az volt, hogy a hátrányos helyzetű, köztük roma gyerekek jogellenes elkülönítésének megakadályozásában a korábbinál erősebb garanciák érvényesüljenek.

A roma tanulók oktatási szegregációja ellen tett intézkedések valamint a méltányos oktatási rendszer, az oktatási esélyegyenlőség érdekében tett lépések vonatkozásában hangsúlyozandó, hogy tartós felzárkózásuk kulcsa az, hogy minél korábbi életkorban, az iskola mellett a szülők bevonásával és a család motiválásával/támogatásával, komplex szemléletben, valamint az életutat végigkísérő támogatással (születéstől a szakmaszerzésig) valósuljon meg. Emellett szükséges a szakemberek (tanárok, szociális munkások) felkészítése, és a rendszerszintű keretek megteremtése is. Az alábbiakban ezeket az intézkedéseket részletesen is bemutatjuk.

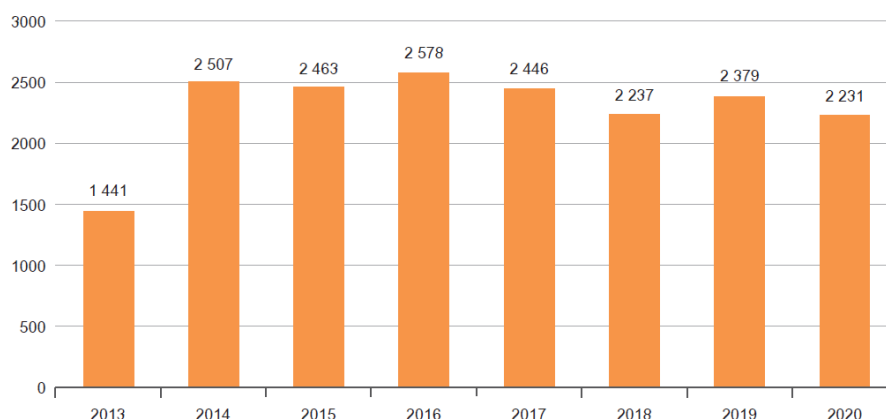
3 éves kor alatt:

Európai uniós forrásból 2009-óta működnek Biztos Kezdet Gyerekházak országszerte, ahol a szociokulturális hátránnyal küzdő, intézményes keretek között nem gondozott, 3 évesnél fiatalabb gyermekek és családjaik kapnak olyan ellátást, amely hozzájárul sikeres iskolai tanulmányaik megkezdéséhez. A szolgáltatás működését 2012-től a központi költségvetés támogatja, 2013-tól pedig a gyermekvédelmi rendszer része lett a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény alapján.

A beszámolási időszak végén, 2022-ben összesen 174 Biztos Kezdet Gyerekház működött. A 3 éves korban kötelezővé vált óvodáztatás bevezetésével ez az ellátási forma egyre nagyobb teret kap az óvodás kort még el nem ért gyermekek tekintetében, hiszen teljes mértékben a legkisebbek és családjaik fogják ezt az intézményes ellátást igénybe venni. Az Európai Unió forrásból (2014-2020-as időszak) kialakított Biztos Kezdet Gyerekházak jelentős része átkerült hazai finanszírozásba.

18. ábra:

A Biztos Kezdet Gyerekházat rendszeresen igénybe vevő gyermekek száma (fő)

Forrás: Szociális Statisztikai Évkönyv, 2020

3 éves kor felett:

2015. szeptember 1-jétől három éves kortól kötelezővé vált az óvodába járás, az elmúlt években közel 5500 új óvodai férőhely létesült. Az óvodai ellátás és az étkezés is ingyenes.

Az 560 óvoda bevonásával megvalósuló „Társadalmi felzárkózási és integrációs köznevelési intézkedések támogatása (Esélyteremtő óvoda)” című program 2016. november hónaptól 2020. szeptember hónapig támogatta a hátrányos helyzetű gyermekeket. A program célja az esélyegyenlőség érvényesülésének elősegítése az óvodai nevelésben. Ennek keretében hozzájárul ahhoz, hogy a köznevelési intézményrendszer alkalmassá váljon a hátrányos helyzetű gyermekek eredményes nevelésére, támogassa a gyermekek óvodai beilleszkedését. Kiemelt cél a hátrányos helyzetű, köztük cigány/roma gyermekeket nevelő óvodák feltételrendszerének a megerősítése annak érdekében, hogy – a 3 éves kortól kötelező óvodai nevelés során – az óvodák alkalmasak legyenek a magas színvonalú pedagógiai munkára. 560 óvoda, közel 20 100 gyermek és 1143 óvodapedagógus vett részt a programban, valamint 65 fő anyanyelvi (vagy roma) dajka foglalkoztatása valósult meg.

10 éves kortól:

A BARI SHEJ – NAGYLÁNY – FÁTĀ MÁRÉ – „Roma lányok iskolaelhagyásának megelőzése” című program a hátrányokkal küzdő 10-18 éves általános iskolás vagy középiskolás roma lányok fejlesztését szolgálja. Célja, hogy minél több roma lány folytassa a tanulmányait a nyolc általános iskolai osztály elvégzése után is. További cél a lemorzsolódással veszélyeztetett lányok tanulási motivációjának és családjaik tanulást szorgalmazó magatartásának erősítése.

A program 2015 ősztől működik hazánkban, hazai finanszírozású pilot program keretében. A 2017. évtől pedig uniós forrásból 24 hónapos futamidővel (2017-2019), 89 nyertes szervezet (egyházak, civilek) valósították meg a programot. A 2017-2019-es programozási időszakban 1780 fő hátrányokkal küzdő fiatal lány fejlesztése valósult meg. A program nem csupán oktatási típusú tevékenységet vállalt fel, hanem komplex, személyiségfejlődést szem előtt tartó

szolgáltatást is adott. A program kulcsmegvalósítói a mentorok voltak, ennek keretében a támogatási időszak alatt folyamatosan egyéni és családi mentorálást biztosított a célcsoport számára. A megvalósító szervezetek pozitív mintával élenjáró roma nőket vonnak be a programba, mely lehetővé tette a példaértékű életutak bemutatását a lányok számára.

12 éves kortól:

Útravaló Ösztöndíjprogram

Az Útravaló Ösztöndíjprogram 4 alprogramja (Út a középiskolába, Út az érettségihez, Út a szakmához, Út a diplomához) az általános iskola 7. osztályától a középiskola végéig, egészen a diplomaszerezésig biztosít mentori és/vagy ösztöndíj támogatást. Az ösztöndíjprogram része egy fejlődési, tanulmányi életutat végigkísérő rendszernek, melyben az életkori sajátosságok figyelembevételével szolgáltatások (Biztos Kezdet Gyerekház, Tanoda, Roma Szakkollégium) segítik a hátrányos helyzetű, többségében roma gyermekeket a születéstől egészen a végzettség (szakma, érettségi, diploma) megszerzéséig. Az ösztöndíjprogram jogszabályi alapjait és kereteit az Útravaló Ösztöndíjprogramról szóló 152/2005. (VIII.2.) Korm. rendelet biztosítja. Az ösztöndíj mértéke teljesítményalapú, mert függ az előző év végi tanulmányi eredménytől.

Az ösztöndíjak a tanulmányi eredmény függvényében sávosan változnak, minél jobb a tanulmányi eredmény, annál magasabb az ösztöndíj összege. Az Út a középiskolába, Út az érettségihez, Út a szakmához alprogramban a tanulók tanulmányi átlaguk szerint minimum 9 maximum 20 ezer Ft-os havi támogatást kaphatnak, a mentorok pedig havonta egységesen 11.000 Ft-ot.

14. táblázat:

Út a középiskolába, Út az érettségihez, Út a szakmához alprogramokban részt vevő tanulók létszáma (2018/2019-2021/2022 tanév)

Alprogram neve	2018/2019. tanév támogatott tanuló létszám (fő)	2019/2020. tanév támogatott tanuló létszám (fő)	2020/2021. tanév támogatott tanuló létszám (fő)	2021/2022. tanév támogatott tanuló létszám (fő)
Út a középiskolába	5899 (ebből 5143 fő roma)	7 193 (ebből 5775 fő roma)	4029 (ebből 3864 fő roma)	4 636 (ebből 4 297 fő roma)
Út az érettségihez	4205 (ebből 2884 fő roma)		3103 (ebből 2224 fő roma)	2531 (ebből 1886 fő roma)
Út a szakmához	3 725 (ebből 2915 fő roma)	2792 (ebből 2204 fő roma)	2900 (ebből 2437 fő roma)	2660 (ebből 2413 fő roma)

Forrás: Belügyminisztérium Gyermekesély Főosztály

Roma Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj

A 2019. évet megelőzően a nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjpályázat együtt került meghirdetésre a Magyarországon élő valamennyi 13 nemzetiség (benne a cigány/roma) tanulói számára, illetve szabályozása is egy rendeletben történt. Az ösztöndíj pályázat kiírója a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága volt. 2019-től a Roma Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj program szabályozásáért és megvalósításáért a Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkársága felel. A

2019/2020. tanévtől a cigány/roma nemzetiségi tanulóknak szóló pályázat szabályozása önálló belügyminisztériumi rendeletben történt (24/2019. (VI.7.) BM rendelet). A pályázat kiírója a Belügyminisztérium Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkársága.

Az ösztöndíjprogram célja, hogy támogassa a kiváló tanulmányi eredménnyel rendelkező cigány/roma nemzetiségű tanulókat és motiválja őket, hogy – a sikeres érettségi vizsgát követően – felsőfokú oktatási intézményben folytassák tanulmányaikat, valamint a nemzetiségi közösségi életben aktív szerepet vállaljanak. Az ösztöndíjprogram célcsoportja az érettségi megszerzésére irányuló képzés utolsó két évfolyamát végző kiemelkedő képességű cigány/roma középiskolai tanulók. A pályázaton az a tanuló vehet részt, akinek a tanulmányi eredménye a pályázat benyújtását megelőző tanév végén a 4,00 tanulmányi átlagot elérte.

15. táblázat:
Ösztöndíj támogatásban részesült tanulók létszáma
(2019/2022 – 2023/2024. tanév)

Tanév	Tanulók létszáma (fő)	Támogatás mértéke havonta/fő	Támogatási idő
2019/2020 és 2020/2021	36	30.000	4 félév
2020/2021 és 2021/2022	30	30.000	4 félév
2021/2022 és 2022/2023	30	30.000	4 félév
2022/2023 és 2023/2024	27	30.000	4 félév

Forrás: Belügyminisztérium, Gyermekesély Főosztály

Tanodák

A tanodák közel 20 éve működnek Magyarországon hazai és uniós forrás felhasználásával. A köznevelés rendszerén kívül, alulról jövő kezdeményezésként létrehozott tanodák képesek megszólítani a hátrányos helyzetű – köztük roma – tanulókat és családjukat. A tanoda a helyi sajátosságokra, a gyermekek, fiatalok önkéntes részvételére és egyéni szükségleteire építő, innovatív szemléletű hátránykompenzáló kezdeményezés. Olyan, a személyiségfejlődés egészét szem előtt tartó komplex szolgáltatást nyújt, amelyet a köznevelési rendszerben kevésbé sikeres, a társadalmi perifériára szoruló gyermekek és fiatalok korlátozottan vagy egyáltalán nem érhetnek el.

A tanodák hazai forrásból történő finanszírozását a Magyarország 2019. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2018. évi XL. törvény biztosította. 2019 január 1-jétől a tanodák, mint szolgáltatás egy új gyermekjóléti alapellátásként kerültek be a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi törvénybe. A bevont tanulók száma a 2019. évben 5535 fő volt, a 2020. évben 5672 főre emelkedett a létszám, a 2021. évben 5700 fő, a 2022. évben pedig 5123 tanuló került bevonásra. A tanodába járó tanulók közül (2020. évben) 1123 fő sajátos nevelési igényű (SNI), illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási problémákkal küzdő (BTMN) tanuló volt.

18 éves kortól:

Az Útravaló Ösztöndíjprogram **Út a diplomához alprogramja** a felsőoktatásban résztvevő hallgatóknak nyújt ösztöndíj támogatást. Célja, hogy a támogatásban részt vevő hallgatók

felsőfokú végzettséget szerezzenek. A programban két komponensre lehet pályázni: ösztöndíjra vagy önköltség támogatásra. Az ösztöndíj-támogatási komponens esetében az aktív tanulmányi jogviszonnyal rendelkező hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő vagy a megelőző öt év során valamely esélyteremtő alprogramban részt vett hallgató nyerhet el támogatást. Az önköltség-támogatási komponens esetén az az aktív tanulmányi jogviszonnyal rendelkező hallgató vehet részt, aki hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű, és utógondozásban vagy utógondozói ellátásban részesül, és az adott szintű végzettséggel még nem rendelkezik. Tekintettel arra, hogy a legrosszabb továbbtanulási esélyű tanulók körében a roma/cigány származású tanulók aránya magas – amennyiben azt a pályázók száma megengedi – a programba a támogatottak legalább 50%-ig magukat önkéntes roma nyilatkozat alapján roma/cigány származásúnak valló pályázókat kell bevonni. Célja tehát a programnak a szociális hátránnyal rendelkező hallgatók anyagi segítése a tanulmányaik sikeres elvégzéséhez ösztöndíjjal vagy önköltséghez való hozzájárulással.

Az Út a diplomához alprogram komponensei esetén egy hallgató ösztöndíj-támogatás esetén 225.000 Ft/félév támogatást nyerhet el (vissza nem térítendő, szabadon felhasználható támogatás), önköltség-támogatás esetén az önköltség mértékének maximum 95%-át, de legfeljebb 400.000 Ft-ot félévente. A két komponens közül csak az egyikre lehet pályázni.

16. táblázat:
Út a diplomához alprogram (résztevők, támogatások)

Útravaló Ösztöndíj-program	2018/2019. tanév támogatott hallgatói létszám (fő)	2019/2020. tanév támogatott hallgatói létszám (fő)	2020/2021. tanév támogatott hallgatói létszám (fő)	2021/2022. tanév támogatott hallgatói létszám (fő)
Út a diplomához alprogram	927 (ebből 267 fő roma)	736 (ebből 224 fő roma)	507 (ebből 170 fő roma)	481 (ebből 187 fő roma)

Forrás: Belügyminisztérium, Gyermekesély Főosztály

Év	Támogatott pályázók száma (fő)	Megítélt támogatás összege (Ft)
2017	1043	291 728 412
2018	927	261 900 236
2019	736	229 113 718
2020	507	218 567 988
2021	481	206 711 939

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A szakképzésről szóló 2011. évi CLXXXVII. törvényben, valamint az azt felváltó, 2020. január 1-jén hatályba lépett szakképzési törvény a középfokú oktatáshoz – így a szakképzéshez – mindenkire kiterjedő egyenlő eséllyel történő hozzáférés biztosítása, valamint a hátrányos helyzetű tanulók (beleértve a roma tanulók) felzárkóztatásának, a lemorzsolódásnak, ezáltal a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentésének követelménye jelenik meg.

A 2019 márciusában elfogadott Szakképzés 4.0 stratégia, a szakképzési törvény valamint a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet (a továbbiakban: szakképzési kormányrendelet) eredményeként a végzettség nélküli iskolaelhagyás kockázatait kezelő, több elemű program indult a szakképzésben. Kialakításra került a korai iskolaelhagyás csökkentésének új rendszere, ami a lemaradó roma és nem roma tanulók számára is megadja a felzárkózás lehetőségét az egyénre szabott, tanulóközpontú, egyéni haladási ütemet biztosító, befogadó tanítási-tanulási környezetben.

A **végzettség nélküli iskolaelhagyás** kockázatának csökkentéséhez nagyban hozzájárulnak azok a 2020-ban bevezetett szakképzési reformok, amelyek a tanulók számára vonzó karrier lehetőségét teremtik meg. A 2020/2021-es tanévtől technikumban két év ágazati alapoktatás után, szakképző iskolában egy év ágazati alapoktatás után választ szakmát a tanuló.

A megelőzésben szintén fontos szerepet tölt be a szakképzési törvény tankötelezettségre vonatkozó előírása, amely a kiskorú tanuló törvényes képviselője részére új kötelezettségként határozza meg a tankötelezettség teljesítését követő továbbtaníttatást a tanuló tizennyolc éves koráig, de legalább egy részsakma megszerzéséig. Így minden fiatal reális esélyt kap arra, hogy legalább egy részsakmát szerezzen, és ne hagyja el idő előtt, végzettség nélkül a szakképzést.

A Szakképzési Innovációs Tanács (SZIT) 2018. szeptember 7-én alakult meg. Létrejöttének az elsődleges célja a magyar szakképzési rendszer továbbfejlesztésének támogatása, széles körű érintett kör bevonásával. A SZIT munkájában a romaügyi terület képviselői is részt vesznek. A szakképzést érintően 6 db, szakképzési feladatot is ellátó többcélú köznevelési intézményben folyik cigány nemzetiségi nevelés-oktatás, több esetben nyelvi képzéssel is összekötve. Ezen intézményekbe 9. évfolyamon, szakmai oktatásra évente 70-80 tanuló nyer felvételt.

A GINOP-6.1.1-15 „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése” című kiemelt projekt célja, hogy ösztönözze az alacsony iskolai végzettségű, a munkaerőpiacon keresett kompetenciával vagy szakképesítéssel nem rendelkező felnőtt lakosság, kiemelten a közfoglalkoztatottak részvételét az oktatásban, képzésben, és lehetőséget biztosítson számukra a munkaerőpiaci szempontból releváns képzettség, ismeretek, készségek, kompetenciák megszerzésére. A 2015-ben induló projektben 2022 áprilisáig a képzésben résztvevő 108.320 fő közül 36.738 fő vallotta magát romának. Tanúsítványt vagy bizonyítványt a képzésben résztvevők közül 98.964 fő szerzett.

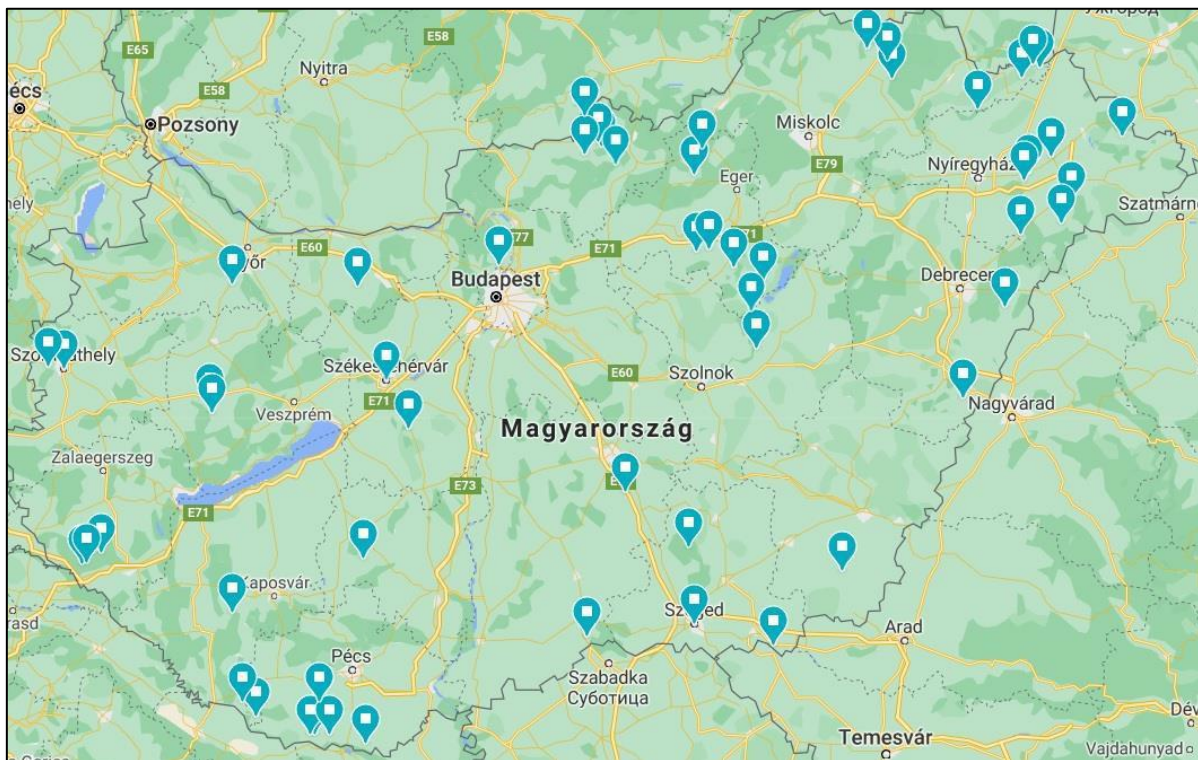
Az oktatás, felsőoktatás területe mellett a **romák társadalmi integrációját közművelődési programok** is szolgálják. A Nemzeti Művelődési Intézet a közösségépítés eszközrendszerét felhasználva – egyebek mellett – olyan tevékenységek megvalósulását is segíti, melyek a társadalmi felzárkózást, a roma kultúra ismertebbé tételét a romák és nem romák körében, a roma nemzetiség identitásának, elfogadottságának megerősítését szolgálják. 19 megyei igazgatósággal kiépített szakmai hálózata olyan fejlesztő programokat indított, amelyek a roma kultúra elfogadottságát segítik, hozzájárulnak ahhoz, hogy élő közösségek jöjjenek létre, hogy hidat teremtsenek a többségi társadalomban élőkkel.

Az ország 23 településén zajlottak közösségépítő projektek 2019-ben. A programokba a következő települések kerültek bevonásra: Geszt, Nagybarca, Dédestapolcsány, Apátfalva, Vajta, Kisláng, Györszemere, Újléta, Heves, Tárkány, Nagybárkány, Csobánka, Iharosberény,

Hodász, Kántorjánosi, Nyírkáta, Sárszentlőrinc, Gyulaj, Csehimindszent, Lovászpata, Somlóvásárhely, Berhida, Dióskál.

2020-ban már 57 településen valósult meg a roma lakosság társadalmi felzárkózásának, érvényesülésének elősegítése, a gazdaságfejlesztés, valamint a magyar nemzet értékeinek és erőforrásainak közösségben történő hasznosulása. A programokba a következő települések roma közösségei kerültek bevonásra: Tompa, Kunszállás, Alsószentmárton, Hirics, Kísszentmárton, Téseny, Kémes, Magyarbánhegyes, Boldogkőújfalu, Csenyété, Dámóc, Fulókercs, Ricse, Tiszakarád, Vizsoly, Zemplénagárd, Apátfalva, Baks, Szeged, Sárkeresztúr, Székesfehérvár, Győrszemere, Told, Újléta, Átány, Kömlő, Szajla, Tarnabod, Tarnalelesz, Tarnasadány, Tiszanána, Tiszabő, Tiszabura, Bana, Nagybárcány, Magyargéc, Nógrádmegyer, Nógrádszakál, Rimóc, Budakalász, Csököly, Kastélyosdombó, Lakócsa, Besenyőd, Nyírkáta, Nyírmihálydi, Nyírpilis, Rohod, Tarpa, Gyulaj, Szombathely, Torony, Devecser, Pusztamiske, Kistolmács, Oltárc, Zajk.

19. ábra:
A roma lakosság társadalmi felzárkózására irányuló programba bevonott települések 2020-ban

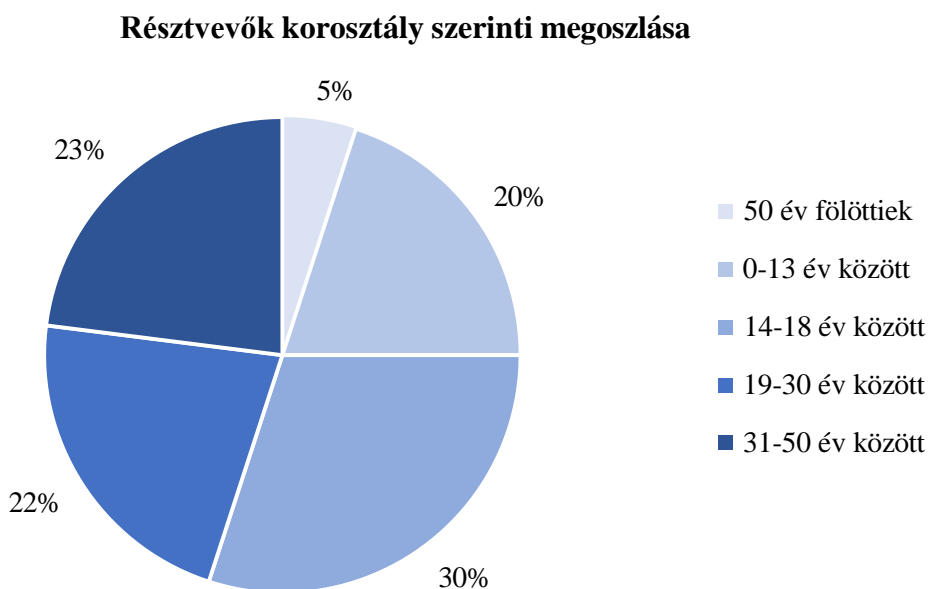
Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

Békés, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Tolna megyében a gasztronómia, a hagyományok feltérképezése, átörökítése, a régi mesterségek visszatanítása, a tehetségek kibontakoztatása, a kreatív területek megismertetése, közösségi művelődést szolgáló műhelyfoglalkozások megvalósításával a helyi roma fiatalok közösséggé formálódását segítette a Nemzeti Művelődési Intézet. Borsod-Abaúj-Zemplén, Győr-Moson-Sopron, Csongrád-Csanádban és Somogy megyében az ifjúsági közösségépítés eszközével szólították meg a fiatalokat, akik tréningfoglalkozásokon új ismereteket sajátíthattak el. Fejér és Nógrád megyében a kézműves hagyományok visszatanításával értek el komoly eredményeket. Heves megyében a roma

fiatalok számára olyan foglalkozások indultak, ahol cigány versekkel, mondókákkal, mesékkel, népi anekdotákkal találkozhattak, melynek során fejlődtek készségeik, képességeik (beszédkészség, kommunikációs képesség, nemzetiségi anyanyelvi szókinccs, együttműködés, türelem, koncentráció és kitartás). Pest és Vas megyében a közművelődési szakemberek érzékenyítése indult el, annak érdekében, hogy a roma lakosság felzárkózását segítsék helyben a közművelődési intézmények. Veszprém és Zala megye a hagyományörzés és értéktartás eszköztárával indított közösségépítő folyamatokat.

A program két éve alatt 35 projekt valósult meg 80 településen, melyek szinte minden korosztályt megszólítottak, a legfiatalabbtól a legidősebbekig.

20. ábra:
A roma lakosság társadalmi felzárkózására irányuló programban résztvevők korosztály szerinti megoszlása (2019-2020)

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

A Nemzeti Művelődési Intézet a Kormány és az Emberi Erőforrások Minisztériuma által biztosított támogatás révén megszervezte 2020. december 1. és 2021. november 30. között a Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programot. A programban Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 5-5 fő hátrányos helyzetű, roma fiatal foglalkoztatott a Nemzeti Művelődési Intézet, akik közművelődési szakmai képzésen is részt vettek, ezzel megteremtve a lehetőséget a közművelődési szakmában való elhelyezkedésükre, a továbbtanulásra és a felzárkózásra, valamint a településeken a közművelődési közösségi programok elindítására.

A Nemzeti Művelődési Intézet, a Hagyományok Háza és a Népművészeti Egyesületek Szövetsége 2018 és 2020 között valósította meg az Otthonról haza programot. A program teret és alkalmat biztosított a határon átnyúló tapasztalatcserére, konferenciák, workshopok szervezésére, kulturális és közművelődési szakemberek közötti tapasztalatcserére, de a program részét képezték a hálózatos együttműködésben létrejövő kulturális rendezvények, csereprogramok, konferenciák, népmesemondó versenyek, hagyományörző találkozók,

táncművészes- és néptáncművelők, fiataloknak szóló fesztiválok és a gyermekek néphagyománnyal való megismertetése is. Az Otthonról haza program tematikus kulturális rendezvényei a generációk közötti párbeszédre, az értékátadásra, közösségteremtésre és értékmegőrzésre, a hosszú távú, határon átvélő együttműködések kialakítására helyezte a hangsúlyt. Az aktív szakemberek és közösségek tudásbővítése, képzések, szakmai kurzusok és mentorprogramok a hagyományörzés és a kultúrák közvetítés jegyében zajlottak. Támogató közeget teremtettek a néphagyománnyal foglalkozó civil szervezetek és intézmények között konferenciák, tudásmegosztó műhelyek számára, amelyek a helyi értékek tudatosítását szolgálják határainkon innen és túl.

A program keretében számos tréning és nyári tábor valósult meg hátrányos helyzetű fiatalok bevonásával (Hálózatépítés az élő néphagyományért – közösségfejlesztés és tudásbővítés megvalósítása a civil társadalom bevonásával a határon átnyúló kulturális kapcsolatok erősítésén keresztül, EFOP-1.12.1-17-2017-00022) az alábbi tématerületeken:

Ifjúsági közösségek fejlesztése

Három megyében (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén) összesen 9 tréning került megtartásra, mindegyik 5-5 találkozást generált. A tréningek során közösségfejlesztés, kommunikációs ismeretek, valamint rendezvényszervezői, animatori ismeretek kerültek átadásra, melyeken belül kiemelt szerepet kaptak a csoportdinamikai ismeretek, élménypedagógiai módszerek, valamint a disputa technikájának elsajátítása. A tréningek tartalmi elemeiben megjelent a honismeret, hagyományörzés, mint identitástudatot alakító tényezők.

2019-ben és 2020-ban táborokon vettek részt roma és nem roma származású fiatalok, összesen 6 alkalommal. A táborok keretében hazai és határon túli ifjúsági közösség delegációjának találkozása valósult meg. A résztvevők tapasztalatot cseréltek, megosztották egymással a kulturális és közösségépítő jó gyakorlataikat. Érdekérvényesítésről, civilezésről, önkéntességről, pályázatírásról kaptak ismereteket, projekt tervezést, közösségi tervezést tanulhattak, majd utóbbi ismeretek gyakorlati elsajátítását bizonyítandó megterveztek és bemutattak kulturális, hagyományörző témájú projekteket.

Értékfeltárás és értékmentés mozgóképes eszközökkel

Három alkalommal került megrendezésre 5 napos mozgóképes bentlakásos tábor, a Belső-Somogy fokozottan hátrányos helyzetű és szegregált, cigány közösségek lakta településén, Somogyfajszon. A tábor résztvevői egyrészt megismerkedhettek a mozgóképes kifejezőeszközökkel, másrészt az értékgyűjtés során élő kapcsolatba kerülhettek a leszakadó területek lakosságával, fiataljaival, amely hozzájárult a társadalmi befogadás elősegítéséhez.

Híres írók, költők emlékének életben tartása

A programon belül 12 vers-megzenésítő műhelymunka és 2 nyári tábor valósult meg. E programok során írók, költők munkásságát minél színesebben, részben a mai kor megváltozott információfogyasztási szokásaihoz igazodva, részben az érdeklődők meglévő tudását mozgósítva mutatták be a résztvevők. Irodalmi művekhez a zene segítségével jutottak el. A pandémia időszakában online térben tartott szakmai beszélgetéseket folytattak a résztvevők, meghívott művészek, műhelyvezetők részvételével.

Muzsikáló Budapest, Muzsikáló Magyarország

Szintén a romák társadalmi integrációjának elősegítését célozta a Muzsikáló Budapest, illetve Muzsikáló Magyarország elnevezésű projekt. A cigány muzsikások Kárpát-medence szerke megbecsült tagjai voltak a helyi közösségeknek, tudásuk generációról-generációra szállt tovább. Mára ez a hagyomány és a szakma is eltűnőben van, az éttermek többségében csak szólóban vagy párban hallható cigányzenész. A muzsikos családok gyerekei inkább komolyzenét tanulnak, vagy a könnyűzenében keresik az érvényesülést.

A Hagyományok Háza szakmai segítségével 2017-ben eleinte csak Budapesten, majd 2018-tól országsszerke indult el az a kezdeményezés, ami az éttermi cigányzene hagyományait hivatott feléleszteni. Az első évben 12 budapesti étterem kapott lehetőséget, hogy 2017. május 20. és augusztus 20. között a hét hat vagy hét napján, 4-7 tagú cigányzenekart foglalkoztasson. A pályázatot Budapest turisztikai szempontból frekvenciált helyszínein működő, minimum 30 vendég fogadására alkalmas vendéglátó egységek tulajdonosai vagy üzemeltetői nyújthatták be. 2018-ban – az országssra bővült Muzsikáló Magyarország pályázaton – már 75 zenekarnak, 2019-ben pedig 52 zenekarnak nyújtott segítséget az állam.

A Hagyományok Háza, mint kiemelt nemzeti intézmény fontosnak tartja a cigányzene és az általa képviselt szórakoztatóipari zeneszolgáltatás támogatását és fellendítését. Ezért az Országos Szórakoztatózenei Központ által képviselt, korábbi minőségbiztosítási rendszer megszűnésére reagálva egy új minősítő vizsgát szervezett a muzsikosok számára - biztosítva ezzel a szakmai megmértetetés lehetőségét és egy új, jól működő minőségbiztosítási rendszer kialakítását. Az itt megszerzett minősítést, a korábbi előadói művészi (kategória) vizsgához hasonlóan figyelembe veszik a további minőségi zeneszolgáltatás érdekében létrehozott programoknál.

2020-ban a már nagykorúságot betöltött primások tehettek minősítő vizsgát, számukra a Hagyományok Háza biztosította a zenei kíséretet a Magyar Állami Népi Együttös cigányzenekara által. A négy vizsganapon összesen 17 primás mutatkozott be, akik közül 3 Kiválóan megfelelt és 14 Megfelelt minősítési fokozatot ért el az elméleti és gyakorlati vizsgán. 2021-ben teljes – legalább 4 fős – cigányzenekarok (hegedű, brácsa, cselló, bőgő, klarinét, cimbalom), vagy a felsorolt hangszereken egyénileg minősülni kívánó cigányzenészek minősülhettek, valamint azt megelőzően felkészítő kurzuson vehettek részt. A résztvevők a magyar népies műzene (magyar nóta), operett és magyar népdal kategóriákban bizonyították a tudásukat. A minősítőn való részvétel ingyenes, de előzetes jelentkezéshez kötött volt. A kiválóan megfelelt minősítési szintet elérő muzsikosok közül a Hagyományok Háza által kiválasztott zenészek a későbbiekben magyarországi és erdélyi turnékon vehettek részt.

2.

A beszámolósi időszakban a nemzetiségi köznevelés jogszabályi környezete lényegesen nem változott. A nemzetiségi óvodai nevelésben, iskolai nevelés-oktatásban való részvétel önkéntes, a szülők írásos kérelme alapján valósul meg. Legalább nyolc azonos nemzetiséghez tartozó szülő írásos kezdeményezésére a feladat ellátására kötelezett szervnek (óvoda esetében a helyi önkormányzat, iskola esetében a területileg illetékes tankerületi központ) kötelessége megszervezni a nemzetiségi óvodai nevelést, iskolai nevelés-oktatást. A szülők joga megválasztani a nemzetiségi nevelés-oktatás formáját.

A nemzetiségi nevelés-oktatás az érintett közösségek szigorú kontrollja alatt valósul meg. A nemzetiségi önkormányzatok egyetértési jogosítványai (helyi szinten az érintett nemzetiségi köznevelési intézmény legfontosabb intézkedéseivel kapcsolatban a települési nemzetiségi önkormányzat, a nemzetiségi köznevelési intézmények tartalmi szabályozóinak kiadása esetében az országos nemzetiségi önkormányzat rendelkezik egyetértési joggal), az Országos Nemzetiségi Tanács működtetése, a jogszabálytervezetek véleményezésének a lehetősége az államigazgatási egyeztetés keretében, illetve helyi szinten a részvétel lehetősége az iskolaszék és a tankerületi tanácsok munkájában lehetőséget teremtenek arra, hogy a különböző intézkedések, jogszabályváltozások alakítását a nemzetiségek folyamatosan figyelemmel kísérhessék és érdemben befolyásolhassák.

A beszámolási időszakban a nemzetiségi köznevelést érintő jogszabályi, pénzügyi változások az alábbiak:

- a kiegészítő nemzetiségi óvodai nevelés megszervezéséhez szükséges jogszabályi és pénzügyi feltételek megteremtése
- a Nemzetiségi Pedagógus Program részeként a nemzetiségi pótlék mértékének megnégyszerezése és jogosultságának szélesítése (a programot és a pótlékemelést a későbbi fejezetek részletesen bemutatják)
- a nemzetiségi önkormányzati fenntartású köznevelési intézmények számának növekedése
- tankerületi tanácsok létrehozása, nemzetiségi képviselő a tankerületi tanácsokban
- a nemzetiségi önkormányzatokkal kötött öt éves köznevelési szerződések 2021. december 31-én lejártak, a fenntartókkal új, megemelt összegről szóló öt éves szerződések kerültek aláírásra
- a nemzetiségi tankönyvbeszerzésekre a költségvetési törvény 2020-tól 5.000 Ft kiegészítő támogatást biztosít, amely megteremti a nemzetiségi tankönyvek ingyenes biztosításának a feltételeit
- a köznevelési intézményt fenntartó nemzetiségi önkormányzati fenntartókat megillető működési támogatás összege 160 ezer Ft/fő/év összegről 200 ezer Ft/fő/év összegre emelkedett.

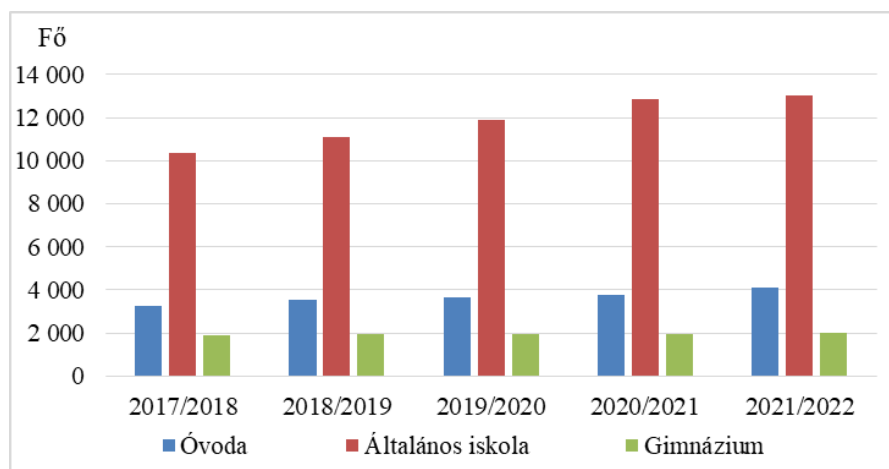
3.

A nemzetiségi nevelés, oktatás főbb mutatói

Magyarországon az oktatás nyelve a magyar, a nemzetiségi óvodákban és iskolákban ugyanakkor részben vagy egészben a törvény által elismert nemzetiségek (bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, roma, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán) az oktatás nyelveként saját anyanyelvüket használhatják az anyanyelvű, illetve a kétnyelvű nemzetiségi nevelés-oktatás keretében. A 13 törvényben elismert nemzetiség közül 10 nemzetiség tartott fenn köznevelési intézményt, az örmény, a ruszin és az ukrán nemzetiségnek nem volt saját fenntartású közoktatási intézménye a beszámolási időszakban. A német települési nemzetiségi önkormányzatok a 2021/2022. tanévben összesen 48 településen, a szlovák, a horvát települési nemzetiségi önkormányzat kettő-kettő településen, a román települési nemzetiségi önkormányzat egy településen működtetett saját köznevelési intézményt. 2017 és 2021 között a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézménybe járó gyermekek, tanulók aránya évről évre nőtt, 2021-ben az ilyen fenntartású óvodákba, gimnáziumokba a gyermekek, tanulók 1-1%-a, általános iskolába közel 2%-a járt.

21. ábra:

Az országos és települési nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézményekbe járó gyermekek, tanulók száma

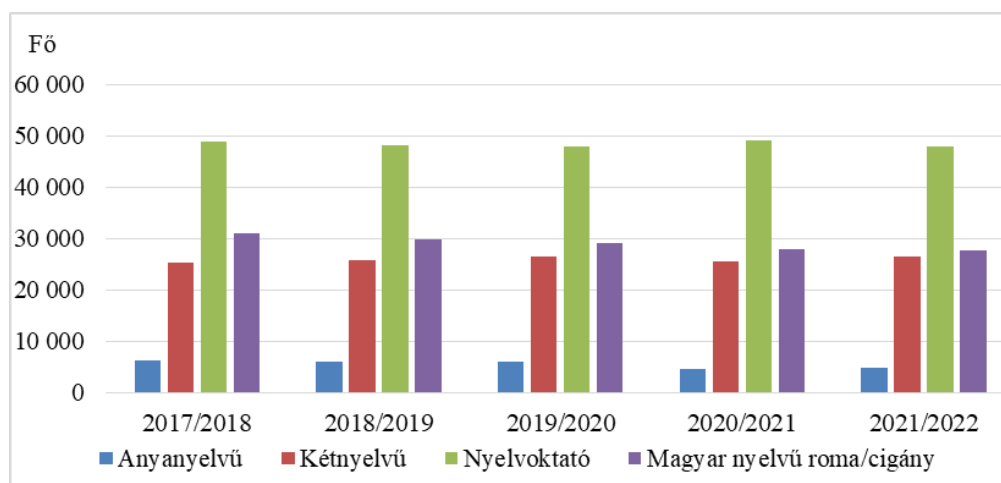

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Köznevelés-statisztikai adatgyűjtés

A 2021/2022. tanévben a nemzetiségi nevelés-oktatásban összesen 107 ezer gyermek, tanuló vett részt. A nemzetiségi oktatás formái közül a legnépszerűbb a nyelvtanító, a diákok 45%-a ilyen formában vett részt nemzetiségi oktatásban. Az anyanyelvű nemzetiségi oktatás népszerűsége csökkent, 2017 és 2021 között az e képzési formában részt vevők köre egy százalékponttal csökkent, 2022-ben ez 4% volt. A kétnyelvű nemzetiségi oktatás vonzereje az elmúlt öt évben ugyanakkor nőtt, a legutóbbi tanévben a diákok negyede választotta ezt a képzési formát. A magyar nyelvű roma/cigány nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevők aránya csökkenő tendenciát mutatott, a 2021/2022. tanévben 2 százalékponttal kevesebb volt a résztvevő diákok aránya, mint öt évvel korábban. Kiegészítő nemzetiségi oktatást a bolgár, a görög és a lengyel országos nemzetiségi önkormányzat folytatott a beszámolási időszakban, a résztvevő diákok száma az elmúlt öt évben 500 fő körül alakult.

22. ábra:

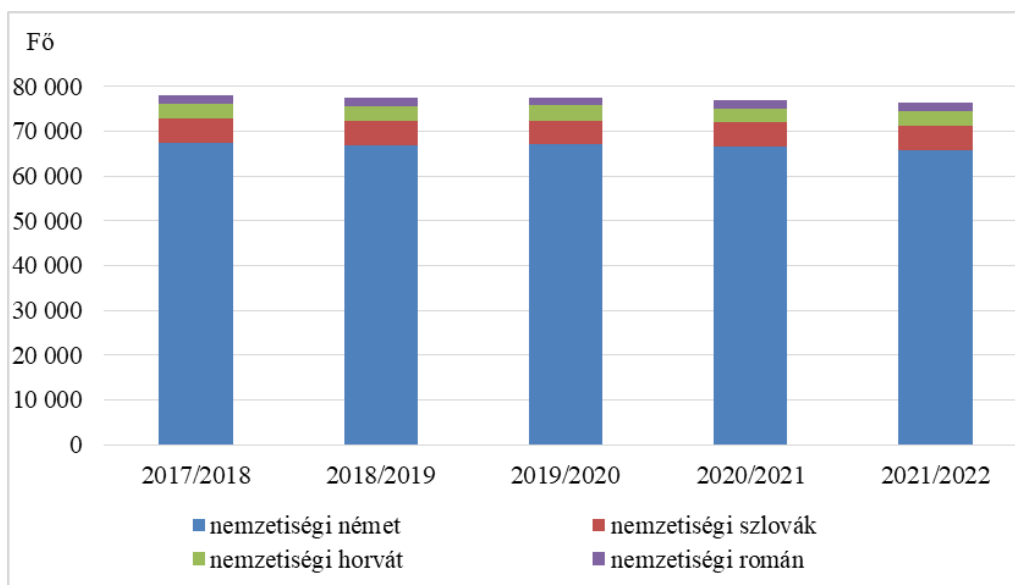
A nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevő gyermekek, tanulók száma az óvodákban, iskolákban a nemzetiségi oktatás formái szerint

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Köznevelés-statisztikai adatgyűjtés

A nemzetiségi nyelvek között változatlanul a német nemzetiségi nyelv volt a legnépszerűbb. A 2021/2022. tanévben a nemzetiségi nyelvoktatásban részt vevő diákok 83%-a a német nemzetiségi nyelvoktatás valamelyik formájában vett részt. A szlovák nemzetiségi nyelvet a diákok 7%-a, horvát nemzetiségi nyelvet 4%-a, román nemzetiségi nyelvet pedig 2%-a tanulta. Az összes nemzetiségi nyelvoktatásban részt vevők 97%-a ezt a négy nyelvet tanulta. A cigánybeás, illetve cigány-romani nyelvet tanulók aránya az elmúlt öt évben csökkenő tendenciájú volt, a 2021/2022. tanévben a nemzetiségi nyelvoktatásban tanuló diákok 1%-át jelentette.

23. ábra:
A legnépszerűbb négy nemzetiségi nyelv – a gyermekek, tanulók száma

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Köznevelés-statisztikai adatgyűjtés

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ szervezésében megvalósult nemzetiségi nevelést, oktatást támogató pedagógiai, szakmai szolgáltatások

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ 2015. április 1-jétől országos illetékességgel nyújt pedagógiai, szakmai szolgáltatásokat nemzetiségi nevelést, oktatást ellátó intézmények, illetve a nemzetiségi nevelés-oktatásban résztvevő pedagógusok számára. A Központ célja, hogy a nemzetiségi intézmények típusától függetlenül – anyanyelvű, kétnyelvű, nyelvoktató, kiegészítő nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézmények – biztosítsa a különböző szolgáltatások ellátását. A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ kiemelten fontosnak tartja a nemzetiségi intézmények és a nemzetiségi nevelés-oktatás folyamatában résztvevő intézmények, pedagógusok részéről felmerülő igények minél szélesebb körű, magas szakmai színvonalon történő kielégítését.

A szakmai igények kielégítésének alapja a személyes elfogadáson alapuló, egyenrangú kapcsolatban megvalósuló, önértékelésre épülő, erősségekben támogató, a hiányosságok feltárásában segítő szaktanácsadói rendszer.

A szaktanácsadás célja a pedagógusok, munkaközösségek folyamatos szakmai fejlődésének, tartalmi és módszertani megújulásának, az intézményvezető pedagógiai munkájának támogatása, a köznevelési intézmények tanulószervezetté fejlesztése. A szaktanácsadó feladata a pedagógusok szakmai tudatosságához, fejlődéséhez való hozzájárulás, az életpályán való előrehaladásának tudatossá és kiszámíthatóvá tétele és támogatása hosszú-, közép- és rövidtávú szakmai célkitűzések megfogalmazásával.

Pedagógiai-szakmai szolgáltatási igényeiket az intézmények évente az Oktatási Hivatal központi igényfelmérő felületén, a tanév során felmerülő szakmai kéréseiket a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ felé jelezhetik.

A 12 nemzetiség – azaz a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán közösség – nevelése, oktatása területén jelzett intézményi igények elsősorban az adott nemzetiségi szakterülettel rendelkező mesterpedagógus szaktanácsadók bevonásával kerültek kielégítésre. A szaktanácsadói hiátusokkal küzdő nemzetiségi területeken (szlovén, bolgár, görög, lengyel) bevonásra kerültek nem szaktanácsadó, a nemzetiségi nevelés, oktatás területén dolgozó nemzetiségi szakemberek a feladatellátásba.

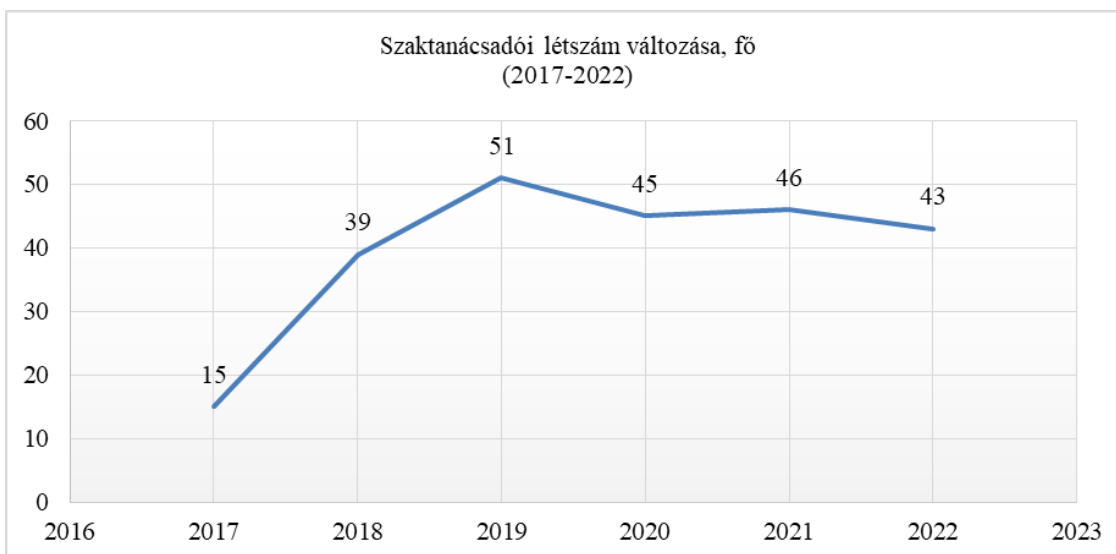
Összességében elmondható, hogy a nemzetiségi szaktanácsadói létszám növekedése a beérkezett intézményi igények minél szélesebb körű kielégítését tette lehetővé, a szaktanácsadói kapacitások növekedésével bővítésre kerülhetett a pedagógiai szakmai szolgáltatások sora. A nemzetiségi intézmények évről-évre megbízhatóan jelzik pedagógiai, szakmai szolgáltatási igényeiket a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ felé, a szakmai kérések az évek során egyre szerteágzóbbá, sokrétűbbé váltak.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ feladatai között prioritást élvez a szaktanácsadás, a szaktanácsadói rendszerben rejlő lehetőségek népszerűsítése a nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézmények körében annak érdekében, hogy az eddigiekben igénnyel még nem élő intézmények vezetőit, pedagógusait is egyre nagyobb számban vonják be a nemzetiségi oktatás minőségének javítását célzó szakmai programokba és párbeszédbe.

A cél, hogy szolgáltatásaik révén még több intézményhez, egyre több nemzetiségi pedagógushoz jussanak el azon szakmai innovációk, nemzetiségi területen bevált jó gyakorlatok, melyek hozzájárulhatnak egy-egy intézmény szakmai megújulásához, következésképpen a nemzetiségi nevelés-oktatás színvonalának emeléséhez.

Az alábbiakban a nemzetiségi tantárgygondozás, szaktanácsadás, pedagógus továbbképzés, szakmai anyag összeállítás, tehetséggondozás, tanulmányi versenyek, valamint a bázisintézmények nyújtotta szakmai programok területén elvégzett feladatok kerülnek bemutatásra.

24. ábra:
Nemzetiségi szaktanácsadói bázis alakulása a beszámolási időszakban

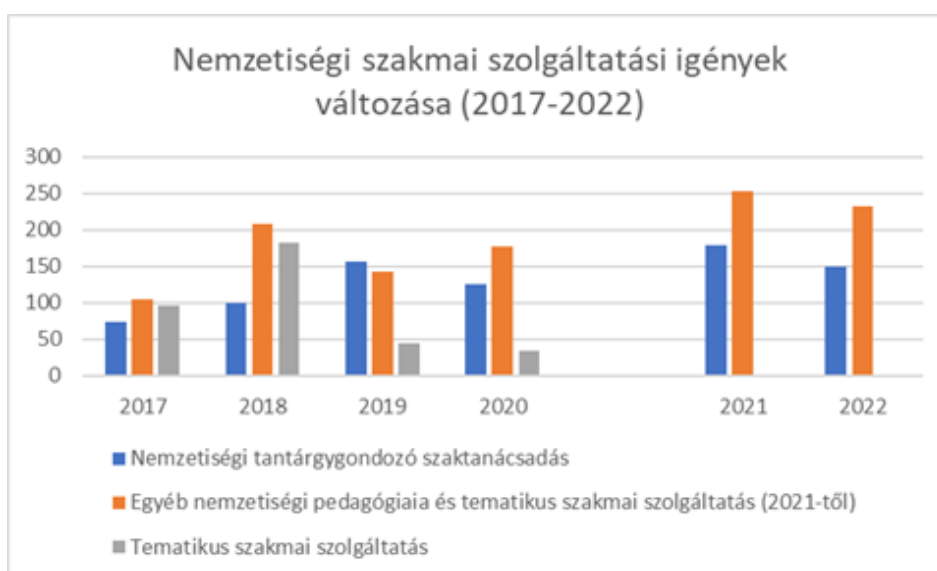
Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A nemzetiségi mesterpedagógus szaktanácsadók létszámának 2018-ban és 2019-ben történt számottevő növekedése a beérkezett intézményi igények minél szélesebb körű kielégítését, a kapacitások növekedésével újabb, más jellegű, a nemzetiségi pedagógusok munkáját támogató feladatok tervezhetőségét és végrehajtását tette lehetővé.

A pedagógusok egyéni szakmai támogatásának megerősítése mellett helyet kapott, többek között, szakmai anyagok, akkreditált és – az igényfelmérő jelzéseit figyelembe véve – újabb szakmai képzések kidolgozása.

Kiemelt és folyamatos feladatként van jelen a nemzetiségi szaktanácsadók létszámának szinten tartása a zavartalan feladatellátás biztosítása érdekében. A szakmai szolgáltatási területről kieső (pl. nyugdíjba vonuló) szaktanácsadó kollégákat igyekeznek mielőbb pótolni, képzésükről gondoskodni.

25. ábra:
Nemzetiségi pedagógiai, szakmai szolgáltatási intézményi igények száma a beszámolási időszakban²⁰, illetve azok megoszlása

Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A diagram jól tükrözi a szakmai szolgáltatási igények átalakulását, struktúraváltását, „új” típusú igények megjelenését, valamint a pedagógiai szakmai szolgáltatási igények számának növekedését.

²⁰ *Pedagógiai-szakmai szolgáltatások:* Pedagógiai értékelés, Pedagógiai tájékoztatás, Tanügyigazgatás, Pedagógusképzés, továbbképzés, Tanulmányi versenyek, Tanulótájékoztató-tanácsadó szolgálat, Lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók támogatásához kapcsolódó korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer működtetése, Önértékelés, minősítés, tanfelügyelet támogatása

Tematikus szakmai szolgáltatások/Egyéb pedagógiai szakmai szolgáltatások: Intézményfejlesztési szaktanácsadás, Kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló részére nyújtott nevelést és tanítási-tanulási folyamatot segítő szaktanácsadás, konfliktuskezelési gyakorlat elterjedését szolgáló szaktanácsadás, A hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók nevelésének, nevelés-oktatásának megszervezését és ellátását segítő szaktanácsadás, Pedagógiai mérési-értékelési szaktanácsadás

Tantárgygondozás, szaktanácsadás

Az intézményi szakmai támogatási igényekre reagálva, azokat változatos formákban, az első években elsősorban csoportos szaktanácsadás (nyelvi, módszertani, pedagógiai tervezés, dokumentum vezetés, pedagógiai tájékoztatás témákban) keretében, műhelymunkák, fórumok, valamint nagy számú bemutató óra szervezésével elégitették ki, azzal a céllal, hogy minél több pedagógusnak legyen lehetősége ezeken részt venni. Emellett a nemzetiségi pedagógusok egyéni szakmai támogatása is megvalósult. Bepillantást nyerhettek a nyelvelsajátítás különböző szakaszaiban alkalmazható módszerekbe, a népismeret tanításában alkalmazható hatékony eljárásokba, eszközökbe. Megismerhették a helyi adottságok didaktikai, önazonosság fejlesztést segítő beépítési lehetőségét a nemzetiségi oktatásba, a népismeret tanításába, valamint a projektmunkában rejlő lehetőségeket, a kooperatív tanulási technikákat.

2018-tól a szaktanácsadói létszám növekedése lehetővé tette, hogy új támogatást nyújtó elemként jelenjenek meg a szaktanácsadók által készített pedagógiai, módszertani szakmai anyagok, melyek honlapjukon váltak elérhetővé nemzetiségi pedagógusok számára. A beszámolási időszakban 113, a pedagógusok körében népszerű, módszertani segédanyag, digitális oktatást segítő összeállítás, tantárgyakhoz kapcsolódó feladatlap, jó gyakorlat bemutatása készült el, témakörtől függően az adott nemzetiség nyelvén vagy magyar nyelven.

2019-ben a nemzetiségi óvodapedagógusi, tanítói, nyelv és irodalom, népismeret, kollégiumi és a nemzetiségi nyelven tanított tantárgyak tantárgygondozásán túl a pedagógusok támogatást kaptak pedagógiai mérés-értékelés területén, bepillantást nyerhettek a DIFER használatának alkalmazási lehetőségeiről az óvodában, segítséget kaptak a tanfelügyelet-önértékelés folyamatában; továbbá megismerhették a projekt módszerekben, rendszerszintű oktatásban megbúvó lehetőségeket, új módszereket sajátíthattak el a nemzetiségi nyelv és irodalom és nemzetiségi népismeret oktatásának területén, valamint támogatást kaptak az IKT eszközök használatához, alkalmazásához.

A 2020-ban a pandémia okán túlnyomórészt online térben megvalósult pedagógiai, szakmai szolgáltatások elsősorban a pedagógusok digitális kompetenciáinak fejlesztésére irányultak: A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ az informatikai, technikai eszközök, különböző felületek megismerésére, használatára, az online nevelés, oktatás hatékony támogatása érdekében digitális tartalmú, kidolgozott nemzetiségi óraterveket kínált fel a kollégák számára. Mindezek mellett a nemzetiségi szaktanácsadók folyamatos szakmai támogatást nyújtottak a digitális, tantermen kívüli munkarendben megvalósuló nevelés, oktatás eredményessége érdekében. A nemzetiségi szaktanácsadók által tesztelt és munkájuk során bevált jó gyakorlatok ajánlás/linkgyűjtemény formájában rendszeresen továbbításra kerültek az intézmények felé.

A nemzetiségi tantárgyakhoz kapcsolódó tantárgygondozáson túl a szaktanácsadók segítséget nyújtottak az adott nemzetiség intézményei pedagógiai mérés-értékelési rendszerének kialakításában, felülvizsgálatában, támogatást nyújtottak az óvodás gyermekek fejlődésének nyomon követését szolgáló dokumentáció, valamint az intézményi alapidokumentumok (Pedagógiai Program, Szervezeti és Működési Szabályzat, Házirend) felülvizsgálatához, hozzájárultak a hátrányos helyzetű gyermekek nevelésének hatékony támogatásához, segítséget nyújtottak az intézményi, vezetői, pedagógusi önértékelés és tanfelügyelet előkészítésében, a minősítés előtt álló pedagógusok támogatásában, az IKT eszközök és módszerek használatában, új módszerek és jó gyakorlatok megosztásában a nemzetiségi nyelv és irodalom és nemzetiségi népismeret tantárgyakra vonatkozóan.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ tehát nemcsak a tantárgygondozásra vonatkozó igényekre, hanem további pedagógiai szakmai szolgáltatásokra (pedagógiai tájékoztatók munkaközösségek, tantestületek részére, műhelymunkák) vonatkozó intézményi kéréseknek is eleget tett. Ezen szolgáltatások, a pedagógusok egyéni támogatásán túl, az intézmény szakmai támogatásával járulhattak hozzá a nevelő-oktató munka minőségének javításához.

A 2021. évben megnövekedtek az igények az online szaktanácsadásra (tantárgygondozó, támogató szaktanácsadás, műhelyfoglalkozások), az előző évhez képest, többen éltek a segítségnyújtás e formájával. A központi igényfelmérőben jelölt szakmai kérések tekintetében a mérés-értékelés és digitális szaktanácsadás területén túl online tájékoztató formában került megvalósításra a konfliktuskezelési (óvoda, általános iskola és középiskola), különleges bánásmódot igénylő gyermekek/tanulók támogatását célzó szaktanácsadás.

A szaktanácsadói feladatellátás minőségének emelése, a szaktanácsadók szakmai fejlődésének biztosítása és az országosan egységes alapokon nyugvó, magas színvonalú szaktanácsadói feladatellátás megszervezése érdekében a nemzetiségi szakterületen is tevékenykednek vezető szaktanácsadók. A vezető szaktanácsadók szakmai irányításával működő munkacsoportokon túl, különböző tematikus – *Irányelvtől a tanóráig, Nemzetiségi mérés-értékelés,* – munkacsoportok megalakulására is sor került. Míg az *Irányelvtől a tanóráig* munkacsoport a tartalmi szabályozó dokumentumok alapján kivitelezett tudatos pedagógia tervezésre fókuszáló pedagógus továbbképzési anyagot dolgozott ki, addig a mérés-értékelés munkacsoport KER szintekhez igazodó nemzetiségi nyelvi tesztekkel állított össze. A munkacsoportok tevékenysége eredményeképpen tehát újabb és újabb szakmai programok kerültek kidolgozásra, következésképpen a fenti témákhoz kapcsolódó programok széles körét tudják az érdeklődő pedagógusok, intézmények számára felkínálni a jövőben is.

A nemzetiségi szaktanácsadóval nem rendelkező nemzetiségi nevelés-oktatást végző intézmények a Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ nem nemzetiség-specifikus, magyar nyelvű tematikus tájékoztatóira rendszeresen meghívást kaptak, azokon igény szerint részt vettek.

A tantárgygondozás, a szaktanácsadás keretében felmerülő feladatok ellátása túlnyomórészt az adott nemzetiség nyelvén történik.

Pedagógus továbbképzések

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ kiemelt feladatának tekinti, hogy nemzetiségi pedagógusok számára szervezett továbbképzéseivel szakmai támogatást nyújtson a nemzetiségek nyelvmegőrzéséhez, történelmük, kultúrájuk, hagyományaik alaposabb megismeréséhez és azok tudatos átadásához az oktató, nevelő munka során. A továbbképzések lehetőség szerint a nemzetiség nyelvén kerültek megrendezésre. Mindezek mellett a nem nyelvspecifikus, magyar nyelven zajló továbbképzésekre is meghívást kaptak a nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézmények, kiemelten a kiegészítő nevelés, oktatást folytató nemzetiségek pedagógusai, a lehetőséggel számos esetben éltek a pedagógusok. A képzések kínálata meglehetősen színes tematikájú volt a beszámolási időszakban, nemzetiségi tantárgyakhoz kapcsolódó módszertani, továbbá intézményfejlesztési, tanulásmódszertani, digitális, nemzetiségi taneszközöket bemutató képzéseket egyaránt foglalt magába.

Az utóbbi időszakban a továbbképzések sorában a múzeumpedagógia, drámapedagógia mellett helyet kapott a felzárkóztatás és tehetséggondozás, a fenntarthatóságra nevelés és mentálhigiénia is.

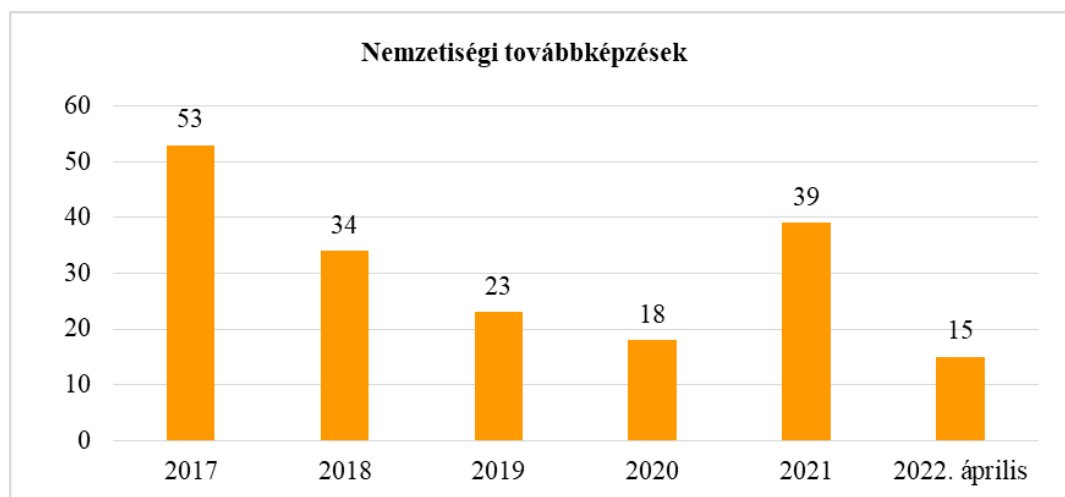
A 2020. évben bekövetkezett pandémia új helyzetet teremtett az oktatás, illetve az oktatáshoz kapcsolódó pedagógiai, szakmai szolgáltatások területén is. Az addig teljeskörűen jelenléti formában meghirdetett továbbképzéseket, igazodva a pedagógusok megváltozott igényeihez, át kellett helyezni az online térbe. A világjárvány okán kialakult helyzet miatt 2020-ban szembetűnő csökkenés volt tapasztalható a nemzetiségi képzések terén. A szolgáltatásaikat igénybe vevő nemzetiségi intézmények és pedagógusok köre, valószínűsíthetően az új kihívásoknak köszönhetően, 2021-ben nagy arányban bővült, a továbbképzéseken résztvevő pedagógusok száma ötszörösére nőtt.

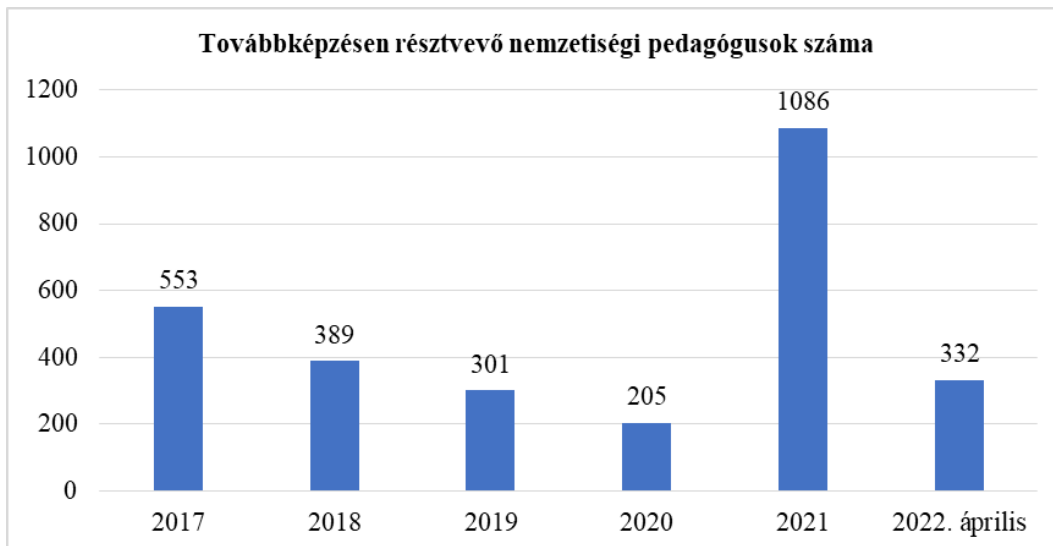
Az online oktatás jelentős változást eredményezett a továbbképzések tartalmában is. 2020 tavaszáig az ún. hagyományos, tantárgyához kötődő, módszertani, a nemzetiségi nyelvet, népismeret oktatását támogató továbbképzésekre volt elsősorban igény, ezt követően azonban túlnyomórészt az IKT alkalmazását támogató továbbképzésekre tartottak igényt a pedagógusok.

A nemzetiségi anyanyelv megőrzésében, újabb módszertani ismeretek elsajátításában, illetve a nemzetiségi oktatás színvonalának emelésében kiemelt szerepe van a magyar-horvát, magyar-szlovén államközi egyezményeken alapuló anyaországi pedagógus továbbképzéseknek. A 2020. évben a továbbképzések a járványhelyzet miatt elmaradtak, a 2021. évben viszont megszervezésre kerültek.

26. ábra:

Továbbképzések, résztvevők számának alakulása a beszámolási időszakban

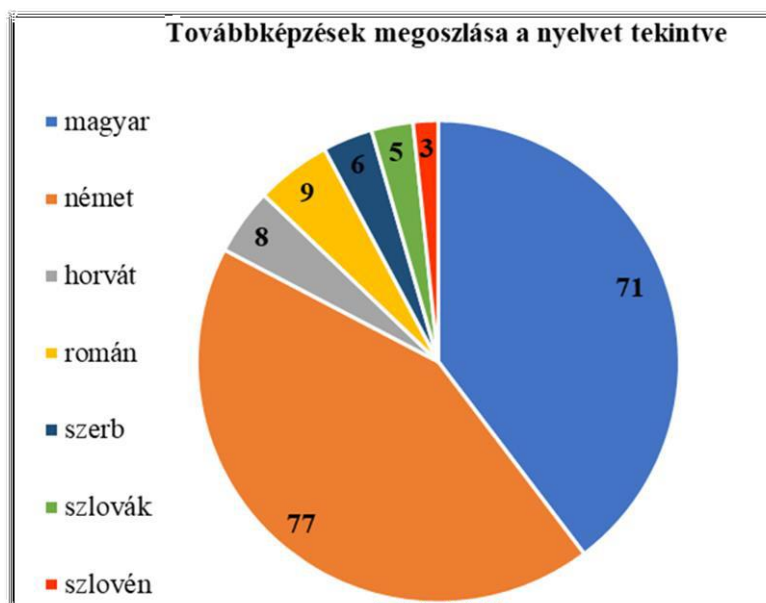
Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A kényszerhelyzet tehát pozitívumokat is hozott, melyek közül feltétlenül kiemelendő a pedagógusok digitális kompetenciájának nagyfokú fejlődése. A kényszerűség hozta online szakmai támogatás további előnye, hogy az ország bármely pontjáról be tudtak kapcsolódni az érdeklődő pedagógusok a különböző programokba, a földrajzi távolság nem jelentett akadályt.

Nemzetiségi nyelvhasználat

A Központ folyamatos törekvése, hogy a meghirdetett továbbképzések minél magasabb arányban a nemzetiségek nyelvén valósuljanak meg. A vizsgált időszakot tekintve a képzések 60,2%-a a nemzetiségek nyelvén folyt.

27. ábra:
Továbbképzések nemzetiségi nyelv szerint a beszámolási időszakban

Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A beszámolási időszakban 434 település nemzetiségi nevelési-oktatási intézményéből vettek részt a pedagógusok nemzetiségi tárgyú továbbképzéseken.

Hálózatos tanulás, tudásmegosztás az Oktatási Hivatal nemzetiségi nevelést, oktatást folytató bázisintézményei révén

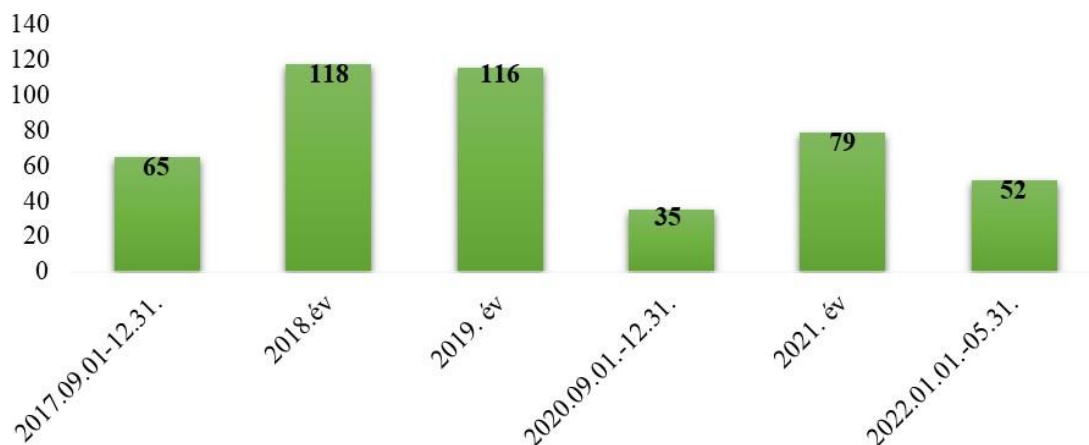
A hálózatos tanulás és tudásmegosztás céljával, a nemzetiségi nevelés-oktatás szakmai színvonalának növelése érdekében az Oktatási Hivatal 2017-ben, majd 2020-ban hirdette meg a hároméves ciklusra szóló bázisintézményi pályázatát. Az **Oktatási Hivatal bázisintézménye** címet olyan intézmények nyerhették el, amelyek készek és képesek megosztani a már működő pedagógiai, módszertani jó gyakorlataikat, továbbá lehetőséget biztosítanak bemutatóórák, versenyek, műhelymunkák, továbbképzések lebonyolítására, bázisintézményi tevékenységükkel hozzájárulnak a pedagógiai szakmai közélet felpezsdítéséhez, valamint támogató hozzáállásukkal, munkájukkal, helyszín biztosításával segítik a pedagógiai oktatási központok által koordinált pedagógiai, szakmai szolgáltatásokhoz való méltányos hozzáférést. A hálózatos tudásmegosztás lehetőségének megteremtése érdekében nemzetiségi területen is hatékonyan működik a bázisintézményi hálózat.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ illetékességébe tartozó bázisintézmények nemzetiségenként, különböző intézménytípusokból, esetenként a területi elhelyezkedést is szem előtt tartva kerültek kiválasztásra úgy az első ciklusban, 2017-2020 között, mint a második ciklusban, 2020-2023 között. Az első ciklusban a beszámolóban érintett nemzetiségek tekintetében 22 intézmény, a másodikban 23 nemzetiségi nevelést, oktatást folytató intézmény²¹ vagy intézményegység nyerte el a kitüntető címet és támogatja kiemelkedő nevelő- oktató tevékenységének bemutatásával az érdeklődő nemzetiségi pedagógusok munkáját.

A nemzetiségi bázisintézmények jó gyakorlataik bemutatása céljából az első ciklusban, 2017-2020 között összesen 465 programot valósítottak meg műhelymunka, bemutatóóra, továbbképzés, konferencia, szakmai nap, kiállítás, saját szervezésű verseny és egyéb rendezvény keretében. Mivel a bázisintézmények kiemelt feladata a pedagógiai központok által felkínált pedagógiai, szakmai szolgáltatás méltányos hozzáféréseinek biztosítása, így nagy jelentőséggel bírtak azon szakmai programok, melyek a pedagógiai, szakmai szolgáltatási területek közül a szaktanácsadáshoz, illetve a lemorzsolódáshoz kapcsolódtak.

²¹ Manolisz Glezosz 12 Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola; Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium; Nakovich Mihály Általános Iskola és Óvoda; Tótszerdahelyi Zrínyi Katarina Horvát Általános Iskola; Bátaszéki Kanizsai Dorottya Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola; Budaörsi 1. Számú Általános Iskola; Budapest XXIII. Kerületi Grassalkovich Antal Általános Iskola; Gyulai Implom József Általános Iskola; Koch Valéria Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda, Kollégium és Pedagógiai Intézet; Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja Gimnáziuma; Németvárosi Óvoda; Rátkai Német Nemzetiségi Általános Iskola; Szekszárdi Dienes Valéria Általános Iskola; Szombathelyi Reguly Antal Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskola; Városlödi Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola; Wunderland Kindergarten a Szekszárdi Német Nemzetiségi Önkormányzat Óvodája; Magdu Lucian Román Általános Iskola és Óvoda; Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium; Apátistvánfalvi Kéttannyelvű Általános Iskola és Óvoda; Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda

28. ábra:
Bázisintézményi programok száma (2017-2022)

Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A fenti diagramból jól látható, hogy a 2020. évben a COVID-19 okán digitális munkarendre való áttérés miatt a márciusi lezárásokig csupán néhány program valósult meg, a tanév végéig a programok elmaradtak. A 2020/2021. tanév kezdetétől azonban az intézmények a járványhelyzethez alkalmazkodva az online térben kezdték megszervezni szakmai programjaikat. A 2021/2022. tanévben hibrid módon, online és jelenléti formában valósultak meg a programok, majd egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a jelenléti programok.

A 2017-2020 közötti időszakban a nemzetiségi bázisintézmények összesen 85 jó gyakorlatot tettek közzé az érdeklődő pedagógusok részére, a 2020-2023. időszakra kiválasztott bázisintézményeknek 82, a nemzetiségi intézmények felé közvetíteni kívánt jó gyakorlata van, melyek igen változatos képet mutatnak. Számos jó gyakorlat fűződik a nyelvoktatáshoz, a nemzetiségi nyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztéséhez, a nemzetiségi hagyományörzés módszertanához, a nemzetiségi identitástudat megerősítéséhez, a szaktárgyi, tantervi tudás fejlesztéséhez, továbbá a tehetséggondozáshoz, a tanulás támogatásához, a szociális képességek fejlesztéséhez, személyiségfejlesztéshez, az átmenetek pedagógiájához és a kritikus gondolkodás fejlesztéséhez.

A nemzetiségi bázisintézmények jó gyakorlatainak előkészítése és bemutatása 95%-ban az adott nemzetiség nyelvén történt. A nemzetiségeken átívelő tudásmegosztás okán a programok 5%-a zajlott magyar nyelven.

A hálózat intézményeivel szemben elvárás, hogy nevelő-oktató munkájuk során és egyéb tevékenységeikben kézzelfoghatóan jelenjenek meg a kor elvárásaihoz illeszkedő szakmai innovációk, melyek segítik a nemzetiségi intézményekben folyó munka színvonalának emelését, továbbá, hogy az általuk folytatott tevékenységek jó gyakorlatként követésre érdemesek legyenek.

Tehetséggondozás, nemzetiségi tanulmányi versenyek

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ minden Magyarországon intézményi háttérrel rendelkező nemzetiségi tanulónak részvételi lehetőséget biztosít különböző tematikájú tehetséggondozó versenyeken.

A több évtizedre visszatekintő **Országos Általános Iskolai Nemzetiségi Tanulmányi Versenyek** keretein belül az anyanyelvű, a kétnyelvű, a nyelvoktató, illetve a kiegészítő nemzetiségi nevelési-oktatási formában részt vevő bolgár, görög, horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén nemzetiségű 7-8. évfolyamos tanulók indulhattak, 2021-től lengyel nemzetiségű tanulók is bekapcsolódtak a versenybe. A verseny célja a tehetséggondozás, az identitás megőrzése és fejlesztése céljából.

Az **országos nemzetiségi online nyelvi versennyel** a nemzetiségi nevelés-oktatásban részt vevő általános iskolák 4. osztályos tanulóinak biztosítottak életkori sajátosságaiknak megfelelő, játékos, motiváló, meseelemekben bővelkedő online versenyzési lehetőséget. Ezen versenyeket a 2021. évben a nemzeti, komplex tehetségazonosítási rendszer működtetésének és továbbfejlesztésének támogatását szolgáló új, online platformon, a TehetségKapu portálon bonyolították le.

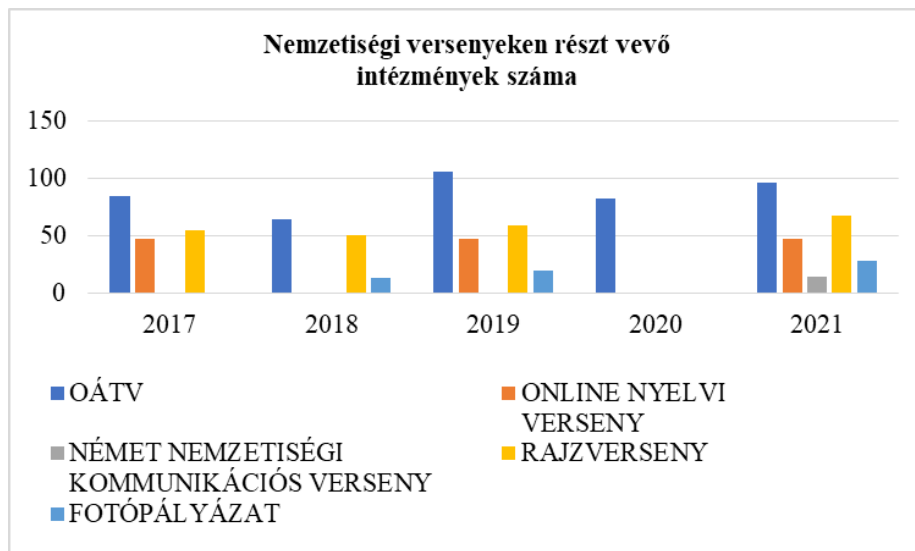
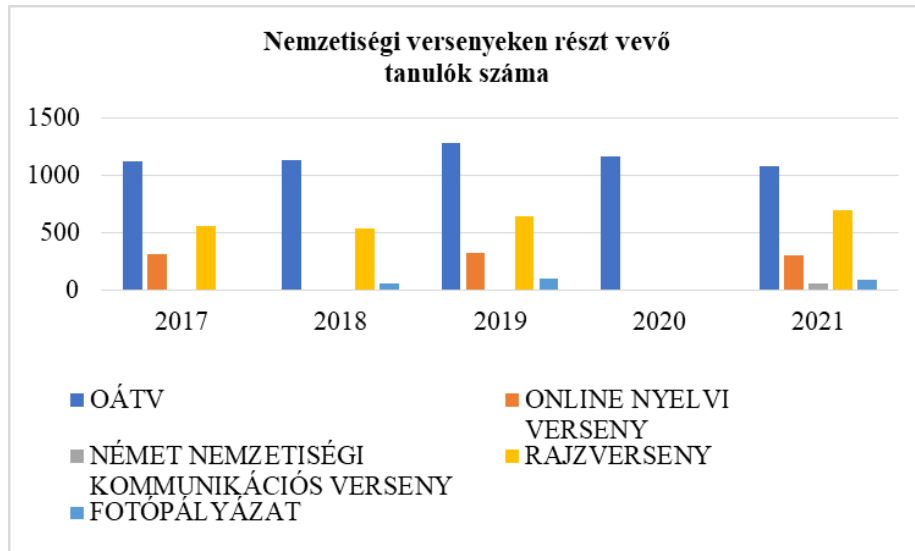
A 2021/2022. tanévben első ízben megszervezett **Országos német kommunikációs verseny** a 7., 8. évfolyamosok kommunikációs készségére fókuszálva kutatta e terület legjobbjait.

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ **művészeti versenyeire**, az Országos nemzetiségi rajzversenyre és a Nemzetiségi Népismeret Verseny – Országos Nemzetiségi Fotópályázatra is minden évben több száz pályamű érkezik bolgár, görög, horvát, lengyel, német, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén nemzetiségi tanulóktól. Mindkét verseny célja a hazai nemzetiségek szellemi kultúrájának, népszokásainak, helyi hagyományainak a képzőművészet, illetve a fotóművészet eszközeivel történő bemutatása, a nemzetiségi óvodások és iskolások kreativitásának fejlesztése.

A beszámolási időszakban a beszámolóban érintett nemzetiségek tekintetében a nemzetiségi versenyeken részt vevő tanulók száma meghaladta a 9500 főt. A versenyeken elért eredményeik elismeréseként, az Oktatási Hivatal díjai mellett, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára 2015 óta három ízben, legutóbb 2019-ben jutalomtáborban való részvételt ajánlott fel a díjazott tanulóknak. A több mint száz díjazott az egymás elfogadására nevelés jegyében nemzetiségi tematikájú programok során ismerkedett más nemzetiségű tanulók kultúrájával, erősítve egymásban az összetartozás érzését.

29. ábra:

Nemzetiségi versenyeken részt vevő gyermekek, tanulók, valamint intézmények megoszlása a beszámolási időszakban

Forrás: Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ

A Nemzetiségi Pedagógiai Oktatási Központ célja a jövőben is a nemzetiségi tehetséggondozás erősítése, a versenyeken részt vevő tanulói létszám emelése, versenyek során a nemzetiségi nyelvhasználat jelentőségének hangsúlyozása, közvetve a tanulói identitástudat megőrzésének, erősítésének támogatása. További célja, a nemzetiségi nyelvhasználat változatos és igényes alkalmazása érdekében, az általuk meghirdetett nemzetiségi versenyek minél szélesebb skálán történő bővítése újabb tematikus, illetve nemzetiségi tantárgyakhoz kapcsolódó projektversenyek, nemzetiségi témakörben meghirdetett csapatversenyek meghirdetésével.

Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet tevékenysége

(3) A Magyar Tudományos Akadémia 1998 júniusában „Kisebbségi kérdés Kelet-Közép-Európában” címmel kutatási programot indított, amelynek az akkor alakult Akadémiai Kisebbségkutató Műhely volt a szervezeti kerete. A Műhely 2001-2011 között Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetként önálló akadémiai kutatóhelyként, 2012-2019 között az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2019 óta pedig az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Társadalomtudományi Kutatóközpont keretei között működik. Az interdiszciplináris intézetben szociológusok, történészek, antropológusok, jogászok és politológusok dolgoznak együtt (a beszámolási időszak végén 29 kutató). Az intézet a magyarországi kisebbségkutatás meghatározó inter- és multidiszciplináris tudományos műhelye, amely alap- és alkalmazott kutatásokat végez a különböző nemzetiségi közösségeket érintő társadalmi, gazdasági, történelmi, politikai, jogi, kulturális és demográfiai kérdésekről, köztük a magyarországi nemzetiségek, köztük a romák vonatkozásában.

A főbb eredményekről az utóbbi években több rangos publikáció is megjelent neves nemzetközi kiadóknál, valamint vezető, impakt faktoros világfolyóiratokban. A munkatársak kiterjedt hazai és nemzetközi konferencia-részvétele, ismeretterjesztő előadásai ugyancsak elősegítették a kutatási eredmények szélesebb körben való megismertetését. A kutatók rendre sikerrel szerepelnek a hazai és nemzetközi pályázatokon, köztük az NKFIH által kiírt kutatási pályázatokon. EU-s szinten, a 2018 végén, konzorciális partnerként elnyert nemzetközi COST kutatás a személyi elvű kisebbségi autonómiák európai hálózatait, köztük a magyarországi nemzetiségi önkormányzati rendszert vizsgálja.

Az intézet nagy hangsúlyt helyez a digitalizálásra és az eredmények megjelenítésére (könyvkiadás, internetes tartalomfejlesztés, illetve a munkatársak jó része felsőoktatási intézményekben is oktat). Az intézet a magyarországi kisebbségkutatást digitális tartalommal, szövegtárakkal, adatbázisokkal, valamint hírekkel legátfogóbban ellátó honlapot és Facebook profilt működtet. Az intézet *REGIO* című, évente négy számmal jelentkező, online és nyílt hozzáférésű folyóirata szintén az intézeti kutatási eredmények megjelenítését hivatott szolgálni. A 2020. évi 3. szám a hazai nemzetiségi temetők örökségvédelmének szentelt egy külön blokkot.

A kutatómunkát kívánja elősegíteni az intézeti honlap Digitális Olvasószobája növekvő számú digitalizált kiadvánnyal, továbbá kronológiai, bibliográfiai, népszámlálási és választási adatbázisokkal. Az utóbbiak sorában kiemelendő az Országgyűlési Könyvtárral 2015-ben kötött megállapodás eredményeként keletkezett, online elérhető és kereshető, népszámlálási, kisebbségi jogi és nemzetiségi önkormányzati adatbázisok (<http://mtatkki.ogyk.hu/>). Ugyancsak itt található Eiler Ferencnek a magyarországi német szervezetek 1924 és 1945 közötti, helyi és regionális szintű aktivitását bemutató térképes adatbázis (<http://nemetaktivitas1924-1945.tk.mta.hu/>), illetve az Örmények a Kárpát-medencében című bibliográfiai összeállítás.

Az intézet szakmai támogatásával, az Arcanum Kft. keretén belül 2020-ban megkezdődött a román nyelvű sajtó, valamint a magyarországi nemzetiségi sajtó digitalizálása is. Az intézet rendszeresen rendez a szakmai profiljába illeszkedő nyilvános eseményeket, konferenciákat, előadásokat, kisebb műhelyvitákat és kerekasztal-beszélgetéseket, illetve programokat a Kutatók Éjszakáján.

Kiemelendő, hogy Tóth Ágnes, az intézet kutatóprofesszora 2020-ban elnyerte a németországi Suevia Pannonica Vereinigung der Ungarndeutscher Akademiker e.V. Heidelberg tudományos díját a magyarországi németiség történetéhez kapcsolódó kutatási és publikációs tevékenységéért, valamint a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata által alapított, a Magyarországi Németiségért Arany Díszű kitüntetésben is részesült.

Az iskola nem sziget. Oktatási és társadalmi reziliencia multietnikus környezetben

A Papp Z. Attila által vezetett, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) által 2016-2021 között támogatott kutatás azt vizsgálta, hogy mitől lehet sikeres egy iskola. Az iskolák élete, működése szorosan összefonódik a tágabb intézményi és társadalmi környezettel. A kutatás multietnikus, roma-nem roma vegyes lakosságú településeken található általános iskolák és a helyi közösségek kapcsolatát, kölcsönhatását, egymásrautaltságát vizsgálta, és olyan sikeres általános iskolákat keresett fel, amelyek kiugró eredményeket értek el az alacsony szocio-ökonómiai háttérű tanulók oktatásában. Az iskolai eredményeket ugyan nagymértékben a családi háttér határozza meg, de kérdés ugyanakkor, hogyan képesek a diákok az iskola külső és belső környezeti adottságaira építve sikeresek lenni. Kvantitatív módszerek segítségével azonosította a vizsgálandó iskolákat és településeket, majd kvalitatív módszertani eszközökkel (közösségtanulmány, iskolai esettanulmányok, egyéni és csoportinterjúk, közösségi hálózatok elemzése) vizsgálta a helyi iskola és a helyi közösség kölcsönös viszonyait.

A lezárult terepmunka alapján látszódnak fontosabb eredmények: 1. A statisztikai reziliencia nem érhető könnyen tetten a mindennapi iskolai gyakorlatban; 2. Valószínű újra kell értelmezni a reziliencia fogalmát is, és azt nem a sikeresség kritériumaként kell leírni, hanem a szinten tartás eszközeként; 3. A módszertani sokszínűségnek nincs feltétlenül kapcsolata az iskolai rezilienciával, a hagyományos, frontális módszerek is elvezetnek a reziliens „szinten tartáshoz”; 4. Ugyan az alaphipotézis az volt, az iskola nem sziget, a fenntartói átalakulások következtében az iskola éppen ellenkezőleg gyakran inkább szigetként működik, hiszen nincs közvetlen, élő kapcsolata a helyi önkormányzattal, a községgel; 5. Erős területi szegregációs folyamatok érvényesülnek, a white flight jelenséget az egyházi fenntartású iskolák térnyerése felerősítette. A kutatási eredmények publikálása folyamatban van. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/az-iskola-nem-sziget>

Társadalmi mobilitás és etnicitás: Az iskolai sikeresség útjai, kimenetei és rejtett költségei

A Durst Judit által vezetett és az NKFIH által 2017-2021 között támogatott kutatás célja annak feltárása volt félig strukturált narratív mélyinterjúk és etnográfiai módszer segítségével, hogy milyen tényezők járultak hozzá a szüleikhez képest már felsőfokú végzettséget szerzett „első generációs értelmiségiek” felfelé mobilitásához, milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a sikeres életutakban nem, életkor, etnicitás és a mobilitási pálya jellege szerint. A kutatás azt is vizsgálta, hogy a társadalmi mobilitásért milyen árat kell fizetni, és az milyen nyereségekkel jár. Mindezeket 174 interjúalannyal készült életinterjú segítségével tárta fel, hogy lehetőség nyíljon – a megélt személyes tapasztalatokon keresztül megalkotott egyéni narratívák elemzése segítségével – a különböző mobilitási utak összehasonlítására. Emellett kitért azokra az intézményi szereplőkre is (non-profit szervezetekre, iskolákra, kormányzati programokra), amelyek e csoportok oktatáson keresztüli mobilitását igyekeznek elősegíteni, illetve a mobilitás nehézségeit próbálják enyhíteni. Az intézményi oldal vizsgálatához pedig esettanulmányokat készített többféle adatgyűjtési módszer alkalmazásával. A kutatás főbb eredményeiből született egy, a Springer kiadónál megjelent könyvfejezet, illetve megjelent a Szociológiai Szemle angol nyelvű tematikus száma hat tanulmánnyal, amelyek mellett további

rangos nemzetközi publikációk állnak még elbírálás alatt. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/tarsadalmi-mobilitas>

Roma közösségek kutatása modern módszertani alapokon a 21. században

A Kállai Ernő által vezetett és a Társadalomtudományi Kutatóközpont 2015-2019 között zajló Inkubátor kutatási programjának célja egy olyan, a meglévő társadalomkutatási előzményekre építő, ugyanakkor korszerű, kvalitatív és kvantitatív eszközöket felvonultató új módszertan kialakítása és tesztelése volt, amely lehetővé teszi empirikus adatfelvételen alapuló, reprezentatív romakutatások kivitelezését. A tényleges terepmunka Nógrád megyében zajlott le, amelynek eredményeiről a résztvevők konferencián és több tanulmányban számoltak be. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/romakutatasi-muhely>

Az egyházak növekvő szerepvállalása a közoktatásban és az oktatáspolitikában

A Neumann Eszter által vezetett és az NKFIH által 2020-2023 között támogatott posztdoktori kutatás azt vizsgálja, hogy az önkormányzati és állami iskolák átvételével az oktatásügyben komoly tényezővé váló, a tanügyigazgatásban mára összetett feladatokat ellátó egyházak oktatáspolitikai szerepvállalásával hogyan értelmeződik át az állam és a jóléti szolgáltatásokat igénybe vevő állampolgárok viszonya. Emellett kistérségi esettanulmányok segítségével vizsgálja, hogy hogyan alakult át a közoktatási rendszer és a minőségi oktatáshoz való hozzáférés három hátrányos helyzetű kistérségben. A kutatás elején félig strukturált interjúk készültek az államigazgatás, valamint az egyházak tanügyigazgatásának döntéshozóival, programfelelőseivel, pedagógiai és oktatásügyi szakértőivel. Jelenleg a kutatás a terepmunka fázisban van, de a részeredményeket rendszeresen bemutatja a vezető kutató hazai és nemzetközi konferenciákon. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/az-egyhaziak-novekvo-szerepvallalasa>

Roma közösségek integrációs jellemzői

A Papp Z. Attila által vezetett, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Zászlóshajó-projektjeként 2020-ban indult kutatás célja, hogy a vizsgált településeken szociográfiai mélységű és típusú tanulmányok segítségével bemutassa egy-egy jellegzetes roma közösség integrációs útját az elmúlt évszázadban. A vizsgálat az iskolai deszegregációs törekvések következményeire, a korábban munkaerőpiaci tartalékseregként jellemzett népesség integrációjának módjaira és annak társadalmi hatásaira vonatkozik, elsősorban az interetnikus viszonyok vonatkozásában. Ilyenformán rávilágít a társadalmi folyamatok folytonosságára és diszkontinuitására, és az integráció társadalmi mintázataira. Ez lehetőséget ad arra is, hogy a kialakított módszertan segítségével a későbbiekben más típusú roma közösségekre, nemzetközi konzorcium létrehozásával más, akár külföldi településekre is kiterjessze a kutatást, amelyben a terepmunka 2022-ben folytatódott.

A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében - Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok, tervek, projektek 1978 és 1998 között

Bogdán Péter doktori kutatása azzal foglalkozott, hogy a vizsgált időszakban milyen oktatásai, nevelési modellek, stratégiák jelentek meg a roma gyermekek oktatásával, nevelésével kapcsolatosan a hazai pedagógiai szaklapok hasábjain (például Köznevelés, a Pedagógiai Szemle, az Új Pedagógiai Szemle, az Óvodai Nevelés, a Gyógynevelés és a Magyar

Pedagógia). A disszertáció sikeres védésére 2020-ban került sor, és a kézirat 2021-ben a Magyar Pedagógiai Társaság kiadásában kötetként is megjelent. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/a-romak-oktatasaval-kapcsolatos-kerdesek>

Generációs változások a roma diplomások életútjában - a társadalmi reziliencia hatása

Máté Dezső doktori kutatásának a célja a reziliencia hatásmechanizmusainak feltárása volt az 1980-as évek után született magyarországi roma diplomások és egyetemisták körében. A kutatás e generáció társadalmi rezilienciájának változásaira fókuszált, és azt vizsgálta, hogy a legkülönbözőbb társadalmi konfliktusok ellenére, miként képesek e generáció tagjai maguknak újabb elérendő célokat kitűzni. A kutatásban öt kiválasztott hazai Roma Szakkollégium 50 tagjának életútja került elemzés alá. A sikeres doktori fokozatszerzésre 2021-ben került sor.

Németek Magyarországon 1950-1990

A Tóth Ágnes által vezetett és az NKFIH által támogatott kutatás (2015-2022) célja a magyarországi németiség 1950-1990 közötti történetének monografikus feldolgozása. A beszámolási időszakban sor került az azonos címet viselő akadémiai doktori disszertáció sikeres védésére, illetve folytatódott a levéltári forrásfeltárás a berlini Politisches Archivban, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, valamint lezajlott a Neue Zeitung magyarországi német lap tartalmának feltárása és elemzése az 1970-1990 közötti időszakra és az NDK-magyar kapcsolatokra vonatkozóan. 2020 végére ezzel befejeződött a magyarországi németek történetét a szocialista korszakban vizsgáló alap kutatás első fázisa, az 1950-1970 közötti időszak feldolgozása. A magyar monográfia 2020-as kiadását követően a német kiadás lett kiegészítve, illetve átdolgozva a Bundesministerium für Kultur und Medien és a Társadalomtudományi Kutatóközpont támogatásával. Emellett folytatódott az anyaggyűjtés: a Magyar Nemzeti Levéltárban feltárásra került a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége és az Oktatási és Kulturális Minisztérium iratanyaga. Feldolgozásra került a Landsmannschaftok és a Magyarországi Németek Demokratikus Szövetsége 1960-1970 közötti kapcsolatfelvételi kísérletei.

A projekt közösség helyzetét alapvetően három szempont alapján vizsgálta: a politikai hatalom céljai és azok megvalósításának módja, a közösség reflexiói, valamint az így meghatározható folyamat hatásai szerint. Egyfelől azt elemezte, hogy a kitelepítések lezárulása után a politikai hatalom hogyan viszonyult a Magyarország területén maradt mintegy 220 ezer német nemzetiségű személyhez. Ehhez kapcsolódóan vizsgálta a nemzetiségpolitika elméleti és fogalmi kereteit, illetve a tényleges céljait és tartalmi elemeit. Emellett nagy figyelmet szentelt a konkrét lépések, események, az ebben szerepet játszó aktorok motivációinak, a döntések megvalósításának, a nemzetiségek mozgásterének. Másfelől vizsgálta a német nemzetiségnek a politikai hatalom intézkedéseivel való viszonyulását, és különösen az állam és polgára közötti viszonyra, a közösség belső törésvonalaira fordított figyelmet. A projekt legfontosabb eredményei egy monográfiában (Tóth Ágnes: *Németek Magyarországon 1950-1970*. Budapest: Argumentum Kiadó, 2020), és egy szerkesztett tanulmánykötetben (Eiler Ferenc; Tóth Ágnes (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve. Nemzetiségpolitika és helyi közösségek*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó, 2020. 312 p.) jelentek meg. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/nemetek-magyarorszagon-1950-1990>

A magyarországi német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitása 1924 és 1945 között

Az Eiler Ferenc által vezetett és az NKFIH által támogatott (2015-2021), forrásfeltáráson nyugvó történeti alap kutatás fő célja egy olyan országos vizsgálat megvalósítása volt, amely a két világháború közötti német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitását térképezi fel, és ez alapján többek között elkészíti a két szervezet – a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület (1924-1940) és a Volksbund (1939-1945) – eddig hiányzó országos „aktivitás- és konfliktus-térképét”. A rendelkezésre álló levéltári források, és német nyelvű periodikák segítségével rekonstruálta a szervezetek vezetésének (funkcionáriusainak) helyi csoportok felé irányuló aktivitását, valamint összegyűjtötte azokat az információkat is, amelyek fellelhetők a helyi csoportok tevékenységével kapcsolatban. A kutatás egyik eredményeként elkészült és az intézet honlapjára felkerült a mintegy hatezer tételből álló, online térképes adatbázis (<http://nemetaktivitas1924-1945.tk.mta.hu/>), amely választ adhat azokra a kérdésekre, hogy a funkcionáriusok mely régiókat és településeket látogatták meg leggyakrabban. Továbbá arra is, hogy mik voltak a vidéki látogatások legfontosabb céljai (előadások tartása, szüreti bál, továbbképzések stb.), amellett, hogy minden ilyen út értelemszerűen a szervezetépítés fontos eszköze volt. Az adatok tanulmányozásával képet kaphatunk arról is, hogy milyen aktivitási formák voltak jellemzők leginkább a helyi csoportokra, és volt-e ebben változás a két szervezet tevékenységének ideje alatt. A projekt keretében elkészült egy szerkesztett tanulmánykötet, valamint elkezdődött a levéltári dokumentumok feldolgozása, és a kutatás eredményeit összegző monográfia írása is. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbssegkutato.tk.hu/a-magyarorszag-i-nemet-szervezetek>

„die helfte hier und die helfte zu hause” A magyarországi németek története 1944-1953

A Tóth Ágnes által vezetett, a németországi Bundesministerium für Kultur und Medien által támogatott (2015-2020), nemzetközi együttműködésben zajló kutatás célja a második világháború utáni Magyarországot érintő migrációs folyamatok – az országon belüli telepítések/települések, a németek kitelepítése, a szlovák-magyar lakosságcsere, a bukovinai székelyek „hazahozatala”, a szomszédos országokból érkező magyar menekültek elhelyezése – körülményeinek, politikai, gazdasági, társadalmi összefüggéseinek feltárása, illetve az elűzöttek németországi integrációjának, és e folyamat európai kontextusának vizsgálata. A kutatás eredményeként megjelent a magyarországi németek helyzetét a korszak bel- és külpolitikai folyamatainak összefüggéseiben bemutató, mintegy 400 dokumentumot tartalmazó kétnyelvű kötet (*Dokumentumok a magyarországi németek történetéhez 1944-1953/ Quellen zur Geschichte der Deutschen in Ungarn 1944-1953*. A dokumentumokat válogatta és a bevezető tanulmányt írta: Tóth Ágnes. Budapest, Argumentum, 2018. 1424. pp.). A részletes bevezető tanulmánynak, a dokumentumok összefoglalói magyar és német nyelvű közzétételének, valamint a függeléknek köszönhetően a forrásgyűjtemény jól hasznosítható az oktatásban, ugyanakkor lehetőséget nyújt arra is, hogy segítségével, a témával foglalkozó kutatók konkrét aspektusokat vizsgálhassanak, és további kutatásokat indíthassanak. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbssegkutato.tk.hu/die-helfte-hier>

Jugoszláviai svábok Magyarországon 1944-1950

A Tóth Ágnes által vezetett kutatás (2015-2022) a második világháború utolsó szakaszában, illetve azt követően a jugoszláviai megtorló akciók elől, és az internálótáborokból Magyarországra menekült németek itteni helyzetét tárja fel. Ezen belül a magyar társadalom és államhatalmi viselkedés mintázataira, a menekülők egyéni stratégiáira helyezi a hangsúlyt. A

projekt keretében feldolgozásra kerül két asszony (anya és lánya) naplója. A beszámolási időszakban a naplók leírása és jegyzetelése tovább folytatódott, s ennek első eredményeként megjelent egy német nyelvű tanulmány is. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbségkutato.tk.hu/8222en-katharina-ackermann82308221-jugoszlaviai-svabok>

A bevándorlás kérdésének helye a magyarországi német szervezetek emlékezetpolitikai törekvéseiben (1920-1945)

Az Eiler Ferenc által vezetett kutatás (2019-2023) célja, hogy a két világháború közötti német szervezetek vizsgálatán keresztül bemutassa, miként igyekezett a magyarországi német aktivisták, etnikai vállalkozók előbb szűkebb, majd táguló köre az első világháború előtti és alatti tapasztalatokra építve a németek 17–19. századi betelepülését mint a múlt fix elemét beépíteni a német lakosság általuk újrakonstruálni szándékozott kulturális emlékezetébe, így felhasználni azt a helyi és regionális szintet meghaladó közösségépítésben, a magyarországi német összetartozás-tudat megteremtésében. A kutatás a magyarországi németek két világháború közötti hetilapjainak vizsgálatával kezdődött azokra a cikkekre vonatkozóan, amelyek közvetett módon, vagy közvetlenül a német bevándorlás kérdésével foglalkoztak. Azt is vizsgálta, hogy mennyiben különböztek a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület és a Volksbund emlékezetpolitikai törekvései, és ebben milyen szerepet játszott az adott problematika. Ezt követően azokat a német nyelvű, 1930-as évekbeli kiadványokat tárta fel, amelyek főleg a baranyai, tolnai régió településtörténetével foglalkoznak. Ezek a néprajzi kiadványok ugyan főleg az (akkori) jelenre fókuszáltak, de fontos megállapításokat tartalmaz(hat)nak a betelepülés időszakáról is. A szerzők leírásaiból az is rekonstruálható a kutatás eredményeként, hogy helyi szinten miként ítélték meg a német közösségek integráltságát. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbségkutato.tk.hu/a-bevandorlas-kerdesenek-helye>

MIME - Mobility and Inclusion in a Multilingual Europe

A Vizi Balázs részvételével 2014-2018 között zajló, EU FP7-es kutatás célja az volt, hogy a kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi jogi szabályozását áttekintve azonosítsa az uniós többnyelvűségi politika problémáit és ezekre megoldási javaslatokat dolgozzon ki. A kutatás eredményeként megjelent a Vademecum c. összefoglaló kiadvány, a Task. 1.3. szócikkeivel együtt. Ezek mellett további tanulmányok láttak napvilágot, illetve a kutatás eredményei (a kisebbségi nyelvi jogok nemzetközi rezsimjéről, valamint a vajdasági többnyelvűség jogi-társadalmi helyzetéről) több nemzetközi konferencián is be lettek mutatva. A projekt honlapja: <https://www.mime-project.org/project/>

ENTAN – European Non-Territorial Autonomy Network

Az Európai Unió COST Action Programjának támogatásával 2019 és 2023 között működik az európai személyi elvű, nem-területi autonómiákat kutató hálózat, amelynek egyik (Jog és politika) munkacsoportját az intézet egyik munkatársa, Vizi Balázs vezeti és szintén tagja Dobos Balázs. A kutatás a nem-területi autonómia politikai és jogi kérdéseit elemzi, és célja, hogy a COST kutatási hálózaton keresztül az európai gyakorlatok széleskörű elemzésével mutassa be a nem-területi autonómiák kihívásait, többek között a roma közösségeket érintően, és javaslatokat fogalmazzon meg ezek hatékonyságával kapcsolatban. A munkatársak közreműködtek a személyi elvű autonómiákról szóló bibliográfia, valamint szakpolitikai javaslatok összeállításában, és szintén részt vesznek a személyi elvű autonómiákról szóló felsőoktatási tankönyv elkészítésében. 2021 őszén az Intézet és a Nemzeti Közszerkeleti

Egyetem adott otthont a kutatói hálózat éves nemzetközi konferenciájának, amelynek tanulmányait szerkesztett kötetben is megjelentették (Vizi Balázs; Dobos Balázs; Natalija, Shikova (eds.): *Non-Territorial Autonomy as an Instrument for Effective Participation of Minorities*, Budapest, Szkopje: Centre for Social Sciences, University American College Skopje (2021), 330 p. ISBN: [9786084607533](https://doi.org/10.1007/978-608-46075-33)). A projekt honlapja: <https://entan.org/>

Kétoldalú szerződéses kapcsolatok és kisebbségvédelem Közép- és Délkelet-Európában

A Vizi Balázs által vezetett és az NKFIH által támogatott kutatás (2016-2020) célja az volt, hogy megvizsgálja, hogyan érvényesülnek a közép- és délkelet-európai térségben megkötött bilaterális szerződések kisebbségvédelmi normái. Kiemelt figyelmet kaptak a Magyarország és szomszédjai között megszületett alapszerződések és más kisebbségvédelmi megállapodások keletkezésének körülményei, alkalmazásának tapasztalatai és problémái. A kisebbségek védelme szempontjából releváns kétoldalú szerződések vizsgálata rávilágított arra, hogy a szerződések megkötése nagyon fontos eleme volt a térség államainak euro-atlanti integrációjában, de azok gyakorlatba ültetése sokszor problémás, és valójában kevés hatással tudtak lenni az érintett kisebbségek jogainak biztosítására. Ezt jelzi az, hogy a szerződésekben létrehozott kormányközi vegyesbizottságok üléseinek, döntéseinek nyomom követése igen hiányos.

A kutatás egyik eredménye, hogy a Magyarország és szomszédai által létrehozott KVB-k jegyzőkönyveit sikerült összegyűjteni, a különböző nyelvű változatokat egymással összevetve és kommentárral ellátva online adatbázisban közzétenni az intézeti honlapon (<https://kisebbssegkutato.tk.hu/kormanykozi-kisebbségi-vegyesbizottsagok-jegyzokonyvei>). A kutatás azt is vizsgálta, hogy a kétoldalú szerződésekben a nemzetközi soft-law dokumentumokra való utalások vajon alkalmasak-e arra, hogy a kisebbségvédelemben egy regionális szokásjog kialakítását segítsék elő. További eredményként, a ljubljani Etnikai Tanulmányok Intézetével együttműködésben megjelent a magyar-szlovén kisebbségi szerződést elemző tanulmánykötet magyar és szlovén nyelven egyaránt (magyarul: Miran, Komac; Vizi Balázs (szerk.): *Bilaterális kisebbségvédelem: A magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttere és gyakorlata*. Budapest: L'Harmattan Kiadó (2019) 352 p.). A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbssegkutato.tk.hu/ketoldalú-szerzodeses-kapcsolatok-es-kisebbségvedelem>

A személyi elvű autonómiák belső dinamikája Közép- és Délkelet-Európában: öt ország összehasonlító elemzése

A Dobos Balázs által vezetett és az NKFIH által támogatott posztdoktori kutatás (2015-2019) célja az volt, hogy összehasonlító módon, elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt, feltárja és elemezze a nem területi, a személyi elvű kisebbségi autonómiák szerves részét képező választások főbb jellemzőit a rendszerváltás után, a kelet-közép- és délkelet-európai térség öt országában, köztük Magyarországon.

A magyarországi nemzetiségi önkormányzati választások rendre a közéleti érdeklődés középpontjába kerültek azáltal, hogy vélhetően vagy akár bevallottan nem az illető nemzetiséghez tartozók lettek képviselők, az elhíresült etnobiznisz révén. A kisebbségi választások a többi országban is számos kérdést vetnek fel, miközben – összevetve azokat a parlamenti vagy a helyhatósági választásokkal – összességében rendkívül keveset tudunk azok szerepéről, funkciójáról és hatásairól, kiváltképp a létező külföldi példákról, amelyek szintén jelentős tanulságokkal szolgálnak. Ki választhatja a kisebbségi képviselőket, ki indíthat jelöltet,

ki képviselheti a közösségeket, ki léphet fel a közösségek nevében? Szükséges-e a jelölteknek választási versenyben és kampányban megmérettetni magukat, mennyiben van a kisebbségi szavazóknak választási lehetőségük a szavazófülkében, kire ikszelnek inkább a szavazólapon, vagy mennyire látják egyáltalán értelmét részt venni a választásokon? Mind olyan kérdések, amelyekre az öt ország kisebbségi választásait összehasonlítva a kutatás válaszokat keresett, és amelyek komoly hatással vannak az érintett közösségek belső viszonyaira és fennmaradására is.

Az elemzés a választási adatok feldolgozásával és az öt országban, szakértőkkel és kisebbségi vezetőkkel készített interjúk segítségével feltárta, hogy az egyes dimenziókban az egyes kisebbségek helyzete eltérő képet mutat, eltérő stratégiákat követhetnek. Észtországban például szívesen veszik a kisebbségek hagyományai és kultúrája iránt érdeklődő, de nem az adott közösséghez tartozók részvételét a kisebbségi ügyekben, ami Magyarországon vagy Szerbiában elkerülhetetlenül botrányt okozna. A csoporttagság meghatározása és ezzel összefüggésben a nyilvántartásba vétel mellett az elemzés hangsúlyt helyezett az alkalmazott választási formula (többségi, arányos, vegyes), a szavazólap szerkezete, a választási részvétel, a verseny és a választási ingadozás vizsgálatára is. Rámutatott, hogy a népszámlálási adatokkal összehasonlítva az érintett kisebbségek körében számottevő azok részesedése, akik távol maradnak a választási folyamattól, nem regisztrálják magukat, nem szavaznak, és nem indulnak jelöltként sem, ami összefügg azzal is, hogy mennyiben sikerül a gyakorlatban alkalmazni a személyi elvet, milyen mértékben lehetséges lefedni az autonómia testületei által az ország területén gyakorta szétszórtan elhelyezkedő csoporttagokat.

A választások egyik legfontosabb funkciója, a részvételre való ösztönzés tekintetében kimutatható volt, hogy azok az esetek, amelyeknél a kisebbségi választásokat együtt rendezik a helyhatósági választásokkal, rendre nagyobb arányú részvételt eredményeznek (Magyarország, Szlovénia), míg az alacsonyabb részvételhez a testületek gyenge kompetenciái, illetve a kisebbségi választások általános non-kompetitív jellege is hozzájárulhatott. Utóbbi kapcsán a választók számára tényleges, az alternatívák közötti kiválasztási és nem csupán megválasztási lehetőség csak a megosztott kisebbségek esetében adott, ahogy azt a magyarországi romák, örmények és románok példája is illusztrálta. Más esetekben a verseny, de még inkább a kellő számú hadra fogható jelölt hiánya a képviselők és szervezetek nagyfokú társadalmi beágyazódását, munkájuk több cikluson át való folytatásához vezetett. A választási rendszerek egyes esetekben tehát tartósabb, míg máshol megosztottabb vezetést eredményeztek, és egyúttal fokozták a közösségen belüli versenyt.

A felvonultatott példák nem mindegyike engedett arra következtetni, hogy a választási rendszerek teret tudnak biztosítani a különböző, kisebbségen belüli szegmenseknek, amelyek közül egyesek akár teljességgel ki is szorulhattak az országos szintű képviseletből, míg más, főként arányos szisztémákban a különböző szervezetek, frakciók együttműködésére is lehetőség nyílt. Fennállásuk óta ráadásul több országban alapvető kérdésekben módosultak időközben a kisebbségi választások szabályai, amelyeket a kisebbségek is igyekeztek befolyásolni, illetve bevezetésüket követően megindultak a körükben az adaptációs folyamatok. Az érvénytelen szavazatok csekély aránya, vagy például Magyarországon a kisebbségi választói névjegyzékek, a kizárólagos szervezeti jelöltség és a népszámlálási küszöb hatályba lépését követően megindult átrendeződések, például a megtartható választások számának növekedése 2019-re, a megváltozott szabályokat kiismerő, mind tudatosabb választókat jeleznek.

Az elemzés a választási funkciók és hatások azonosításával és gyakorlati működésük vizsgálatával kívánt legalább részlegesen hozzájárulni a választások szerepének jobb megértéséhez, amelyeknek nem csupán a kisebbségeknek a közéleti részvételére van hatása, hanem végső soron befolyásolják az érintett kisebbségi közösségek jövőbeli kilátásait is. Hiszen önmagában az elemzés mélyén végig húzódó kérdés, hogy kik, mikor és hogyan kerülnek pozícióba a vizsgált autonómiákban, többnyire politikailag érzékeny, és sok esetben politikusi attitűdöket, képességeket vár el a kisebbségek választott vezetőitől, miközben maguk az önkormányzatok intézményes keretei egyben politikai szocializációs színterekként szolgálnak számukra. Mind a választások, mind az önkormányzatok gyakorlati működése hozzájárulhatott tehát a kisebbségi elitek professzionálisabbá válásához politikusi értelemben, de nem feltétlenül eredményezte az önkormányzatokra bízott, kulturális-oktatási ügyekben jártas szakértői, menedzseri elit térnyerését, amely körülmény szintén a kutatás folytatásának szükségességét támasztja alá.

A kutatás eredményei egy magyar nyelvű monográfiában lettek közreadva 2020 folyamán (Dobos Balázs: *A személyi elvű kisebbségi autonómiák Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram Kiadó (2020), 248 p.). A projekt másik fő eredménye egy online és kereshető kisebbségi választási adatbázis (<https://kisebbssegkutato.tk.hu/kisebbségi-valasztasok-kozep-es-delkelet-europaban>), amely az öt ország elérhető adatait tartalmazza folyamatosan bővülő és kereshető formában az intézet honlapján. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbssegkutato.tk.hu/a-szemelyi-elvu-autonomiak-belso-dinamikaja>

A kisebbségi nyelvi jogok a többnyelvű európai integrációban

A Vizi Balázs által vezetett, 2017-ben lezárt MTA Bolyai János ösztöndíjas kutatás kimutatta, hogy a kisebbségek nyelvi jogainak védelmét szolgáló nemzetközi normák érvényesítése a belső jogalkotásban legalább annyi kihívást jelent, mint amennyi problémára megoldást kínál. A nyelvi jogi szabályozások előtt álló kihívásokat Koszovó és Olaszország példáján sikerült bemutatni. A témához kapcsolódóan két hosszabb angol nyelvű tanulmány született.

A kisebbségi önkormányzatiság eredményessége Közép- és Délkelet-Európában.

A Dobos Balázs által vezetett és az MTA Bolyai János ösztöndíja, valamint az Új Nemzeti Kiválósági Program Bolyai+ ösztöndíja által támogatott kutatás (2019-2022) fő célja, hogy összehasonlító keretek között feltárja és kiértékelje a személyi elvű vagy kisebbségi kulturális autonómiák hatékonyságát, eredményességét azon közép- és délkelet-európai országok esetében, ahol a regisztrált kisebbségi választóknak lehetőségük van választások útján, közvetlen vagy közvetett módon létrehozniuk autonóm testületeiket különböző szinteken (Magyarország mellett Horvátországban, Szerbiában és Szlovéniában).

A projekt elsőként az autonómiák ún. belső kapacitására összpontosított, amely alatt egyfelől azok területi lefedettségét, másfelől pedig politikai mobilizációs, választási részvételre ösztönző képességét érti. Az előbbi vonatkozásában a kutatás a kisebbségi önkormányzati/tanácsi választások települési szintű regisztrációs és részvételi adatait vetette össze a népszámlálások nemzetiségekkel kapcsolatos eredményeivel. A modell egyik fő elvi és gyakorlati kérdése ugyanis a területhez való viszonya, hogy mennyiben képes lefedni a sokszor szétszórta elhelyezkedő csoporttagokat, mennyire követi a személyi elvet, különösen azokban az esetekben, amikor kisebbségi testület megválasztására helyi vagy regionális szinten is sor kerül.

A második aspektus vonatkozásában a kisebbségi választási adatokat a projekt összehasonlította az egyéb etnikai jellegű szavazással: Magyarországon a parlamenti választásokon az országos önkormányzatok listáira (szószólókra) és az induló roma pártokra, Horvátországban és Szlovéniában a kisebbségi parlamenti képviselőkre, míg Szerbiában az etnikai pártokra leadott települési szintű voksokkal, ideértve a legutóbbi horvátországi és szerbiai parlamenti választásokat is. Az adatgyűjtés és –elemzés mellett a beszámolási időszakban a vonatkozó szakirodalom és a jogszabályi háttér feltárása zajlott, valamint megkezdődött az eredményesség kiértékeléséhez szükséges módszertan és indikátorok kidolgozása is, amelyben jelentős szerepet játszott a Szerb Intézetnek a budapesti szerb önkormányzatok körében végzett felmérésében való közreműködés is 2021 folyamán. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/a-kisebbsegi-onkormanyzatisag-eredmenyesege>

A nemzetiségi civil-nonprofit szervezetek működési sajátosságai

Morauszki Andrásnak az ELTE TÁTK Szociológia Doktori Iskolája keretében folytatott és 2020-ban lezárult doktori kutatása helyi interjúk és kérdőíves adatgyűjtés alapján, három helyszínen (Kassa, Pécs, Temesvár), illetve különböző, a kisebbségi szervezetek támogatását végző pályázati rendszerek vizsgálata alapján elemezte a kisebbségi, elsősorban nonprofit formában működő szervezetek tevékenységét a három országban. A fő kérdése az volt, hogy milyen tevékenységeket végeznek a kisebbségi szervezetek, milyen formában és milyen körülmények között működnek, milyen erőforrásokat mobilizálnak tevékenységük érdekében, hogyan integrálódnak az adott kisebbség intézményrendszerébe és hogyan kapcsolódnak más kisebbségekhez és a többségi intézményekhez. 2020-ban került sor a disszertáció védésére. A kutatás további eredményei nemzetközi konferencián kerültek bemutatásra, illetve angol és magyar nyelvű publikációkban lettek közreadva. A kutatásról bővebben lásd: <https://kisebbsegkutato.tk.hu/kisebbsegi-civil-nonprofit-szervezetek-mukodesi-sajatossagai>

13. cikk

- 1. Oktatási rendszerük keretében a Felek elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek a jogát arra, hogy saját magán oktatási és képzési intézményeiket létrehozassák és működtethessék.**
- 2. E jog gyakorlása nem ró semmiféle pénzügyi kötelezettséget a Felekre.**

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

A nemzetiségi törvény, illetve a köznevelési törvény lehetővé teszi, hogy a nemzetiségi önkormányzatok átvehessék más fenntartó által létesített nemzetiségi köznevelési intézmények fenntartását, továbbá köznevelési intézményeket alapíthassanak és működtethessenek. A beszámolási időszakban nőtt a nemzetiségi önkormányzatok fenntartásában működő óvodák és iskolák száma: míg a 2017/2018-as tanévben a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények száma 82 volt, a 2021/2022-es tanévben ez a szám elérte már a 100-at.

A jogi és tartalmi szabályozás megteremtette annak a lehetőségét is, hogy az alacsony lélekszámú nemzetiségek is létesíthessenek és működtethessenek köznevelési intézményeket a köznevelési rendszer részeként. A bolgár, görög és lengyel országos önkormányzatok ezzel összhangban kiegészítő nemzetiségi iskolát alapítottak és működtetnek, és a 2021/2022. nevelési évtől arra is lehetőség nyílt, hogy a kiegészítő nemzetiségi iskolát működtető nemzetiségi önkormányzatok ezen iskolák beiskolázását segítő kiegészítő nemzetiségi óvodai nevelést is szervezhetnek. A görögök ezt már a 2021/2022. nevelési évben megszervezték, és várhatóan a beszámolási időszakot követő tanévtől a bolgárok és lengyelek is megteszik.

A szabályozás garanciát nyújt a folyamatosan bővülő intézmények fenntartásához szükséges források biztosításához. A köznevelési intézményt fenntartó nemzetiségi önkormányzatok az általánosnál kedvezőbb feltételek mellett vehetik igénybe a költségvetési törvény szerinti átlagbér-támogatást (12 tanuló helyett 8 tanulónként), és az egyházakkal egyezően megilleti őket a 200 ezer Ft/fő/év működési támogatás is. A feladatellátást segíti az a rendelkezés is, hogy a feladatok ellátását szolgáló ingó és ingatlan vagyont a köznevelési intézményt működtető nemzetiségi önkormányzatok tulajdonába kell adni azzal a feltétellel, hogy azt kizárólag köznevelési célra használhatják.

A kiegészítő nemzetiségi óvodai nevelés és iskolai nevelés-oktatás finanszírozása is biztosított. A költségvetési törvény alapján 21 gyermekenként, tanulónként vehetik igénybe az átlagbér-támogatást, és őket is megilleti a 200 ezer Ft/fő/év működési támogatás is.

Amennyiben az alacsony tanulólétszám miatt a fenti források nem elegendőek, a miniszterrel kötött köznevelési szerződés keretében további kiegészítő támogatást kaphatnak. A beszámolási időszakban négy (a szerb, a szlovén, a szlovák és a román) országos nemzetiségi önkormányzattal és egy települési nemzetiségi önkormányzattal (Mátraszentimre) kötött a köznevelésért felelős szakterület öt évre szóló köznevelési szerződést. A korábbi szerződések 2021. december 31-én lejártak, 2022-ben újabb öt évre szóló szerződést kötöttek. A mátraszentimrei iskola kiegészítő támogatása nem változott, azonban az országos nemzetiségi önkormányzatokkal kötött szerződés szerinti összeg 2022-re cca 30%-kal növekedett.

A beszámolási időszakban az alábbi köznevelési intézmények kerültek nemzetiségi fenntartásba:

17. táblázat:

Helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok által alapított/átvett, az oktatáshoz kapcsolódó új intézmények a beszámolási időszakban

Alany neve	Település	Intézmény típusa	Bejegyzés éve	Irányító elnevezése
METODIKA HORVÁT PEDAGÓGIAI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT	Budapest	pedagógiai	2018	ORSZÁGOS HORVÁT ÖNKORMÁNYZAT
MATE MERŠIĆ MILORADIĆ HORVÁT ÓVODA ÉS ÁLTALÁNOS ISKOLA	Szombathely	köznevelési	2019	ORSZÁGOS HORVÁT ÖNKORMÁNYZAT
MAGYARORSZÁGI NÉMET PEDAGÓGIAI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT	Pécs	pedagógiai	2020	MAGYARORSZÁGI NÉMETEK ORSZÁGOS ÖNKORMÁNYZATA

MOSONMAGYARÓVÁRI MÓRA FERENC ÁLTALÁNOS ISKOLA	Moson- magyaróvár	köznevelési	2017	MOSONMAGYARÓVÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
PILISVÖRÖSVÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Pilisvörösvár	köznevelési	2017	PILISVÖRÖSVÁR NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATA
PAUL ANGERMANN NÉMET NEMZETISÉGI NYELVOKTATÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA VÁROSLÓD	Városlőd	köznevelési	2018	VÁROSLÓDI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
HAUSER LAJOS NÉMET NEMZETISÉGI NYELVOKTATÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA	Úrkút	köznevelési	2018	ÚRKÚT NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
GYÖRKÖNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Györköny	köznevelési	2018	GYÖRKÖNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
PUSZTAVÁMI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Pusztavám	köznevelési	2018	PUSZTAVÁMI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
RITSMANN PÁL NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Biatorbágy	köznevelési	2019	NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT BIATORBÁGY
HÁRSFADOMBI NYELVOKTATÓ NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Mány	köznevelési	2019	MÁNYI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
KIMLEI NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Kimle	köznevelési	2019	NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT KIMLE
BUDAKESZI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Budakeszi	köznevelési	2020	BUDAKESZI VÁROS NÉMET ÖNKORMÁNYZATA
SZÁRI ROMHÁNYI GYÖRGY NYELVOKTATÓ NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Szár	köznevelési	2020	SZÁRI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
TARJÁNI NÉMET NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLA	Tarján	köznevelési	2020	TARJÁNI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
KISLÓDI RÓTHY MIHÁLY NÉMET NEMZETISÉGI NYELVOKTATÓ ÁLTALÁNOS ISKOLA	Kislőd	köznevelési	2021	KISLÖD NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
LÁNYCSÓKI ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA	Lánycsók	köznevelési	2021	LÁNYCSÓKI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT
LÁNYCSÓKI ÓVODA ÉS MINI BÖLCSŐDE	Lánycsók	köznevelési	2022	LÁNYCSÓKI NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT

Forrás: Miniszterelnökség/Magyar Államkincstár

A fentiekén kívül az Országos **Szlovén** Önkormányzat Közgyűlésének döntése értelmében 2018. szeptember 1. napjától a Kossics József Kétnyelvű Általános Iskola és Óvoda kibővült a 9983 Szakonyfalú, Fő út 120. szám alatti óvodai intézményegységgel.

Az Országos **Lengyel** Önkormányzat a beszámolási időszak végén hozott döntést arról, hogy a Lengyel Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola (a továbbiakban: Lengyel Iskola) neve módosuljon, az átnevezett intézmény Lengyel Kiegészítő Nemzetiségi Nyelvoktató Iskola és Kiegészítő Nemzetiségi Óvoda lett. (A beszámolási időszakon túl, a 2022/2023-as tanév során el is indult a lengyel kiegészítő óvodai nevelés.)²²

Múcsony településen népismereti oktatásban részesülnek a **ruszin** közösséghez tartozó tanulók. A múcsonyi iskola a Miskolci Görögkatolikus Egyházmegye fenntartásába került. A beszámolási időszak végén 32 gyermek vett részt a ruszin nyelvű oktatásban, az Országos Ruszin Önkormányzat ösztönözte a tanulók aktivitását, tanulmányi ösztöndíjat biztosított az arra érdemeseknek. A kialakított ösztöndíj pályázati rendszer működésének eredményeként minden tanévben nőtt a jelentkezők száma. (Ezen kívül az ország több településén ruszin nyelvtanfolyamot tartottak.)

Az Országos **Szlovák** Önkormányzat kiterjedt intézményrendszere a beszámolási időszakban szintén tovább bővült. Az oktatási intézmények mellett (Szarvas, Békéscsaba, Sátoraljaújhely, Tótkomlós, Budapest) a Békéscsabán működő Magyarországi Szlovákok Pedagógiai Módszertani Központja a szakmai felelőse „A tehetséges tanulókért” ösztöndíjprogramnak, melynek működési feltételeit a Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítvány kormányzati támogatásból pályázati úton biztosítja. A 2018/2019-es tanévtől működik a Budapesti Szlovák Szakkollégium, mely a beszámolási időszak végén 10 férőhellyel biztosít szakkollégiumi képzést és kollégiumi elhelyezést a magyarországi szlovák nemzetiségű egyetemistáknak és doktoranduszoknak a Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium épületében. A 2019/2020-as tanévtől az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel együttműködve az Oktatási Hivatalban is bejegyzett szakkollégiumként működik.

3.

Az Országos **Horvát** Önkormányzat a 2016-os nevelési évtől önálló horvát óvodai csoportot indított a nyugat-magyarországi régióban, amely 2019-ben önálló köznevelési intézménnyé szerveződött Mate Meršić Miloradić Horvát Óvoda, Általános Iskola néven, ettől a tanévtől megkezdte a felső tagozat is a működését. Emellett az Országos Horvát Önkormányzat 2019-ben alapította a Metodika Horvát Pedagógiai és Módszertani Központot. Az oktatást kiegészítő, szakmai szolgáltatást nyújtó intézmény feladata a horvát kétnyelvű nemzetiségi és a nyelvoktatói programmal működő iskolák összefogása, a beszédközpontú funkcionális nyelvoktatás segítése, valamint a kulturális hagyományok átörökítését célzó programok támogatása, a horvát nemzetiségi identitás erősítése. A Központ további feladata a nyelvtanítási, módszertani továbbképzések szervezése a nevelési és oktatási szegmensben dolgozó pedagógusok részére, a nemzetiségi tankönyvek, papír alapú és digitális módszertani segédanyagok kidolgozása, azok szakmai koordinálása.

²² A szórványban élő nemzetiségek számára kidolgozott alap- és középfokú lengyel nemzetiségi oktatás 2004 óta működik Magyarországon, ekkor jött létre a Lengyel Iskola jogelődje. Az országban bárhol zajló lengyel nemzetiségi oktatás a Lengyel Iskola fenntartásában és a felügyelete alatt zajlik. Fontos megemlíteni, hogy a diákok lengyel nyelvből érettségi vizsgát is tudnak tenni. 2015 óta a Lengyel Iskola egyúttal nyelvvizsga centrumként is működik, ahol lengyel nyelvből ECL vizsgát lehet tenni.

2021 január 1-jétől önálló intézményként működik a Magyarországi **Németek** Országos Önkormányzata fenntartásában a Magyarországi Németek Módszertani és Pedagógiai Központja (Ungarndeutsches Methodisches und Pädagogisches Zentrum), amely a német nemzetiségi köznevelési intézmények szakmai szolgáltatását látja el, valamint segítséget nyújt tanügyigazgatási kérdésekben más nemzetiségek felkérésére is. Ezen túlmenően kezeli és összefogja a Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogramot.

Az Országos **Szlovák** Önkormányzat Közgyűlése mintegy egy éves széles körű társadalmi vitát követően 2017. májusában fogadta el átfogó oktatási koncepcióját, amely a szlovák nemzetiségi oktatás tartalmi és módszertani megújítását tűzte ki céljául. A beszámolási időszakban új tankönyvek (nyelvkönyvek, olvasókönyvek, munkafüzetek) kiadására is sor került.

A Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága számos nemzetiségi programot, köztük – a nemzetiségi önkormányzatok köznevelési intézményeibe járó tanulók számára – ifjúsági programot szervezett a beszámolási időszakban. A Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj ösztöndíjasainak és öregdiákjainak megrendezett **Nemzetiségi Alumni Találkozókat** az ösztöndíj leírásánál a későbbiekben részletesen is bemutatjuk. Évente nyár végén, az új tanév előtt/legelején kerül megrendezésre a **Nemzetiségi Ifjúsági Találkozó**, amelynek célja egy olyan lehetőség biztosítása, ahol az őshonos nemzetiségek fiataljai megoszthatják egymással tapasztalataikat és lehetőséget kapnak az egymással való megismerkedésre, hogy az együtt töltött tartalmas hosszú hétvége keretén belül készüljenek fel a jövőbeni együttműködésre. Az esemény keretében minden évben pozitív közösségi élményeken keresztül együtt élhetik meg a nemzetiségi közösséghez való tartozást, ezzel is erősítve identitástudatukat. További cél az egyes nemzetiségi közösségek, illetve a többségi társadalom felé közvetíteni azt a pozitív képet, hogy Magyarországon léteznek élő nemzetiségi ifjúsági közösségek, melyek lojálisan a közös hazához, ápolják őseik hagyományait, nyelvét és kultúráját. A kialakult gyakorlat alapján minden évben más nemzetiség rendezi meg a találkozót (2017-ben a németek és szlovákok, 2018-2019-ben a németek, 2020-ban a szlovákok, 2021-ben a románok).

A fentiekén kívül az Államtitkárság hagyományteremtő céllal 2022. március 4-6. között **Nemzetiségi Sporthétvégét** szervezett a nemzetiségi fenntartású, középfokú közoktatási intézmények tanulói részére. A cél az volt, hogy az érintett német, horvát, román, szerb és szlovák nemzetiségek fiataljai megismerhessék egymást, szorosabbra fűzzék kapcsolataikat, a későbbiekben legyen lehetőségük hasonló programok szervezésére, a másik iskoláinak meghívására saját közösségeikbe. Az I. Nemzetiségi Sporthétvégének Szarvas városa volt a házigazdája, ahol abban az évben ünnepelték a szlovák nemzetiség betelepülésének 300 éves évfordulóját. A település mindig nagy hangsúlyt fektet nemzetiségi gyökereire. A város iskoláiban biztosított volt a résztvevők számára a kollégiumi szállás és étkezés, illetve a mérkőzések helyszínei. A sporthétvége keretében a fiú tanulók részére kispályás futball-, a leány tanulók részére röplabda mérkőzések kerültek megrendezésre. Iskolánként egy-egy tíz fős fiú, illetve leány csapatot hívtak a rendezvényre. A focit a pilisvörösvári Friedrich Schiller Gimnázium csapata, a röplabdát a budapesti Nikola Tesla Gimnázium csapata nyerte.

14. cikk

- 1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy jogát kisebbségi nyelvének megtanulására.**
- 2. A nemzeti kisebbségek által hagyományosan és jelentős számban lakott területeken, megfelelő igény esetén, a Felek törekednek – lehetőségeik szerint és oktatási rendszerük keretein belül – annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen kisebbségi nyelvüket megtanulni, vagy ezen a nyelven tanulni.**
- 3. A jelen cikkely 2. bekezdését úgy kell végrehajtani, hogy az ne veszélyeztesse a hivatalos nyelv tanulását, vagy ezen a nyelven való tanítást.**

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Köznevelés

A nemzetiségi törvény 22. § (3) bekezdése az Alaptörvénnyel összhangban kimondja, hogy a nemzetiséghez tartozó gyermeket szülei (gondviselőik) döntése alapján nemzetiségi óvodai nevelésben, nemzetiségi iskolai nevelés-oktatásban vehetnek részt. Ennek részletszabályairól a köznevelési törvény és annak végrehajtási rendeletei rendelkeznek.

A jogszabály arról is rendelkezik, hogy legalább nyolc azonos nemzetiséghez tartozó gyermek, tanuló szülőjének (gondviselőjének) igénye esetén a nemzetiségi nevelést, oktatást meg kell szervezni, alacsonyabb létszám esetén pedig gondoskodni kell a kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezéséről. Fentiek mind a 13 elismert nemzetiség számára lehetőséget biztosítanak a nemzetiségi nevelésnek, oktatásnak a köznevelési rendszer részeként történő megszervezésére.

Szakképzés

A szakképzés szabályozási, irányítási és intézményrendszerében jelentős változások következtek be a szakképzési törvény 2020-tól történt bevezetésével. Ugyanakkor ez a változás nem érintette a magyarországi nemzetiségek szakképzésben való részvételével, szakmai oktatásával kapcsolatos lehetőségeket, továbbra is megerősítetten szerepelnek a jogrendszerben. A szakképzési törvény 4. § (3) bekezdése szerint a szakképzés – részben vagy egészben – nem magyar nyelven is folyhat. Ez amellelt, hogy legalább az állami szakképző intézményekben kötelezővé teszi a magyar nyelven folyó szakképzés biztosítását, lehetőséget teremt a szakképzés részben vagy egészben a magyar nyelvtől eltérő más nyelven való megszervezésére. Ez utóbbi az idegen nyelvű képzések és az azzal járó pozitív hozadékok mellett egyaránt biztosítja a nemzetiségi jogok érvényesülését is a szakképzés nemzetiségi nyelven való megszervezése tekintetében.

A szakképzési törvény nem tesz különbséget a nyelvhasználat tekintetében aszerint, hogy arra szakmai oktatás (ennek részeként közismereti oktatás, ágazati alapoktatás vagy szakirányú

oktatás) vagy szakmai képzés keretében kerül sor, vagyis a nyelvhasználati jogot a szakképzési törvény a szakképzés egésze tekintetében biztosítja.

A nyelvhasználat mellett a nemzetiségi jogok védelme a szakképzésben nemcsak annak megsértésétől való tartózkodást követel meg, hanem az állam számára intézményvédelmi kötelezettséget is meghatároz. Ez egyrészt annak biztosítását jelenti, hogy a nemzetiségi önkormányzatok önállóan vagy más jogalanyokkal együttesen alapíthassanak szakképző intézményt [szakképzési törvény 22. § (1) bekezdés b) pontja], annak és településének nevét nemzetiségi nyelven is használhassák [a szakképzési kormányrendelet 57. § (1) bekezdés c) pontja] és ahhoz az államtól támogatásban részesüljenek [szakképzési törvény 109. § (3) bekezdés b) pontja], a szakképzésben – függetlenül attól, hogy a szakképző intézményt nemzetiségi önkormányzat vagy más személy, így például az állam tartja fenn – érvényre jussanak a nemzetiségek kulturális autonómiájának megfelelő oktatási érdekek [szakképzési törvény 4. § (2) bekezdése], továbbá hatékonyan megvalósuljon a nemzeti hovatartozás tiszteletben tartása [szakképzési törvény 57. § (1) bekezdés a) pontja és a szakképzési kormányrendelet 157. § e) pontja].

A nemzetiségi jogok érvényesítése az egyén szintjén kiterjed arra, hogy a tanuló nemzetiségi hovatartozásának megfelelően végezze tanulmányait, a felvételénél és átvételénél előnyben részesüljön [szakképzési kormányrendelet 153. § (3) bekezdése], anyanyelvén férjen hozzá a tanuláshoz, illetve azzal összefüggésben jogai gyakorlásához és kötelezettségei teljesítéséhez szükséges információkhoz, jogai megsértése esetén anyanyelvén élhessen jogorvoslattal, véleményét anyanyelvén szabadon kifejezze és részt vegyen az érdekeit képviselő szervezetekben.

Az érintett tanulmányairól magyar és nemzetiségi nyelven kiállított bizonyítványt kap [szakképzési kormányrendelet 26. § (4) bekezdése]. A szakképzésben nemzetiségi tankönyvként csak olyan szerzői mű használható, amelynek nyilvántartásba vétele során az Országos Nemzetiségi Tanács szakvéleményt adott [szakképzési kormányrendelet 302. § (3) bekezdése].

A nemzetiségi jogok iránti érzékenyítés keretében a szabályozás biztosítja, hogy a nemzetiséghez nem tartozó tanulók részére a szakképző intézmény fekvése szerinti településen élő nemzetiség kultúrájának megismerését szolgáló tananyag beépüljön az oktatásba [szakképzési kormányrendelet 14. § (2) bekezdés 2. pont e) alpontja].

A többéves pénzügyi keret/MFF (GINOP Plusz) keretében tervezett szakképzési intézkedések a 2020. évi országspecifikus ajánlás – CSR2: minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés mindenki számára – megvalósulásához hozzájárulnak azzal, hogy területi adottságokhoz igazodó úgynevezett hátránykompenzációs programcsomag keretében támogatják a szakképzésben tanulók, kiemelten a hátrányos helyzetű csoportok lemorzsolódásának csökkentését, a célirányos alapkompétencia-fejlesztést, az eredményes pályaorientációt és szakmaszerzést.

Üdvözlendő, hogy az Európai Unióban széleskörű egyetértés alakult ki a tekintetben, hogy szükséges átfogó lépéseket tenni az európai fiatalok nyelvtudásának fejlesztése érdekében. Magyarország kiemelten kezeli a nyelvoktatás témáját. Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról szóló tanácsi ajánlás is a többnyelvűségi kompetenciát a meghatározott nyolc kulcskompetencia közé sorolja.

Hazánkban a nemzetiségi nyelvű oktatás és a két tanítási nyelvű oktatás több évtizedes hagyományokra tekint vissza. A sikeres és tartós nyelvújítás kulcsa a tartalomalapú oktatás, ezért cél ennek minél szélesebb körű elterjesztése, illetve Magyarország hangsúlyozza a nemzetiségi nyelvek és a szomszédos országok nyelvének kiemelt jelentőségét. A nemzetiségi nyelv adott esetben nem idegen nyelvként jelenik meg, azonban fontos ezek oktatása. Mindezek nagy hozzáadott értéket képeznek a nyelvtudás szempontjából.

Fontos a tagállamok egyedi nyelvi-, és kulturális sajátosságainak, különbségeinek a figyelembevétele, de fontos szem előtt tartani azt is, hogy milyen kiindulási helyzet tapasztalható az egyes tagállamokban. A nemzetiségek nyelvtudását, nyelvének tanítását Magyarország kiemelt témának tekinti, és fokozatos megvalósítását tartja elérhetőnek.

A Magyar Kormány egyetért azzal, hogy az iskolai nyelvoktatás hatékonyságának egyik legfontosabb összetevője a pedagógusok/oktatók megfelelő képzése és motivációja, ennek megfelelően támogatja a nyelvtanárok hazai és nemzetközi tapasztalatszerzését. Fontos tény, hogy a Kormány 2020 nyaratól átlagosan 30 százalékkal megemelte az állami szakképző intézményekben dolgozó 32 ezer szakember, köztük mintegy 20 ezer főállású oktató bérét és az oktatók, köztük a nyelvtanárok továbbképzésének fejlesztésén dolgozik. A szakképzésben dolgozó oktatók foglalkoztatása, bérezése a korábbinál jóval rugalmasabbá vált. A 21. századi hatékony nyelvoktatás elősegítése érdekében a Digitális Oktatási Stratégia által fokozatosan bővül az iskolai nyelvtanulást támogató IKT-infrastruktúra is.

A szakképzésben tanulók és oktatók számára is a többnyelvűségi kompetenciák egy élethosszig tartó perspektívában fejlesztendők. Ezért fontos a nyelvtanulásba történő beruházás szükségessége a tanulási eredményekre összpontosítva, a nyelvi tudatosság iskolai oktatásban történő növelésével. Az iskolák egyre inkább tudatában vannak annak, hogy szükséges gondoskodniuk arról, hogy minden gyermek – háttérétől és első nyelvétől függetlenül – magas szinten elsajátítsa az oktatás nyelvét, adott esetben egyedi segítséggel. Ez elősegíti a méltányosságot és az esélyegyenlőséget, és csökkenti a korai iskolaelhagyás kockázatát.

Azokban az iskolákban, amelyekben a nyelvtudatosság magas szintje van jelen, egyértelműen pozitív attitűd uralkodik a nyelvi sokszínűség iránt, a nyelvi kompetenciát transzverzálisan integrálták a tantervbe, a tanulói mobilitást, pl. Erasmus+-on keresztül, támogatják, nyelvi asszisztenseket alkalmaznak stb. Így azon iskolák és képzőközpontok, amelyek a nyelvtudatosság magas szintjével rendelkeznek, építőkövei lehetnek az Európai Oktatási Térségnek.

Országosan két intézményben folyik szakképzés nemzetiségi oktatás keretében. A **Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja** (Baja, Duna u. 33.), többcélú köznevelési intézményben folyik nemzetiségi nyelven szakképzés. A köznevelési intézmény német nemzetiségi nyelven folytat technikumi oktatást. A 2021. október 1-jei állapot szerint a technikumi oktatásban összesen 106 fő tanul. A 2021/2022-es tanévre szóló középfokú beiskolázási adatok szerint a meghirdetett férőhelyek száma a Turizmus-vendéglátás ágazaton 16 fő, a jelentkezők száma 22 fő, 5 fő nyert felvételt (az első helyen jelentkezők száma). A többi jelentkező más iskolába nyert felvételt.

A **Vas Megyei Műszaki SZC III. Béla Technikum és Kollégium** (9970 Szentgotthárd, Honvéd u. 10.) szakképző intézményben 25 fő tanuló szlovén nemzetiségi oktatásban tanul. Az iskola a 1990-es évek elejétől kezdve kiemelten kezeli és vállalja a szlovén nemzetiségi tanulók anyanyelvi képzését. Az intézmény oktatási céljai között prioritást élvez nyelvoktatás.

Biztosítják a szlovén nemzetiségi nyelv tanulásának és használatának lehetőségét a közismereti és szakmai órákon egyaránt. A Nemzeti alaptanterv által meghatározott műveltségterületeken túl az iskola biztosítja a Szentgotthárd térségében élő szlovén nemzetiség nyelvének és irodalmának, illetve a szlovén népismeretnek az oktatását. A Szlovén nyelv és irodalom tantárgy oktatása a középiskolában nyelvvoktató oktatási formában történik, kiemelt célja a tanulók nemzetiségi nyelvű kommunikációs képességének fejlesztése, az anyanyelvi kultúra jól használható elsajátítása. A szlovén nemzetiséghez való tartozás érzésének elmélyítésére a Nemzeti alaptantervben meghatározottaknak megfelelően Szlovén népismeret oktatás is folyik. Osztályon belül, másik csoportba való átvétel esetén az átvételre került tanulónak továbbra is biztosítják a nemzetiségi (szlovén) nyelv tanulásának lehetőségét.

Az élethosszig tartó tanulás jegyében a magyarországi nemzetiségek legfontosabb oktatáspolitikai célja egy olyan nevelési és oktatási kínálat fenntartása és fejlesztése, amely mindenki számára elérhető és átjárható. A nemzetiség nyelvén kínált nevelés és oktatás kiemelt jellemzője, hogy az adott nemzetiséghez tartozó tanulók ezzel a lehetőséggel minden életszakaszban élhetnek. Modern világunkban az emberi kapcsolatokon keresztül történő tanulás éppoly fontos, mint a tudás, az élet különböző területeiről származó információ megszerzése, valamint cselekvési stratégiák kifejlesztése. A hazai nemzetiségek számára ez meghatározó jelentőséggel bír, hiszen két anyanyelv birtokában vannak. Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy a már említett asszimiláció következtében az oktatási intézmények nem vagy alig építhetnek a tanulók otthonról hozott nyelvi ismereteire. Az oktatás eredményességének érdekében ennek a megváltozott helyzetnek tükröződnie kell a fejlesztendő kompetenciákban és a közműveltségi tartalmakban is. A helyi nemzetiségek (szlovén, német, cigány) számára a nyelv és a kultúra elsajátítása az önazonosság-tudat kialakításának, erősítésének és fenntartásának alapvető feltétele.

Az iskola elhelyezkedésének, kistérségének sajátossága, hogy a szlovén, a német, illetve a roma nemzetiséghez tartozók is élnek vonzáskörzetében. Kiemelt feladat, hogy a tanulók megismerjék társaik nemzetiségét, nemzetiségi hovatartozásukat. Szentgotthárdon és a környékbeli falvakban az általános iskolák pedagógiai programjában is szerepel a szlovén és a német nemzetiségi oktatás. Ezért lehetőséget biztosítanak – a szülői és tanulói igényeknek megfelelően – a szlovén nyelv tanulásának folytatására a középiskolában is. Mivel az osztályokba járó tanulók egy része tanulja, vagy tanulta és beszéli a nemzetiség nyelvét, a nemzetiségi kultúra életének része, az iskola feladata, hogy ezzel megismertesse a nem nemzetiségi tanulókat is.

Az iskola célja, hogy a diákok bepillantást kapjanak a nemzetiségek életébe, hagyományaiba és kultúrájába, hiszen így megismerik a helyi értékeket, térségünk természeti, földrajzi és kulturális nevezetességeit. Tudatosítani kell, hogy a diákok világlátása ismereteik által bővül, más népcsoportok kultúráinak, életmódjának megismerésével könnyebb számukra a másság elfogadása és tolerálása. A nem nemzetiségi tanulók megismertetése a nemzetiségekkel az oktatás és nevelés részeként hozzájárul a tanulók személyiségének fejlesztéséhez és segít abban, hogy megtalálják a helyüket a társadalomban. A tanulók betekintést nyernek egy másik kultúrába, hasonlóságokat és különbségeket fedezhetnek fel és megtanulják, hogyan lehet a másságot kezelni és az egyes népcsoportokhoz köthető előítéleteket feloldani. Az ismeretek átadása segít abban, hogy a tanulók betekintést kapjanak a magyarországi szlovének, németek és romák történelmébe, irodalmába, zenéjébe, valamint a nemzetiségeket érintő aktuális kérdésekbe. Az oktatás fő feladata abban áll, hogy a tanulók az ismereteiket más tantárgyakba integrálva kapják meg.

Felsőoktatás

A nemzetiségek anyanyelvű felsőoktatáshoz fűződő jogait a nemzetiségi törvény az alábbiak szerint szabályozza. Az állam a nemzetiségi közösségeknek az alábbi jogokat köteles biztosítani:

- nemzetiséghez tartozók óvodai neveléséhez, általános iskolai neveléséhez-oktatásához, nemzetiségi kollégiumi ellátásához, gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai neveléshez-oktatáshoz, felsőfokú képzéshez, (...). [19. § b) pont].
- A köznevelés és a felsőoktatás törvényi szabályozása, az oktató-nevelő tevékenység szerkezetének és tartalmának meghatározása, valamint e tevékenység ellenőrzése során e törvénnyel összhangban érvényesíteni kell a nemzetiségek kulturális autonómiájának megfelelő nevelési és oktatási érdekeket [23. § (1) bekezdés].
- A nemzetiségi anyanyelvű és anyanyelvi közneveléshez az anyanyelvű pedagógusok képzésének, továbbképzésének biztosítása állami feladat. E feladat keretében az állam támogatja a nemzetiségek anya-, illetve nyelvvországból érkező oktatók magyarországi vendégtanári alkalmazását is. [23. § (4) bekezdés].

A magyar köznevelési rendszer szerves részeként biztosítja a nemzetiségi nevelés, oktatás kereteit, amelyhez a felsőoktatás elsősorban – a pedagógusképzés részeként – a nevelés, oktatás személyi feltételeinek biztosításával járul hozzá.

A felsőoktatási törvény – más képzési feladatok szabályozásától eltérően – rendelkezik a felsőoktatás állami feladatairól a nemzetiségi pedagógusképzést illetően. A felsőoktatási törvény 103. § (5)-(8) bekezdése értelmében:

- a felsőoktatási intézményben – alapító okirata szerint – nemzetiségi pedagógusképzés folyhat, a felvételi követelményeknek megfelelő jelentkező esetén a képzést meg kell szervezni;
- a nemzetiséghez tartozást a nemzetiségi nyelvből tett érettségi vizsga igazolja;
- a nemzetiségi pedagógusképzésben a nemzetiség nyelvét a képzés teljes időtartama alatt oktatni kell;
- a nemzetiségi pedagógusképzés a finanszírozás szempontjából kis létszámú szaknak minősül.

A felsőoktatásban alapképzésre, mesterképzésre illetve osztatlan képzésre történő jelentkezés esetében a felvételtől a felsőoktatási intézmény a jelentkezők teljesítménye, az adott intézményre megállapított maximális hallgatói létszám szakos hallgatói kapacitása, valamint a jelentkezők által összeállított jelentkezési sorrend figyelembevételével – a mesterképzés kivételével – országosan egységes rangsorolás alapján dönt. A felvételi eljárásnak e területen sajátos eleme, hogy a magyarországi nemzetiségi középiskolában nemzetiségi nyelvből érettségi vizsgával rendelkezők 20 többletpontra jogosultak, ha az érettségi vizsgával azonos nemzetiségi pedagógus szakra jelentkeznek [a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) számú Korm. rendelet 20. § (4)]. A nemzetiségi alap-, mester-, és osztatlan képzéseken a tanulmányokat folytató hallgatók felsőoktatási intézmények szerinti létszámait a 2. sz. melléklet összesíti. A táblázatban megjelölésre kerültek olyan nyelvi alap- és mesterképzések adatai is, melyek a nemzetiségi nyelv, mint idegen nyelv szerinti képzések.

A beszámolási időszakban a felsőoktatásba való bejutás alapkövetelményei növekedtek. A 2020. évi általános felsőoktatási felvételi eljárástól kezdve felvételi alapkövetelmény lett az emelt szinten teljesített érettségi vizsga a nemzetiségi pedagógusképzés esetében is. Az emelt

szinten legalább 45%-os eredménnyel teljesített érettségi vizsga, amennyiben a pontszámítás során is figyelembe van véve 50 többletpontot ér. Szükséges azonban kiemelni, hogy a 2023. évi általános felsőoktatási felvételi eljárástól kezdve a cigány-roma szakirányultságú óvodapedagógusképzés esetében gyakorlati vizsga eredmény alapján lehet felvételi összpontszámot meghatározni, melynek során az emelt szintű érettségi követelmény nem előírás.

A nemzetiségi pedagógusképzés bázisát jellemzően a hagyományos, több évtizedes nemzetiségi pedagógusképző múltra visszatekintő felsőoktatási intézmények alkotják. A jogszabályi változások során a jogalkotó kiemelten figyelt arra, hogy a nemzetiségi nevelésnek, oktatásnak a nemzetiségi közösségekkel szoros együttműködésben kialakított értékei megmaradjanak. A felsőoktatási intézmények a felvételi eljárás során dönthetnek a képzések meghirdetéséről, a továbbtanulás lehetősége a meghirdetett létszámok tekintetében biztosított. A felvételi eljárás során az alacsony számú jelentkező ellenére is biztosítva volt az adott nemzetiségi szak indítása a beszámolási időszakban.

A nemzetiségi képzőhelyek történetiségükben alapvetően ott alakultak ki, ahol a nemzetiségi lakosság lélekszáma és kultúrája alapján indokolt volt. A felsőoktatási nagy szerkezeti változások, például a felsőoktatási intézményhálózat 2000. évi átalakítása (az egy városban működő intézmények integrációja, a tanító, óvodapedagógus képző intézmények egyetemi keretek közé integrálása) e képzőhelyeket megőrizte. Nemzetiségi tanító-, óvodapedagógus- és tanárképzés a nemzetiségi törvény alapján létesített nemzetiségi köznevelési intézményi hálózatot követi.

A tanító, óvodapedagógus és tanárképzésben a nemzetiségi képzési helyek őrzik a cigány-roma, horvát, német, román, szlovák és szerb képzéseket. Szlovén óvodapedagógus, tanárképzési hely is van, de rendkívül változó a jelentkezési létszám. Nincs ruszin, bolgár, görög, lengyel, örmény és ukrán óvodapedagógus-képzés. Nincs tanítóképzése az örményeknek, a ruszinoknak, a bolgároknak, a görögöknek, a szlovéneknek, az ukránoknak és a lengyeleknek. Hiányzik az örmény, és a ruszin tanárképzés. Létesített képzés a görög tanárképzés, de szakindítási engedéllyel a felsőoktatási intézmények nem rendelkeznek.

18. táblázat:
Nemzetiségi pedagógusképzés

Nemzetiség	Óvodapedagógus-képzés	Tanítóképzés	Tanárképzés
német	X	X	X
szlovák	X	X	X
szlovén	X	-	X
horvát	X	X	X
szerb	X	X	X
lengyel	-	-	X
román	X	X	X
bolgár	-	-	X
görög	-	-	X
ukrán	-	-	X

Nemzetiség	Óvodapedagógus-képzés	Tanítóképzés	Tanárképzés
ruszin	-	-	-
örmény	-	-	-
cigány-roma	x	x	x

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A nemzetiségi népismereti tudás, a nemzetiségi kulturális, jogi, szervezeti és a nemzetiségi önkormányzatiság ismeretei az alap- és mesterképzésben a képzések nemzetiségi szakirányain szerezhető meg. Germanisztika alapszakos képzésben választható szakirány a német nemzetiségi. Újlatin nyelvek és kultúrák (korábban romanisztika) alapszakos képzésben választható szakirány a román nemzetiségi. Szlavisztika alapszakon választható szakirányok: a nemzetiségi horvát, a nemzetiségi szlovák, a nemzetiségi szerb, a nemzetiségi szlovén, a nemzetiségi ukrán szakirány. Német nemzetiségi nyelv és irodalom mesterképzésben okleveles német nemzetiségi nyelv és irodalom szakos bölcsész szakképzettség szerezhető.

A romológiai ismeretek részét képezik a pedagógusképzésnek. A tanító- és óvodapedagógus-képzésben az általános pedagógiai, módszertani ismereteken túl önálló szakképzettséget eredményező szakirányként cigány-roma képzési irányultság elnevezéssel is jelen van a képzés. A többciklusú képzésben már létesült és megindult a romológia alapképzési szak és romológia mesterszak, majd a romológiatanár mesterszak is. A beás nyelv és népismeret vagy a romani nyelv és népismeret tantárgy tanítására, az iskola pedagógiai feladatainak ellátására történő felkészítéssel osztatlan képzésben az idegen nyelvek műveltségi területen a romológiatanár (romani nyelv és kultúra vagy beás nyelv és kultúra tanára specializációk választásának lehetőségével) 2013-ban lett először meghirdetve.

Romani, beás pedagógusok képzését illetően az alapvető jogok biztosának célvizsgálatai (pl. nemzetiségi középiskolák helyzete), illetve a Nyelvi Karta magyarországi jelentését vizsgáló bizottsága korábban jelezte a nyelvi képzés megoldatlanságát. A szakalapításhoz és szakindításhoz szükséges jogszabályi háttér rendelkezésre áll. A jelenlegi képzőhelyek száma elegendő lenne, de feltehetőleg alacsony azon érettségig eljutók aránya, akik roma nemzetiségiként felvételre jelentkeznek. Sok esetben a meghirdetett képzés ezért nem indítható el. A Központi Statisztikai Hivatal 2001. illetve 2011. évi népszámlálási adatai szerint a felsőfokú végzettségűek aránya a legalább 25 éves korú össznépeésre vetítve rendre 12,6%, illetve 19,0%, a romák esetében ez 0,37% (2001) illetve 0,83% (2011). A romák felsőoktatási részvételét illetően ugyanakkor különösen érvényes, hogy nem lehet eltekinteni a meritési bázistól, amit az érettségivel rendelkezők adnak. A népszámlálási adatok alapján 2001-ben a 18 éven felüli roma népesség 1,39%-át, de 2011-ben is mindössze 3,41%-át tette ki az érettségizettek aránya (míg az össznépeésre vonatkozó hasonló adatok rendre 38,2% illetve 49%)

Roma Szakkollégiumok

A Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia taglalja a hátrányos helyzetűeket, illetve a romákat érintő speciális beavatkozásokat, beleértve a felsőoktatási részvétel növelését és az azt támogató programokat, külön intézkedésként kezelve a hátrányos helyzetű, köztük roma fiatalok közép- és felsőfokú oktatásba való eljutásának és bennmaradásának elősegítését. Az oktatásban megvalósuló esélyteremtés az elmúlt években országos hálózattá szerveződő egyik legkomolyabb vívmánya a roma szakkollégiumok hálózata, amely jelenleg 11 szakkollégiumot

foglal magába. A **Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat**ot 2011. március 17-én hozta létre a négy magyarországi történelmi egyház, négy város (Budapest, Debrecen, Nyíregyháza és Miskolc) aktív közreműködésével.

A roma szakkollégiumok fontos célkitűzése a cigány értelmiség képzése, tanulmányaik támogatása, a lemorzsolódás csökkentése és a felzárkózás elősegítése. Az oklevél átvételéhez szükséges nyelvtudást is sokan már e szakkollégiumi keretek között sajátítják el. Az újonnan alakult, illetve a már meglévő roma szakkollégiumok célja a szakkollégiumok alapvető kritériumain túlmenően – hozzájárulás a cigányság társadalmi integrációjához; célja továbbá olyan cigány származású értelmiségi fiatalok nevelése, oktatása, akik felsőoktatási tanulmányaik során megszerzett szaktudásuk mellett jelentős társadalmi érdeklődéssel bírnak, és elkötelezettnek érzik magukat saját csoportjuk és a többségi társadalom közötti pozitív párbeszéd és kapcsolat formálásában. A Kormány roma programjának kiemelt eleme a roma szakkollégiumok támogatása.

Egyházi alapítású roma szakkollégiumok, mint a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat tagjai:

- Jezsuita Roma Kollégium és Szakkollégium, Budapest
- Evangélikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza
- Görögkatolikus Felsőoktatási és Kulturális Diákotthon Görögkatolikus Roma Szakkollégium, Miskolc
- Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium, Szeged
- Budapesti Református Cigány Szakkollégium
- Pécsi Evangélikus Roma Szakkollégium, Pécs
- Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium, Debrecen
- Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen
- Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Roma Szakkollégium, Eger

Egyetemi alapítású roma szakkollégiumok:

- Lippai Balázs Roma Szakkollégium, Hajdúböszörmény
- Szentandrásy István Egyetemi Roma Szakkollégium, Kaposvár

19. táblázat:
Roma szakkollégiumok hallgatói adatai

Hallgatói adatok 2011-2021													
Szakkollégium neve	2011.12.01	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	Átlag 2017/2022	Végzettek száma (2011-2021)
Wáli István Református Cigány Szakkollégium, Debrecen	25	22	16	18	26	30	30	31	36	29	32	31,6	52
Jezsuita Roma Szakkollégium, Budapest	30	30	29	32	35	30	30	36	27	26	26	29	41
Evangélikus Roma Szakkollégium, Nyíregyháza	20	20	20	25	25	30	27	30	30	31	30	29,6	42
Görögkatolikus Cigány Szakkollégium, Miskolc	18	21	25	27	23	28	28	28	28	31	32	29,4	41
Szegedi Keresztény Roma Szakkollégium, Szeged	-	16	20	25	23	32	31	27	27	28	35	29,6	50
Szent Miklós Görögkatolikus Roma Szakkollégium, Debrecen	-	-	-	-	25	28	30	31	31	30	32	30,8	21
Budapesti Református Cigány Szakkollégium-Reform, Budapest	-	-	-	-	-	19	24	32	32	31	30	29,8	21
Lippai Balázs Roma Szakkollégium, Debreceni Egyetem Hajdúböszörmény	-	-	20	31	23	41	40	30	32	32	37	34,2	83
Pécsi Tudományegyetem, Pécs 2018-ig	-	-	33	34	25	29	29	30	30	30	35	30,8	34
2018-tól Pécsi Evangélikus Roma Szakkollégium	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roma Szakkollégium, Eger	-	-	18	34	45	27	29	33	33	30	33	31,6	46
Roma Szakkollégium, Kaposvár	-	-	15	17	22	30	27	22	22	26	21	23,6	35
Összesen:	53 fő	109 fő	196 fő	243 fő	272 fő	324 fő	325 fő	324 fő	328 fő	324 fő	343 fő		466 fő

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Nemzeti Tehetség Program

A hazai tehetséggondozás hagyományos szinterei, a köznevelési és a felsőoktatási intézmények, különösen az iskola, a kollégium, a tudományos diákkörök és a szakkollégiumok mellett az utóbbi évtizedekben számos szervezet, intézmény és program alakult a tehetséggondozás, tehetségsegítés megvalósítására, támogatására. Magyarországon a tehetségbarát társadalom kialakítása jó úton halad, a megkezdett intézkedések folytatása biztosított.

Az Országgyűlés 126/2008. (XII. 4.) OGY határozatával fogadta el a Nemzeti Tehetség Programot. A tehetségek folyamatos segítése a nemzet egészének kiemelten fontos érdeke és feladata. A Kormány a Nemzeti Tehetségügyi és Koordinációs Fórumot a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának elősegítésére és a tehetségek segítésére szolgáló programok nyomon követésére, hatékonyságuk növelésére hozta létre. A Nemzeti Tehetségügyi és Koordinációs

Fórum fórumüléseken fogadja el a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának kétévente meghatározott cselekvési programját megalapozó koncepciót.

(1) A beszámolási időszakot érintően az alábbi cselekvési programokban megjelölt intézkedések voltak érvényben:

- a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2017–2018. évi cselekvési programjáról szóló 1728/2016. (XII. 13.) Korm. határozat [a továbbiakban: 1728/2016. (XII. 13.) Korm. határozat];
- a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2019–2020. évi cselekvési programjáról szóló 1686/2018. (XII. 17.) Korm. határozat [a továbbiakban: 1686/2018. (XII. 17.) Korm. határozat];
- a Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2021–2022. évi cselekvési programjáról szóló 1894/2020. (XII. 9.) Korm. határozat [a továbbiakban: 1894/2020. (XII. 9.) Korm. határozat].

Bár a **1728/2016. (XII. 13.) Korm. határozat által érintett időszakban** a kiemelt fejlesztési területek – egyebek mellett – tartalmazták a hazai nemzetiségi tehetségfejlesztő közösségek nemzeti együttműködésének segítségét, tudományos tájékozottságuk bővítését, nemzetközi kapcsolatrendszerük fejlesztését²³, a lebonyolító tájékoztatása alapján a 2017. és 2018. évi pályázati kiírások között nem volt olyan, aminek célja a nemzetiségi programok támogatása. Az NTP-KULT-M-17 kiírás célja és a támogatható tevékenység ugyan tartalmazta a „nemzetiségi hagyományok” kifejezést, azonban a pályázati űrlap nem kért nemzetiségre vonatkozó adatot, a szakmai indikátorok között sincs ilyen jellegű indikátor, ezért nem lehetséges releváns adatot szolgáltatni. A kategória 3 pályázatának programja a magyar népi kultúrára (népi mesterségek, népzene, néptánc, népi építészet) fókuszál. Ugyanakkor megállapítható, hogy 2019-et követően a Nemzeti Tehetség Program intézkedései érzékenyebbé váltak a hazai nemzetiségek identitását erősítő támogatások megítélésére.

A **1686/2018. (XII. 17.) Korm. határozat** a Cselekvési Program kiemelt fejlesztési területei között a c) pontban meghatározta, hogy előbbi magában foglalta „a tehetségsegítő programok folyamatos működtetését, a tehetségsegítő hagyományok őrzését és gazdagítását, (...) a hazai nemzetiségi (...) tehetségfejlesztő közösségek nemzeti együttműködésének segítségét, tudományos tájékozottságuk bővítését, nemzetközi kapcsolatrendszerük fejlesztését, uniós és más külföldi jó gyakorlatok adaptálását.”²⁴ A 2019–2020. évi cselekvési program III. 6. pontja alapján: „Támogatni kell a magyar anyanyelvi, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi identitás megőrzését célzó tehetség gondozó programokat.” Ennek értelmében a Nemzeti Tehetség Program céljai között szerepel a hazánkban élő nemzetiségek tehesség gondozó programjainak, „a magyar anyanyelvi, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi identitás megőrzését célzó tehesség gondozó programok támogatása” (pályázati kiírás kódjai: NTP-ATP-19 és NTP-ATP-20).

A kategória felhívása támogatható tevékenységként 2019-ben az alábbiakat határozta meg: „olyan tehetséges magyar, illetve nemzetiségi fiatalok támogatása, akik kiemelkedő teljesítményt nyújtanak anyanyelvük művelésében. Új kezdeményezésű, legalább 15 órás, tanórán kívüli; az anyanyelv művelésében kiemelkedő tehetségek készségeinek célzott

²³ Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A16H1728.KOR&txtreferer=00000001.TXT>

²⁴ Forrás:

[https://nemzetitehsegprogram.hu/uploads/static_page/documents2/MuploadDocument_119/CSP_16862018.%20\(XII.%2017.\)%20Korm.%20hata%CC%81rozat.pdf](https://nemzetitehsegprogram.hu/uploads/static_page/documents2/MuploadDocument_119/CSP_16862018.%20(XII.%2017.)%20Korm.%20hata%CC%81rozat.pdf)

támogatása többek között olyan területeken, mint: – szép kiejtés, – szavalás, – helyesírás, – írás különböző műfajokban. Költés, publikálás; anyanyelvi programok megvalósítása, mely hozzájárul a nyelvi ismeretek bővítéséhez; anyanyelvi nyelvismerettel, nyelvnemzettel kapcsolatos történelmi, földrajzi, néprajzi ismereteik elmélyítését szolgáló, élmény- és felfedezés központú, komplex tehetséggondozó program megvalósítása.

A komplex tehetséggondozó program megvalósításába legalább 10 fő vonható be, figyelemmel a csoportba bevont tehetségigéret, tehetségek és kiemelten tehetséges tanulók speciális igényeire és arányaira.” 2020-ban a felhívásban az óraszám legalább tizenötötől legalább hatvanra, míg a bevonható résztvevők száma legalább tíztől legalább húsz főre emelkedett. 2019-ben és 2020-ban a pályázatok támogatására rendelkezésre álló keretösszeg egyaránt 20.000.000 Ft volt, és a pályázaton legalább 500.000 Ft vissza nem térítendő támogatás volt igényelhető, azonban míg 2019-ben ez az összeg legfeljebb 2.000.000 Ft volt, addig 2020-ban az esélyteremtés minél szélesebb körű biztosítása érdekében legfeljebb 1.500.000 Ft értékösszegben határozták meg.²⁵

A Nemzeti Tehetség Program vonatkozásában tehát az NTP-ATP kódjelű, „A magyar anyanyelvi, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi identitás megőrzését célzó tehetségprogramok támogatása” című kategóriában található olyan támogatott programok, ahol az érintett nemzetiségek is részt vehettek, azonban a pályázati űrlap kitöltése során a pályázók nem nyilatkoztak arról, hogy a pályázaton résztvevőkből mennyien tartoztak az adott nemzetiséghez, így a lebonyolítói adatszolgáltatás alapján a számszerűsíthető adatok a következőképpen alakultak.

20. táblázat:

A magyar anyanyelvi, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi identitás megőrzését célzó tehetségprogramok támogatása (NTP-ATP)

Év	Kategória	Pályázó szervezet	Projekt címe	Teljesítés összege	A programban résztvevők száma			
					Német	Szerb	Szlovák	Összes résztvevő
2019	NTP-ATP-19	Vaskúti Német Nemzetiségi Általános Iskola	Múlttal a jövőbe	1.300.000 Ft	15 fő	0 fő	0 fő	15 fő
2019	NTP-ATP-19	Taksony Vezér Német Nemzetiségi Általános Iskola	Nyelvi identitás a meséken keresztül	1.100.000 Ft	15 fő	0 fő	0 fő	15 fő
2020	NTP-ATP-20	Nők Mozgalma a Gyermekekért	Szerb ajkú általános iskolai tanulók anyanyelvi kompetenciáinak fejlesztése	1.000.000 Ft	0 fő	20 fő	0 fő	20 fő

²⁵ Forrás: https://emet.gov.hu/app/uploads/2020/10/palyazati_kiiras_es_utmutato_ntp_atp_19-1.pdf, valamint https://emet.gov.hu/app/uploads/2020/10/palyazati_kiiras_es_utmutato_ntp_atp_20.pdf

2020	NTP-ATP-20	Békéscsabai Tankerületi Központ Kondorosi Petőfi István Általános Iskola és Kollégium	Szlovákságunk hagyományai Kondoroson	1.100.000 Ft	0 fő	0 fő	22 fő	22 fő
Összesen:				4.500.000 Ft	30 fő	20 fő	22 fő	72 fő

Forrás: Miniszterelnökség, Tehetségekért Felelős Főosztály, lebonyolítói adatszolgáltatás alapján

A Nemzeti Tehetség Program forrásából támogatott nemzetiségi identitás megőrzését célzó tehetséggondozó programok a résztvevők számát tekintve legnagyobb részt német anyanyelvi identitás megőrzését segítették (30 fő). 2019-ben mindkét nyertes német nemzetiségi általános iskola önkormányzati fenntartásban álló intézmény volt.

A 1894/2020. (XII. 9.) Korm. határozat a Cselekvési Program kiemelt fejlesztési területei között a c) pontban meghatározta, hogy előbbi magában foglalta „a tehetségsegítő programok folyamatos működtetését, a tehetségsegítő hagyományok őrzését és gazdagítását, (...) a hazai nemzetiségi (...) tehetségfejlesztő közösségek nemzeti együttműködésének segítségét, tudományos tájékozottságuk bővítését, nemzetközi kapcsolatrendszerük fejlesztését, európai uniós és más külföldi jó gyakorlatok adaptálását.”²⁶ A Nemzeti Tehetség Program 2021–2022. évi cselekvési program I. 2. pontja alapján: „Támogatni kell a speciális fejlesztést célzó programok megvalósítását.”

Ennek értelmében a Nemzeti Tehetség Program NTP-SPEC-21 és NTP-SPEC-22 pályázati kategóriák céljai között szerepel a hazánkban élő nemzetiségek tehetséggondozó programjainak, „a magyar anyanyelvi, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvi identitás megőrzését célzó, hagyományaik, szellemi és tárgyi emlékeik ápolását szolgáló tehetséggondozó, hazai és határon túli programok megszervezésének és lebonyolításának támogatása.” A „hazai és határon túli” kiegészítés a 2022. évi pályázati kiírás megszövegezésébe épült be.

Az NTP-SPEC kategória felhívása az érintett támogatható tevékenység programadataiként 2021-2022-ben az alábbiakat határozta meg: „Olyan új kezdeményezésű vagy már hagyománnyal rendelkező, legalább 60 órás, tanórán kívüli, élmény- és felfedezés központú, komplex tehetséggondozó program megvalósítása, amely az anyanyelv művelésében kiemelkedő tehetségek készségeinek célzott támogatására irányul, egyebek mellett olyan területeken, mint: szép kiejtés, szavalás, helyesírás, különböző műfajokban történő írás, költés, publikálás; anyanyelvi programok megvalósítása. A program hozzájárul a nyelvi ismeretek bővítéséhez; az anyanyelvi nyelvismerettel, nyelvemzettel kapcsolatos történelmi, földrajzi vagy néprajzi ismeretek elmélyítéséhez. A komplex tehetséggondozó program megvalósításába legalább 10 fő bevonása szükséges, figyelemmel a csoportba bevont tehetségígérettek, tehetségek és kiemelten tehetséges tanulók speciális igényeire és arányaira.”²⁷

²⁶ Forrás:

[https://nemzetitehsegprogram.hu/uploads/static_page/documents2/MuploadDocument_135/1894_2020_\(XII.9.\)_Korm_hat.pdf](https://nemzetitehsegprogram.hu/uploads/static_page/documents2/MuploadDocument_135/1894_2020_(XII.9.)_Korm_hat.pdf)

²⁷ Forrás: https://emet.gov.hu/app/uploads/2021/05/Palyazati_kiiras-es-utmutato_NTP_SPEC_21-1.pdf, valamint https://emet.gov.hu/app/uploads/2022/02/Palyazati_kiiras_es_utmutato_NTP_SPEC_22.pdf

2021-ben a pályázatok támogatására rendelkezésre álló keretösszeg 245.000.000 Ft volt, a pályázaton legalább 500.000 Ft, illetve legfeljebb 5.000.000 Ft vissza nem térítendő támogatás volt igényelhető. 2022-ben a pályázatok támogatására rendelkezésre álló keretösszeg 300.000.000 Ft-ra emelkedett, a pályázaton legalább 1.000.000 Ft, illetve legfeljebb 5.000.000 Ft vissza nem térítendő támogatás volt igényelhető.

A Nemzeti Tehetség Program vonatkozásában tehát az NTP-SPEC kódjelű, „A speciális fejlesztést célzó programok támogatása” című kategóriában található olyan támogatott programok, ahol az érintett nemzetiségek is részt vehettek, azonban a pályázati űrlap nem tér ki arra, hogy a programban részt vevő gyerekek/tanulók/ fiatalok közül mennyien tartoznak az adott nemzetiséghez. A Lebonyolító minden résztvevőt nemzetiségiként is feltüntetett, így a lebonyolítói adatszolgáltatás alapján a számszerűsíthető adatok a következőképpen alakulnak.

21. táblázat:
A speciális fejlesztést célzó programok támogatása

Év	Kategória	Pályázó szervezet	Projekt címe	Teljesítés összege	A programban résztvevők száma			
					Bolgár	Román	Szerb	Összes résztvevő
2021	NTP-SPEC-21	Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda	Szóforgató - komplex anyanyelvi-kommunikációs tehetséggondozó program	1.141.000 Ft	10			10
2021	NTP-SPEC-21	A Mi Patronánk Iskolai Alapítvány	Speciális tehetségfejlesztést célzó program a Patronában	3.100.000 Ft	60			60
2021	NTP-SPEC-21	Kecskeméti Tankerületi Központ – Kecskeméti Lánchíd Utcai Sport Általános Iskola	Lánc-reakció	1.555.000 Ft	12			12
2021	NTP-SPEC-21	Naprózsa Hagyományőrző Alapítvány	A debreceni gyöngyöskönyv – könyvkészítés a debreceni nyomdászat múltjáról.	2.700.000 Ft		20		20
2022	NTP-SPEC-22	Hagyományőrzők a Jövő Nemzedékeiért	Identitás megőrzés az elszigeteltségben	5.000.000 Ft			45	45
Összesen:				13.496.000 Ft	82 fő	20 fő	45 fő	147 fő

Forrás: Miniszterelnökség, Tehetségekért Felelős Főosztály, lebonyolítói adatszolgáltatás alapján

A Nemzeti Tehetség Program forrásából támogatott nemzetiségi identitás megőrzését célzó tehetséggondozó programok a résztvevők számát tekintve legnagyobb részt bolgár anyanyelvi

identitás megőrzését segítették (82 fő) 2021-ben. 2021-ben a három, nyertes bolgár nemzetiségi programot megvalósító pályázó különböző háttérrel rendelkezett: egy tankerületi, egy egyházi fenntartásban működő általános iskola, egy pedig alapítvány volt. A 20 román nemzetiségi résztvevő bevonását megvalósító program egy alapítványhoz kötődik.

Összegzésképpen megállapítjuk, hogy 2019 és 2022 között a Magyarországon élő bolgár, német, román, szerb és szlovák nemzetiségű fiatalok nemzetiségi identitás megőrzését segítő, tehetséggondozó programjait mindösszesen közel 18.000.000 Ft-tal támogatta a Nemzeti Tehetség Program, melyből a legmagasabb értékben 2021-ben ítélték meg számukra támogatást, mindösszesen 8.496.000 Ft-ot. A 2019-2022 közti időszakban több mint 200 résztvevő bevonására került sor a támogatásoknak köszönhetően megvalósított programokba. A legtöbb nemzetiségi résztvevő bevonására 2021-ben került sor.

22. táblázat:
*Nemzeti Tehetség Program támogatások a beszámolási időszakban
(bolgár, német, román, szerb és szlovák nemzetiségű fiatalok)*

Év	Folyósított támogatás összege	Nyertes pályázatok száma	Résztvevők száma
2017	0	0	0
2018	0	0	0
2019	2 400 000 Ft	2 db	30 fő
2020	2 100 000 Ft	2 db	42 fő
2021	8 496 000 Ft	4 db	102 fő
2022	5 000 000 Ft	1 db	45 fő
Összesen:	17 996 000 Ft	9 db	219 fő

Forrás: Miniszterelnökség, Tehetségekért Felelős Főosztály, lebonyolítói adatszolgáltatás alapján

A nemzetiségi fiatalok nemzetiségi identitás megőrzését segítő, tehetséggondozó programjait elsősorban önkormányzati fenntartású intézmények, egyesületek és egyéb fenntartású intézmények valósították meg a Nemzeti Tehetség Program terhére folyósított támogatásokból. A nemzetiségi fiatalok nemzetiségi identitás megőrzését segítő, tehetséggondozó programjai elsősorban a Dél-Alföld régióhoz kapcsolódtak a Nemzeti Tehetség Program pályázatainak esetében. A Dél-Alföld régió Magyarország három délkeleti megyéjének területén fekszik: Bács-Kiskun, Csongrád és Békés megye területén.²⁸

(2) 2016 és 2022 között a **roma nemzetiségű** fiatalokat segítő, tehetséggondozó programokat mindösszesen közel 3.156.099.000 Ft-tal támogatta a Nemzeti Tehetség Program, melyből a legmagasabb értékben 2021-ben ítélték meg számukra támogatást, mindösszesen 789.947.000 Ft-ot. A 2021. évi támogatás a 2016. évinek több mint 1,7-szeresére növekedett. A 2016–2022 közti időszakban közel 15 ezer résztvevő bevonására került sor a támogatásoknak köszönhetően megvalósított programokba. A roma nemzetiségi fiatalok tehetséggondozó programjait elsősorban önkormányzati fenntartású intézmények, egyesületek és egyéb, vagy egyházi fenntartású intézmények, alapítványok valósították meg a Nemzeti Tehetség Program terhére folyósított támogatásokból. A roma nemzetiségi fiatalok tehetséggondozó programjai

²⁸ Forrás: <http://geography.hu/mfk2001/cikkek/SumeghyRatkai.pdf>

elsősorban az Észak-Alföld régióhoz kapcsolódnak a Nemzeti Tehetség Program pályázatainak esetében a beszámolási időszakban. Az Észak-Alföld régió Magyarország három észak-keleti megyéjének területén fekszik: Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék területén.

A Nemzeti Tehetség Program 2017-2018. évi cselekvési programjának a felsőoktatási tehetséggondozáshoz közvetlenül kapcsolódó elemei (nyílt illetve meghívásos pályázati formában): I.1.p) a hazai és határon túli magyar nyelvű szakkollégiumok valamint azok tehetséggondozó programjainak támogatása. Meghirdetett pályázat 2017-ben: a hazai és határon túli magyar nyelvű szakkollégiumok támogatása (nyílt pályázat; keretösszeg: 110 millió Ft; az Értékelő Bizottság 2017. júniusi döntése alapján 47 pályázat támogatása; amely tartalmazza 5 roma szakkollégium nyílt pályázati támogatását is). Meghívásos formában (másik pályázat keretében) további 5 roma szakkollégium támogatása 10 millió Ft keretösszeggel.

Első körben európai uniós pályázati konstrukciók közül a **TÁMOP 4.1.1/D** kódjelű, **Roma szakkollégiumok támogatása** című pályázati kiírás kifejezetten a roma szakkollégiumok támogatására szolgált. A támogatás keretösszege 1,15 milliárd Ft volt. A pályázatok benyújtási határideje 2012. augusztus 15-e volt, a pályázatok bírálata 2012 őszén megtörtént. A tartaléklistas projektek támogatása érdekében további 300 millió Ft bevonására került sor. A konstrukció általános célja a felsőoktatás minőségének javítása, a felsőoktatás szerepének bővítése a foglalkoztathatóság növelésében; további cél a felsőoktatási intézményekbe felvételt nyert hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók számára olyan komplex hallgatói szolgáltatások (tehetséggondozás, tanulás-módszertani és felzárkóztató szolgáltatások) kifejlesztése és biztosítása, amelyek hozzájárulnak tanulmányaik sikeres befejezésének előmozdításához, a lemorzsolódás csökkentéséhez, illetve társadalmi szerepvállalásuk megerősítéséhez. A felsőoktatás ilyen irányú tartalmi és szervezeti fejlesztése a tudásalapú gazdaság kiépítését és a felsőoktatás minőségjavítását szolgálja, illetve az egész életen át tartó tanulóval összhangban ösztönzi a hallgatók munkaerőpiacra való belépését és a társadalmi integrációt.

A hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók számára a szakkollégiumi keretek között biztosíthatóak azok a tehetséggondozást, felzárkóztatást és közösségi szerepvállalást elősegítő szolgáltatások, amelyek tanulmányi eredményeik javítását és tanulmányaik sikeres befejezését segítik elő. Alapvető célkitűzés, hogy a roma szakkollégium hozzájáruljon a közéleti feladatvállalás iránt elkötelezett, aktív társadalmi párbeszédet folytató cigány értelmiségiek formálódásához, akik a szakmai kiválóságot ötvözik a társadalmi és szociális kérdések iránti érzékenységgel. A konstrukció rész célja a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók tanulmányi sikerességének előmozdítása, kutatási tevékenységekbe történő bevonása, társadalmi szerepvállalásának megerősítése, közösségépítés, az identitás erősítése.

Második körben az **EFOP-3.4.1-15 Roma szakkollégiumok támogatása** és a **VEKOP-7.4.1-16 Roma szakkollégiumok támogatása** című pályázati konstrukciók célja a már működő roma szakkollégiumok szakmai tevékenységeinek továbbfejlesztése, a köztük lévő hálózatosodás, szakmai együttműködés erősítése és a hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású hallgatók tanulmányi sikerességének előmozdítása a felsőfokú végzettséget szerző roma hallgatók számának növelése érdekében. A támogatás keretösszege: 1,15 milliárd Ft (EFOP), 300 millió Ft (VEKOP).

A program folytatása, az **Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz** (2021-2027) az „oktatási esélyteremtés” beavatkozások között megfogalmazza a roma szakkollégiumi szolgáltatás továbbfejlesztését, mellyel elősegíthető a roma fiatalok sikeres diplomaszerezése, valamint a társadalmi szerepvállalásuk és közösségi aktivitásuk megerősítése révén megvalósítható a középiskolai tanulók, nem tanuló – nem dolgozó fiatalok (NEET) bevonása is a szakkollégiumi programokba.

Egyéb pedagógusképzések tartalmi változásai

A pedagógusképzés képzési terület egyes szakjainak képzési és kimeneti követelményeiről szóló 63/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a pedagógusképzési területhez tartozó **csecsemő és kisgyermeknevelő** alapképzési, szakképzési és kimeneti követelményét módosította, kiegészítette a következők képzési követelmény szerint a nemzetiségi specializációval. Ennek értelmében a képzés jellemzői között a nemzetiségi csecsemő- és kisgyermeknevelő specializáció (horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén nyelv, illetve a cigány-roma képzési irányultság) esetében a lehetséges szakmai tevékenységekörökhöz, munkakörökhöz kapcsolódó területek ismerete legfeljebb 40 kredit [8.1.2.b)]. A képzést megkülönböztető speciális jegyek: A nemzetiségi csecsemő- és kisgyermeknevelő a három év alatti gyermek magyar nyelven történő nevelése mellett felkészült a korosztály nemzetiségi nyelven történő nevelésére is. A nemzetiségi csecsemő- és kisgyermeknevelő specializáció tantárgyainak oktatása és vizsgái – beleértve a záróvizsgát is – az adott nemzetiségi nyelven folynak. A német nemzetiség esetében a teljes képzés 50%-a német nyelven folyik. (8.4.)

Óvodapedagógus alapképzési szakon is meghatározásra kerül a nyelvi képzés mértékének emelése. A képzést megkülönböztető speciális jegyek: A nemzetiségi óvodapedagógus szakirány tantárgyainak oktatása és vizsgái – beleértve a záróvizsgát is – az adott nemzetiségi nyelven folynak. A német nemzetiségi óvodapedagógus képzés esetében a teljes képzés ötven százaléka német nyelven folyik. (8.4.) Emellett **tanító** alapképzési szakon is meghatározásra kerül a nyelvi képzés mértékének emelése. A képzést megkülönböztető speciális jegyek: A nemzetiségi tanító szakirány tantárgyainak oktatása és vizsgái – beleértve a záróvizsgát is – az adott nemzetiségi nyelven folynak. A német nemzetiség esetében a teljes képzés ötven százaléka német nyelven folyik. (9.4.)

Nemzetiségi Pedagógus Program

A **Nemzetiségi Pedagógus Program** a nemzetiségi pedagógus pályát választó fiatalok számának és a nemzetiségi pedagógusképzés színvonalának az emelését, a nyelvi képzés hatékonyabbá tételét, továbbá a pályán lévő nemzetiségi pedagógusok megtartását és megbecsülésük javítását célozza. E program része a pályán lévő pedagógusok megtartását és ösztönzését szolgáló jelentős mértékű nemzetiségi pótlékemelés, a nemzetiségi pedagógusképzésben résztvevő hallgatók ösztöndíjazása és a nemzetiségi pedagógusképzés színvonalának növelését célzó támogatás.

A komplex program keretében, első lépésként 2016-ban átfogó vizsgálat mérte fel a helyzetet, az elérendő célokat, illetve határozta meg ennek alapján a szükséges feladatokat. A nemzetiségi óvodapedagógus hiány mértékének konkrét megismerésére 2016 szeptembere és 2017 februárja között teljes körű, országos felmérésre került sor a nemzetiségi óvodák területén. A felméréskor a Magyarországon élő 13 nemzetiségből 7 nemzetiségnek volt hivatalosan nemzetiségi óvodája (a horvát, német, roma, román, szerb, szlovák és szlovén nemzetiségnek), hat nemzetiségnek (bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin és ukrán) nem volt bejegyzett intézményként működő

nemzetiségi óvodája. A hét magyarországi nemzetiség összesített nemzetiségi óvodapedagógus hiánya 2017 elején mintegy 550 fő volt. Az érintett nemzetiségek helyzete is sok vonatkozásban különbözik, annak függvényében, hogy milyen a területi elhelyezkedésük Magyarországon, milyen messze vannak az anyaországtól, mennyi az adott nemzetiség lélekszáma, és így tovább.

A program egyik eleme, amely a pályán lévő, a nemzetiségi nyelvet, illetve nemzetiségi nyelven tanítani képes pedagógusok – óvónők, tanítók, illetve tanárok – megtartását és ösztönzését szolgálja, a nemzetiségi nevelési-oktatási feladatot ellátó pedagógusok részére meghatározott **nemzetiségi pótlék mértékének fokozatos emelése**. Az úgynevezett nyelvpótlék a beszámolási időszak során négyszeresére emelkedett: a pótlék mértéke a 2018. évi 10%-hoz képest 2020-tól már 40%, amely mellett a pótlék differenciálásával a jogosultak köre is kiterjesztésre került.

Ösztöndíjak

A Nemzetiségi Pedagógus Program keretén belül, a nemzetiségi pedagógushiány orvoslása érdekében kidolgozásra került a **Nemzetiségi Pedagógus Tanulmányi Ösztöndíjprogram**. Az ösztöndíj folyósítása a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának (a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ) közreműködésével valósul meg, akik 2019 februárjában, visszamenőleg 2018. szeptember 1-jei hatállyal a 2018/2019-es tanévre 84 első évfolyamos nemzetiségi óvodapedagógus hallgatóval kötöttek ösztöndíjszerződést. A 2019/2020-as tanévre vonatkozóan a nemzetiségi óvodapedagógusok első, második és harmadik évfolyamából, valamint a nemzetiségi tanító, tanár és szaktanár hallgatók első évfolyamából 317 fővel kötöttek már nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjszerződést.

2020-tól tovább bővült a program, így a 2020/2021-es tanévben az ösztöndíjrendszer az óvodapedagógusok után a nemzetiségi tanító, tanár és szaktanár **hallgatók minden évfolyamára ki lett terjesztve**, a 2020/2021-es tanévben 410 fő szerződését kezelte a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ. A 2021/2022-es tanévben 539 hallgató volt a programban (ebben már benne vannak a végzett utókövetettek, vagyis a végzettek). Az ösztöndíjprogramhoz a Kormány a 2022/2023-as tanévig több mint 900 millió Ft támogatást nyújtott.

A hallgatók az első szemeszterben nappali szakokon 60.000 Ft, esti és levelező szakokon 40.000 Ft támogatást kapnak. A továbbiakban az ösztöndíj összege a tanulmányi eredmények alapján, nappali és esti/levelező hallgatók számára differenciáltan változik, 15.000 – 75.000 Ft/hó között. Az ösztöndíjhoz a hallgatónak vállalnia kell, hogy

- a tanulmányait eredményesen folytatja;
- nemzetiségi pedagógus végzettséget és szakképzettséget szerez;
- az oklevél megszerzését követően nemzetiségi köznevelési intézménnyel a végzettségének, szakképzettségének megfelelő foglalkoztatásra irányuló főállású közalkalmazotti jogviszonyt létesít legalább olyan időtartammal, ameddig részére az ösztöndíjat folyósították;
- tanulmányai alatt részt vesz a felsőoktatási intézménye által és a lakó/tartózkodási helyén szervezett nemzetiségi tartalmú programokon és képzéseken.

Az ösztöndíjas köteles a részére folyósított ösztöndíj teljes összegét – felmentéssel történő jogviszony megszüntetés esetén annak időarányos részét – a szerződés megszűnését követő 90 napon belül a támogató részére kamatostul visszafizetni, amennyiben a megadott időtartam alatt

- az ösztöndíjas nem vállalja a nemzetiségi pedagógus, szakképesítésnek megfelelő munkakörben történő alkalmazását,
- az ösztöndíjas nem vállalja a támogató által megjelölt köznevelési intézményi kör egyikében sem a munkavállalást,
- az ösztöndíjas foglalkoztatásra irányuló jogviszonya az ösztöndíjas általi felmondással/ az ösztöndíjas kérésére közös megegyezéssel/ a munkáltató által felmentéssel megszűnik.

A köznevelési rendszer minőségi pedagógus-utánpótlásának biztosítása és a hallgatók felsőoktatási tanulmányainak támogatása érdekében alapította a Kormány a **Klebelsberg Képzési Ösztöndíjat**. Az első ösztöndíjak átadására a 2013/2014-es tanévben került sor. Kezdetben csak az osztatlan tanárképzésben tanulmányokat folytató hallgatók, majd 2017-től már a gyógypedagógus, majd 2020-tól már a tanítóképzésben részt vevő hallgatók is részesülhetnek ösztöndíjban. 2017-2022 között az alábbi nemzetiségi pedagógusképzésben tanuló hallgatói megoszlásban került ösztöndíjas szerződéskötésekre sor.

23. táblázat:
Klebelsberg Képzési Ösztöndíj – ösztöndíjas szerződéskötések
(Nemzetiségi pedagógusképzés)

Szerződéskötés/Tanév	Képzés	Fő
Tanárképzés		
2017/2018	német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára	4
2018/2019	német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára	1
2019/2020	német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára	3
	szlovén és nemzetiségi szlovén nyelv és kultúra tanára	1
2020/2021	német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára	2
2021/2022	német és nemzetiségi német nyelv és kultúra tanára	3
	szlovák és nemzetiségi szlovák nyelv és kultúra tanára	1
Tanítóképzés		
2020/2021	nemzetiségi tanító (német)	11
	nemzetiségi tanító (horvát)	2
	nemzetiségi tanító (román)	1
	nemzetiségi tanító (szerb)	1
2021/2022	nemzetiségi tanító (német)	3
	nemzetiségi tanító (horvát)	1
Összesen:		34

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj

A Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjról szóló 4/2019. (VI. 13.) TNM rendelet (a továbbiakban: Rendelet) szerint az ösztöndíj célja támogatásban részesíteni a valamely nemzetiséghez tartozó, kiemelkedő képességű középiskolai tanulókat felsőoktatási intézményben történő továbbtanulás elősegítése érdekében. (A roma nemzetiségi tanulók esetében a továbbiakban a Roma Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjról szóló 24/2019. (VI.7.) BM rendelet rendelkezik a tehetséges diákok ugyanakkora összegű támogatásáról.) A Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj (a továbbiakban: Ösztöndíj) mértéke havonta 30.000 Ft, amely összeg a megállapítását követő szeptember 1. napját követő két tanítási évben kerül folyósításra.

Az Ösztöndíjra meghívásos úton lehet pályázni a felhívásban szereplő magyarországi középiskoláknak (a beszámolási időszakban 18 db). A pályázaton kizárólag azok a pályázati felhívásban szereplő nemzetiségi nevelést/oktatást folytató középfokú iskolák vehetnek részt, amelyek nemzetiségi anyanyelvű és nemzetiségi kétnyelvű középfokú oktatást, továbbá a nemzetiségi anyanyelvű, kétnyelvű gimnáziumi nevelés-oktatással nem rendelkező nemzetiségek esetében, nemzetiségi nyelvoktatást folytatnak. A pályázat benyújtásának feltételei – mely egyben az elbírálás szempontja is – a jó tanulmányi eredmény, a kiemelkedő nemzetiségi közösségi aktivitás megléte, valamint a szociális rászorultság. 2011 és 2018 között nemzetiségenként (iskolánként) egy tanuló, 2019-től – változatlan keretösszeg mellett – évfolyamonként két tanuló (összesen 36 fő) részesülhetett az ösztöndíjban. 2021 óta – változatlan ösztöndíj összeggel – évfolyamonként hat tanuló részesülhet az ösztöndíjban.

A Rendeletben foglaltak alapján 2011 és 2022 között 7 nemzetiség (cigány/roma, horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén) összesen 343 tanulója részesült nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjban. A nemzetiségpolitikai szakterület kettéválása miatt a roma diákok 2019-től a Roma Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj keretében részesülhetnek támogatásban. A 2011. évi indulástól 2022-ig bezárólag összesen nagyjából 280 millió Ft értékű ösztöndíjjal járult hozzá a Kormány a tehetséges nemzetiségi tanulók felsőoktatási továbbtanulási terveinek megvalósításához, ezen keresztül pedig közvetett módon közösségük támogatásához. A 2022-es ösztöndíjasok, 71 diák, 2024-ig bezárólag összesen 42,6 millió Ft ösztöndíjban részesül.

Az Ösztöndíj teljes folyósításához jó tanulmányi előmenetel (min. félévi 3,5 és év végi 4,0 tanulmányi eredmény elérése), tanulmányi versenyeken való részvétel, valamint a nemzetiségi közösségben végzett tevékenység szükséges. Mindezekről a két tanév végén az ösztöndíjasknak szöveges beszámolót is kell küldenie a szakterületért felelős miniszternek.

A Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjban részesített tanulók számára 2021. júniusban – hagyományteremtő céllal – első alkalommal, 2022. márciusban második alkalommal került megrendezésre az össznemzetiségi **Nemzetiségi Alumni Találkozó**.²⁹ A több generációt érintő formabontó rendezvényre meghívást kapott az összes korábbi és akkori ösztöndíjas, valamint a nemzetiségi közéletben már bizonyított személyiségek. A Nemzetiségi Alumni Találkozóval a nemzetiségi közösségek, valamint társadalmi berendezkedésük megőrzéséhez, a generációs különbségek csökkentéséhez, illetve a legfiatalabbak számára egyfajta példa felmutatásához kíván hozzájárulni a kormányzat. A kísérőesemény nemzetiségi művészek előadásaival tarkított kulturális program volt. Emellett egyéb kulturális programok, pódiumbeszélgetés,

²⁹ Itt jegyezzük meg, hogy a beszámolási időszakot követően, 2022 júniusában a harmadik Nemzetiségi Alumni Találkozó is megrendezésre került.

valamint sportolási lehetőségek várták a jelenlegi és volt ösztöndíjas fiatalokat. Az esemény kiemelten fontos célkitűzése, hogy megismertessék nemzetiségi tanulóként, ösztöndíjasként szerzett tapasztalataikat, az út közben jelentkező nehézségeiket és az azok megoldásához alkalmazott jó gyakorlataikat.

Felsőoktatási képzések támogatása

A képzések feltételeinek megteremtésében kihívást jelenthet a felsőoktatási intézmények számára a minőségi képzés feltételeinek, a megfelelő tudományos fokozattal rendelkező oktatói létszám és tanszéki háttér biztosítása, továbbá a folyamatos foglalkoztatás akkor, ha jelentkezés hiányában nem tud a képzés elindulni. A felsőoktatásért felelős miniszter kiemelt feladatának tekinti a kis létszámú szakok indításának, fenntartásának támogatását. Az állami és nem állami felsőoktatási intézmények támogatását az alábbi táblázat foglalja össze:

24. táblázat:
Állami és nem állami felsőoktatási intézmények támogatása

Év	Nemzetiségi képzés támogatása (ezer Ft)	Nemzetiségi képzés kiegészítő támogatása (ezer Ft)	Nemzetiségi képzés célzott támogatása összesen (ezer Ft)	Kis szakok támogatása (ezer Ft)
2017	160 940	0	160 940	276 500
2018	182 800	350 740	533 540	276 500
2019	42 900	482 750	525 650	276 500
2020	0	525 652	525 652	273 700
2021	0	525 652	525 652	273 700

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

2017-ben a nemzetiségi képzés támogatása 160.940 ezer Ft volt. 2018-ban a támogatás két eleművé vált, egyrészt megmaradt a már évek óta biztosított fix összegű támogatás, amelynek mértéke 2018-ban 182.800 ezer Ft, 2019-ben 42.900 ezer Ft volt, másrészt új elemként jelent meg a nemzetiségi képzés kiegészítő támogatása, mely 2018-ban 350.740 ezer Ft, 2019-ben 482.410 ezer Ft többlettámogatást jelentett. A 2020-ban biztosított forrás mértéke a 2019. évi támogatással azonos nagyságrendben került folyósításra úgy, hogy a nemzetiségi képzések támogatásának két különálló eleme egyesítésre került. A nemzetiségi felsőfokú képzést folytató felsőoktatási intézmények megjelölve kapják a fenti forrásokat, melyeket csak a nemzetiségi képzés finanszírozására használhatnak fel. A korábbi állami fenntartásból közfeladatot ellátó közérdekű alapítványi fenntartásba kerülő nemzetiségi képzést is folytató egyetemekkel 2021-ben megkötött öt éves finanszírozási szerződések által 2026-ig az alábbi éves nemzetiségi támogatások biztosítottak.

25. táblázat:
Egyetemek éves nemzetiségi (kiegészítő) támogatásai (2021-2026)

Intézmény neve	Nemzetiségi képzés kiegészítő támogatása
Debreceni Egyetem	38 750 000 Ft
Szegedi Tudományegyetem	42 625 000 Ft
Pécsi Tudományegyetem	57 350 000 Ft

Nyíregyházi Egyetem	11 625 000 Ft
Soproni Egyetem	59 675 000 Ft
Összesen:	210 025 000 Ft

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Nemzetiségi szakirányú továbbképzés, pedagógus-továbbképzés

A felsőoktatási intézmények nemzetiségi képzést érintően **szakirányú továbbképzéseket** is indítanak (ld. 2. sz. melléklet). Az alap- vagy mesterképzés önálló szakképzettséget adó szakirányai, mint második/további szakirányok szakirányú továbbképzésben végezhetőek el. A melléklet szerint, a nemzetiségi tanító- és óvodapedagógus képzésben a nemzetiségi szakirányokat a már tanítói, illetve óvodapedagógusi diplomával rendelkezők továbbképzésben is elvégezhetik. A pedagógusképzési területhez tartozó szakirányú továbbképzések beszámíthatóak a pedagógusok köznevelési rendelkezések szerinti hétévenkénti kötelező továbbképzésébe.

A **pedagógus továbbképzés**, feladatait tekintve a köznevelési feladatok körébe tartozik. Valamennyi nemzetiségi oktatással is rendelkező közösség számára biztosított a pedagógus-továbbképzés lehetősége, amelyből a 2. sz. mellékletben felsorolt akkreditált képzések által a felsőoktatási intézmények is részt vállalnak. A köznevelés különös figyelmet fordít a nemzetiségi nyelvet, irodalmat és népismeretet oktató pedagógusok továbbképzésének a kiemelt támogatására.

Nemzetiségi pedagógus-munkakörben történő foglalkoztatásról szóló igazolások

Az Oktatási Hivatal Magyar Ekvivalencia és Információs Központ részéről a Hivatal feladatkörébe tartozik a **nemzetiségi óvodai nevelésben és a nemzetiségi iskolai nevelésben-oktatásban, pedagógus-munkakörben történő foglalkoztatásról** szóló igazolás kiállítására. Az igazolás kiállítása jelenleg a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet) 33/F. §-a alapján történik, korábban pedig a köznevelési törvény 98. § (13) bekezdése alapján történt.

A 326/2013. (VIII. 30.) Korm. rendelet 33/F. §-a úgy rendelkezik, hogy ha a pedagógus-munkakör megfelelő végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezővel nem tölthető be, a nemzetiségi óvodai nevelésben, a nemzetiségi iskolai nevelésben-oktatásban legfeljebb három évre szóló határozott időre foglalkoztatható az is, aki – az Oktatási Hivatal igazolása alapján – olyan külföldi oklevéllel rendelkezik, amellyel az adott államban pedagógus munkakört betölthet, és tanulmányait az adott nemzetiség nyelvén folytatta.

A beszámolási időszakban összesen 44 db igazolás került kiállításra: 2 db bolgár, 1 db görög, 7 db horvát, 2 db lengyel, 1 db német, 29 db szerb és 2 db szlovák.

3.

Államilag elismert nyelvvizsgák a Magyarországon élő nemzetiségek nyelvéből

Az Oktatási Hivatal közhiteles nyelvvizsga-nyilvántartása arra vonatkozóan nem tartalmaz adatot, hogy a **német nyelvből** vizsgázók hány százaléka sajátította el a nyelvet nemzetiségi nyelvként. Német nyelvből egy- és kétnyelvű vizsga egyaránt tehető mind általános, mind szaknyelvből. Ezen kívül lehetőség van számítógépes (tantermi), valamint számítógépes, egyedi vizsgahelyszínen történő (online) vizsgák szervezésére is.

26. táblázat:
Német nyelvvizsgarendszerek

Vizsgafajta	Vizsga-formátum	Vizsgaközpont	Vizsgarendszer
Egynyelvű vizsgarendszerek			
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	BME Nyelvvizsgaközpont	BME nyelvvizsgák
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	Corvinus Nyelvvizsgaközpont	Corvinus Általános Nyelvvizsga
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	Euroexam Kft.	Euroexam
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	KJE Nyelvvizsgaközpont	társalKODÓ
általános nyelvi	papíralapú	Osztrák Intézet Budapest Nonprofit Kft.	Österreichisches Sprachdiplom Deutsch ÖSD
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	Pécsi Tudományegyetem Idegen Nyelvi Központ	ECL nyelvvizsga
általános nyelvi	papíralapú	telc Hungary Nonprofit Kft.	telc nyelvvizsgarendszer
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	TIT Nyelvvizsgaközpont	TIT-iXam
általános nyelvi	számítógépes	iTOLC Nyelvvizsgaközpont	iTOLC számítógépes
gazdálkodási menedzsment szaknyelvi	papíralapú	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Zöld Út Nyelvvizsgaközpont	Zöld Út gazdálkodási menedzsment szaknyelvi vizsgarendszer
gazdasági szaknyelvi	papíralapú, számítógépes	BME Nyelvvizsgaközpont	BME nyelvvizsgák, gazdasági szaknyelvi nyelvvizsga
gazdasági szaknyelvi	papíralapú	Budapesti Gazdasági Egyetem Nyelvvizsgaközpont	BGE gazdasági kommunikáció szaknyelvi vizsgarendszer
gazdasági szaknyelvi	papíralapú, számítógépes	KJE Nyelvvizsgaközpont	gazdálKODÓ
közgazdasági szaknyelvi	papíralapú, számítógépes	Corvinus Nyelvvizsgaközpont	OECONOM
műszaki szaknyelvi	papíralapú	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Zöld Út Nyelvvizsgaközpont	Zöld Út műszaki szaknyelvi vizsgarendszer

agrár- és környezettudományi szaknyelv	papíralapú	Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Zöld Út Nyelvvizsgaközpont	Zöld Út agrár- és környezettudományi vizsgarendszer
Kétnyelvű vizsgarendszerek			
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	Corvinus Nyelvvizsgaközpont	Corvinus Általános Nyelvvizsga
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	ELTE Origó Nyelvi Centrum Kft.	ITK ORIGÓ
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	Euroexam Kft.	Euroexam
általános nyelvi	papíralapú, számítógépes	KJE Nyelvvizsgaközpont	társalKODÓ
diplomáciai szaknyelvi	papíralapú	Külgazdasági és Külügyminisztérium Diplomáciai Szakmai Nyelvi Vizsgaközpont	Diplomáciai szaknyelvi vizsga
gazdasági szaknyelvi	papíralapú	KJE Nyelvvizsgaközpont	gazdálKODÓ
jogi és közigazgatási szaknyelvi	papíralapú	PROFEX Nyelvvizsgaközpont	PROFEX jogi- és közigazgatási szaknyelvi
katonai szaknyelvi	papíralapú	NKE Nyelvvizsgaközpont	ARMA katonai szaknyelvi vizsga
orvosi szaknyelvi	papíralapú	PROFEX Nyelvvizsgaközpont	PROFEX orvosi szaknyelvi
egyházi szaknyelvi	papíralapú	Károli Gáspár Református Egyetem	Theolingua Egyházi Szaknyelvi Vizsga
nemzetközi kapcsolatok szaknyelvi	papíralapú, számítógépes	Corvinus Nyelvvizsgaközpont	NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK szaknyelvi vizsga
idegenforgalmi-vendéglátóipari szaknyelvi	papíralapú	Budapesti Gazdasági Egyetem Nyelvvizsgaközpont	BGE idegenforgalmi-vendéglátóipari szaknyelvi vizsgarendszer

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A cigányok által beszélt romani és beás nyelvekből kizárólag általános nyelvi, kétnyelvű vizsga tehető, számítógépes (online) vizsgáztatásra ezekből a nyelvekből egyik vizsgaközpont sem rendelkezik akkreditációval.

27. táblázat:
Cigány/roma nyelvvizsgarendszerek

Vizsgafajta	Vizsgaformátum	Vizsgaközpont	Vizsgarendszer
Cigány (beás) általános nyelvi, kétnyelvű	papíralapú	ELTE Origó Nyelvi Centrum Kft.	ITK ORIGÓ
Cigány (beás) általános nyelvi, kétnyelvű	papíralapú	PROFEX Nyelvvizsgaközpont	PROFEX általános nyelvvizsga

Cigány (lovári) általános nyelvi, kétnyelvű	papíralapú	EZRA Nyelvvizsgaközpont	EZRA Nyelvvizsgarendszer
---	------------	-------------------------	--------------------------

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Az egyéb, **kis létszámú nemzetiségi** nyelvekből (bolgár, horvát, lengyel, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán) kizárólag az ELTE Origó Nyelvi Centrum kínál nyelvvizsgázási lehetőséget kétnyelvű, általános nyelvi vizsgarendszerében. A vizsgaformátum papíralapú, számítógépes (online) vizsgáztatásra ezekből a nyelvekből a vizsgaközpont nem rendelkezik akkreditációval. Tekintettel arra, hogy piaci alapon e kis létszámú nyelvek vizsgáztatása nem rentábilis, a nemzetiségi nyelvek vizsgáztatására a vizsgaközpont kormányzati támogatást kapott az elmúlt időszakban.

A nemzetiségekhez kapcsolódó nyelvvizsgázói számok alakulását a beszámolási időszakban a 4. sz. melléklet foglalja össze részletesen.

Jó gyakorlatok (nyelvjárások, nyelvvizsgák)

A hazai **ruszin** közösség körében a legakutabb problémát a hazánkban használt, különböző nyelvjárásokkal tarkított nyelvhasználat jelenti. A közösség megmaradásának fontos területe az anyanyelv tovább éltetése, valamint különböző nyelvjárások miatti kodifikációs tevékenység. Az önkormányzat 2018. évben központi támogatásból megjelentette a Hodinka Antal Ruszin Tudományos Intézet munkája nyomán a Magyar-Ruszin Szótárt, a Ruszin-Magyar Szótárt és a Helyesírási Szótárt. 2019-ben a Gyerekdalok, altatók, kolomejkák című kiadvány jelent meg. Ugyancsak kiadásra került a Ruszin Nyelvtani Kódex (2021), a Magyar-Ruszin, Ruszin-Magyar szakszavak szótára (2021), valamint a Ruszin helységnevek (2021) című kiadvány. Jelenleg a több nyelvjárásból összeállított és kiadott szótárak és kiadványok alapján a közösség kész a Magyarországon használt ruszin nyelv kodifikációjára, melyet a jövő legfontosabb feladatának tartanak.

Az Észak-Magyarországi **Német** Önkormányzatok Szövetsége egyesületnek – amelynek a beszámolási időszakra eső munkáját a későbbiekben részletezzük – célja többek között a német nyelvhasználat erősítése és a helyi német tájnyelv megőrzése.

A nemzetiségi nyelvvizsgákhoz kapcsolódik a magyarországi **szlovén** közösség jó gyakorlata: A beszámolási időszak során a középiskolai képzést segítő, a nemzetiségi szószóló ösztönzésére elkészült a Szlovén Nyelvvizsga Ábécé segédkönyv, mely a középiskolások középfokú nyelvvizsgára való felkészülését jelentős mértékben támogatja. Arról is beszámolt a szószóló, hogy az ELTE Origó Nyelvi Centrum Kft. a beszámolási időszak során, 2020-ban gazdaságossági szempontból meg akarta szüntetni a kis nyelvekből – így a kis nemzetiségi nyelvekből is – a nyelvvizsgáztatást. Hogy ez ne történhessen meg, több tárgyalást folytatott a szlovén szószóló a Magyarországi nemzetiségek bizottságának elnökével együtt a nyelvvizsgaközpont vezetőivel. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium anyagi forrásokat biztosított az intézmény számára, melynek révén továbbra is folyik évi egyszeri alkalommal nyelvvizsgáztatás szlovén nyelvből is.

15. cikk

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális, a társadalmi és a

gazdasági életben, valamint a közügyekben – különösképpen az őket érintőkben – való részvételhez szükségesek.

1.

(1) Ajánlás: *[A magyar hatóságok] a különböző nemzeti kisebbségi önkormányzatok pénzügyi támogatásának odaítélésére használt számítási módszereket olyan módon igazítsák ki, hogy nagyobb mértékben vegyék figyelembe az adott nemzeti kisebbséggel saját bevallásuk alapján azonosuló személyek arányát.*

A romákért felelős szakterület tekintetében:

Magyarországon a demokrácia alappillérei az önkormányzatok és a választott parlamenti képviselők. A kettejük közti kapcsolat a nemzetiségek belügye; együttműködésüket azonban a Kormány mindenben támogatja. Magyarországon, ha egy adott településen a legutóbbi, 2011. évi népszámlálás adatai alapján legalább huszonötven egy adott nemzetiséghez tartozónak vallották magukat, akkor nemzetiségi önkormányzat alakulhat. A helyi önkormányzat és a helyi nemzetiségi önkormányzat hatékony és tartalmas együttműködéséhez minden feltétel és támogatás adott, ennek tartalommal való megtöltése a helyi érdekeltek feladata.

Az általános közigazgatási rendszer mellett mindhárom (helyi, területi – megyei és fővárosi –, valamint országos) szinten működő roma nemzetiségi önkormányzatok képviselik a többségitől eltérő közösségi érdekeket. A roma önkormányzatok – a települések, illetve megyék önkormányzatai mellett – a közösség életének legfontosabb kérdéseiben (oktatás, kultúra, nyelvhasználat) véleményezési, illetve egyetértési joggal felruházott testületek. 1994 óta a magyar nemzetiségpolitika sajátos, egyedi partnereiként szerepelnek minden olyan településen, és 2006 óta minden olyan megyében is, ahol releváns lélekszámban él roma közösség.

A roma nemzetiségi önkormányzatok feladatarányos (működési és feladatalapú) támogatása megállapításához, annak folyósításához, illetve a beszámolási kötelezettséghez kapcsolódó feltételrendszerrel minden évben a hatályos költségvetési törvény szabályozza. A vizsgált időszakban az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő közreműködésével zajlott a roma nemzetiségi önkormányzatok működési és feladatalapú támogatása.

28. táblázat:

A roma nemzetiségi önkormányzatok évenkénti támogatásai

Év	Megállapított támogatási összeg
2017	1 540 149 000 Ft
2018	1 526 073 000 Ft
2019	1 077 440 000 Ft
2020	1 173 640 000 Ft
2021	1 162 200 000 Ft
2022	1 158 040 000 Ft

Forrás: Emberi Erőforrás Támogatáskezelő

2021-2022 között a koronavírus világjárvány következményeként elrendelt veszélyhelyzeti intézkedések keretében 2021. évtől megváltoztak a feladatmutató pontszámok, illetve a feladatalapú támogatás megállapításának szabályai is. E szabályok szerint a feladatalapú támogatásra az a helyi nemzetiségi önkormányzat jogosult, amely a költségvetési évet megelőző évben megtartott legalább kettő képviselő-testületi ülésre vonatkozó jegyzőkönyvét a fővárosi és megyei kormányhivatal részére (a tárgyévet követő) január 15-ig benyújtja. A határidő elmulasztása jogvesztő. A 2022. évre vonatkozóan, amennyiben a nemzetiségi törvény 97. §-a szerinti közmeghallgatás megtartására nem az igazolt képviselő-testületi ülés egyikén került sor, akkor a közmeghallgatásról készült jegyzőkönyvet a fővárosi és megyei kormányhivatal részére (a tárgyévet követő) január 15-éig benyújtja. A határidő elmulasztása jogvesztő.

A működési támogatás kizárólag a nemzetiségi önkormányzatok tevékenységével közvetlenül összefüggő – a nemzetiségi törvény 80. §-a és 159. § (3) bekezdése szerint a helyi önkormányzat által biztosított feltételeket meghaladó további – működésre és a nemzetiségi feladatok ellátását biztosító működési és felhalmozási jellegű kiadásokra fordítható.

A 2017-2020 közötti szabályozásnak megfelelően feladatalapú támogatásra az a helyi nemzetiségi önkormányzat jogosult, amely az adott költségvetési évet megelőző évben megtartott legalább négy képviselő-testületi ülésre vonatkozó jegyzőkönyvét, és ha a nemzetiségi törvény 97. §-a szerinti közmeghallgatás megtartására nem az előző pont szerint igazolt képviselő-testületi ülés egyikén került sor, akkor a közmeghallgatásról készült jegyzőkönyvet a fővárosi és megyei kormányhivatal részére (a tárgyévet követő) január 15-éig benyújtja.

A feladatalapú támogatás szempontjából kizárólag a „Nemzetiségi közfeladatok ellátása és támogatása”, „Nemzetiségi médiatartalom-szolgáltatás és támogatása”, „Közművelődés – közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése”, „Közművelődés – hagyományos közösségi kulturális értékek gondozása” és az oktatással összefüggő kormányzati funkciókon elszámolt kiadások vehetők figyelembe.

A Támogatáskezelő feladatai kiterjedtek a beérkezett jegyzőkönyvek alapján a határozatok szakmai tartalmának értékelésére, a támogatások megállapítására, közzétételére, támogatói okirat kibocsátására, támogatások folyósítására, beszámolók befogadása, ellenőrzése, a támogatás lezárására.

Roma nemzetiségi önkormányzatok működési támogatása megállapításához, annak folyósításához, illetve a beszámolási kötelezettséghez kapcsolódó feltételrendszer minden évben a hatályos költségvetési törvény szabályozza.

Finanszírozás tekintetében fontos kiemelni, hogy a kormányzat – a vizsgált időszakban is – kiemelt figyelmet fordított a nemzetiségek anyagi támogatására.

Az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő mind a kapcsolódó levelezés, mind a benyújtandó jegyzőkönyvek, mind pedig a benyújtandó beszámolók kapcsán lehetőséget biztosított és biztosít a nemzetiségi nyelv használatára, azonban a lehetőséggel a roma nemzetiségi önkormányzatok ez idáig nem éltek.

A benyújtott beszámolóiban érvényesíteni kívánt számlák elbírálásakor minden esetben pozitív elbírálás alá esnek az anyanyelv-használatához, az érdekérvényesítéshez, a roma identitás

erősítéséhez kapcsolódó, valamint a kulturális autonómiával összefüggő, a fenti kormányzati funkciókhoz jól illeszkedő és a jogszabályban rögzített formai követelményeknek is mindenben megfelelő tételek.

Összhangban az Alaptörvénnyel, a nemzetiségek önkormányzatainak választását 5 évente, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választásának napján kell megtartani. A nemzetiségi önkormányzati választásokon azok a polgárok vehetnek részt, akik lakóhelyükön szerepelnek a nemzetiségi választói névjegyzékben. A nemzetiségi önkormányzati rendszer országos szintjén az országos nemzetiségi önkormányzatok helyezkednek el, amelyek a központi közigazgatás, a Kormány partnerei az egyes nemzetiségpolitikai kérdések megoldása során.

A 12 egyéb nemzetiség vonatkozásában:

A magyarországi nemzetiségi önkormányzatiság rendszerének kialakításában és működésének pénzügyi támogatásában kiemelt jelentősége van annak, hogy a hivatalos népszámláláson milyen arányban azonosul a lakosság az adott nemzetiséggel. A nemzetiségi törvény 56. § (6) bekezdése szerint, települési nemzetiségi önkormányzati képviselők választását ki kell tűzni, ha a településen az adott nemzetiséghez tartozó személyek száma – a legutóbbi népszámlálás adatai szerint – a huszonöt főt eléri, és a településen adott nemzetiségi önkormányzat működik.

A nemzetiségi önkormányzatok működése az öngazgatáson alapul, azonban ehhez a központi költségvetésből normatív alapon, az elvégzett feladatok alapján, illetve pályázati úton jelentős támogatásra jogosultak. A pályázatokon való részvétel a nemzetiségi civil szervezetek és oktatási-nevelési intézmények számára is biztosított, akik egyre bővülő számban élnek is ezzel a lehetőséggel.

A nemzetiségi támogatási rendszer hatékony működésének is köszönhetően az elmúlt időszakban hazánkban megerősödött a hazai nemzetiségek identitástudatát, hagyományápolását és érdekérvényesítését szolgáló intézményrendszer. Jövőbe mutató folyamat, hogy egyre bővül a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott óvodák és iskolák száma, amelyek működtetéséhez a kormányzat kiemelt támogatásokat biztosít.

A települési és területi nemzetiségi önkormányzatok minden költségvetési évben két támogatásra (működési és feladatalapú támogatásra) szereznek jogosultságot:

- A normatív **működési támogatás** az adott nemzetiséggel saját bevallásuk alapján azonosuló személyek száma szerint kerül meghatározásra. Ha a településen nemzetiségi önkormányzat működik, akkor a települési (a főváros kerületi nemzetiségi önkormányzatai is települési nemzetiségi önkormányzatok) nemzetiségi önkormányzat a fajlagosan meghatározott működési támogatásban részesül, és ha a legutóbbi népszámlálásnak az adott nemzetiséghez tartozásra vonatkozó kérdéseire adott válaszok alapján az adott nemzetiséghez tartozók száma eléri az 50 főt, akkor a települési nemzetiségi önkormányzat a fajlagos működési támogatás kétszeresére jogosult.

A területi (megyei, fővárosi) nemzetiségi önkormányzatok az adott megyében (fővárosban) az adott nemzetiséghez tartozó, törzskönyvi nyilvántartásba bejegyzett települési (fővárosi kerületi) nemzetiségi önkormányzatok és átalakult nemzetiségi önkormányzatok száma alapján részesülnek normatív működési támogatásban. Ha az adott megyében (fővárosban) törzskönyvi nyilvántartásba bejegyzett települési (fővárosi kerületi) nemzetiségi

önkormányzatok és átalakult nemzetiségi önkormányzatok száma 10-nél kevesebb, akkor a fajlagos összegre, ha a települési (fővárosi kerületi) nemzetiségi önkormányzatok és átalakult nemzetiségi önkormányzatok száma legalább 10, de legfeljebb 20, akkor a fajlagos összeg kétszeresére, ha a települési (fővárosi kerületi) nemzetiségi önkormányzatok és átalakult nemzetiségi önkormányzatok száma legalább 20, akkor a fajlagos összeg négyszeresére jogosult a területi önkormányzat, és ezáltal ismételtén érvényesül az adott nemzetiséggel saját bevallásuk alapján azonosuló személyek száma szerinti támogatottság.

- A **feladatalapú támogatás** nem normatív alapú. A települési és területi nemzetiségi önkormányzatok a jegyzőkönyveikben határozatokkal igazolt, naptári évben, az adott nemzetiségi közösség által elvégzett tevékenységek számossága és minősége alapján kerülnek támogatásra. A feladatalapú támogatás biztosításával az adott nemzetiségi közösség aktivitását támogatja Magyarország, ösztönözve az anyanyelv, a nemzetiségi kultúra fennmaradását, továbbörökítését, a nemzetiségi léttel kapcsolatos érdekképviselet felvállalását, ellátását, ezáltal biztosítva, hogy adott településen, területen az adott nemzetiséggel saját bevallásuk alapján azonosuló személyek száma ne csökkenjen és így a normatív alapú támogatásnál magasabb összegre legyen jogosult a nemzetiségi önkormányzat révén az adott nemzetiségi közösség.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok – költségvetési évenként – ugyancsak két támogatásban (működési- és média támogatás, valamint intézményi finanszírozás) részesülnek:

- Az országos nemzetiségi önkormányzatokat a **működésükkel összefüggő és a nemzetiségi média** feladatainak ellátásához kapcsolódóan illeti meg támogatás, amelynek felhasználása az önkormányzatok működési feltételeinek, valamint a sajtó és az elektronikus média közszolgálati műsorai finanszírozásának biztosítását szolgálja.
- Az országos nemzetiségi önkormányzatokat a nemzetiségi törvény 117-119. §-ban és 121-122. §-ban foglalt közfeladatai ellátása érdekében létrehozott nemzetiségi önkormányzati **intézmények fenntartásához** kapcsolódóan illeti meg támogatás, amely biztosítja az anyanyelvi oktatás megfelelő színvonalon történő megvalósulásáért, annak fejlesztéséért, a kulturális öngazgatással kapcsolatos tevékenység megvalósításáért, a hagyományok megőrzéséért és azok továbbörökítéséért, az anyanyelvi közművelődés biztosításáért, az országos nemzetiségi önkormányzatok határozatainak előkészítéséért és végrehajtásáért, valamint a gazdálkodással kapcsolatos feladatok ellátásáért létrehozott intézmények fenntartási finanszírozását.

2.

A magyar politika összessége, a magyar állam és a magyar Kormány saját eszközeivel, anyagilag, infrastruktúrájával és erkölcsileg támogatja a hazánkban élő nemzetiségek identitásának megőrzését, kulturális autonómiájának kiteljesedését, fejlődését, a nemzetiségi nyelvek és hagyományok ápolását, átörökítését.

Az általános közigazgatási rendszer mellett mindhárom (helyi, területi – megyei és fővárosi –, valamint országos) szinten működő nemzetiségi önkormányzatok képviselik a többségitől eltérő nemzetiségekhez tartozók speciális közösségi érdekeit. A nemzetiségi törvény által rögzített, az országos nemzetiségi önkormányzatok által ellátott feladatok közül kiemelendő, hogy amennyiben a településen nemzetiségi önkormányzat nem működik, az országos nemzetiségi önkormányzat ellátja az adott nemzetiségi közösséggel kapcsolatosan a településen

jelentkező érdekképviselési, érdekvédelmi feladatokat. Ugyanúgy a megyei önkormányzat által ellátott önkormányzati feladatok kapcsán – törvényben meghatározott – érdekképviselési, érdekvédelmi tevékenységet fejt ki, továbbá ellátja az általa képviselt nemzetiség érdekeinek az országos szintű képviseletét és védelmét. A nemzetiségi kulturális autonómia fejlesztése érdekében pedig országos szintű nemzetiségi intézményhálózatot tart fenn.

A magyar nemzetiségpolitika szempontjából kiemelt jelentőségű és a nemzetiségek egyéni és kollektív jogait szabályozó **nemzetiségi törvény módosításáról** a korábbiakban már szóltunk, jelezve, hogy a beszámolási időszak során történt módosítás lehetővé teszi, hogy a nemzetiségek által fenntartott köznevelési intézmények ingatlanjait az adott nemzetiség tulajdonba is megkapja. A módosítás törvényi lehetőséget biztosít szociális intézmények nemzetiségi fenntartására is. Ezekre a szomszédos országokban nincs példa. A törvény előkészítési folyamatának egyik legnagyobb vívmánya volt, hogy az a magyarországi nemzetiségek jelzései, kérései alapján került megszövegezésre, és azt a Magyarországi nemzetiségek bizottsága terjesztette (terjeszthette) a magyar Országgyűlés elé. A záró szavazásra 2020. június 16-án került sor, amelynek során a benyújtott módosítást a Magyar Országgyűlés – több mint 95%-os többséggel – elfogadta (ld. a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosításáról szóló 2020. évi LXVIII. törvény).

Nemzetiségi támogatások

Az Alaptörvény XXIX. cikke deklarálja a nemzetiségeket érintő, és alkotmányi szintű szabályozást igénylő alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyeknek érvényesülését a sarkalatos törvényi formát öltő nemzetiségi törvény biztosítja. A nemzetiségi törvény 151. § d) pontja alapján a nemzetiségpolitikáért felelős miniszter a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott címen és feltételekkel a nemzetiségi önkormányzatok és más nemzetiségi szervezetek részére pénzügyi támogatást nyújt, nyújthat.

A nemzetiségi célú támogatások forrásának változása a 2017-2022. évek viszonylatában **több mint kétszeres³⁰ emelkedést** jelent a hazai nemzetiségek számára. A beszámolási időszakban a fenti célokat Magyarország Kormánya az alábbi jogcímek alapján nyújtott – jogszabályon alapuló vagy kormányhatározat által biztosított – támogatások biztosításával érte el:

A települési és területi nemzetiségi önkormányzatok működése támogatásának egész éves fajlagos összegére a költségvetési év január 1-jén a Magyar Államkincstár által vezetett törzskönyvi nyilvántartásba bejegyzett helyi nemzetiségi önkormányzat volt jogosult. Amennyiben a helyi nemzetiségi önkormányzat év közben alakult, akkor a helyi nemzetiségi önkormányzat a törzskönyvi bejegyzést követő hónap első napjától volt jogosult az időarányos működési támogatásra.

A települési és területi nemzetiségi önkormányzatok feladatalapú támogatására (2017-2020 között) az a helyi nemzetiségi önkormányzat volt jogosult, amely a központi költségvetésről szóló törvényben meghatározott jegyzőkönyv benyújtási kötelezettségnek eleget tett és a határozatok alapján a központi költségvetésről szóló törvény 9. mellékletében meghatározott feladatok valamelyikét ellátta. A támogatás nagysága az ellátott feladatok számosságától és minőségétől függött. A beszámolási időszak második felében, a 2021-2022. években a feladatalapú támogatást már a központi költségvetésről szóló törvény 10. melléklete

³⁰ A nemzetiségi előirányzatról biztosított források 2017. január – 2018 május között a roma nemzetiségnek nyújtott támogatási forrásokat is tartalmazzák.

szabályozta és a COVID-járvány miatt a 2018-2022. évek átlagpontoszámai alapján nyertek jogosultságot támogatásra a nemzetiségi önkormányzatok.

A települési és területi nemzetiségi önkormányzatok működésének, valamint feladatalapú támogatásához kapcsolódó keretösszegeket az alábbi táblázat mutatja be.

29. táblázat:
Települési és területi nemzetiségi önkormányzatok támogatása
(keretösszegek a beszámolási időszakban)

Támogatási év	2017*	2018*	2019	2020	2021	2022
Működés						
Keretösszeg (millió Ft)	1 568,5	1 882,5	958,2	958,2	982,3	982,3
Feladatalapú						
Keretösszeg (millió Ft)	1 648,5	1 747,4	1 187,1	1 187,1	1 187,1	1 187,1

Forrás: Miniszterelnökség

**Megjegyzés: A keretösszeg a roma/cigány települési és területi nemzetiségi önkormányzatok támogatásait is tartalmazta.*

A költségvetési törvény alapján **az országos nemzetiségi önkormányzatot a működésével összefüggő kiadásokhoz és a nemzetiségi média** feladatainak ellátása érdekében támogatás illeti meg. A támogatás felhasználása az országos nemzetiségi önkormányzat működési feltételeinek biztosítását szolgálta, ennek keretében hozzájárult a nemzetiségi törvény értelmében vett közfeladat ellátáshoz. A sajtó és az elektronikus média közszolgálati műsorainak támogatása által biztosításra került a nemzetiségi közösség sokoldalú, kiegyensúlyozott anyanyelvű tájékoztatása, az anyanyelv és kultúra ápolása, gazdagítása. A nemzetiségi média támogatása előmozdította az anyaországból származó rádiós és audiovizuális médiaszolgáltatások vételét, a nemzetiségek anyanyelvén közzétett közszolgálati műsorszámok elérését, biztosítva a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát, a pártatlanság és a sokoldalú tájékoztatás érvényesülését.

A költségvetési törvény alapján az országos nemzetiségi önkormányzatot a nemzetiségi törvény 117-119. §-ában és 121-122. §-ában meghatározott közfeladatai ellátása érdekében létrehozott **nemzetiségi önkormányzati intézmények fenntartásához** kapcsolódóan szintén támogatás illeti meg. Ennek keretében a támogatás biztosította az anyanyelvi oktatás megfelelő színvonalon történő megvalósulásáért, annak fejlesztéséért, a kulturális öngazgatással kapcsolatos tevékenység megvalósításáért, a hagyományok megőrzéséért és azok továbbörökítéséért, az anyanyelvi közművelődés biztosításáért, az országos nemzetiségi önkormányzat határozatainak előkészítéséért és végrehajtásáért, valamint a gazdálkodással kapcsolatos feladatok ellátásáért létrehozott intézmények fenntartási költségeinek finanszírozását. A 2017-2022. évek közötti keretösszegeket összevontan az alábbi táblázat mutatja be.

30. táblázat:
Nemzetiségi önkormányzati intézmények fenntartásának támogatása

Támogatási év	2017*	2018*	2019	2020	2021	2022
Keretösszeg (millió Ft)	2 968,6	2 996,3	2 857,6	2 864,6	2 864,6	3 771,9

Forrás: Miniszterelnökség

**Megjegyzés: A keretösszeg az Országos Roma Önkormányzat támogatásait is tartalmazta.*

A beszámolási időszakban négy illetve három pályázati kategóriában **nyújthattak be pályázatot** elsődlegesen a nemzetiségi önkormányzatok, a nemzetiségi civil szervezetek, valamint a nemzetiségi köznevelési intézmények és az egyházi jogi személyek.

A nemzetiségi civil szervezetek költségvetési támogatására szóló pályázati kiírás révén, a létesítő okiratukban rögzített cél szerint nemzetiségi feladatot megvalósító civil szervezetek részesülhettek támogatásban, működésük, tevékenységük kiadásainak finanszírozása érdekében.

A nemzetiségi kulturális kezdeményezések költségvetési támogatása megnevezésű pályázati kategória többek között nemzetiségi rendezvényekre, kutatásokra, könyvek és hanghordozók beszerzésére, archiválásra, honlap létrehozására, kiadványok megjelenítésére biztosított forrást a pályázók részére.

A nemzetiségi táborok megnevezésű pályázati kategória a nemzetiségek körébe tartozó nappali tagozatos, általános és középiskolai tanulók részvételével történő táborok, erdei iskolák anyaországi, nyelvnemzeti környezeti megvalósításának költségvetési támogatását biztosította.

Pályázati keretek között az anyaországok/nyelvnemzetek közreműködésével megvalósuló, kizárólag *anyanyelvű nemzetiségi pedagógus-továbbképzések* 2019-ig kerültek támogatásra. Ezután egyedi támogatásból valósultak meg.

A beszámolási időszak alatti, pályázati támogatásokra vonatkozó keretösszegeket összevontan az alábbi táblázat mutatja be.

31. táblázat:
Nemzetiségi pályázati támogatások

Támogatási év	2017*	2018*	2019	2020** ***	2021	2022
Keretösszeg összesen (millió Ft)	1 075	1 415	1 415	500	1 300	1 600

Forrás: Miniszterelnökség

Megjegyzések:

**A keretösszeg a roma/cigány pályázatokra is fedezetet biztosított.*

***A COVID-járvány miatt a nemzetiségi kulturális kezdeményezések, valamint az anyanyelvi táborok megvalósítására kiírt pályázati kategóriák visszavonásra kerültek.*

**** A nemzetiségi pedagógus-képzésre kiírt pályázati kategória megszűnt és a továbbiakban egyedi támogatás formájában került sor az e célú projektek finanszírozására.*

A beszámolási időszakban három alkalommal került közzétételre a nemzetiségek **nemzetiségi célú beruházási, felújítási és karbantartási tevékenységeinek** költségvetési támogatására vonatkozó egyedi kérelem benyújtására irányuló felhívás, összesen 1100 millió Ft keretösszegben. A támogatási forrás közel 761 db projekt megvalósítását segítette elő.

A felhívásokon kívül a további benyújtott **egyedi kérelmek** jellemzően az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatok saját támogatási igényei mellett az általuk fenntartott kulturális és köznevelési intézmények fejlesztési, beruházási, beszerzési, pályázati önrész támogatásaira, az egyes intézmények bővítésére, új intézmények létrehozásához szükséges feltételek biztosítására irányultak.

A tehetséges nemzetiségi tanulók felsőoktatási továbbtanulási terveinek megvalósítása, ezen keresztül pedig közvetett módon közösségük támogatása érdekében módosításra került a *Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjról szóló 4/2019. (VI. 13.) TNM rendelet*. A módosítás értelmében 2021 szeptemberétől kibővítésre került a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjasok létszáma, így **ösztöndíjban** középfokú iskolánként a korábbi 4 tanuló helyett, legfeljebb 12 (évfolyamonként legfeljebb hat-hat) tanuló részesülhetett.

A *Nemzetiségekért Díj alapításáról szóló 2/2012. (VIII. 9.) ME rendelet* (a továbbiakban: 2/2012. (VIII. 9.) ME rendelet) alapján a miniszterelnök általános helyettese **Nemzetiségekért Díjat** adományozott a hazai nemzetiségek érdekében a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, a gazdasági önszerveződésben, szociális és egészségügyi munkában kiemelkedő tevékenységet végző személyeknek.

A *miniszterelnök általános helyettese által adományozható elismerésekről szóló 6/2018. (XII. 21.) TNM rendelet* alapján a miniszter **Pro Cultura Minoritatum Hungariae díjat** adományozott olyan Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó természetes személynek, vagy szervezetnek, aki vagy amely kiemelkedő tevékenységet végzett a Magyarországon élő nemzetiségek körében az anyanyelvű, kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért, és a nemzetiségi közművelődés és kultúra területén kimagasló tevékenységével hozzájárult a Kárpát-medence népeinek együttéléséhez.

A nemzetiségi támogatásokról hozott döntések során prioritást élveznek a Magyarországon élő nemzetiségek anyaországi kapcsolatait érintő kétoldalú együttműködés alapintézményei, a **KVB-k ajánlásaiban szereplő támogatási igények**. A KVB-k által megfogalmazott ajánlások teljesítése fontos nemzetiségpolitikai és diplomáciai feladat, ami az egyes nemzetiségek anyaországával kapcsolatos reláció, valamint az illető anyaországban élő magyar közösség szempontjából egyaránt stratégiai fontosságú.

Mindezen felül kiemelendő, hogy a kormányzat a nemzetiségi vezetőkkel együtt létrehozta a **Nemzetiségi Pedagógus Programot**, ami a nemzetiségi pedagógus pályát választó fiatalok számának és a nemzetiségi pedagógusképzés színvonalának az emelését, a nyelvi képzés hatékonyabbá tételét, továbbá a pályán lévő nemzetiségi pedagógusok megtartását és megbecsülésük javítását célozza. E cél megvalósítását szolgálta a nemzetiségi bérpótlék emelése, a Nemzetiségi Pedagógus Ösztöndíjprogram támogatása, valamint a Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíj bővítése.

A beszámolási időszakban egyedi támogatási kérelmek alapján, a nemzetiségi előirányzatok terhére és kormányhatározatok által több mint két és félezer támogatási projekt került megvalósításra, példálózó jelleggel kiemelve az alábbiakat:

32. táblázat:

Néhány jelentősebb, egyedi támogatási kérelmek alapján nyújtott nemzetiségi támogatás

Támogatási év	Kedvezményezett	Nemzetiség	Cél	Támogatás összege (Ft)
2020., 2022.	Országos Horvát Önkormányzat	horvát	Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Kollégium fejlesztése	810 393 234
2020., 2022.	Bolgár Országos Önkormányzat	bolgár	Bolgár Országos Önkormányzat köznevelési és kulturális célú beruházásainak támogatása	3 550 000 000
2018-2022.	Szerb Országos Önkormányzat	szerb	A Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium és Könyvtár fejlesztésének támogatásai	1 983 200 000
2021-2022.	Magyarországi Németek Országos Önkormányzata	német	Friedrich Schiller Gimnázium és Kollégium (Pilisvörösvár) korszerűsítése, felújítása	395 000 000
2019-2020.	Országos Horvát Önkormányzat	horvát	A Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium fejlesztése	350 000 000
2017-2021.	Országos Szlovák Önkormányzat	szlovák	A Budapesti Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium fejlesztése	360 000 000

Forrás: Miniszterelnökség

Kulturális intézmények átvétele

Ahogy arról már a korábbi ország-jelentésekben is beszámoltunk, a nemzetiségi törvény 36. §-a alapján – az ágazati törvényben és az államháztartásról szóló jogszabályokban meghatározottak szerint – adott annak lehetősége, hogy a nemzetiségi önkormányzatok átvehessék más fenntartó által létesített nemzetiségi kulturális intézmények fenntartását, továbbá kulturális intézményeket alapíthassanak és működtethessenek. A beszámolási időszakban is folytatódott a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott kulturális intézmények számának növekedése, az alábbiak szerint:

33. táblázat:
Nemzetiségi önkormányzatok által alapított/átvett kulturális intézmények a beszámolási időszakban

Alany neve	Település	Intézmény típusa	Bejegyzés dátuma	Irányító elnevezése
Bácskai Horvátok Kulturális Központja	Baja	kulturális	2017	Országos Horvát Önkormányzat
Erdélyi Örmény Kulturális Központ	Budapest	kulturális	2020	Országos Örmény Önkormányzat
Bechtold Sváb Tájház Biatorbágy	Biatorbágy	kulturális	2017	Német Nemzetiségi Önkormányzat Biatorbágy

Forrás: Miniszterelnökség/Magyar Államkincstár

A 2019. évi önkormányzati választások eredményeképpen megalakult új Országos **Örmény** Önkormányzat 2020-ban megalapította az Erdélyi Örmény Kulturális Központot, amelynek célja a magyarországi örménység egyik meghatározó részét kitevő erdélyi örménység sajátos kultúrájának, hagyományainak bemutatása, megőrzése, ápolása.

A kulturális autonómia szélesítése érdekében 2018-tól bajai székhellyel megkezdte működését a Bácskai **Horvátok** Kulturális Központja, amelynek elhelyezéséhez önálló ingatlant vásároltak. A Központ felújított épületét 2020. július 16-án adták át.

2018-ban a Hajdúdorogi Görögkatolikus Egyházmegyével közreműködve Debrecen-Józsán átadták a Görögkatolikus **Ruszin** Közösségi házat, amelynek ékessége a homlokzatán található ruszin faragó művész által elkészített ruszin címer és görögkatolikus kereszt. A közösségi ház a Fedinecz Atanáz Múzeum kirendeltségeként funkcionál. A beépített tetőtérben a Hodinka Antal Tudományos Intézet kirendeltsége került kialakításra. A helyi és országos közösség megerősítésére a közösségi ház melletti telken egy fatemplom épült szintén a beszámolási időszakban, a templomot 2021 őszén szentelték fel. Így a Debrecen-Józsán álló közösségi ház és a telken lévő fatemplom egy igazi ruszin görögkatolikus szellemi központtá nőtte ki magát. (A hazai ruszin közösség jelentős része görögkatolikus, a települési, a területi és az országos ruszin önkormányzatok kiváló kapcsolatot ápolnak a görögkatolikus egyházközségekkel, a püspökségekkel és a metropóliával.)

A beszámolási időszakban a már meglévő intézmények mellett az Országos **Szlovák** Önkormányzat 2020-ban egy újabbat is létrehozott, a Közösségi és Jogi Támogató Irodát, mely a Magyarországi Szlovákokért Közhasznú Alapítvány égisze alatt működik. Közhasznú tevékenységet lát el, ügyfélszolgálatot tart fent, ingyenes jogi tanácsadást nyújt a helyi nemzetiségi önkormányzatok, civil szervezetek számára.

Emellett 2020-ban kötött megállapodást az Országos Szlovák Önkormányzat a Csabai Szlovákok Szervezetével, melynek eredményeként megvásárolta a Csabai Szlovákok Kft-t. Egyedüli tulajdonosként rendelkezik a Társasággal, mely üzemelteti a békéscsabai Szlovák Kultúra Házát. Ebben az ingatlanban működik a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete regionális központja és működik itt Szlovák Panzió és Étterem is.

Az országosan is jelentős intézmények mellett egyre több helyi szlovák önkormányzat alakít ki – jelentős állami támogatással – helyi közösségi célokat szolgáló intézményeket. Ezekben általában a helyi szlovák tárgyi kultúrát bemutató közgyűjtemények, valamint a közösség tagjainak különféle szolgáltatásokat nyújtó közösségi terek kapnak helyet.

3.

Nemzetiségek parlamenti képvisellete

Az előző ország-jelentés részletesen bemutatta a nemzetiségek képviselét az Országgyűlés munkájában. Jelen beszámolási időszak újdonsága volt, hogy a szószólók mellett a német nemzetiség részéről a 2018. évi országgyűlési választások óta német nemzetiségi képviselő vesz részt a munkában.³¹ A többi nemzetiség visszajelzése szerint – korábbi kételyeik ellenére – az új intézmény valóban előrelépést jelentett a nemzetiségek érdekeinek érvényesítése terén. A nemzetiségi szószólók anyanyelvükön is felszólalhatnak, a jogszabályok előkészítésének korai fázisában részt vehetnek a közösségeiket érintő jogszabályok alakításában. A Magyarországi nemzetiségek bizottsága kezdeményezésére az Országgyűlés 2017-ben, majd 2020-ban és 2021-ben is módosította a nemzetiségi törvényt, amelyre korábban már kitértünk. Nemzetiségi szószólók voltak a beszámolási időszakban:

- Német nemzetiségi szószóló/képviselő: Ritter Imre német nemzetiségi szószóló (-2018), német nemzetiségi képviselő (2018-)
- Bolgár nemzetiségi szószóló: Varga Szimeon
- Görög nemzetiségi szószóló: Koranisz Laokratisz (-2018), Sianos Tamás (2018-2022), Koranisz Laokratisz (2022-)
- Horvát nemzetiségi szószóló: Hepp Mihály (-2018), Szolga József (2018-)
- Lengyel nemzetiségi szószóló: Dr. Csúcs Lászlóné (-2018), Dr. Rónayné Slaba Ewa (2018-)
- Örmény nemzetiségi szószóló: Dr. Turgyán Tamás (-2018), Dr. Serkisian Szeván (2018-2022), Akopjan Nikogosz (2022-)
- Roma nemzetiségi szószóló: Farkas Félix (-2022)
- Román nemzetiségi szószóló: Kreszta Traján
- Ruszin nemzetiségi szószóló: Giricz Vera
- Szerb nemzetiségi szószóló: Alexov Lyubomir
- Szlovák nemzetiségi szószóló: Fuzik János (-2018), Paulik Antal (2018-)
- Szlovén nemzetiségi szószóló: Kissné Köles Erika
- Ukrán nemzetiségi szószóló: Hartyányi Jaroslava (-2018), Szuperák Brigitta (2018-2022), Grexa Liliána (2022-).

Amint azt a szlovák nemzetiségi szószóló beszámolójában jelezte, a Magyarországon élő nemzetiségek szempontjából rendkívül szimbolikus jelentősége van a ténynek, miszerint a nemzetiségi szószólók, illetve 2018 óta a német nemzetiségi képviselő jelenlétének

³¹ A nemzetiségek parlamenti képvisellete érdekében a pozitív diszkrimináció eszköze a nemzetiségi listák vonatkozásában a kedvezményes kvóta, ami nem követeli meg a nemzetiségi listák tekintetében a pártlistákra megállapított arányt (100%), hanem annak ¼ részét elegendőnek tekinti a nemzetiségi listáról megszerezhető mandátumhoz. Az így kedvezményes mandátumot szerző nemzetiségi képviselő ugyanazon jogokkal rendelkezik, mint a pártlistáról bejutott vagy egyéni választókerületben megválasztott képviselő. Ha a nemzetiségi lista nem szerzi meg e kedvezményes mandátumszerzéshez kapcsolódó szavazatszámot, akkor a nemzetiségi lista első helyén szereplő személy nemzetiségi szószólója lesz a nemzetiségi listát állító nemzetiségnek.

köszönhetően, valamennyi nemzetiségi szószóló felszólalásaiban megjelentek és folyamatosan jelen vannak a parlamenti munkában a nemzetiségi nyelvek.

Nemzetiségi önkormányzatok

Korábbi beszámolóinkban részletesen bemutattuk a nemzetiségi önkormányzati rendszert. A beszámolási időszakban jelentős esemény volt a **2019. évi őszi nemzetiségi önkormányzati választások**, amelyet követően újraalakultak a nemzetiségi önkormányzatok. A nemzetiségi választópolgárok települési (és kerületi), területi (megyei és fővárosi), valamint országos szintű önkormányzatokat választhattak.

A **települési** nemzetiségi önkormányzat választására csak azokon a településeken és nemzetiségekre vonatkozóan került sor, ahol a 2011. évi népszámlálás adatai alapján legalább 25 személy vallotta magát az adott nemzetiséghez tartozónak. A települési nemzetiségi önkormányzat tagjainak száma 3 fő (ha a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok száma a településen kevesebb, mint 100 fő), illetve 5 fő, (ha a választópolgárok száma legalább 100 fő). A választás az „egyéni listás” választás szabályai szerint történt.

A Nemzeti Választási Bizottság állapította meg, hogy mely nemzetiség vonatkozásában mely megyében került sor **területi** nemzetiségi önkormányzati választásra: Területi nemzetiségi önkormányzati képviselők választását ki kell tűzni, ha a fővárosban, megyében kitzűzött települési választások száma legalább tíz. A területi nemzetiségi önkormányzat tagjainak száma 7. A listaállítás feltétele, hogy a nemzetiségi szervezet a megyében, illetve a fővárosban kitzűzött települési nemzetiségi önkormányzati választások legalább 10%-án állítson legalább 1-1 jelöltet. A listák a leadott szavazatok arányában jutnak mandátumhoz.

Az **országos** nemzetiségi önkormányzati képviselők száma 15 fő, ha a nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok száma legfeljebb 5000 fő. Ha több mint 5 ezer fő, 23 fő, 10 ezer fő felett 31 fő, 25 ezer fő felett 39 fő, és 50 ezer fő felett 47 fő. A listaállítás feltétele, hogy a nemzetiségi szervezet az országban kitzűzött települési nemzetiségi önkormányzati választások legalább 10%-án állítson legalább 1-1 jelöltet. A listák a leadott szavazatok arányában jutnak mandátumhoz.

Az országos névjegyzékbe vettek számában 2014 és 2019 között jó néhány nemzetiség esetében voltak jelentősebb változások: Az ukrán nemzetiség országos névjegyzékben közel 90%-os, a görög és lengyel nemzetiség esetében közel 60%-os növekedés volt megfigyelhető. A szerb nemzetiségnél közel 50%-os, a román nemzetiségnél pedig közel 45%-os növekedés volt tapasztalható. A szlovén nemzetiség statisztikailag létszámában az egyik legkisebb Magyarországon, de a közösségi szerepvállalásának dinamizmusára jellemző, hogy 2019-ben közel 25%-kal többen regisztráltak szlovén nemzetiségüként a választói névjegyzékbe, és közel 40%-kal több érvényes szavazatot adtak le, mint a 2014-es önkormányzati választásokon.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei voltak a beszámolási időszakban:

- Bolgár Országos Önkormányzat, elnök: Dr. Muszev Dancso
- Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata, elnök: Kukumzisz György (-2019), Hristodoulou Konstantinos (2019-)
- Országos Horvát Önkormányzat, elnök: Gugán János
- Országos Lengyel Önkormányzat, elnök: Dr. Rónayné Slaba Ewa (-2018), Bátorfi Zsolt (2018-2019), Felföldi Mária (2019-)

- Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, elnök: Heinek Ottó (-2018), Schubert Olívia (2018-2019), Englenderné Hock Ibolya (2019-)
- Országos Örmény Önkormányzat, elnök: Dr. Serkisian Szerván (-2018), Akopjan Nikogosz (2019-2022), Dr. Czárán István (2022-)
- Országos Roma Önkormányzat: Balogh János, elnök (-2019), Agócs János (2019-)
- Magyarországi Románok Országos Önkormányzata, elnök: Juhász Tibor (-2019), Finna Sándor (2019), Kozma György (2019-)
- Országos Ruszin Önkormányzat, elnök: Kramarenko Viktor
- Szerb Országos Önkormányzat, elnök: Szutor Lászlóné Peity Veronika
- Országos Szlovák Önkormányzat, elnök: Hollerné Racskó Erzsébet (egyben az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségének elnöke is)
- Országos Szlovén Önkormányzat, elnök: Ropos Márton (-2019), Holecz Károly (2019-)
- Ukrán Országos Önkormányzat, elnök: Kravcsenko György (-2019), Szabó Jaroslava (2019-)

Nemzetiségi elismerések

Az Országgyűlés 1995-ben december 18-át, az ENSZ Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbségekhez tartozó Személyek Jogairól szóló Nyilatkozata elfogadásának napját, a Kisebbségek Napjává (2012-től új elnevezése szerint: Nemzetiségek Napja) nyilvánította. A nemzetiségek nyelvi-kulturális értékeinek megőrzésében aktív személyek és közösségek elismerésének céljából 1995-ben a miniszterelnök „Kisebbségekért Díjat” (későbbi elnevezése: **„Nemzetiségekért Díj”**) alapított. A Díjat minden évben december 18-ához kapcsolódva, ünnepélyes keretek között adják át a nemzetiségi közösségek érdekében, a közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban és a gazdasági önszerveződés területén kiemelkedő tevékenységet végző személyek és szervezetek részére. A díjat – a Hazai Nemzetiségi Bizottságnak a nemzetiségpolitikáért felelős miniszter útján tett előterjesztésére – a miniszterelnök adományozza. A díjjal bronz emléklap, díszoklevél, és pénzjutalom jár.

A legmagasabb, nemzetiségekért végzett tevékenységért kapható miniszterelnöki kitüntetésben a beszámolási időszak során összesen 68 személy és szervezet részesült. A díjazottak listáját a 8. sz. melléklet tartalmazza.

A **„Pro Cultura Minoritatum Hungariae”** díjat a Nemzeti Művelődési Intézet jogelődje alapította 2005-ben, a Magyarországon élő nemzetiségi közművelődési szakemberek, közösségek munkájának és kulturális tevékenységének elismerésére, „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” (a magyarországi kisebbségek kultúrájáért) elnevezéssel. A díj 2017-től, a beszámolási időszak elejétől – a Nemzeti Művelődési Intézet fenntartóváltása miatt – előbb az EMMI, majd a Miniszterelnökség szakmai elismerései közé került.

A miniszterelnök általános helyettese által adományozható elismerésekről szóló 6/2018. (XII. 21.) TNM rendelet értelmében az elismerés olyan Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó természetes személyeknek, vagy szervezeteknek adományozható, akik/amelyek kiemelkedő tevékenységet végeztek a Magyarországon élő nemzetiségek körében az anyanyelvű, kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért, és a nemzetiségi közművelődés és kultúra területén kimagasló tevékenységükkel hozzájárulnak a Kárpát-medence népeinek együttéléséhez. A kitüntetettek köszöntésére, az emléklapok átadására május 21-éhez, az UNESCO által

alapított kulturális sokszínűség, párbeszéd és fejlődés világnapjához kötődően kerül sor. A díjjal bronz emlékplakett és díszoklevél jár.

Azóta, hogy a Díj a nemzetiségekért felelős szakterületért felelős miniszter által adományozott elismerések közé került, összesen 61 személy és szervezet részesült elismerésben, a díjazottak listáját a 8. sz. melléklet tartalmazza.

A Magyar Néprajzi Társaság egyik rangos díja a „**Pro Ethnographia Minoritatum**”. Két szakembernek ítélik oda minden évben azok közül, akik a nemzetiségek szellemi és tárgyi hagyományainak a feltárása terén mutattak fel eredményeket. Emellett elsősorban a **Nemzetiségek Napja** időszakában, de egyéb alkalmakkor is országszerte – regionális, megyei és települési – rendezvényekre, kiállításokra, kulturális bemutatókra kerül sor. Számos megyében adnak át a nemzetiségekhez kapcsolódó kitüntetések is.

16. cikk

A Felek tartózkodnak olyan intézkedések meghozatalától, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken az arányokat megváltoztatják, és arra irányulnak, hogy korlátozzák azon jogokat és szabadságokat, melyek a jelen Keretegyezményben foglalt elvekből származnak.

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Amint azt korábbi ország-jelentésekben is jeleztük, a nemzetiségi törvény szerint (9. §): Magyarország tilalmaz minden olyan politikát, magatartást, amely

- a nemzetiségnek a többségi nemzetbe való beolvasztását, a többségi nemzetből történő kirekesztését, elkülönítését célozza, vagy ezt eredményezi,
- a nemzetiségek által lakott területek nemzeti vagy etnikai viszonyainak megváltoztatására irányul,
- a nemzetiséget vagy nemzetiséghez tartozó személyt hovatarozása miatt üldözi, megfélemlíti, életkörülményeit nehezíti, jogai gyakorlásában akadályozza, vagy
- a nemzetiség erőszakos ki- vagy áttelepítésére irányul.

Magyarország nemzetközi kapcsolataiban fellép minden olyan politikai törekvés ellen, amely a fent felsorolt következményekhez vezet. Az ilyen politika elleni védelem nyújtására a nemzetközi jog eszközeivel és nemzetközi szerződések révén is törekszik.

17. cikk

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és békésen határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más Államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy részt vegyenek nemzeti és nemzetközi nem-kormányzati szervezetek tevékenységében.

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

Az alábbiakban nemzetiségi civil szervezetek tevékenységét foglaljuk össze, beszámolóik alapján:

Lengyelek

A **Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete** (1993) tulajdonában van a Lengyel Ház, ahol a székhelye van, és a Lengyel Templom (Lengyel Személyes Plébánia), amely a magyarországi lengyelek lelkipásztori célját szolgálja. A hely jellegéből adódóan az egyesület által szervezett számos program kapcsolódik a lengyelek által ünnepeelt nemzeti és egyházi ünnepekhez: május 3., november 11., augusztus 20. Ezek közé tartoznak a karácsonyi, újévi és húsvéti koncertek, a lengyel gyerekek által előadott Betlehemes, és a lengyel-magyar családokból álló „Kleksiki” együttes koncertjei. Ez a csoport már kiadta saját zenealbumát, és évek óta nagyon aktívan dolgozik a lengyel közösségért. A Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete a nemzeti és lengyel ünnepek alkalmával a beszámolási időszakban is kulturális programokat szervezett lengyel művészek részvételével. Az Egyesület egyéb programjai:

- A Lengyel Házban szombatonként lengyel óvoda működik, amelyet lengyel missziós nővérek vezetnek. A gyerekek megtanulják a lengyel nyelvet, és így megismerik a lengyel kultúrát és a lengyel szokásokat. Évente egyszer a gyerekek Lengyelországba mennek nyári táborba.
- A Lengyel Házban minden héten megtartják a Magyarországon tanuló lengyel fiatalok találkozóit.
- Havonta egyszer „Kobieta potrafi” kulturális-ismereti találkozót tartanak lengyel nők számára.
- Évente háromszor mutatják be az amatőr „A mi színházi csoportunk” darabjait, a színháztársulat körben minden generáció képviselteti magát a legfiatalabbaktól a legidősebbekig.
- A Lengyel Házban heti rendszerességgel próbál a Szent Kinga lengyel kórus, amelyet a neves zeneszerző és orgonista, Rostetter Szilvesztra vezet. A kórus Lengyelországban és más európai országokban is fellépett a lengyel közösség körében, karácsonyi koncerteket tartalmazó CD-ket is kiadott, 2022-ben pedig elnyerte a „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” díjat.
- A Lengyel Házban rendszeresen tartanak találkozókat a Szenior Klubban. Az időseknek művészeti jellegű tevékenységeket szerveznek (lengyel művészek vezetésével), egészségügyi és fizikai jellegűeket (képzett terapeuták vezetésével), kulináris jellegűeket (lengyelországi nyaralások előkészítéseként), valamint turisztikai és városnéző jellegűeket lengyelországi és magyarországi tanulmányi kirándulásokon keresztül.

- Az Egyesület legfontosabb kulturális eseménye a minden év októberében megrendezett Lengyel Keresztény Kultúra Napjai, amelynek célja a lengyel keresztény kultúra bemutatása a lengyelek és a magyarok körében. A kiállítások népszerűsítése, alkalmi előadások, filmvetítések, lengyel színházak, érdekes emberekkel való találkozások Budapest különböző kulturális helyszínein zajlanak, hogy minél több résztvevőt elérjenek.
- Minden évben megrendezik a Czestochowai zarándokutat, ezekre a találkozókra a világ minden tájáról érkeznek lengyelek.
- Kiadványaikat évek óta minden évben megjelentetik: „Quo Vadis” c. lap (500 példány évente kétszer), és lengyel naptár (600 példány/év).

A Lengyel Ház évente mintegy 50 különböző kulturális rendezvénynek és találkozóknak ad otthont. A Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete gyakran közösen szervez rendezvényeket a lengyel iskolával, a nemzetiségi önkormányzatokkal és a Lengyel Intézettel is. A Lengyel Közművelődési Központ is a Lengyel Házban szervezi kulturális programjait.

A Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete számára a beszámolási időszak több éve is különleges volt. **2017-et** Szent László – Magyarország királya évének nyilvánították, akinek édesanyja lengyel volt, ezért ő a magyarországi lengyel közösség védőszentje. Ehhez kapcsolódóan számos, Szent Lászlóhoz kapcsolódó kulturális eseményre került sor. A Lengyel Házban megnyílt a *Szent Ladislaus a lengyel-magyar festészetben* című kiállítás, és alkalmi előadásokra és könyvajánlókra is sor került. Szintén 2017-ben ünnepelték az Egyesület védőszentjének, Szent Adalbert halálának 1020. évfordulóját is, és ebből az alkalomból számos kiállítás, valamint történelmi előadás, könyvbemutató, megemlékezés, és lengyel-magyar fiatal művészek komolyzenei koncertje várta a látogatókat. A **2018. év** ismét különleges év volt a magyarországi lengyelek számára, mivel Lengyelország függetlenségének 100. évfordulóját és az Egyesület fennállásának 25. évfordulóját ünnepelték. A hagyományos kulturális rendezvényeken kívül filmbemutató, kiállítás, megemlékezések, valamint a lengyel kórusok találkozója színesítette az ünnepi évet.

2019-ben az Egyesület Wojciech Polak lengyel prímás, bíborostól Szent Adalbert ereklyét kapott, amit 2019. május 26-án ünnepélyesen elhelyeztek a Lengyel Templomban. A koronavírus járványt követően, **2021-ben** az Egyesület bekapcsolódott a Magyarországon megrendezett Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus szervezésébe is. Ebből az alkalomból – mások mellett – lengyel fiatalok több mint 100 fős csoportja érkezett Magyarországra különböző egyéb országokból (Anglia, Franciaország, Izland, Fehéroroszország, Ukrajna, Oroszország, Németország, Görögország és Lengyelország). A Kongresszusra érkező fiataloknak a Lengyel Ház adott otthont találkozóhelyként és koordinációs helyszínként. Szintén 2021-ben a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete a Nemzetiségekért Díj elismerésben részesült. **2022-ben** az Ukrajnában kitört háború miatt a magyarországi lengyel közösség a kezdetektől fogva részt vett a menekültek megsegítésében.

Németek

Az **Észak-Magyarországi Német Önkormányzatok Szövetsége, Egyesület** (a továbbiakban: Szövetség), amely a Pest, Nógrád és Heves megyei német nemzetiségi önkormányzatok egyesülete a beszámolási időszak során országos jelölő szervezet volt mind a tavaszi parlamenti, mind az őszi helyhatósági német nemzetiségi választásokon. 2018-ban a Szövetség parlamenti képviselőt adott a magyarországi németeknek a budaörsi származású és a Szövetség elnökeként tevékenykedő Ritter Imre személyében. Az 56 német nemzetiségi

önkormányzatot tömörítő Szövetség éves projektjei a következők voltak a beszámolási időszakban:

- megyei német nemzetiségi vers-és prózamondó verseny
- megyei német nemzetiségi ének verseny
- megyei német nemzetiségi zenei verseny
- német nemzetiségi mise, zarándoknap.
- megyei német nemzetiségi gyermektánc és életmód tábor
- regionális német nemzetiségi borverseny
- Pest és Nógrád megyei iskolaegyesülettel együttműködés
- gyermek néptáncsoportok minősítője
- Heves és Nógrád megyei németek találkozója
- Budaörsi Passió
- Az Északi Régió Német Nemzetiségi Gálaműsora.

Minden program megvalósításában részt vettek a helyi erők, a helyi német önkormányzatok és a német nemzetiségi intézmények dolgozói, valamint a kulturális csoportok önkéntesei. Az Északi Régió Német Nemzetiségi Gálaműsorát minden évben novemberben tartják, más-más helyszínen, közel 1000 résztvevővel. A gálán a megye legjobb énekkarai, zenekarai, táncsoportjai mutatkozhatnak be az elért eredményeik alapján, és kiosztásra kerül a „Für das Ungarndeutschtum der Region Nord” díj, melyet egy kulturális csoport és két magánszemély kap meg. A rendezvény teljes egészében német nyelven folyik. A Szövetség megalakulása óta támogatja egy pályázati rendszerrel a helyi, kistérségi rendezvényeket, projekteket, melyeket támogatási szerződés útján fizet ki.

34. táblázat:

Az Észak-Magyarországi Német Önkormányzatok Szövetsége, Egyesület néhány jelentősebb rendezvénye a beszámolási időszakban

Rendezvény	Helyszín	Időpont
2017		
Sautanz – Wudigess – Disznóvágás	Budakeszi	január
LÁGERJÁRAT megnyitása. Rendhagyó történelem órák szervezése a LÁGERJÁRAT-ban	Budaörs	január
	Budaörs	január – február
IV. Regionális Német Nemzetiségi Borverseny	Aldebrő	február
Német Nemzetiségi Vers- és Prózamondó Verseny	Szigetbecse, Dunabogdány, Kismaros, Törökbálint, Pilisszentiván, Vecsés, Dunavarsány, Újhartyán	Előre egyeztetett időpontokban
Megyei Kitelepítési Megemlékezés	Budakeszi	március
Regionális Német Nemzetiségi Ének Verseny	Biatorbágy	március
Regionális Német Nemzetiségi Zenei Verseny	Taksony	április
ARGE Kärnten „Mit Kindern tanzen“ Német Nemzetiségi Néptánc továbbképzés gyermektáncoktatók részére	Solymár	április
18. Regionális Kulturális Gála	Budaörs	november
Német Nemzetiségi Óvodások	Vecsés, Budapest	április

találkozója		
Gyerektánc- és életmódtábor	Szigetújfalu	július
Heves és Nógrád Megyei Nemzetiségi Nap	Kerecsend	szeptember
Megyei Málenkij Robot Megemlékezés		szeptember
2018		
Sautanz – Wudigess Disznóvágás	Budakeszi	január
V. Regionális Német Nemzetiségi Borverseny	Aldebrő	február
Regionális Német Nemzetiségi Vers- és Prózamondó Verseny	Budaörs, Pilisvörösvár	március
Regionális Német Nemzetiségi Ének Verseny (251 fő)	Biatorbágy	március
Megyei Német Nemzetiségi Néptáncoktatók Szakmai napja	Vecsés	március
Regionális Német Nemzetiségi Zenei Verseny (59 fő)	Taksony	április
Német Nemzetiségi Óvodások találkozója	Újhartyán, Vecsés	március – április
Megyei Kitelepítési Megemlékezés	Taksony	május
Színjátzó és néptánc tábor Németországban	Nürnberg – Altdorf	június
Megyei Málenkij Robotos Megemlékezés	Kompolt	szeptember
19. Regionális Kulturális Gála	Szigetszentmiklós	november
Német nemzetiségi néptáncosok és néptánc pedagógusok szakmai továbbképzése	Nagykovácsi	november
2019		
V. Regionális Német Nemzetiségi Borverseny	Aldebrő	február
Regionális Német Nemzetiségi Vers- és Prózamondó Verseny	Dunaharaszti, Dunakeszi, Piliscsaba, Pomáz, Szigetszentmárton, Törökbálint, Vecsés, Dunabogdány	január – április
Regionális Német Nemzetiségi Ének Verseny	Biatorbágy	március
Német Nemzetiségi Néptánc Műhely (tavasz-ősz)	Zsámbék, Nagykovácsi	március, október
Pest Megyei Német Nemzetiségi Táncház	Budapest, Szigetszentmárton, Csömör, Solymár	február – április
Regionális Német Nemzetiségi Zenei Verseny	Taksony	április
Német Nemzetiségi Óvodások találkozója	Vecsés	április
Megyei Kitelepítési Megemlékezés	Zsámbék	április
Heves és Nógrád Megyei Német Nemzetiségi Nap	Szendehely	június
Megyei Málenkij Robotos Megemlékezés	Vecsés	szeptember
Pest megyei régi hangszeres zenészek szakmai hétvége	Budakeszi	október
20. Regionális Kulturális Gála	Dunaharaszti	november
2021		
Német Nemzetiségi Néptáncszeminárium,	Érd	június

„Ein jeder muss tanzen” Német Nemzetiségi Táncház	Bonyhád, Elek	augusztus, szeptember
Megyei málenkij robotos megemlékezés	Dunaharaszti	október
Feier mit uns! XXI. Regionális Német Nemzetiségi Kulturális Gálaműsor	Csömör Sportcsarnok	november
2022		
Regionális Német Nemzetiségi Vers-és Prózamondó Verseny	Budaörs, Dunabogdány, Taksony, Solymár, Szendehely, Szigetszentmárton, Vecsés, Újhartyán	február – április
Regionális Német Nemzetiségi Zenei Verseny	Taksony	május

Forrás: Az Észak-Magyarországi Német Önkormányzatok Szövetsége, Egyesület adatai alapján

Szerbek

A **Nemzetiségi Hagyományőrző Kulturális Egyesület** (1997) hagyományápolási tevékenységének a kulturális, szellemi és hitéleti örökség gyűjtése, szakszerű megőrzése és továbbadása az alapja, tevékenysége a szerb nyelvhasználatra, mint alapkőre épül. A gyermekek részére szervezett programjaik közül kiemelkedő a tradicionálisan megrendezésre kerülő nyári kézműves tábor, amit közel egy évtizede szerveznek meg. A táborban a diákok régi szerb mesterségekkel ismerkednek a gyakorlati és elméleti foglalkozásokon, a program szervesen illeszkedik az iskolában oktatott népismereti anyaghoz. A kalligráfia, a kosárfonás, és a szövés-fonás, nemezelés alapismereteit és gyakorlati elemeit népművészek oktatják. Emellett művészeti műhelyekben kipróbálhatják az ikonfestés, tűzzománc és mozaikkészítést is. A táborban a gyerekek csak szerb nyelven kommunikálnak. Az őszi, téli, és tavaszi szorgalmi időszakban az Egyesület szakkör keretében biztosítja a művészeti foglalkozásokat, továbbá 2022-től kezdődően interaktív mesefeldolgozás, valamint a kreatív gyermekműhely foglalkozásokkal bővítették tevékenységüket. Az Egyesület működteti a Lovra gyermek néptáncsoportot, ahol az oktatáson és a fellépéseken túl, a népviseleti ruhák beszerzéséről és pótlásáról is gondoskodik.

A szerb hagyományápolás megjelenik a közösségi programok évenkénti, és már tradicionálissá vált események rendezésében, amelyek szorosan kapcsolódnak a vallási ünnepekhez. Az Egyesület aktívan részt vesz az ortodox egyházi ünnepekhez köthető közösségi rendezvények, Húsvét, búcsú, Karácsony szervezésében és bonyolításában. Húsz éves hagyomány a többnapos Színházi és Kulturális Fesztivál, ahol a Szerb Színházzal együttműködve alakítják ki a programokat. Az Egyesület működési területe a Duna mente, Csepel-sziget, de legfőképp Lórév község, mely egyedülálló a hazai szerbek életében, hiszen Magyarország egyetlen olyan települése, ahol a szerb nemzetiségű lakosság többségben van. Az Egyesület együttműködik a szerbek lakta települések nemzetiségi önkormányzataival és civil szervezeteivel, a Szerb Országos Önkormányzattal, a Szerb Színházzal, valamint az anyaországi szervezetekkel.

A szerb kultúra és hagyomány megőrzése és fennmaradása érdekében az Egyesület üzemelteti a Lórévi tájházat, melynek feladatai közé tartozik a szerb nemzetiségi hagyományok, szokások feltárása, rögzítése, katalogizálása, kiállítása, valamint a Tájház épületének üzemeltetése, állagmegóvása, karbantartása. Az évente rendszeresen megtartott hagyományőrző kulturális és gyermek programok mellett a magyarországi szerbek életét, hagyományait, szokásait, ünnepeit, oktatási rendszerét és híres közéleleti személyiségeit kiadvány vagy könyv formájában mutatja

be az Egyesület (néprajzi témában: „Ismerd meg szokásaidat, magyar nyelvű kiadvány”, történelmi témában: „Lovra 1914-1924 a háborútól az optációig”). A beszámolási időszak során, 2021-ben kiadott három kötetes mű a magyarországi szerb felekezeti oktatási rendszer történetét dolgozza fel a középkortól 1914-ig. A megjelentetett könyvek, vagy kiadványok bemutatója mindig ünnepélyes keretek között történik, lehetőséget biztosítva a szerb közösségi tér fenntartásához és a kötetlen beszélgetésekhez. Az Egyesület szervezésében, vagy aktív közreműködésével a beszámolási időszakban számos konferencia és tudományos értekezés, hitéleti zarándoklat került megrendezésre.

Szlovákok

Az **Identita Szlovák Egyesület** (2011) célja és feladata a szlovák nyelv ismeretének, a szlovák vallási és kulturális hagyományoknak az ápolása és átörökítése. Az egyesület legfőbb célkitűzése a fiatalabb korosztály és a középgeneráció aktivizálása, bevonása a magyarországi szlovák közéletbe. Ezt a munkát csak országos kiterjesztéssel lehet igazán hatékonyan végezni – az Egyesület pár év alatt olyan országos szervezetté nőtte ki magát, amely a 2019. évi nemzetiségi önkormányzati választásokon közös országos listán indult további két szlovák szervezettel, és 7 képviselőt juttatott be az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlésébe. Az egyesület tagjai és támogatói a beszámolási időszak alatti önkormányzati választás során az ország minden szegletében számos szlovák települési nemzetiségi önkormányzatnak lettek a képviselői és elmondható róluk, hogy a magyarországi szlovákság fiatalabb generációjához tartoznak, kiváló szakemberek és beszélnek a szlovák nyelvet. A szlovák nyelvhasználat az Egyesület tagjai között alap, mindennapos – erre kifejezetten figyelnek, ezzel is példát mutatva fiataljaiknak. Az Egyesület együttműködik a hazai szlovák oktatási intézményekkel, több közös projektjük fut pl. a budapesti szlovák iskola diákjaival (szlovák népismereti kirándulások, Budapest szlovák emlékeinek felfedezése, sport- és szabadidős rendezvények).

2017-ben prioritást élvezett az Egyesület tevékenységében a szlovák nyelvet oktató iskolákkal és óvodákkal való együttműködés kiépítése, továbbá a szlovák vallási közösségekkel való kapcsolat elmélyítése. Ennek eredményeként, az Egyesület 2017-ben megjelentette szlovák módszertani sorozatának újabb kötetét alsó tagozatos diákok részére. Anyagilag és erkölcsileg támogatta szlovák fiatalok táncoktatását a fővárosban a Lipa Szlovák Folklóregyesület művészeti vezetőjének közreműködésével. Továbbá az Egyesület anyaországi ökumenikus ifjúsági bibliai tábort szervezett 25 magyarországi szlovák fiatal részvételével a legősibb, Pozsony melletti búcsújáró helyen, Máriavölgyben. A felnőtt híveknek egy lelki gyakorlatokkal egybekötött kétnapos zarándoklatot tartott az Egyesület az anyaországukban (Nyitra, Máriavölgy, Pozsony).

A hazai szlovák nyelvet oktató iskolákkal és óvodákkal való együttműködés részeként az Egyesület **2018-ban** bemutatta Acsán módszertani képgyűjteményének második kötetét, melyet szlovák nyelvet tanuló felső tagozatos diákok részére állított össze. Továbbá anyaországi ökumenikus ifjúsági bibliai tábort szervezett 34 magyarországi szlovák fiatal részvételével a legősibb, Pozsony melletti búcsújáró helyen, Máriavölgyben. A felnőtt híveknek egy lelki gyakorlatokkal egybekötött háromnapos zarándoklatot tartott szeptemberben, Szlovákiában (Kežmarok, Červený Kláštor, Spišské Hanušovce, Nedec vára). Az Egyesület fontosnak tartja a hazai szlovák közösségekkel való kapcsolattartást. Ennek jegyében egyik főtámogatója volt a XI. Pilisi Kavalkád – Fánkfesztivál programnak és a kiskőrösi Szivárvány Folklór Egyesület megalakulásának 40. évfordulója alkalmából szervezett gálaműsornak. Békéscsaba 300 címmel budapesti megemlékezést tartott a békéscsabai szlovák ősök

betelepítésének 300. évfordulója alkalmából a fővárosi Szlovák Intézetben, melyen bemutatásra került az „Áchim L. András és kora kutatási bibliográfia”.

A hazai szlovák nyelvet oktató iskolákkal és óvodákkal való együttműködés részeként a **2019.** év folyamán az Egyesület módszertani képgyűjteményének második kötetét népszerűsítette a nemzetiségi nyelvet oktató hazai iskolákban. Továbbá anyaországi ökumenikus ifjúsági bibliai tábort szervezett 34 magyarországi szlovák fiatal részvételével Máriavölgyben. A felnőtt híveknek egy lelki gyakorlatokkal egybekötött egynapos anyaországi zárandokutat tartott októberben, Ürmény (Mojmírovce) településen. Továbbá áprilisban egyik főszerzője volt a Pilisszántón megrendezett Szántói ElőMajális és I. Szlovák – Sváb Bál programnak. November 7-én együttműködve a szlovákiai Katolikus Újság szerkesztőségével és a budapesti Szlovák Intézettel, az Egyesület szlovák nyelvű szentmisével és koszorúzással ünnepelte a budapesti Szent József-plébániatemplomban a Katolikus Újság pesti megalapításának 170. évfordulóját, melyet nagyszabású emlékülés követett a Szlovák Intézetben.

2020-ban, a COVID-19 világjárvány miatti szélsőséges körülmények ellenére és alkalmazkodva a megváltozott élethelyzethez, betartva a járványügyi előírásokat, az Egyesület folyamatos, aktív tevékenységet végzett az egész év során. Az Egyesület – a járványhelyzetre való tekintettel – nem az anyaországban, hanem Magyarországon szervezte meg hagyományos ökumenikus ifjúsági bibliai táborát. Az Egyesület a járvány időszakában különösen odafigyelt a hazai szlovák közösségekkel való kapcsolattartásra.

A **2021.** év a pandémia miatt az előző évhez hasonlóan szintén rendhagyó évnek számított az Egyesület életében is. Alkalmazkodva a megváltozott élethelyzethez, és betartva a járványügyi előírásokat, az Egyesület ismét folyamatos, aktív tevékenységet végzett az egész év során. A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus keretében szlovák püspöki szentmise került megtartásra a IX. kerületi Magyarok Nagyasszonya Templomban 200 magyarországi szlovák katolikus hívő részvételével, köztük számos fiatalal, melynek szervezési munkáit a legnagyobb részben az Egyesület vállalta fel. Az Egyesület emellett aktív részese volt a Kongresszus egyéb programjainak is.

2022-ben, a szlovák nemzetiségi szószóló választását egy nagy közös országos szlovák kampány előzte meg, amibe az Egyesület tagjai is aktívan bekapcsolódtak.

3.

A nemzetiségi törvény 4. § (1) bekezdés *b*) pontja és a nemzetiségi törvény 4. § (2) bekezdése kimondja, hogy minden nemzetiségi közösségnek és nemzetiséghez tartozó személynek joga van az óhazával való zavartalan kapcsolattartáshoz, valamint, hogy a nemzetiséghez tartozó személynek joga van mind az anyaországuk és nyelvnyelvetük állami és közösségi intézményeivel, mind a más országokban élő nemzetiségekkel való kapcsolattartásra.

Az alábbiakban azon országos nemzetiségi önkormányzatok és szószólók válaszait összegezzük, amelyek beszámoltak anyaországi illetve nemzetközi kapcsolatrendszerükről a beszámolási időszakra vonatkozóan.

(1) A magyarországi **bolgár** közösség élő és folyamatos kapcsolatot tart az anyaországgal:

- A Bolgár Országos Önkormányzat és a Magyarországi Bolgárok Egyesülete évek óta szervez bulgáriai nyári anyanyelvi és hagyományőrző táborot. A nyári tábor célja, hogy a magyarországi bolgár gyerekek közvetlenül megismerkedhessenek az anyaország

múltjával, történelmi nevezetességeivel, kapcsolatot teremthessenek bulgáriai fiatalokkal, valamint felfedezhessék a két nép történelmi gyökereit. A tábor olyan gyerekek számára is lehetőséget biztosít, hogy megismerjék felmenőik hazáját, akiknek már nincs egyenes ági hozzátartozójuk Bulgáriában. A gyerekek az iskola környezetén kívül közelebb kerülhetnek a bolgár hagyományokhoz és kultúrához. Ez lehetőséget jelent az anyaország megismerése és a bolgár nyelv színvonalasabb elsajátítására is.

- 2017-ben a magyar-bolgár barátság napja központi ünnepeire Szófiában került sor. Magyar részről több magas rangú delegáció, a magyarországi bolgár közösség vezetői és képviselői, valamint a Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola, a Halásztelki Hunyadi Mátyás Iskola, valamint a Sármelléki Általános Iskola és zalavári tagiskolája tanulói és tanárai vettek részt az ünnepeksorozaton.
- 2018-ban ismét Budapest adott otthont a magyar-bolgár barátság napja ünnepeksorozatnak, amelynek keretében október 19-én délelőtt a magyarországi bolgár közösség ivókutát avatott Szigetszentmiklóson. A bolgárkertészeknek is emléket állító ivókút Szigetszentmiklós Önkormányzat, a Szigetszentmiklósi Bolgár Önkormányzat és a Bolgár Országos Önkormányzat támogatásával valósult meg. Az est folyamán a Bolgár Nemzeti Rádió Népi Zenekara adott egész estés koncertet a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében. A magyar-bolgár barátság napját az anyaország képviselőjében megtisztelte jelenlétével Iliana Jotova, a Bolgár Köztársaság alelnöke és Valeri Szimeonov, bolgár miniszterelnök-helyettes.
- 2018-ban ünnepelte a budapesti Bolgár Iskola fennállásának 100 éves jubileumát. Az ünnepeksorozat keretében szeptember 28-án, egy konferencián részt vett Tanya Mihajlova bolgár oktatási miniszterhelyettes, valamint számos vendég Bulgáriából és a határon túli bolgár iskolákból. Szeptember 29-én az esti gálakoncerten fellépett a bulgáriai Bodra szmjana gyermekkórus is.
- 2019-ben a várnai csata 575. évfordulója alkalmából került sor a Várna a kereszténység védőpajzsa című konferenciára az Országház felsőházi üléstermében, amelynek a fővédnökei dr. Kövér László, az Országgyűlés elnöke és Mariyana Nikolova, Bulgária miniszterelnök-helyettese voltak. A konferencián neves bolgár és magyar tudósok tartottak előadást. 2019. november 10-én Várnában is sor került egy megemlékezésre, amelyen a Magyar Kormány és a magyarországi bolgár közösség egy emléktáblát adott át a várnai csatában életét vesztett magyar-lengyel király, I. Ulászló nevét viselő parkban. Az emléktábla bolgár és magyar nyelven állít emléket Hunyadi János hadvezérnek és – a többek közt magyarok, bolgárok, lengyelek, csehek, románok, szerbek és ukránok alkotta – hadseregének, amely 1444. november 10-én a térségben élő nemzetekért küzdött és szenvedett vereséget.
- 2020. február 21-én került megrendezésre a „170 éve örzi Kossuth emlékét Bulgária” című konferencia az Országház Vadásztermében, amelynek fővédnöke dr. Kövér László, az Országgyűlés elnöke volt. A konferencián köszöntő beszédet mondott Dunai Mónika, az Interparlamentáris Unió Magyar-Bolgár baráti tagozatának elnöke. A rendezvényen neves bolgár és magyar tudósok tartottak előadást.
- 2020. október 19-én a magyar-bolgár barátság napjának megünneplésére Budapesten, a Szent Cirill és Szent Metód Bolgár Ortodox Templomban került sor, amelynek udvarán felavatták Borisz nevrokopi metropolita mellszobrát, akit jeromonachusi méltóságra való

felszentelése utáni első missziója Budapestre vezényelte. Itt ellátta a budapesti bolgár kolónia lelki gondozását, és az 1916-ban létrehozott egyházközség döntő szerepet játszott a bolgár iskola 1918-ban történt létrehozásában. Az ünnepségen részt vett többek között Valeri Szimeonov, a bolgár Nemzetgyűlés alelnöke, valamint Dunai Mónika asszony, az Interparlamentáris Unió Magyar-Bolgár baráti tagozatának elnöke is.

- 2021. október 18-án a Magyar-bolgár barátság napja c. fotókiállítást tekinthette meg a közönség a megújult Bolgár Művelődési Ház kistermében. A kiállítást Varga Szimeon, bolgár nemzetiségi szószóló és Valeri Szimeonov, Bulgária 44. Nemzetgyűlésének alelnöke nyitotta meg.
- A Kormány a Külgazdasági és Külügyminisztérium egyes szervezeti egységeinek elhelyezésével kapcsolatos intézkedésekről szóló 1578/2020. (IX. 10.) Korm. határozattal támogatta, hogy a Bolgár Országos Önkormányzat a Magyar Állam tulajdonában és addig az Önkormányzat vagyonkezelésében lévő köznevelési és kulturális intézményei a Magyarországi Bolgárok Egyesületének tulajdonában lévő, a 1097 Budapest, Vágóhíd utca 19. szám alatti beépítetlen telken megvalósítandó új ingatlanban kerüljenek elhelyezésre. Magyarország Kormánya 2020-ban 2600 millió Ft, 2022-ben 950 millió Ft (majd 2023-ban 797 millió Ft) mindösszesen 4347 millió Ft támogatással járult hozzá a beruházáshoz. A bolgár állam további 1 millió euró támogatást nyújtott az építkezéshez. Magyarország Kormánya az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendeletben a beruházást kiemelt jelentőségű beruházássá, a beruházással összefüggő egyes közigazgatási hatósági ügyeket nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította. 2022. március 3-án, Bulgária nemzeti ünnepén került sor a Bolgár Oktatási és Kulturális Központ alapkövetésére.

(2) Példák a magyarországi **görög** közösség anyaországi kapcsolataira:

- A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata által fenntartott Nikosz Beloiannisz Általános Iskola és Óvoda – a pandémia két évét leszámítva – minden évben szervezett görögországi anyanyelvi táborokat, ahol egy-egy hetet tölthettek az iskolás gyerekek Görögországban. Ezekben a táborokban lehetőségük volt a görög nyelvet használni, hasonló korú tanulókkal beszélgetni, barátságokat kötni. A szervezett táborok keretein belül különféle vetélkedők, programok, táncházak, kézműves foglalkozások, sportolási lehetőségek színesítik a tábort, ahol a gyerekek a nyelvi képességeiken felül a görög kultúrát is elsajátíthatják. A táborok nagyon nagy lehetőséget nyújtanak a tanulóknak. Többben nehéz körülmények között élnek, és pályázati erőforrás nélkül nem sok esélyük lenne Görögországban nyaralni, táborozni. Ezekkel az utakkal nagyon jól motiválhatók a gyerekek.
- A Nikosz Beloiannisz Általános Iskola és Óvoda és a 12 évfolyamos Manolisz Glezosz Kiegészítő Nyelvoktató Intézmény a beszámolási időszakban több alkalommal szervezett közös szakmai napot. Ezekben a programokon segítik egymás munkáját, szakmai ismereteket cserélnek, és görög bemutató órákat is tartanak az anyaországi pedagógusok. A szakmai eszmecserék alkalmával lehetőség van megbeszélni a görög nyelvoktatásban felmerülő problémákat, nehézségeket, valamint digitális tananyagokat osztanak meg egymással.

(3) A magyarországi **horvátok** anyaországi kapcsolataira néhány példa:

- Az önkormányzatok és köznevelési intézmények együttműködése révén 4 turnusra bővült az országos horvát nyelvű táborok száma a Magyarországi Horvátok Kulturális, Képzési és Szabadidő Központja anyaországi telephelyén (Pag sziget, Vlaisíci), ahol közel 400 tanuló részvételével zajlanak a nyári programok. Gyakorlattá vált a magyarországi köznevelésben résztvevő pedagógusok továbbképzése a fent megnevezett központ telephelyén. A programok a Magyar Kormány támogatásával valósulnak meg.
- Az Országos Horvát Önkormányzat arról számolt be, hogy határ menti együttműködések keretében egyes megyékben vegyesbizottságok jöttek létre a gazdaságfejlesztések előmozdítására (például: Zala-Muraköz megyék között). A határon átnyúló pályázatok segítik ezeket az együttműködéseket.

(4) A magyarországi **lengyelek** szintén jelentős anyaországi és nemzetközi kapcsolatokat tartanak fenn:

- A lengyel szószóló a beszámolási időszakra vonatkozó összefoglalójában úgy fogalmazott, hogy a magyarországi lengyelség a helyzetét és a lehetőségeit tekintve Európán belül és világszerte is a lehető legjobb körülmények között létezik. Hangsúlyozta, kevés olyan ország van, ahol az ottani polónia ne irigykedhetne méltán a magyarországi nemzetiségi jogszabályi környezetre és a mindennapos megvalósított gyakorlatra.
- 2018-ban a Lengyel Iskola a külhoni lengyeleket patronáló Wspólnota Polska szervezettől megkapta a közép-európai módszertani központ minősítést. Amint azt a lengyel szószóló beszámolójában jelezte, ettől kezdve a közép-európai államokban tevékenykedő lengyel nemzetiségi pedagógusok módszertani továbbképzése Magyarországon, a Lengyel Iskola szervezésében zajlik, és a szakmai továbbképzést végző lengyelországi szakemberek ide érkeznek, itt tartanak előadásokat és képzéseket a környező országokból ide összeseregülő lengyel nemzetiségi tanároknak. Ez komoly rangot biztosít a Lengyel Iskolának: a kinevezéssel a lengyel állam hivatalosan is elismerte a Magyarországon zajló lengyel nemzetiségi oktatás magas színvonalát.
- 2019-ben a Lengyel Iskola Visegrádon a Wspólnota Polska szervezettel együtt közösen szervezett konferenciát, amelyen a világ minden részéről összesereglett lengyel tanárok vettek részt.
- Már a beszámolási időszakot megelőzően döntés született egy balatonboglári képzési központ és üdülő létesítésére.³² A projekt 2022-ben a végső szakaszába érkezett az átadás előtt. A központ felhasználási lehetőségei többértékes:
 - képzési helyszín magyarországi lengyel pedagógusoknak (a Lengyel Iskola tanárainak)
 - helyszín biztosítása a módszertani központként is működő Lengyel Iskolának régiós nemzetközi szakmai képzések megrendezésére

³² A balatonboglári képzési központ és üdülő helyszínének a kiválasztása a hagyományörzés és az emlékezetpolitika tekintetében is jelképesnek mondható – a második világháború alatt egész Európában Magyarországon működött hivatalosan elismert képzést adó lengyel középiskolai oktató intézmény.

- lengyel nyelvi táborok szervezése magyarországi lengyel gyerekek és fiatalok részére
 - a tervek szerint az üdülőben egy időben fogadnak majd magyarországi és lengyelországi táborozó gyerekeket. A szórványban élő lengyel gyerekek így anélkül kerülhetnek eredeti lengyel nyelvi környezetbe, hogy kimozdulnának Magyarországról
 - hitéleti hasznosítás (pl. lelkigyakorlatok tartása), szálláslehetőség biztosítása Lengyelországból Medjugorjéba tartó zarándokcsoportoknak
 - országos nyugdíjas találkozók rendezése egész Magyarország területéről érkező lengyel nyugdíjasoknak
 - helyszín biztosítása a Magyarországon működő lengyel kórusok számára.
- A lengyel nemzetiség egyedül a magyarországi lengyel színjátszó körök hiányát éli meg veszteségként. Ennek ellensúlyozására Lengyelországból rendszeresen szoktak Magyarországra érkezni és fellépni lengyelországi előadóművészek és társulatok.
 - Az évente megrendezésre kerülő, nyár közepi derenki búcsúra³³ – amellett, hogy az ország minden szegletéből érkeznek lengyelek – lengyelországi vendégek is érkeznek.

(5) A magyarországi **németek** anyaországi kapcsolataira néhány példa:

- A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata a beszámolási időszakban is szoros kapcsolatban állt a német nyelvű országokkal és régiókkal, az európai német kisebbségi szervezetekkel, valamint a német nyelvű országok más anyanyelvű kisebbségeivel. A magyarországi német nemzetiség hivatalos képviselője is tagja az Európai Népcsoportok Föderális Uniójának (Föderalistische Union Europäischer Nationalitäten), a szervezeten belül működő német népcsoportok munkacsoportjának (Arbeitsgemeinschaft deutscher Minderheiten-AGDM), és a kongresszusaikon, illetve a munkacsoport munkájában rendszeresen képviselik magukat.
- A támogatások a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatával történő konzultáció alapján, a Német Belügyminisztérium (Ministerium des Innern, für Bau und Heimat), a Goethe Intézet, a ThILLM (Thüringer Institut für Lehrerfortbildung, Lehrplanentwicklung und Medien), az ISB München (Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung) és a támogatást nyújtó tartományok illetékes minisztériumainak a szervezésében, a Magyar–Német Kulturális Vegyes Bizottság Állandó Albizottsága és a Magyarországi Németek Pedagógiai és Módszertani Központja koordinálásával valósultak meg.
- A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata szoros kapcsolatot ápolt az elűzött magyarországi németek anyaországi szervezetével (Landsmannschaft der Deutschen aus Ungarn (LDU)) is, rendszeresen részt vettek egymás rendezvényein.
- A magyarországi németiség intézményhálózatának fontos eleme az országos gyűjtőkörrel rendelkező tatai Német Nemzetiségi Múzeum – Ungarndisches Museum Totis, de Magyarországon összesen 120 helyen találhatóak helytörténeti gyűjtemények,

³³ A magyarországi lengyeliség számára a hajdani régi lengyel falu, Derenk, fontos szerepet tölt be az emlékezetpolitikában. A falut a XVIII. század első felében népesítették be Lengyelországból érkezett görál telepések, majd a II. világháborút megelőzően szüntették meg felvásárlók azzal a céllal, hogy vadászterületet létesítsenek a helyén. A falu helyén jelenleg egy rommező található, beleértve ebbe az egykori temető területét is, ahol akár már 300 év körüli lengyel sírok is találhatóak. Az Országos Lengyel Önkormányzat 2020-ban elindította a temető területének védetté nyilvánítását.

falumúzeumok, tájházak, és számos településről készült monográfia. A Budaörsi Bleyer Jakab Helytörténeti Gyűjtemény (Jakob Bleyer Heimatmuseum) keretein belül működik a Magyarországi Német Tájházak Információs Központja. A német belügyminisztérium támogatásával 2020-ban indult az a program, amely támogatja e helytörténeti gyűjtemények katalogizálását és leltárba vételét (öt gyűjtemény esetében lezárult a munka, 2022-ben további két gyűjtemény csatlakozott).

(6) A magyarországi **román** közösség anyaországi kapcsolatai a beszámolási időszakban:

- A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata és a román nemzetiségi szószóló tapasztalatai szerint a hazai románság körében az országos átlagnál jóval kisebb mértékű a külföldre költözés. Sőt – éppen a beszámolási időszakban kialakult gyakorlatból eredően – inkább egyes határ menti megyékből a szomszédos nyugat-romániai fejlett (aradi, temesi) megyékbeli cégekhez járnak át dolgozni, legtöbb esetben az ottani munkáltatók által biztosított napi oda-vissza szállítással, ami nem okoz törést magyarországi életvitelükben és a nemzetiségi közösség életében való részvételükben sem. A közösség képviselői beszámolójukban jelezték, hogy a Magyarországon élő román nemzetiségű emberek szabadon és zavartalanul ápolhatják kapcsolataikat Romániával és az egész világ román diaszpórájával.
- Kreszta Traján, a román nemzetiségi szószóló tagja az Interparlamentáris Unió magyar-román Barátsági Csoportjának.
- A magyarországi román nemzetiségi pedagógusok felkészítésének segítésére a Magyarországi Románok Országos Önkormányzata együttműködési megállapodást kötött az aradi *Aurel Vlaicu* állami tudományegyetemmel, a gyulai *Nicolae Bălcescu* Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium pedig az aradi *Vasile Goldiş* Nyugati (magán) Egyetemmel. Továbbá együttműködés alakult ki a Temesvári Nyugati Egyetemmel és a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemmel is – ezek az együttműködések hozzájárulnak ahhoz is, hogy folyamatosan nő a Romániában felsőfokú tanulmányokat folytató magyarországi román nemzetiségű diákok száma is.
- A Magyarországi Románok Országos Önkormányzata 2021. év decemberében kérelmezte tagfelvételét az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniójába (a továbbiakban: FUEN), az európai őshonos nemzeti kisebbségek és nyelvcsoporthoz érdekképviseleti szervezetébe, abba az egymásnak kölcsönös támogatást nyújtó közösségbe, amely legfőképpen európai szinten látja el az európai őshonos kisebbségek érdekképviseletét.
- A támogatásoknak is köszönhető magasabb iskolai színvonal révén, a magyarországi továbbtanulás mellett, nőtt a romániai felsőoktatásba felvett, illetve ösztöndíjat elnyerő magyarországi román diákok száma.
- A kétnyelvűség előnyeit a munkaerő-piacon a magyarországi román nemzetiségű foglalkoztatottak – a román közösség vezetőinek tapasztalatai szerint – leginkább az egészségügy, az oktatás, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, a kereskedelem, gépjárműjavítás területein hasznosítják, és növekvő mértékben vesznek részt a Magyarország és Románia közötti gazdasági kapcsolatokban is. Ezek jelentőségét az adja, hogy Románia Magyarország negyedik legnagyobb export piaca, a határmenti és a határokon átívelő vállalkozások, tőkebefektetések, kölcsönös munkaerőmozgás kis- és közepes vállalkozások, valamint egyéni vállalkozók számára is kiaknázható célszféra,

amibe még nagyobb mértékben szeretnék bevonní a hazai román vállalkozókat is, továbbá ingázó munkavállalói lehetőség a nemzetiségi közösség tagjai számára is.

(7) A magyarországi **ruszin** közösség is fenntart nemzetközi kapcsolatokat:

- Giricz Vera ruszin nemzetiségi szószóló az Interparlamentáris Unió Magyar-Szlovák Baráti Tagozatán keresztül a szomszédos ország ruszinságával is kapcsolatban áll. A szószóló nagy hangsúlyt fektetett a ruszin nemzetiség ukrainai elismertetésének napirenden tartásában. A 2022-es tavaszi ukrainai háború bajba jutottjainak megsegítésében az Országos Ruszin Önkormányzat aktívan részt vett. Saját forrásból fél millió Ft-tal támogatta a Híd Kárpátaljáért Egyesületet, ezen kívül a területi és települési önkormányzatok adománygyűjtést szerveztek, amit személyesen el is juttattak Kárpátaljára. A Magyarországon élő ruszin festőművészek jótékonyági aukciókon ajánlották fel műveiket.
- Az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára honlapjának modernizálása a beszámolási időszak végén, 2022-ben zajlott, a Huntéka könyvtári integrált programon keresztül a világ összes tájáról elérhető a könyvtár állománya.
- Folyamatos probléma a nyelvtanári ellátottság, ezért fontos eredménynek könyvelhető el, hogy a nemzetiségi szószóló a Miniszterelnökség támogatásával a szlovákiai Eperjesi Tudományegyetem Ruszin Nyelv és Kultúra Intézetében ruszin nyelv és irodalom szakon kiegészítő képzésre 1 fő részére ösztöndíjat ajánlott fel. Az ösztöndíjas 2022-ben a hároméves képzést teljesítette is.

(9) A magyarországi **szlovák** nemzetiség anyaországi kapcsolatai:

- Az Országos Szlovák Önkormányzat és a Szlovák Köztársaság különböző intézményei közötti kapcsolatok igen sokrétűek. Elsősorban a Határon Túli Szlovákok Hivatalával, az oktatási minisztériummal és a magyarországi külképviseletekkel (nagykövetség, békéscsabai főkonzulátus), valamint a Budapesti Szlovák Intézettel rendszeres és szoros az együttműködés.
- Az Országos Szlovák Önkormányzat is tagja a Határon Túli Szlovákok Világszövetségének, melynek ügyvezető titkárául 2014-ben az Országos Szlovák Önkormányzat jelenlegi elnökét választották meg.
- Az Országos Szlovák Önkormányzat a beszámolási időszak során aktívan bekapcsolódott a FUEN munkájába is, rendszeresen részt vett a FUEN kongresszusain, 2017-ben Kolozsváron, 2018-ban Hollandiában, Leeuwardenben, 2019-ben Pozsonyban, 2021-ben Triesztben. Az Országos Szlovák Önkormányzat a szervezet szláv munkacsoportjának munkájában aktívan részt vett.
- A – korábban részletesen bemutatott – Identita Szlovák Egyesület számára jelentős az anyaországgal való kapcsolattartás, ami – beszámolójuk szerint – nagyon intenzív, az állami szervektől kezdve egészen a hétköznapi emberek szintjéig. Táboraikat és zárandoklataikat ezért szervezik az anyaországban, Szlovákiában, ahol a fiatalok találkozhatnak az élő nyelvvel, barátságokat köthetnek, ezáltal gyarapodhat nyelvi kultúrájuk.

- Az egykori szlovák ajkú evangélikus gyülekezet templomának – 1081 Budapest, Rákóczi út 57. – ügye már többször előkerült egyházi, diplomáciai, illetve nemzetiségpolitikai kontextusban is. Több éves tárgyalást követően az épület tulajdonjogának az Országos Szlovák Önkormányzat általi megszerzéséhez a Kormány 765.429.000 Ft-ot biztosított a beszámolási időszakban. Az ingatlan felújításának tervezett költsége 2.800.000.000 Ft. A Kormány és a Szlovák Köztársaság szóbeli megállapodásban vállalta, hogy a felújítási költségeket közösen, azonos arányban viselik. Az ingatlan épületegyüttesének felújítása keretében a lepusztult, rossz állapotú, régi épület új funkciót kap, a hazai szlovák nemzetiség kulturális központja lesz, amely a magyarországi szlovák közösség múltjának bemutatását, a fővárosi szlovák közösség intézményeinek méltó elhelyezését teszi lehetővé. A projektet a Kormány az egyes beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásokkal összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 83/2021. (II. 23.) Korm. rendelet módosításáról szóló 566/2021. (X. 4.) Korm. rendelettel nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé, ill. kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánította.

(10) A magyarországi **szlovének** anyaországi kapcsolatai:

- Az Országos Szlovén Önkormányzat által fenntartott két köznevelési intézményt gazdag és sokszínű kulturális élet jellemzi, nem utolsó sorban szakköreiknek is köszönhetően. Az intézmények törekednek arra, hogy tanulók rendszeresen részt vehessenek táborokban, az anyaországban, aminek a nyelvhasználatban rendkívül nagy jelentősége van. Mindebben az Országos Szlovén Önkormányzat segítségével van több anyaországi pedagógiai szakember, illetve szaktanácsadó is.
- Rába-vidék fejlesztési program: A Magyar–Szlovén Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság XVII. ülésén (2017. november 21.) elfogadott ajánlások között szerepel egy határozat arról, hogy egy gazdasági alapot megeremtő rendszer kerüljön létrehozásra a Rába-vidéki szlovén nemzetiség számára, európai uniós források bevonásával is, ahogy ez a Szlovéniában élő magyar közösség esetében adott. A térségfejlesztési program fontos kritériuma a nemzetiségi szemlélet, vagyis az, hogy a program megvalósítása a szlovén nemzetiségi identitás megőrzését is szolgálja. A programban tervezett, a szlovén Rába-vidék célzott gazdaságfejlesztését szolgáló, a vállalkozások működési feltételeit javító, technológiai színvonalát emelő fejlesztések és a turisztikai termékfejlesztés hozzájárulnak a hazai szlovén nemzetiség gazdasági hátterének megerősítéséhez. Az infrastrukturális ellátottság javítása a térség jobb megközelíthetőségét és elérhetőségét eredményezi.

A fejlesztési program kereteit és pénzügyi forrásait (a 2020-2023 közötti időszakra évente 700 ezer eurónak megfelelő összeg) a szlovén Rába-vidék térségfejlesztési program megvalósításának támogatásáról szóló 1618/2019. (X. 28.) Korm. határozat határozza meg. Az első pályázati kiírások 2021 év végén – kkv eszköz beszerzés támogatása és aktív turisztikai kínálatbővítés témakörökben (magánszállás- és vendéglátóhely, turisztikai attrakciók fejlesztése) – kerültek közzétételre 150 millió Ft-os keretösszegben. A 24 nyertes pályázó kiértékelése a beszámolási időszak végén, 2022 tavaszán történt meg. A szószóló tájékoztatása szerint az első fejlesztések: az alsószölnöki faluház tetőszerkezetének felújítása, Kétvölgyön Kemencsház és többfunkciós közösségi épület, illetve rendezvényter létesítése, Orfaluban pedig a meglévő tájházhoz kapcsolódó közösségi tér, illetve közösségi helyiség létesítése.

- 2022. február 21-én Magyarország Kormánya és a Szlovén Köztársaság Kormánya képviseletében – a magyar-szlovén határ két oldalán fekvő vegyes nemzetiségű területen való gazdasági és társadalmi fejlesztési együttműködésről szóló – megállapodást írt alá Orbán Viktor és Janez Janša miniszterelnök. A Mura- és a Rába-vidék fejlesztéséről szóló megállapodás értelmében a felek, a 2022-től 2026-ig terjedő időszakra évente 5-5 millió eurót biztosítanak a két, nemzetiségileg vegyesen lakott térség számára, azaz a fejlesztési program megvalósítására (Magyarország legfeljebb 25.000.000 euró összegű pénzügyi hozzájárulást biztosít a MURABA Európai Területi Társulás részére).
- A szószóló tájékoztatása szerint a beszámolási időszakban a szlovén nemzetiségi középiskolákban végzett tanulók közül többen választották a nyelvismeret megerősítése érdekében a továbbtanulást Ljubljanában, vagy más szlovéniai főiskolán vagy egyetemen. Különösen is sokan élnek az egyéves nyelvi továbbképzés lehetőségével, melynek eredményeként a sikeres nyelvvizsgát vagy a szlovéniai felsőfokú intézményekben való továbbtanulást érik el.
- A Magyarországon élő szlovén közösség tagjai katolikus vallásúak. Számukra az anyanyelvű hitélet biztosítása a térségben szolgáló plébánosok munkájának segítségével, szlovéniai papokkal oldható meg. A szlovénség kiemelten jó kapcsolatot ápol a Muraszombati Püspökséggel, ez a Szombathelyi Egyházmegye és a Muraszombati Püspökség között is jellemző. A beszámolási időszakban megélnék az anyanyelvű hitélet, a havi 3 szlovén anyanyelven bemutatott szentmiséken túl a térségben szolgáló két plébános is törekszik az anyanyelvű liturgiára, melyeket a plébániák egyházi kórusai, szlovén nyelvű egyházi énekei tesznek teljessé. A Szombathelyi Püspökség az egyházmegyei nemzetiségi találkozók szervezésével is felhívja a figyelmet az anyanyelvű hitélet nyelvörzésben betöltött kiemelt szerepének fontosságára.
- A magyarországi szlovén közösség szervezetei és intézményei kiváló együttműködést alakítottak ki szlovéniai szlovén egyesületekkel, valamint új életre kelt és hatékony együttműködés alakult a szlovéniai magyar közösség és az Országos Szlovén Önkormányzat között, gyümölcsöző gazdasági, kulturális, politikai és – a MURABA Európai Területi Társulás révén – gazdasági területen is.

(11) A magyarországi **ukránok** anyaországi kapcsolatai:

- 2019-ben – több neves ukrán tudományos- és közéleti szereplő mellett – az Ukrán Országos Önkormányzat is csatlakozott a „Gyerekek a békéért” elnevezésű nemzetközi mozgalomhoz, az 5 hónapon át tartó akcióorozatban több mint 300 ukrán gyermek vehetett részt. A kezdeményezés fő célja a fiatal ukrán generáció hangjának hallatása és szeretetének eljuttatása volt Európa nagyvárosaiba. A szervezők elsősorban azt szerették volna tudatosítani, hogy az ukrán gyerekek természetüktől fogva barátságosak, kalandvágyók és reménykednek, hogy egyszer egy biztonságos Ukrajnában fognak élni. A gyerekek 35 ország zászlaját készítették el, melyeket papírgalambokkal díszítettek, így jelezvén a gyerekek békés együttélési törekvéseit. A mozgalom eljutott több európai nagyvárosba valamint az ET-be és a Vatikánba.
- A Magyar Kormány évek óta biztosítja ukrán gyermekek részére a nyaralási lehetőséget, a Velencei-tónál megszervezett, több turnusban megvalósuló táborok keretében, amelyeket az Ukrán Országos Önkormányzat bonyolít le. A kezdeményezésben ukrainai ukrán, kárpátaljai magyar és magyarországi ukrán gyermekek vesznek részt. A program célja

elmélyíteni a kapcsolatot Magyarország és Ukrajna, a kárpátaljai magyarok, a magyarországi ukránok és az anyaország között. A meghívottak olyan ukrán gyermekek Ukrajna egész területéről, akiknek a szülei életüket veszítették, illetve még érintettek a kelet-ukrajnai harcokban. A Velencei-tó kínálta lehetőségek mellett szervezett programok, kirándulások segítik a kikapcsolódást és az ismerkedést, a magyar kultúra megismerését. A programban eddig összesen 2370 gyermek részesülhetett. A beszámolók szerint a fájdalmas, zaklatott, letargikus hétköznapiakból kiszakadva óriási átalakuláson mentek át a résztvevő gyermekek az egy hetes turnusok alatt. A háború okozta sebek enyhüléséről beszéltek kísérőiknek és a magyarországi segítőknek, az Ukrán Országos Önkormányzat és az ukrán parlamenti szöszölői kabinet munkatársainak. A velencei ukrán nemzetiségi táborokhoz kapcsolódó különböző, a beszámolási időszak végéig nyújtott támogatásokat az alábbi táblázat foglalja össze:

35. táblázat:

A velencei ukrán nemzetiségi táborok támogatásai a beszámolási időszakban

Év	A velencei ukrán táborokra nyújtott támogatások összesen
2017	45.000.000 Ft
2019	4.000.000 Ft
	35.000.000 Ft
Összesen:	84.000.000 Ft
<i>2015 óta összesen:</i>	<i>204.330.000 Ft</i>

Forrás: Miniszterelnökség

A 2020-ra és 2021-re tervezett táborokat a kialakult pandémiás helyzet (majd 2022-ben a háborús helyzet) miatt sajnos nem lehetett megszervezni.

- A magyarországi ukránok anyanyelvi pasztorációja is jelentősen épít az anyaországi kapcsolatokra: A Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága a teljes beszámolási időszakban jelentős mértékben támogatta a **magyarországi ukrán görögkatolikus** közösség ukrán anyanyelvű pasztorációját, amely minden területen biztosítva van a hívek számára. Ezt a feladatot – a görögkatolikus Magyarországi Sajátjogú Metropolitai Egyház engedélyével és szervezésében – az Ukrajnából érkezett Haboriy Petro-Demian atya látta el.
- Bartolomaiosz konstantinápolyi ökumenikus pátriárka 2019. január elején Isztambulban átadta Jepifanyij metropolitának, az önálló (autokefál) ukrán ortodox egyház fejének az egyház elismeréséről aláírt hivatalos dokumentumot (tomosz). Ugyanekkor írta alá I. Bartolomaiosz az ukrán ortodox egyháznak az orosz ortodox egyháztól való elszakadását szentesítő okiratot. A dokumentum szerint az új egyház működési területe Ukrajnára korlátozódik, azon kívül nem alapíthat egyházközségeket. A tomosz az Ukrajnán kívüli ukrán ortodox hívek pasztorálását a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus hatáskörében tartotta. Ami a **magyarországi ukrán ortodox** pasztorációt illeti, a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Exarchátusa meg is tette a szükséges lépéseket a magyarországi ukrán ortodox hívek részére ukrán pap biztosítására, és meghívták Magyarországra Roman Vasylevych atyát.

- Az ukrán nyelvoktatás fontossága és eredményessége a beszámolási időszak legvégén, az orosz-ukrán háború kapcsán is tapasztalható volt, a volt és jelenlegi diákok aktívan részt vesznek tolmácsolásban, segítenek a menekülésre kényszerült ukrán állampolgároknak. Az ukrán háború elől menekített gyerekek is szívesen látogatták az órákat, rendezvényeket.

18. cikk

1. A Felek törekednek arra, hogy – amennyiben szükséges – két- és többoldalú egyezményeket kössenek más államokkal, kiváltképpen a szomszédos Államokkal, annak érdekében, hogy biztosítsák az érintett nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek védelmét.

2. Adott esetben a Felek megfelelő intézkedéseket hoznak a határokon átnyúló együttműködés bátorítására.

1.

(A Miniszteri Bizottság határozata nem tartalmaz ajánlást kifejezetten ehhez a cikkhez kapcsolódóan.)

2.

(1) A magyar nemzetiségpolitika alakítását alapvetően meghatározza a nemzetiségi törvény preambulumban is nevesített **nemzetközi kapcsolatrendszer**: a Nyelvi Karta mellett az ET Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Védelméről szóló Egyezménye, a Keretegyezmény, az EBESZ keretében végzett munka, a Koppenhágai Dokumentum, az Egyesült Nemzetek Szervezetének a Polgári és Politikai Jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint az Európai Unió. A hazai nemzetiségi ügyekért a beszámolási időszakban felelős Államtitkárságok együttműködtek az EU, az ET, az ENSZ, illetve az EBESZ kisebbségügyhöz, nemzetiségekhez, roma ügyekhez, nyelvi jogokhoz, illetve rasszizmus elleni és emberi jogokhoz kapcsolódó intézményeivel és területeivel is.

ET

Magyarország aktívan részt vesz az ET tíz monitoring mechanizmusában, amelyek közül a két nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló nemzetközi egyezmény, a Nyelvi Karta mellett a Keretegyezmény monitoring mechanizmusa nemzetpolitikai szempontból kiemelkedő jelentőségű. Mindkét monitoring testületnek volt magyar tagja a beszámolási időszakban, Kardos Gábor, az ELTE ÁJK Nemzetközi Jogi Tanszék professzora és Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet, a nemzetiségi biztoshelyettes személyében.

Az ET Miniszteri Bizottsága a 2020-2021-es költségvetési időszakra vonatkozó, az ET prioritásait is tükröző, fővárosi szakértők részvételével működő bizottságokat magában foglaló kormányközi bizottsági rendszer részét képezi az antidiszkrimináció, sokszínűség, integráció kérdéseivel foglalkozó kormányközi szakértői bizottság (**CDADI**), mely az összes sérülékeny társadalmi csoport, így a nemzeti kisebbségek helyzetével is foglalkozik. Az alakuló ülés 2020. szeptember 8-10. között volt, a beszámolási időszak végéig öt plenáris ülésre került sor. A bizottság megalakulását követően több alkalommal érkezett információt kérő megkeresés a nemzetiségpolitikában érintett szakterületekhez, amelyeknek így folyamatos volt az

együttműködése a bizottsághoz kapcsolódó hazai munkát koordináló Külgazdasági és Külügyminisztériummal.

Egyesült Nemzetek Szervezete

A beszámolási időszakban Magyarország 2017-2019-es ciklusában immár második alkalommal lett tagja az ENSZ 47 tagállamból álló **Emberi Jogi Tanácsának**, amelyben hazánk kiemelt figyelmet fordít a nemzeti, etnikai kisebbségek jogainak védelmére. A beszámolási időszakban Magyarország Dr. Dancs Ferenc helyettes államtitkár úr, valamint elődje részvételével magas szinten képviseltette magát az ENSZ kisebbségi kérdésekkel foglalkozó Fórumán (United Nations Forum on Minority Issues) is.

Az Emberi Jogi Tanács kisebbségi ügyekkel foglalkozó magyar Független Szakértőjének (Independent Expert on minority issues), a korábbi beszámolóknak is említett dr. Izsák Ritának a mandátuma a beszámolási időszak elején, 2017. július 31-én ért véget. A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény végrehajtását felügyelő bizottságba (**CERD Bizottság**) történő beválasztását követően Dr. Izsák Rita 2018 januárjában kezdte meg 4 éves időszakot felölelő mandátumát. Magyarország a beszámolási időszak során, 2018 augusztusában nyújtotta be kormányjelentését a CERD végrehajtásáról. A benyújtott 18-25. összevont időszakos magyar kormányjelentés védelmére 2019 áprilisában került sor Genfben.

Az Emberi Jogi Tanács ülészeit keretében megvalósuló tevékenységet kiegészítő **Egyetemes Emberi Jogi Felülvizsgálati mechanizmus (UPR)** keretében a soron következő, harmadik időszakos felülvizsgálat 2021 novemberében volt esedékes, a nemzeti jelentés összeállításában – a Külgazdasági és Külügyminisztérium koordinációja mellett – minden érintett szakterület részt vett.

A fentiekén kívül a Miniszterelnökség nemzetiségpolitikáért felelős szakterülete az egyéb, beérkezett nemzetközi megkeresésekre szintén összeállított részanyagot, háttéranyagot, jó gyakorlatokat (pl. az ENSZ kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevője megkeresése, OHCHR-körmegkeresés, stb.).

Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet

Lamberto Zannier, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa 2018. február 27-én tett látogatást Budapesten. Látogatásának célja elsősorban az ukrán-magyar kapcsolatok és az ukrán oktatási törvény körül kialakult helyzettel kapcsolatos tájékozódás volt, ugyanakkor a vizit egyúttal lehetőséget teremtett a magyarországi nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kérdések (nemzetiségeket érintő jogszabályi keretek, kormányzati intézkedések) megvitatására is. A főbiztos tájékoztatást kapott a nemzetiségek parlamenti képviselőinek törvényi szabályozásáról, valamint a nemzetiségi szöszölők országgyűlési jogosítványairól és munkájáról.

Nemzeti Kisebbségvédelmi Kezdeményezés – Minority SafePack

A szükséges egymillió aláírást 2018-ban elérő nemzeti kisebbségvédelmi kezdeményezés keretében az aláírásgyűjtési folyamat során 1.123.422 érvényes aláírást vettek nyilvántartásba, a támogató hozzájárulások Magyarországon is elérték az érvényességi küszöbértéket. A nemzeti kisebbségvédelmi kezdeményezés az Európai Bizottság felé 2020. január 10-én került

benyújtásra, majd 2021-ben az Európai Bizottság döntött arról, hogy a Minority SafePack kezdeményezés alapján nem indít jogalkotást a nemzeti kisebbségek védelmében.

Nemzeti régiós európai polgári kezdeményezés

A Külgazdasági és Külügyminisztérium Magyarország szomszédspolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztosi kabinetjének utasítására a magyar közösségi diplomaták és Magyarország európai külképviseletei sikeresen, hatékonyan és nagy erőket megmozgatva vettek részt a Nemzeti régiós európai polgári kezdeményezés aláírásgyűjtés kampányában. A Külgazdasági és Külügyminisztérium folyamatos munkakapcsolatban volt a kezdeményezés szervező Bizottságával, az aláírásgyűjtési kampány sikeresen zárult 2021-ben, hiszen a szükséges küszöb felett, összesen 1.266.682 érvényes aláírás gyűlt össze, a megkövetelt hét helyett nyolc országban haladta meg az elismert aláírások száma a megszabott küszöbértéket, és ebből közel nyolcszázezer érvényes aláírás érkezett magyar állampolgároktól.

(2) A **roma felzárkózást** érintően a Belügyminisztérium, egyúttal a Magyar Kormány az ET-elnökségi időszak alatti egyik legnagyobb szabású rendezvénye a 2021. szeptember 22-24. között Budapesten megtartott „Születéstől a szakmáig – a felzárkózási és roma integrációs stratégiák első tíz éve” (“From birth to profession – the first decade of social inclusion and Roma integration strategies”) című nemzetközi szakpolitikai konferencia volt. A rendezvényt az ET Romák és Utazók Csoportjával (Roma and Travellers Team) együttműködve szervezték, és a konferencián az ADI-ROM (az ET romaügyi szakértői bizottsága) több tagja is részt vett. A konferencia jelenlévő, illetve online résztvevőinek száma meghaladta a 400 főt. A tanácskozás célja az volt, hogy számba vegyék az elmúlt 10 évben a társadalmi felzárkózás és a roma integráció különböző területein – elsősorban a koragyerekkori nevelésben, az oktatásban, a roma nők képzése és foglalkoztatása terén – elért magyar eredményeket, bemutassanak hazai és külföldi jó gyakorlatokat, nemzetközi szinten elért eredményeket, tapasztalatokat. További szándék volt az is, hogy roma példaképeket is mutassanak be a cigányellenesség elleni küzdelem és a befogadás/felzárkózás elősegítése eszközeként, valamint felhívják a figyelmet a hátrányos helyzetű roma és nem roma fiataloknak nyújtott támogató szolgáltatásokra. Ugyancsak a roma felzárkózásra vonatkozó magyar elnökségi prioritásához kapcsolódik, hogy Magyarország vállalta, hogy helyet ad az ADI-ROM 4., 2021. őszi ülésének.

A romaügyi szakértői bizottságban az ET minden, a romaügyben érintett tagállama (összesen 36 ország) képviselteti magát. A testület munkájában a Társadalmi Felzárkózásért Felelős Helyettes Államtitkárság közvetlenül vett részt, Magyarország képviselőjét ellátta. A bizottság kiemelten foglalkozik az antidiszkrimináció témakörével, napirendjén hosszabb ideje szerepelnek a cigányellenesség és a gyűlöletbeszéd kérdései. Ugyancsak nagy hangsúlyt helyez a testület az olyan horizontális témákra, mint a nemek közti egyenlőség, a gyermekjogok és a roma fiatalok helyzete. A tagállami jó gyakorlatok felmérése és megosztása is a szakértői bizottság rendszeres gyakorlata. Az elnökségi időszak kiemelt rendezvényei mellett az érintett szakterület részt vett az ET romaügyi szakértői testületének, az ADI-ROM munkájában. Az online üléseken beszámoltak többek között a hazai felzárkózáspolitika eredményeiről, jó gyakorlatairól.

(3) A beszámolási időszakban – a korábbi évekhez hasonlóan – fontos volt a nemzetiségi nyelvek, a kapcsolódó kultúrák, az országainkban élő nemzetiségek anyaországgal való kapcsolatainak erősítése, a nyelvi, kulturális identitástudatuk és történelmi hagyományaik ápolása, megtartása, gazdagítása. A Magyarország és a szomszédos országok – Horvátország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia és Ukrajna – között, a nemzeti kisebbségek jogainak

kölcsönös biztosítására és védelmére létrejött kormányközi **KVB**-k feladata a nemzetiségek/nemzeti kisebbségek helyzetének elemzése és értékelése; az e területen megvalósítandó államközi együttműködésre vonatkozó ajánlások megfogalmazása, illetve azok végrehajtásának a figyelemmel kísérése. A vegyes bizottságok néhány relációban (szerb, szlovák, horvát, szlovén) jól működtek a beszámolási időszakban, ukrán és román relációban kevésbé, a beszámolási időszak második felében azonban elsősorban a COVID-19 pandémia miatt maradtak ki, illetve csúsztak a rendszeres KVB ülések. Itt szükséges megjegyezni azonban, hogy a beszámolási időszak után – a világjárvány súlyos fázisának lecsengésével – számos KVB-ben újraindult a munka és megvalósultak az elhalasztott, aktuális ülések.

Államközi szinten a korábbi évekhez hasonlóan továbbra is hat KVB működik: a horvát, a román, a szerb, a szlovák, a szlovén, illetve az ukrán KVB. A 2017-től kezdődő beszámolási időszak KVB ülései a következők voltak:

- 2017. február 23: Magyar–Horvát KVB, XIII. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Horvát Kisebbségi Vegyes Bizottság XIII. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1246/2017. (IV. 28.) Korm. határozatot]
- 2017. november 21: Magyar–Szlovén KVB, XVII. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Szlovén Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság XVII. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1150/2018. (III. 26.) Korm. határozatot]
- 2018. március 6: Magyar–Horvát KVB, XIV. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Horvát Kisebbségi Vegyes Bizottság XIV. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1742/2018. (XII. 20.) Korm. határozatot]
- 2019. február 20: Magyar–Szlovák KVB – XIV. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Szlovák Kisebbségi Vegyes Bizottság XIV. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1338/2019. (VI. 5.) Korm. határozatot]
- 2019. december 12: Magyar–Horvát KVB, XV. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Horvát Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság XV. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról szóló 1110/2020. (III. 20.) Korm. határozatot]
- 2022. március 23: Magyar–Szlovén KVB, XVIII. ülés [elfogadott ajánlások: ld. a Magyar–Szlovén Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság XVIII. ülésén fenntartott és elfogadott ajánlások jóváhagyásáról és egyes kormányhatározatok hatályon kívül helyezéséről szóló 1647/2022. (XII. 22.) Korm. határozatot]

(4) Történelmi okokból (a németiség több államhoz is kötődik, illetve a német államszerveződésben és nemzeti öntudatban is erős a regionalizmus elvének hagyománya) a német nemzetiséget segítő nemzetközi együttműködések a KVB-k helyett más formában, főleg tartományi szinten valósulnak meg (Bajorország, Thüringia, Baden-Württemberg), amellett, hogy egyes részterületeken (oktatás, kultúra) léteznek ilyen jellegű kapcsolatok. Ez utóbbi relációkban hoztak létre oktatási és kulturális vegyes bizottságokat, amelyek rendszeresen üléseztek a beszámolási időszak során is.

A Német–Magyar Kulturális Vegyes Bizottság Állandó Albizottsága két évente – felváltva Németországban és Magyarországon – ülésezik. A beszámolási időszak során a 21. ülést 2017. október 24–25. között Baján, a 22. ülést 2019. október 21–22. között, Stuttgartban tartották. Legutóbb pedig 2021. december 2-án – a magyar fél megrendezésében, ám a pandémiára tekintettel online formában – tartották soron következő (23.) ülést a felek.

(5) A beszámolási időszakban is arra törekedett a felsőoktatási ágazat, hogy **a kétoldalú tárcaközi egyezmények** kínáljanak **magyar ösztöndíj lehetőségeket** anyaországi teljes idejű képzésre a magyarországi nemzetiségi fiatalok számára, biztosítsanak lehetőségeket részképzésekre és doktori képzésre, nyelvi-módszertani és szaknyelvi pedagógus-továbbképzésekre, a nemzetiségi gyermekek anyaországi programokon való részvételére, legyen lehetőség anyaországi lektorok, vendégtanárok fogadására, anyaországi tankönyvek és módszertani segédletek behozatalára. A nemzetiségekhez tartozó fiatalok anyaországi tanulmányainak lehetőségeit (teljes vagy részképzés) az érintett országokkal kötött kormányközi vagy tárcaközi munkatervek tartalmazzák.

A hazai nemzetiségek kulturális, oktatási lehetőségeinek felsőoktatási ösztöndíj lehetőségei államközi források keretében

A kormányzat folyamatosan támogatja a hazai nemzetiségek kulturális, oktatási lehetőségeit, hogy az anyaországban felsőfokú továbbtanulást, kutatást, tanulmányutat nyerjenek el és a nyelvszakos hallgatók nyári egyetemen vegyenek részt. A következőkben felsorolt országok közül egyedül Horvátország az, amely esetén ismert az, hogy a kiutazó ösztöndíjasok közül hány fő nemzetiségi, de ez az adat is csak a kiutazó teljes képzésre vonatkozik. A többi, alább megadott adat az összes nem nemzetiségi és potenciálisan nemzetiségi pályázókat és nyertes ösztöndíjasokat mutatja.

Horvátország

**36. táblázat:
Ösztöndíjak Horvátországba**

Ösztöndíjak	2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		2020/2021		2021/2022	
	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes
teljes képzés	2	2	0	0	0	0	1	1	2	2	2	2
részképzés	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PhD teljes	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Rész PhD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nyári egyetem	3	3	0	0	2	2	0	0	1	1	0	0
tanulmányút	1	1	0	0	0	0	2	2	3	3	0	0

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A magyar-horvát tudományos, oktatási és kulturális államközi Egyezmény alapján az együttműködés kereteit meghatározó együttműködési megállapodások (munkatervek) készülnek. A két ország közötti tudományos és oktatási munkaterv alapján a horvát fél ösztöndíjakat ajánl fel BA, MA szintű részképzésre, PhD rész és teljes képzésre, nyári egyetemre és kutatásra. A horvát fél saját ösztöndíjával magyarországi horvát nemzetiségű fiatalokat fogad BA és PhD szinten teljes és részképzésre. A tanulmányútra, részképzésre és nyári egyetemre beadott pályázatok esetében nincs adat arra vonatkozóan, hogy a pályázók nemzetiségiek-e.

Románia

37. táblázat:
Ösztöndíjak Romániába

Ösztöndíjak	2016/2017	2017/2018	2018/2019	
teljes képzés	0	1 (doktori)	0	0
tanulmányút	7	1	6	6

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A román-magyar tárcaközi megállapodás ösztöndíjazásról szóló 19. és 26. munkatervi pontjában foglaltak az utóbbi tanévek során alig valósultak meg. A nyári egyetem megrendezését a Román fél felfüggesztette évekkal ezelőtt. A Román Oktatási Minisztérium román nemzetiségű fiatalokat nem fogadott képzésre az utóbbi 2 évben, csak a korábban kezdett nemzetiségi hallgatók fejezhették be a tanulmányaikat Romániában. Azóta csak a kutatók és doktori képzésen résztvevők kiutazása megoldható. A 2019-2020-as tanév óta Államközi Ösztöndíjak keretében nem került meghirdetésre kiutazó pályázati lehetőség Romániába.

Szerbia

2015. július 1-jén Balog Zoltán miniszter úr és szerb partnere aláírták a 2015-2017. évekre szóló oktatási, tudományos és kulturális munkatervet, melyben a magyar fél 50 ösztöndíjat ajánlott szerb diákok részére. 2018. február 9-én új munkatervet írtak alá a 2018-2020-as időszakra.

A Stipendium Hungaricum Program külpolitikai és gazdasági céljai, hogy megalapozza a hazánkban végzett külföldi hallgatók személyes és szakmai kötődését Magyarországhoz, megalapozva ezáltal az adott országban hazánk gazdasági kapcsolatai fejlesztéséhez, piacra jutási törekvései támogatásához szükséges kapcsolati tőkét.

38. táblázat:
Szerb hallgatók a Stipendium Hungaricum Programban

Stipendium Hungaricum	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Kvóta	50	50	50	50	50	50
Jelentkezett hallgató	16	22	35	25	41	41
Jelölt hallgató	14	22	32	19	39	40
Nyertes ösztöndíjas	12	16	24	11	30	
Lemondás/Megszűnt	5	5	0	1	1	

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A szerb fél évente 10 magyar hallgatónak ajánl fel mesterszakos és doktori képzésre szóló ösztöndíjat bármely, érdeklődésre számot tartó területen, beleértve a művészeteket is. A beszámolási időszak végéig nem volt nyertes ösztöndíjasa a szerb fél által felajánlott ösztöndíjnak.

Szlovákia

**39. táblázat:
Ösztöndíjak Szlovákiába**

Ösztöndíjak	2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		2020/2021		2021/2022	
	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes
tanulmányút	0	0	1	0*	1	1	4	4	6	6	3	3
rész doktori	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nyári egyetem	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0

*A nyertes pályázó visszalépett.

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Oktatási, tudományos munkaterv alapján történik az ösztöndíjasok küldése és fogadása, valamint biztosított a szlovákiai tanár-továbbképzés a Magyarországon működő szlovák tanítási nyelvű, illetve szlovák nyelvet oktató tanintézmények pedagógusai számára.

Szlovénia

**40. táblázat:
Ösztöndíjak Szlovéniába**

Ösztöndíjak	2016/2017		2017/2018		2018/2019		2019/2020		2020/2021		2021/2022	
	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes	pályázó	nyertes
tanulmányút	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nyári egyetem	6	3	2	2	0	0	0	0	3	3	2	2

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

A magyar-szlovén oktatási és kulturális együttműködéshez a 2022-ben aláírt tudományos, oktatási és kulturális egyezmény, valamint a végrehajtására kötött munkaterv biztosít keretet. Magyarországon az Eötvös Loránd Tudományegyetemen folyik szlovén nyelvoktatás. A hallgatók számára biztosított nyári nyelvi kurzusok általában népszerűek és a beszámolók alapján igen hatékonyak. A 2022-2023-as tanévre nem érkezett Szlovéniába pályázat.

Ukrajna

2014 decemberében Kijevben aláírásra került Magyarország Emberi Erőforrások Minisztériuma és Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma között az oktatási és tudományos együttműködésről szóló jegyzőkönyv, amelynek hatálya 2018 decemberében járt le (a jegyzőkönyv rendelkezései szerint a megkezdett és folyamatban levő programokat ez nem érinti). A megállapodás központi elemei a különféle, a felek által kölcsönösségi alapon

biztosított tanulmányi és kutatási lehetőségek, valamint a kárpátaljai magyar és a magyarországi ukrán kisebbség anyanyelvi oktatását támogató rendelkezések:

- Évente legfeljebb 10-10 magyar, illetve ukranisztika szakos hallgató fogadása 5 hónapos részképzésre,
- tudományos kutatók cseréje évente összesen 10 hónap erejéig,
- évente 3-3 ösztöndíj oktatók tapasztalatcseréje és továbbképzése céljából a hungarológia és az ukranisztika területén
- évente 5-5 fő fogadása nyári nyelvi tanfolyamokon és nyári egyetemeken az ukranisztika illetve hungarológia területén,
- ukrán illetve magyar anyanyelvi lektorok fogadása a Felek 7. cikkben felsorolt felsőoktatási intézményeiben,
- az ukrán fél lehetőséget biztosít érettségi vizsgára magyar nyelvből és Magyar és világirodalom tanfolyamból, valamint biztosítja a magyar nyelvű felsőoktatási felvételit vizsgáztatásának feltételeit a magyar tannyelvű oktatási intézményekbe történő felvétel céljából,
- a magyar fél lehetőséget biztosít érettségi vizsgára ukrán nyelvből és irodalomból, valamint biztosítja az ukrán nyelv magyarországi, államilag elismert nyelvvizsgáztatásának feltételeit felsőoktatási felvételi céljából,
- a Felek a pénzügyi lehetőségek szerint, kölcsönösségi alapon támogatják évente 20-20 tanító és tanár fogadását pedagógus továbbképzési tanfolyamokon, illetve 30-30 diák fogadása anyanyelvi táborokban,
- az ukrán fél segítséget nyújt a baktalórántházai Vay Ádám Gimnáziumban folyó ukrán nyelvoktatás szakmai és módszertani háttérének biztosításához,
- a felek támogatást nyújtanak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola további működéséhez,
- a magyar fél, illetve az ukrán fél saját felsőoktatási intézményeiben évente nappali tagozatos képzésre fogadja az Ukrajnában élő magyar, illetve a Magyarországon élő ukrán nemzeti kisebbség képviselőit, a keretszámokról évente tájékoztatják egymást.

A Magyarország Emberi Erőforrások Minisztériuma és Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma között 2016. február 24-én aláírt Oktatási Csereprogram Megállapodás alapján Ukrajna is részese a Stipendium Hungaricum – a „keleti és déli nyitás” külpolitikája jegyében alapított – ösztöndíjprogramnak. Az Oktatási Csereprogram Megállapodás hatálya 2018. december 31-én lejárt, de diplomáciai úton 2021-ig meghosszabbításra került. A Megállapodás alapján 100 ukrán pályázó részesülhet Stipendium Hungaricum ösztöndíjban, az alábbi eloszlásban:

- alapképzés és mesterképzés: 40 fő, Tudományterületek: bölcsészettudományok, társadalomtudomány, műszaki tudományok, orvos-és egészségügytudományok.
- osztatlan mesterképzés: 20 fő. Tudományterületek: műszaki tudományok és orvosi- és egészségügytudományi terület.
- doktori képzés: 40 fő részére, az ukrán Fél érdeklődésére számot tartó és szükségesnek minősülő területeken.
- az ukrán hallgatók magyar nyelvű felsőfokú tanulmányaik megkezdése előtt egy tanév időtartamú magyar nyelvi és szaktárgyi előkészítő képzésen vesznek részt. Az alapképzésben részt vevő hallgatók a magyar nyelven végzett alapképzés befejezése és sikeres felvételi vizsga után jogosultak folytatni mesterképzésen tanulmányaikat.

41. táblázat:
Ukrán hallgatók a Stipendium Hungaricum Programban

Stipendium Hungaricum	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Kvóta	100	100	100	100	100	100
Jelentkezett hallgató	50	60	78	41	63	84
Jelölt hallgató	48	55	67	37	60	30
Nyertes ösztöndíjas	36	46	48	27	45	

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

Az Ukrajnával a legutolsó kétoldalú, államközi ösztöndíjakra vonatkozó megállapodás („munkaterv”) 2016-2018-ra vonatkozott. Az alapján az ukrán fél évente 35 magyar pályázónak még mindig nyújt lehetőséget alap- vagy mesterfokú teljes képzésre, egyéves nyelvi előkészítővel együtt. A megállapodás megkötése óta nem volt kiutazó pályázó.

Kétoldalú kormányközi munkatervek alapján szervezett továbbképzések

A pedagógus-továbbképzésről, a pedagógus-szakvizsgáról, valamint a továbbképzésben részt vevők juttatásairól és kedvezményeiről szóló 277/1997. (XII. 22.) Korm. rendelet 8. § (4) bekezdés *b)* pontja szerint a továbbképzési jegyzék részeként közzé kell tenni a továbbképzésekben figyelembe vehető, a kétoldalú kormányközi munkatervek alapján szervezett továbbképzéseket. A Magyarország által kötött, illetve a korábban aláírt, jogfolytonos, hatályban lévő kétoldalú kormányközi oktatási, kulturális és tudományos együttműködési egyezmények, valamint az Emberi Erőforrások Minisztériuma által aláírt tárcaközi megállapodások végrehajtására aláírt, meghatározott időszakokra szóló munkatervek, együttműködési programok és jegyzőkönyvek alapján szervezett formában, Magyarországon, illetve a szerződő országban megvalósuló pedagógus-továbbképzések a következő – a hazai nemzetiségekhez kapcsolódó – országok tekintetében továbbképzésként elismerhetők:

- Ausztria
- Horvátország
- Lengyelország
- Németországi Szövetségi Köztársaság [*Baden-Württemberg, Bajorország, Tübingia, Szászország és Magyarország vegyes bizottságainak munkaprogramjai, közös nyilatkozatok (Gemeinsame Erklärung) valamint a Magyar Köztársaság Kormánya és a Németországi Szövetségi Köztársaság Kormánya között 1994. március 1-jén létrejött kulturális együttműködési egyezmény alapján*]
- Románia
- Szlovákia
- Szlovénia
- Ukrajna.

III. SPECIÁLIS KÉRDÉSEK

A Tanácsadó Bizottságtól nem érkezett külön Magyarországra, illetve a Magyarországon élő nemzetiségek helyzetére vonatkozó kérdésekre irányuló megkeresés a beszámolási időszakban, így a jelen beszámolóban nem térünk ki sajátos magyarországi körülményekből fakadóan felmerülő, speciális kérdésekre.

IV. TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

Nemzetiségeket képviselő szervezetek, testületek elérhetőségei

Országos nemzetiségi önkormányzatok:			
Önkormányzat	Elnök	Cím	Email
Bolgár Országos Önkormányzat	Dr. Muszev Dimitrov Dancso	1097 Budapest, Fehér Holló u. 6.	bolgonk@bul.hu
Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata	Hristodoulou Konstantinos	1054 Budapest, Vécsey u. 5.	grtitkar@t-online.hu
Országos Horvát Önkormányzat	Gugán János	1089 Budapest, Bíró Lajos u. 24.	hds@horvatok.hu
Országos Lengyel Önkormányzat	Felföldi Mária	1102 Budapest, Állomás u. 10.	olko@polonia.hu
Magyarországi Németek Országos Önkormányzata	Englenderné Hock Ibolya	1026 Budapest, Júlia u. 9.	ldu@ldu.hu
Országos Örmény Önkormányzat	Dr. Czárán István	1052 Budapest, Semmelweis u. 17.	armenia@ormenyorszagos.hu
Országos Roma Önkormányzat	Lakatos Oszkár	1074 Budapest, Dohány utca 76.	oronk@oronk.hu
Magyarországi Románok Országos Önkormányzata	Kozma György	5700 Gyula, Eminescu u. 1.	atru@globonet.hu
Országos Ruszin Önkormányzat	Kramarenko Viktor	1147 Budapest, Gyarmat u. 85/B	ruszin.onkormanyzat@gmail.com
Szerb Országos Önkormányzat	Szutor Lászlóné	1055 Budapest, Falk Miksa u. 3.	ssm@t-online.hu
Országos Szlovák Önkormányzat	Hollerné Racskó Erzsébet	1114 Budapest, Fadrusz u. 11/a	oszo@slovaci.hu
Országos Szlovén Önkormányzat	Holecz Károly	9985 Felsőszölnök, Templom út 8.	samouprava@slovenci.hu
Ukrán Országos Önkormányzat	Szabó Jaroslava	1065 Budapest, Hajós u. 1.	hivatal@ukranok.hu

Nemzetiségi szószólók a Magyar Országgyűlésben:			
Nemzetiség	Név	Cím	Email
Magyarországi nemzetiségek bizottsága	Titkárság	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	neb@parlament.hu
Német nemzetiségi képviselő	Ritter Imre képviselő	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	ritter.imre@parlament.hu
Bolgár nemzetiségi szószóló	Varga Szimeon szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	varga.szimeon@parlament.hu
Görög nemzetiségi szószóló	Koranisz Laokratisz szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	koranisz.laokratisz@parlament.hu
Horvát nemzetiségi szószóló	Szolga József szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	szolga.jozsef@parlament.hu
Lengyel nemzetiségi szószóló	Dr. Rónayné Slaba Ewa Maria szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	ewa.ronay@parlament.hu
Örmény nemzetiségi szószóló	Akopjan Nikogosz szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	akopjan.nikogosz@parlament.hu
Román nemzetiségi szószóló	Kreszta Traján szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	kreszta.trajan@parlament.hu
Ruszin nemzetiségi szószóló	Giricz Vera szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	giricz.vera@parlament.hu
Szerb nemzetiségi szószóló	Alexov Lyubomir szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	alexov.lyubomir@parlament.hu
Szlovák nemzetiségi szószóló	Paulik Antal szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	paulik.antal@parlament.hu
Szlovén nemzetiségi szószóló	Kissné Köles Erika szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	koles.erika@parlament.hu
Ukrán nemzetiségi szószóló	Grexa Liliána szószóló	1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.	grexa.liliana@parlament.hu

Forrás: Miniszterelnökség

MELLÉKLET

1. A nemzetiségi nevelés, oktatás adatai

Az alábbi táblázatok valamennyi fenntartó adatait tartalmazzák.

Statistikai adatok, 2017/2018. tanév

Nemzetiségi óvodák:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	45	2144	236	11 638
Szlovák	14	459	35	1406
Horvát	2	53	26	994
Román	2	58	6	264
Szerb	3	96	2	55
Szlovén			4	63
Bolgár	1	23		
Ruszin	1	10		
Összesen:	68	2843	309	14 420

Nemzetiségi óvodák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Gyermekek száma
Német	281	13 782
Szlovák	49	1865
Horvát	28	1047
Román	8	322
Szerb	5	151
Szlovén	4	63
Bolgár	1	23
Ruszin	1	10
Összesen:	377	17 263

Nemzetiségi általános iskolák száma:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	16	554	32	5702
Szlovák	4	302	4	810

Horvát			10	551
Román	1	76	7	382
Ruszin				
Szerb	4	138	1	66
Szlovén	1	9	2	135
Görög			1	91
Bolgár				
Lengyel				
Összesen:	26	1079	57	7737

Nemzetiségi általános iskolák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	405	49 449
Szlovák	47	3462
Horvát	36	1776
Román	17	10 56
Ruszin	2	24
Szerb	9	300
Szlovén	5	150
Görög	2	434
Bolgár	1	93
Lengyel	1	154
Összesen:	525	56 898

Gimnáziumok:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	1	69	9	2305
Szlovák	1	52	1	51
Horvát			2	216
Román			1	204
Szerb	1	272	1	20
Szlovén				
Összesen:	3	393	14	2796

Gimnáziumok összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	16	2738

Horvát	2	103
Szlovák	2	216
Román	1	204
Szerb	2	292
Szlovén	2	14
Összesen:	25	3567

Statistikai adatok, 2018/2019. tanév

Nemzetiségi óvodák:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	39	1999	190	12 039
Szlovák	13	357	35	1570
Horvát	4	147	22	887
Román	1	20	5	284
Szerb	2	87	2	64
Szlovén			3	64
Görög	1	97		
Bolgár	1	21		
Ruszin			1	8
Összesen:	61	2728	258	14 916

Nemzetiségi óvodák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Gyermekek száma
Német	229	14 038
Szlovák	48	1927
Horvát	26	1034
Román	6	304
Szerb	4	151
Szlovén	3	64
Görög	1	97
Bolgár	1	21
Ruszin	1	8
Összesen:	319	17 644

Nemzetiségi általános iskolák száma:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	17	1833	32	5315	250	42 734		
Szlovák	3	345	4	823	30	2294		
Horvát	2	23	9	874	21	1176		
Román			6	767	5	577		
Szerb	2	179	1	70	3	82		
Szlovén			2	110	1	13		
Görög	1	97					1	228
Ruszin	1	6			1	16		
Bolgár							1	97
Lengyel							1	171
Összesen:	26	2483	54	7959	311	46 892	3	496

Nemzetiségi általános iskolák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	299	49 882
Szlovák	37	3462
Horvát	32	2073
Román	11	1344
Szerb	6	331
Szlovén	3	123
Görög	2	325
Ruszin	2	22
Bolgár	1	97
Lengyel	1	171
Összesen:	394	57 830

Gimnáziumok:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	2	139	11	2401	4	234		
Szlovák	1	48	1	60				
Horvát			2	197				

Román			1	199				
Szerb	1	300			1	22		
Szlovén					1	9		
Összesen:	4	487	15	2857	6	265	0	0

Gimnáziumok összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	17	2774
Horvát	2	108
Szlovák	2	197
Román	1	199
Szerb	2	322
Szlovén	1	9
Összesen:	25	3609

Statisztikai adatok, 2019/2020. tanév

Nemzetiségi óvodák:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	33	1567	251	13 095
Szlovák	7	234	40	1671
Horvát	3	89	26	1024
Román	1	22	7	281
Szerb	3	107	4	109
Szlovén			4	71
Görög			1	29
Ruszin			1	8
Összesen:	47	2019	334	16 288

Nemzetiségi óvodák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Gyermekek száma
Német	284	14 662
Szlovák	47	1905
Horvát	29	1113
Román	8	303

Szerb	7	216
Szlovén	4	71
Görög	1	29
Ruszin	1	8
Összesen:	381	18 307

Nemzetiségi általános iskolák száma:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	21	2493	27	4549	350	42 368		
Szlovák	3	165	4	787	40	2423		
Horvát	1	64	8	877	19	1070		
Román	1	97	7	677	9	550		
Szerb	4	204	2	77	4	62		
Szlovén			2	107	2	14		
Görög			1	92			1	216
Ruszin					2	27		
Bolgár					1	20	1	118
Lengyel							1	190
Ukrán					1	10		
Összesen:	30	3023	51	7166	428	46 544	3	524

Nemzetiségi általános iskolák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	398	49 410
Szlovák	47	3375
Horvát	28	2011
Román	17	1324
Szerb	10	343
Szlovén	4	121
Görög	2	308
Ruszin	2	27
Bolgár	2	138
Lengyel	1	190
Ukrán	1	10
Összesen:	512	57 247

Gimnáziumok:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	1	92	10	2392	7	461		
Szlovák	1	51	1	54				
Horvát			2	191				
Román			1	197				
Szerb	1	312			1	21		
Szlovén					2	16		
Összesen:	3	455	14	2834	10	498	0	0

Gimnáziumok összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	18	2945
Horvát	2	105
Szlovák	2	191
Román	1	197
Szerb	2	333
Szlovén	2	16
Összesen:	27	3787

Statisztikai adatok, 2020/2021. tanév

Nemzetiségi óvodák:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	34	1474	243	12 856
Szlovák	10	304	37	1533
Horvát	3	84	27	1051
Román	1	23	7	279
Szerb	4	120	3	83
Szlovén			4	78
Bolgár	1	12		
Görög	1	38		

Ruszin			1	10
Összesen:	54	2055	322	15 890

Nemzetiségi óvodák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Gyermekek száma
Német	277	14 330
Szlovák	47	1837
Horvát	30	1135
Román	8	302
Szerb	7	203
Szlovén	4	78
Bolgár	1	12
Görög	1	38
Ruszin	1	10
Összesen:	376	17 945

Nemzetiségi általános iskolák száma:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	17	1084	26	4338	357	43 884		
Szlovák	2	172	4	806	37	2323		
Horvát			8	730	21	1089		
Román	1	223	8	806	9	363		
Szerb	5	226	1	77	5	75		
Szlovén			2	97	1	17		
Görög			1	91			1	214
Ruszin					1	23		
Bolgár					2	33	1	106
Lengyel							1	153
Ukrán					1	26		
Összesen:	25	1705	50	6945	434	47 833	3	473

Nemzetiségi általános iskolák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	400	49 306
Szlovák	43	3301
Horvát	29	1819

Román	18	1392
Szerb	11	378
Szlovén	3	114
Görög	2	305
Ruszin	1	23
Bolgár	3	139
Lengyel	1	153
Ukrán	1	26
Összesen:	512	56 956

Gimnáziumok:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	1	131	10	2356	6	397		
Szlovák	1	68	1	49				
Horvát			2	184				
Román			1	189				
Szerb	1	335	1	18				
Szlovén					1	16		
Összesen:	3	534	15	2796	7	413	0	0

Gimnáziumok összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	17	2884
Horvát	2	117
Szlovák	2	184
Román	1	189
Szerb	2	353
Szlovén	1	16
Összesen:	25	3743

Statisztikai adatok, 2021/2022. tanév

Nemzetiségi óvodák:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	32	1415	250	12 901
Szlovák	11	315	38	1542
Horvát	2	79	29	1061
Román	1	24	9	413
Szerb	4	146	3	75
Szlovén			4	78
Bolgár	1	11		
Görög	1	40		
Ruszin			1	8
Összesen:	52	2030	334	16 078

Nemzetiségi óvodák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Gyermekek száma
Német	282	14 316
Szlovák	49	1857
Horvát	31	1140
Román	10	437
Szerb	7	221
Szlovén	4	78
Bolgár	1	11
Görög	1	40
Ruszin	1	8
Összesen:	386	18 108

Nemzetiségi általános iskolák száma:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	20	1390	27	4779	351	42 197		
Szlovák	2	116	4	797	37	2601		
Horvát	1	35	10	843	21	1090		
Román	1	89	8	743	7	469		

Szerb	4	248	1	84	5	94		
Szlovén			2	105	3	15		
Görög			1	96			1	227
Bolgár					1	51	1	127
Lengyel							1	170
Ruszin					1	20		
Ukrán					2	22		
Összesen:	28	1878	53	7447	428	46 559	3	524

Nemzetiségi általános iskolák összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	398	48 366
Szlovák	43	3514
Horvát	32	1968
Román	16	1301
Szerb	10	426
Szlovén	5	120
Görög	2	323
Bolgár	2	178
Lengyel	1	170
Ruszin	1	20
Ukrán	2	22
Összesen:	512	56 408

Gimnáziumok:

Nemzetiség	Anyanyelvű		Kétnyelvű		Nyelvoktató		Nemzetiségi kiegészítő	
	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	2	241	9	2294	9	428		
Szlovák	1	82	1	56				
Horvát			2	179				
Román			1	193				
Szerb	1	365			1	20		
Bolgár								
Szlovén					1	13		
Összesen:	4	688	13	2722	11	461	0	0

Gimnáziumok összesen:

Nemzetiség	Intézmények száma	Tanulók száma
Német	20	2963
Horvát	2	138
Szlovák	2	179
Román	1	193
Szerb	2	385
Bolgár	0	0
Szlovén	1	13
Összesen:	28	3871

Forrás: Emberi Erőforrások Minisztériuma

2. Nemzetiségi továbbképzések a felsőoktatásban

Felsőoktatási intézmények által létesített nemzetiségi szakirányú továbbképzések

Szakirányú továbbképzés neve	Képzést folytató intézmény(ek) ³⁴
a német nemzetiségi és a kétnyelvű iskolai nevelés-oktatás korszerű módszertani kultúrája	EJF
a német nemzetiségi és a kétnyelvű óvodai nevelés korszerű módszertani kultúrája	EJF
cigány/roma nemzetiségi mentorpedagógus pedagógus-szakvizsgára felkészítő	DE, EJF
horvát nemzetiségi mentorpedagógus pedagógus-szakvizsgára felkészítő	EJF
etnikai kisebbségi egészségfejlesztő referens	PTE
etnikai kisebbségi közpolitikai tanácsadó	KJF
német nemzetiségi mentorpedagógus pedagógus-szakvizsgára felkészítő	EJF
német nemzetiségi oktatási referens	ELTE
nemzeti és etnikai kisebbségvédelmi tanácsadó	ME
nemzetiségi szakember	KEE

³⁴ Intézményi rövidítések a táblázatokban: AVKF – Apor Vilmos Katolikus Főiskola, DE – Debreceni Egyetem, DRHE – Debreceni Hittudományi Egyetem, EJF – Eötvös József Főiskola, EKKE – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem, KEE – Közép- Európai Egyetem, KJF – Kodolányi János Főiskola, ME – Miskolci Egyetem, MATE – Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, NJE – Neumann János Egyetem, NYE – Nyíregyházi Egyetem, PE- Pannon Egyetem, PPKÉ – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, PTE – Pécsi Tudományegyetem, SOE – Soproni Egyetem, SSZH – Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, SZE – Széchenyi István Egyetem, SZTE – Szegedi Tudományegyetem

nemzetiségi szakértő	KEE
nemzeti és etnikai kisebbségvédelmi tanácsadó	ME
nemzetközi interdiszciplináris roma tanulmányok	KEE
nemzetiségi-kisebbségi közösségek társadalmi integrációját segítő szakember	EKKE
óvodáskori német nemzetiségi kétnyelvűség	SOE, PTE
roma integrációs tanulmányok pedagógus-szakvizsgára felkészítő	SZTE
roma kulturális fejlesztő	DE
roma vállalkozási és kulturális tanácsadó	NJE
roma vállalkozási és kulturális tanácsadó szakközgazdász	NJE
roma társadalomismereti szakterületen pedagógus-szakvizsgára felkészítő	AVKF, ME, NYE, PPKE, PTE, SSZF, SOE, SZE
roma társadalomismeret	AVKF, DRHE, ME, SSZHF, SZE
szaktárgyak oktatása idegen/nemzetiségi nyelven	ELTE, MATE, PTE, PE, SOE, SZTE

Szakirányú továbbképzési szakok, amelyek megfelelnek adott pedagógusképzési alapképzési szakok önálló szakképzettséget eredményező szakirányának

A szakirányú továbbképzési szak neve	Képzést folytató intézmények
tanító alapképzési szak – nemzetiségi cigány-roma tanító szakirány szakirányú továbbképzési szak	AVKF, EKF
tanító alapképzési szak – nemzetiségi horvát tanító szakirány szakirányú továbbképzési szak	EKF
tanító alapképzési szak – nemzetiségi német tanító szakirány szakirányú továbbképzési szak	ELTE, AVKF, PPKE, EKF, PTE
tanító alapképzési szak – nemzetiségi szerb tanító szakirány szakirányú továbbképzési szak	ELTE
tanító alapképzési szak – nemzetiségi szlovák tanító szakirány szakirányú továbbképzési szak	PPKE
óvodapedagógus alapképzési szak – nemzetiségi cigány-roma óvodapedagógus szakirány szakirányú továbbképzési szak	AVKF, EKF
óvodapedagógus alapképzési szak – nemzetiségi horvát óvodapedagógus szakirány szakirányú továbbképzési szak	EKF
óvodapedagógus alapképzési szak – nemzetiségi német óvodapedagógus szakirány szakirányú továbbképzési szak	AVKF, ELTE, EKF, PPKE, PTE, SOE
óvodapedagógus alapképzési szak – nemzetiségi szerb óvodapedagógus szakirány szakirányú továbbképzési szak	ELTE
óvodapedagógus alapképzési szak – nemzetiségi szlovák óvodapedagógus szakirány szakirányú továbbképzési szak	PPKE

Akkreditált nemzetiségi pedagógus továbbképzési programok

Program neve	Alapító
Roma társadalomismeret (szociológiai, történeti és antropológiai fókusszal) pedagógusképzés	Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Kooperatív tanulásszervezés az iskolai lemorzsolódás megelőzése érdekében (online kontaktforma)	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Romológiai alapismeretek – A tanulói lemorzsolódás megelőzése érdekében (online kontaktforma)	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
A pedagógusok kompetenciáinak fejlesztése a hazai román nemzetiségi oktatásban	Nicolae Balcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium
Román népismereti és módszertani továbbképzés	Nicolae Balcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium
Román nyelvi, irodalmi, módszertani továbbképzés	Nicolae Balcescu Román Gimnázium, Általános Iskola és Kollégium
Nemzetiségi szaktanácsadók felkészítése a nemzetiségi pedagógusok fejlesztő célú támogatására	Oktatási Hivatal
„Séta az emlékezet könyvtárában” – Centropa tanárképző szeminárium a holokauszt oktatás és a zsidó hagyományok megismertetésére	Centropa Alapítvány
"Nagyapám Kincse" Roma népi játszóház foglalkozásvezetői képzés	Közművelődési és Vidékfejlesztési Programiroda Egyesület
Kedvesház-pedagógia 2.– Közösségépítés és együtt-tanulás, roma kultúra	CoopOktató Oktatási Centrum Bt.
Kedvesház-pedagógia 1. – alapozó továbbképzés: a "más"-ság megismerése, roma kultúra	CoopOktató Oktatási Centrum Bt.
Felkészítés hátrányos helyzetű roma tanulók számára támogatást nyújtó mentori tevékenységre	SULISZERVIZ Oktatási és Szakértői Iroda Kft.
Játék és tánc a német nemzetiségi óvodákban és iskolákban	Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

3. Foglalkoztatás – Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program

Foglalkoztatáspolitikai

A 2017 és 2022 áprilisa közötti időszakban a magukat valamely nemzetiséghez tartozónak vallók aránya az álláskeresők között 4-5% között alakult. Legnagyobb számban a roma, német, román és horvát nemzetiséghez tartozók voltak jelen, míg legkevesebb érintettet az örmény, szlovén és görög nemzetiségek között találunk. Az álláskeresői járadékban részesülő álláskeresők között a nemzetiségek aránya az adott évben 1,6-2,7% között volt.

A magukat valamely nemzetiséghez tartozónak vallók száma az álláskeresők és az álláskeresési járadékban részesülők között, 2017-2022. április (fő)

Nemzetiség	2017		2018		2019		2020		2021		2022. 01-04.	
	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült	Álláskeresők zárónapi száma	Ebből álláskeresési támogatásban részesült
roma	12963	996	12090	939	11686	821	12041	839	11084	653	10687	673
német	254	36	220	33	220	30	227	32	176	15	153	15
román	210	20	178	23	165	28	194	25	148	13	137	16
horvát	100	12	75	10	68	10	86	13	62	5	53	4
szlovák	70	9	74	13	67	10	69	9	58	5	44	2
ukrán	58	5	58	7	50	4	42	5	31	3	33	5
szerb	28	2	25	4	23	2	24	3	17	1	14	1
lengyel	22	3	15	2	18	3	21	3	15	2	11	1
bolgár	19	1	13	2	13	2	14	2	12	1	13	2
ruszin	17	2	14	2	18	2	18	1	15	2	14	1
görög	11	1	11	2	9	3	12	2	12	2	11	1
szlovén	5	1	4	2	5	2	8	2	5	1	4	
örmény	3	2	2	1	2	1	2	1			1	1
nem kívánt nyilatkozni	39090	4145	34433	3851	32029	3564	34344	3760	29329	2312	27412	2429
e nemzetiségi körbe nem tartozik	203218	29329	181413	28917	179042	30232	196189	28930	152037	16158	137851	17192
kitöltetlen	26903	5300	26684	5710	27532	6136	72762	23866	75889	16100	72109	15933
Összesen:	282970	39863	255310	39513	250947	40847	316055	57490	268889	35268	248545	36274

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközökben résztvevő nemzetiségek sorrendje megegyezik az álláskeresőkével: legnagyobb számban a roma, a német, a román és a horvát nemzetiségű állampolgárok vettek részt az eszközökben. A munkaerőpiaci eszközök közül a 2019 előtti időszakban a képzésekben voltak jelen a legnagyobb számban a nemzetiséghez tartozó álláskeresők (6-8%), 2019 után (a COVID-19 pandémia időszakában) a bérköltség-támogatásban (06-1,4%).

**A magukat valamely nemzetiséghez tartozónak vallók száma a munkaerőpiaci eszközökben,
2017-2022. április (fő)**

Év	Munkaerőpiaci eszközök	Nemzetiség																
		roma	német	román	horvát	szlovák	ukrán	szerb	görög	bolgár	lengyel	ruszin	szlovén	örmény	E nemzetiségi körbe nem tartozók	Nem kívánt nyilatkozni	Nem ismert	Összesen
2017	Álláskereső klubban való részvétel idejére keresetpótló juttatás	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	36	8	25	73
	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	67	5	4	4	3	2	0	0	1	1	0	0	..	3 577	390	6 478	10 524
	Bérlétségtámogatás	1 197	59	41	22	14	6	5	1	6	4	5	0	..	24 087	3 245	57 209	85 517
	Bérlétségtámogatás	151	16	9	4	3	3	0	0	3	0	1	0	..	4 539	533	8 008	13 215
	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	6 338	40	55	17	17	12	2	1	2	1	2	0	..	23 312	5 798	39 288	74 592
	Helyközi utazás támogatása	6	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	..	174	12	63	254
	Munkaadós képzés támogatása	16	3	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	..	313	40	2 800	3 160
	2017. év összesen	7 780	123	110	50	37	23	7	2	14	6	8	0	..	56 038	10 026	113 886	187 351
2018	Álláskereső klubban való részvétel idejére keresetpótló juttatás	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	62	26	52	140
	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	103	17	7	8	3	4	1	0	1	2	1	1	..	4 731	504	8 592	13 973
	Bérlétségtámogatás	1 704	69	42	39	21	4	7	0	3	2	6	1	..	29 486	3 609	72 651	107 422
	Bérlétségtámogatás	209	17	7	6	2	1	0	0	3	0	0	0	..	4 335	577	8 469	13 611
	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	4 781	35	44	13	15	9	3	0	4	1	1	0	..	19 807	4 681	32 421	61 692
	Helyközi utazás támogatása	7	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	..	155	10	38	211
	Munkaadós képzés támogatása	22	5	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	..	350	32	2 815	3 214
2018. év összesen	6 827	143	101	66	41	18	11	0	12	6	9	2	..	58 926	9 439	125 038	200 263	
2019	Álláskereső klubban való részvétel idejére keresetpótló juttatás	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	48	9	56	120
	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	155	21	4	12	3	4	0	1	1	2	3	2	0	6 130	605	12 191	19 131
	Bérlétségtámogatás	1 884	58	32	35	19	8	6	0	3	2	2	1	0	31 239	3 337	76 255	112 414
	Bérlétségtámogatás	263	7	5	5	5	0	2	1	1	1	1	0	0	3 451	448	7 835	12 003

	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	2 219	24	26	4	8	7	3	0	3	1	2	1	1	12 378	2 522	20 732	37 825
	Helyközi utazás támogatása	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	90	10	25	129
	Munkaadós képzés támogatása	24	6	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	501	61	3 128	3 717
	2019. év összesen	4 556	116	68	56	35	19	11	2	8	7	9	4	1	53 837	6 992	120 222	185 339
2020	Álláskereső klubban való részvétel idejére keresetpótló juttatás	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	126	16	2	7	4	2	1	1	1	1	1	0	1	4 557	514	11 052	16 285
	Bérlétszám támogatás	1 590	52	40	24	18	16	4	0	2	2	3	1	0	26 886	3 080	91 195	122 888
	Bérlétszám támogatás	144	7	2	5	4	0	2	1	0	0	0	0	0	1 747	196	3 858	5 962
	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	1 119	11	12	3	3	4	0	0	1	0	3	1	0	6 674	1 315	11 969	21 101
	Helyközi utazás támogatása	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20	5	9	35
	Munkaadós képzés támogatása	16	1	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	396	55	2 342	2 813
	2020. év összesen	3 052	92	60	43	37	24	8	2	5	5	8	3	1	43 308	5 515	141 438	193 557
2021	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	40	5	0	5	1	1	0	0	1	1	1	..	1	1 669	202	4 569	6 496
	Bérlétszám támogatás	1 372	67	57	26	30	18	10	6	3	3	6	..	0	34 844	4 207	186 921	227 567
	Bérlétszám támogatás	62	4	1	2	0	0	0	0	0	0	0	..	0	1 664	86	28 120	29 938
	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	606	3	1	1	2	3	1	0	0	1	0	..	0	2 252	542	5 851	9 263
	Helyközi utazás támogatása	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	0	2	0	2	5
	Munkaadós képzés támogatása	9	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	..	0	209	26	1 022	1 267
	2021. év összesen	2 090	79	59	34	33	22	11	6	4	6	7	..	1	40 640	5 063	226 486	274 537
2022. I-IV. hó	Álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatások	18	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	..	0	492	48	1 199	1 760
	Bérlétszám támogatás	673	31	25	16	18	10	7	6	1	2	2	..	0	18 665	2 290	105 668	127 414
	Bérlétszám támogatás	18	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	0	220	12	3 851	4 102
	Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatás	292	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	0	981	246	2 623	4 144
	Helyközi utazás támogatása	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	..	0	0	0	0	0
	Munkaadós képzés támogatása	4	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	..	0	60	9	217	291
	2022. I-IV. hó	1 005	35	25	18	18	10	7	6	1	3	2	..	0	20 418	2 605	113 558	137 711

Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program

Pályázat száma	Pályázó neve	GFO kód	Projekt címe	Élő szerződés (I/N)	Kifizetett KEHOP támogatási összeg (Ft)
KEHOP-5.2.9-16-2016-00121	DIÓSD VÁROS ÖNKORMÁNYZAT	321 – Helyi önkormányzat	A Diósd Eötvös József Német Nemzetiségi Általános Iskola épületének energetikai korszerűsítése	igen	132 352 310
KEHOP-5.2.13-19-2019-00071	Magyar Pütkösdi Egyház Országos Cigánymisszió	555 – Bevett egyház elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személye	A gyulai Bay Zoltán Informatikai Szakközépiskola és Kollégium energetikai felújítása	igen	139 124 958
KEHOP-5.2.3-16-2016-00037	Magyar Pütkösdi Egyház Országos Cigánymisszió	555 – Elsődlegesen vallási tevékenységet végző belső egyházi jogi személy	Magyar Pütkösdi Egyház Országos Cigánymisszió épületeinek energetikai felújítása	igen	30 000 000

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

4. Államilag elismert nyelvvizsgák a Magyarországon élő nemzetiségek nyelvéből

ÁLLAMILAG ELISMERT NYELVVIZSGÁK NEMZETISÉGŰ ÉS KISEBBSÉGI NYELVEKBŐL																				
ÉV	2017			2018			2019			2020			2021			2022. 1. negyedév			Összesen	
	SZINT	B1	B2	C1	B1	B2	C1	B1	B2	C1	B1	B2	C1	B1	B2	C1	B1	B2		C1
NYELV	BEÁS (CIGÁNY)	0	14	2	0	11	0	3	5	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	38
	BOLGÁR	1	2	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	1	2	10
	HORVÁT	28	54	21	24	49	16	3	43	12	14	24	10	4	21	8	2	9	3	345
	LENGYEL	5	5	4	2	6	2	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28
	LOVÁRI (CIGÁNY)	23	1648	19	4	1620	17	10	1390	12	5	597	12	0	359	1	0	90	0	5807
	NÉMET	1513	20 073	1938	1276	19 307	1850	1091	18 931	1888	843	12 908	1658	603	11 795	1728	79	2720	350	100551
	ÖRMÉNY	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	ROMÁN	3	41	36	4	42	29	2	36	26	12	29	23	0	15	10	1	4	7	320
	RUSZIN	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	2	0	0	0	8
	SZERB	2	27	19	0	33	24	1	16	19	1	13	24	4	5	23	2	4	8	225
	SZLOVÁK	20	60	20	10	83	19	5	129	35	1	76	18	3	64	15	2	17	6	583
SZLOVÉN	0	3	0	0	6	1	0	5	0	3	10	1	1	4	0	2	3	3	42	
UKRÁN	4	9	18	2	10	12	1	13	14	2	11	15	15	9	23	0	4	6	168	

Forrás: Innovációs és Technológiai Minisztérium

5. Nemzetiségi színházi támogatások (nemzetiségi szakterület – 12 nemzetiség)

A nemzetiségi színházak megítélt támogatásai 2017-2022 között
(adatok millió Ft-ban)

Év	Támogatás típusa	Pécsi Horvát Színház	Magyarországi Szerb Színház	Magyarországi Német Színház	Cervinus Teátrum	Malko Teatro	Vertigo Szlovák Színház	Urartu Örmény Színház	Artashat Örmény Nemzetiségi Színház	Amfiteatro Színház	Összesen	Évente összesen
2017	működési	23,1	19,1	–	23	4,6	2	1	–	–	72,8	160,8
	egyedi	21,5	21	19	18,5	4,5	3,5	–	–	–	88	
2018	működési	23	18,5	–	24,2	4,8	2	1	–	–	73,5	161
	egyedi	21,5	21	18,5	19,5	4	3	–	–	–	87,5	
2019	működési	23	18,5	–	25	6	2	–	–	–	74,5	315,56
	egyedi	41	21	19	20	5	4	–	–	–	110	

	többlettám.	40	30,36	5	55,7	–	–	–	–	–	131,06	
2020	működési	22	22	–	22	6	–	–	2	–	74	238
	többlettám.	32	10	7	101	–	–	–	9	5	164	
2021	működési	22	22	–	22	2	2	–	4	–	74	316,535
	többlettám./ Nemzeti Kulturális Alap	55,5	38	10	58	–	–	–	10,035	6	177,535	
	egyedi	25	10	16	8	4	2	–	–	–	65	
2022	működési	20	21	1	22	3	2	–	3	1	73	194
	többlettám./ Nemzeti Kulturális Alap	56	23	–	34	–	–	3	5	–	121	

Forrás: Miniszterelnökség

Megjegyzések:

- **Működési támogatások:** pályázat keretében megítélt támogatások az Emberi Erőforrások Minisztériumának Kultúráért Felelős Államtitkárságtól
- **Egyedi támogatások:** szakmai program támogatása a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságától
- **2018** során a roma terület az Emberi Erőforrások Minisztériumánál maradt, így a roma nemzetiségi színházak egyedi támogatásait *nem* tartalmazza az összesítés.
- **2020**-ban – mivel a koronavírus járványhelyzet miatt zárva voltak – nem kaptak a nemzetiségi szakterülettől egyedi támogatást a nemzetiségi színházak
- **2022**-től a nemzetiségi szakterület egyedi nemzetiségi színházi támogatásai beépültek az országos nemzetiségi önkormányzatok támogatásaiba.
- **Többlettámogatások:** 2019-től a Kormány bevezette az előadó-művészeti szféra költségvetési előirányzaton keresztül közvetlen támogatásának rendszerét, így az Emberi Erőforrások Minisztériuma egyedi támogatási igények bejelentését tette lehetővé „Előadó-művészeti szervezetek többlettámogatása” címmel. Emellett a Nemzeti Kulturális Alap is ad támogatást.

6. Nemzetiségi műsoridővel is rendelkező rádiók, televíziók

Audiovizuális médiaszolgáltatás

Médiaszolgáltató neve	Média-szolgáltatás	Médiaszolgáltatás vételkörzete	Nemz. napi vállalás	Megjegyzés
„Salla” Művelődési Központ és Könyvtár	Zalalövő Városi TV	Csődé, Felsőjánosfa, Hegyhátszentjakab, Keménfa, Salomvár, Vaspör, Zalaháshágy, Zalacséb, Zalalövő, Ozmánbük (helyi)	20 perc	
AGORA Savaria Nonprofit Kft.	Szombathelyi Televízió	körzeti	1 óra	
Agro-Protect Kft.	Enkes TV	Himesháza, Geresdlak, Székelyszabar, Szűr (helyi)	1 óra	
Alapítvány a Tatai Televízió segítésére	Tatabányai Televízió	Tatabánya (helyi)	2 óra 30 perc	
Alapítvány a Tatai Televízió segítésére	Körzeti Televízió Tata	Baj, Szomód, Naszály, Környe, Környebánya, Tarján, Kecskéd, Várgesztes, Vértessomló, Vértestolna, Süttö, Lábatlan, Vértesszőlős, Szárliget, Dunaalmás, Neszmély, Kocs, Duna- szentmiklós, Tardos, Oroszlány (helyi)	4 perc	YouTube csatornáján vannak fent szlovák hagyomány- őrzésről, nemzetiségi hétről műsorok
Apostolmédiá Nonprofit Kft.	Apostol TV	körzeti	5 perc	
Baja Hangja Kft.	Bajai Televízió	Érsekcsanád, Sükösd, Baja, Bátmonostor, Nagybaracska, Csátalja, Dávod, Hercegszántó, Vaskút, Nemes- nádudvar, Szeremle, Gara, Bácsborsód, Bácsbokod, Csávoly, Rém, Katymár, Madaras, Mátételke, Tataháza, Bács- almás, Bácsszőlős, Csikéria, Kunbaja, Balotaszállás, Harkakötöny, Imrehegy, Pirtó, Kunfehértó, Borota, Jánoshalma, Mélykút, Kéleshalom (helyi)	1 óra	
Békéscsabai Médiacentrum Kft.	7.TV	körzeti	1 perc	
Biatorbágyi KábelTV Kft.	BIATV	Biatorbágy, Herceghalom (helyi)	10 óra 20 perc	
Bihari Antal egyéni vállalkozó	Körzeti Televízió Esztergom	Ács, Ácsteszer, Almásfüzitő, Ászár, Bábolna, Baj, Bajna, Bajót, Bakony- sárkány, Bakonyszombathely, Bana, Bársonyos, Bokod, Császárszék, Csép, Csolnok, Dad, Dág, Dorog, Dunaalmás, Esztergom, Ete, Gyermely, Ipoly- damásd, Kecskéd, Kerékteleki, Kesztléc, Kisbér, Kismaros, Kocs, Komárom, Kóspallag, Kömlőd, Környe, Lábatlan, Leányvár, Márianosztra, Mocsá, Mogyorósbánya, Nagyigmánd, Nagysáp, Naszály,	20 perc	Nemzetiségi műsor (Blick, Blisk): Esztergomban a német, szlovák, cigány és lengyel nemzetiségnek van önkormányzata. A környéken a legnagyobb számban azonban német és szlovák nemzetiségiek élnak, így műsoraik

		Neszmély, Nyerges-újfalú, Oroszlány, Piliscsaba, Piliscsév, Pilisjászfalu, Pilisszentkereszt, Réde, Súr, Süttő, Szákszend, Szob, Szokolya, Szomor, Szomód, Tarján, Tata, Tatabánya, Tát, Tinnye, Tokod, Tokodaltáró, Úny, Verőce, Vértes-somló, Vérteszőlős Vértestolna (helyi)		készítésénél főleg ennek a két népcsoportnak kulturális rendezvényeiről számolnak be.
Bonum Tv Közhasznú Nonprofit Kft.	EWTN BONUM	körzeti	30 perc	
Buda Környéki Médiaszolgáltató Kft.	BKTV	Budakeszi, Törökbálint, Páty, Telki, Budajenő, Zsámbék, Perbál, Nagykovácsi, Remeteszőlős, Biatorbágy, Herceghalom, Tök, Dunaharaszti, Dunavarsány, Dömsöd, Halásztelek, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Taksony, Budapest XIII. kerület, Solymár, Budaörs, Tinnye, Piliscsaba (helyi)	29 perc	
Budaörsi Jókai Mór Művelődési Ház	TV2040	Budaörs, Budakeszi (helyi)	1 óra	
Centrum Televízió Kft.	Centrum TV	körzeti	5 perc	
Centrum Televízió Kft.	ESTV	Budapest XX., XXIII. kerület (helyi)	10 perc	
Cuttingroom Bt.	Gólya Tv	Bercel, Galgaguta, Nógrádkövesd, Magyarnándor, Kosd, Vác, Becske (helyi)	10 perc	
Danubia Televízió Nonprofit Kft.	Danubia Televízió	Visegrád, Dunabogdány, Tahitótfalu, Kisoroszi, Pócsmegyer-Surány, Szob, Zebegény, Verőce, Kismaros, Szokolya, Bernecebaráti, Ipolydamásd, Ipolytölgyes, Kemence, Kóspallag, Letkés, Márianosztra, Nagybörzsöny, Nagymaros, Perőcsény, Tésa, Vámosmikola, Börzsönyliget, Esztergom, Szentendre (helyi)	43 perc	
DS Média Kft.	DSTV Dunaújváros Televízió	Dunaújváros, Kulcs, Rácalmás (helyi)	10 perc	
Érd Médiacentrum Nonprofit Kft.	Érd Televízió	Érd, Diósd, Sósút, Pusztazámor (helyi)	10 perc	
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem	Líceum Televízió	Eger, Kerecsend, Felsőtárkány, Ostoros, Novaj, Egerbakta, Egerszólát, Demjén, Egerszalók (helyi)	10 perc	
Füredi Hableány Bt.	Főnix Független Városi Televízió	Tiszafüred (helyi)	5 perc	
Füri Ferenc egyéni vállalkozó	VTV Pécsvárad	Pécsvárad, Zengővárkony, Nagypall (helyi)	3 óra	

Globo Televízió Bt.	Globo Televízió	PR-Telecom Zrt., Oláh & Társa Elektronikai Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Magyar Telekom Nyrt. műsorterjesztők által bejelentett, illetve a Hivatal által nyilvántartott települések (helyi)	1 óra 12 perc	
Grót-Média Kft.	Objek TV	Zalaszentgrót (helyi)	4 perc	
Hartai Önkéntes Tűzoltó Egyesület	HTV	Harta (helyi)	10 perc	
HATVANONLINE Kft.	HOTV	Lőrinci, Heréd, Petőfibánya, Zagyvaszántó, Apc, Jobbágyi, Szarvasgede, Csécse, Ecseg, Kozárd, Héhalom, Erdőtarcsa, Kálló, Erdőkürt, Vanyarc, Egyházasdengeleg, Palotás, Kisbágyon, Szirák, Bér, Buják, Hatvan, Tura, Gyöngyös, Gyöngyössolymos, Csány, Ecséd, Hatvan, Hort (helyi)	1 perc	
HHT '98 Kft.	Hortobágymenti Televízió 2	Folyás, Tiszacsege, Tiszagyulaháza, Újszentmargita, Újtikos (helyi)	4 perc	
IRÁNY Média 2012 Kft.	Írány Televízió Miskolc	Miskolc, Tiszaújváros, Bükkzentkereszt (helyi)	1 óra	a szlovák nemzetiségnek szóló műsorok
Kalmár György egyéni vállalkozó	VFTV - Villa Filip Televízió	Révfülöp (helyi)	15 perc	
Kanizsa Médiaház Nonprofit Kft.	Kanizsa TV	Nagykanizsa, Sormás, Szepetnek, Nagyrécse, Zalasárszeg, Miklósfa, Füzvölgy, Letenye (helyi)	1 óra 12 perc	a horvát nemzetiség kultúrájának bemutatása
Kisújszállási Művelődési Központ és Könyvtár	TV KISÚJ	Kisújszállás (helyi)	9 perc	Műsor: Romapercek
Lenti Televízió Szolgáltató Kft.	Lenti TV	Lenti, Baglad, Belsőárd, Kálócfa, Kerkabarabás, Kerkafalva, Külsőárd, Rédic, Resznek, Zalabaksa, Kerka-teskánd, Kozmadombja, Pórszombat, Csesztreg, Dobri, Lovászi, Tormafölde, Tornyiszentmiklós, Szilvág (helyi)	30 perc	
LEZO Kft.	Békés TV	Békés, Békéscsaba (helyi)	1 óra	
Madarász Károly Művelődési Ház és Városi Könyvtár	Túrkeve Televízió	Túrkeve (helyi)	5 perc	Tudósítások a cigányság életéről
Média Csele Bt.	Csele Televízió	körzeti	30 perc	Nemzetiségek: német, horvát-sokác, cigány nemzetiségi műsorok
Media Solutions Kft.	Somogy TV	körzeti	2 perc	
Media Technology Zrt.	DUNAMÉDI A	Tököl, Szigetszentmiklós, Dunavarsány, Dunaharaszti, Szigethalom, Taksony, Ráckeve, Kiskunlacháza,	2 perc	

		Dömsöd, Szigetcsép, Délegyháza, Szigetújfalu, Majosháza, Aporka, Szigetbecse, Apaj, Makád, Lórév, Szigetszentmárton, Halásztelek (helyi)		
Molnár TV Kft.	Rábaközi Televízió	Babót, Barbacs, Bágyogszovát, Beled, Bezi, Bodonhely, Bogyoszló, Csorna, Dör, Edve, Enese, Farád, Fehértó, Gyórsövényház, Ikrény, Jobaháza, Kapuvár, Kóny, Osló, Páli, Pásztori, Potyond, Rábakecöl, Rábapatona, Rábapordány, Rábatamási, Sopron-németi, Szárföld, Szil, Szilsárkány, Tét, Vásárosfalu, Fertőd, Fertőszentmiklós, Fertőszéplak, Petőháza, Rábacsanak, Sarród, Agyagosszergény, Fertőendréd, Vitnyéd, Győr, Vámoszabadi, Kisbajcs, Nagybajcs, Győrújbarát, Nyúl, Écs, Töltéstava, Pannonhalma, Ravazd, Mezőörs, Pér, Tét, Tényő, Gyórszemere, Mórchida, Rábaszentmiklós, Rábaszentmihály, Rábacsécsény, Ikrény, Enese, Abda, Öttevény, Lébény, Bősárkány, Győrújfalu, Győrzámoly, Győrladamér, Dunaszeg, Mecsér, Ásványráró, Hédervár, Kimle, Kunsziget, Mosonmagyaróvár, Levél, Hegyeshalom, Bezenye, Rajka, Halászi, Máriakálnok, Darnózseli, Jánossomorja, Moson-szolnok, Szany, Kisfalud, Mihályi, Himod, Győró, Cirák, Sopron, Fertőrákos, Harka, Ágfalva, Hegykő, Sopronkövesd, Nagycenk, Fertőhomok, Kópháza, Mosonudvar, Vág, Rábasebes, Magyarkeresztúr, Zsebeháza, Maglóca, Acsalag, Rábcaapi, Tárnokréti, Cakóháza, Markotabödöge (helyi)	10 perc	
Multinet 99 Szolgáltató Kft.	Óbuda TV 1	Budapest III. kerület (helyi)	0,20%	
Nagykállói Közhasznú Nonprofit Kft.	Nagykállói Televízió	Nagykálló (helyi)	28 perc	
Pannon Broadcast Televízió Kft.	Főnix TV	körzeti	3 perc	
Pengő Ferenc egyéni vállalkozó	Karcag Televízió	Karcag, Kunhegyes, Abádszalók, Kenderes, Tiszaderzs, Tiszaszőlős, Tiszagyenda, Tiszaroff, Tiszabura (helyi)	10 perc	Műsor: Romapercek
Pilis Televízió Kft.	Pilis TV	Pilisborosjenő, Piliscsaba, Pilisszentiván, Pilisvörösvár, Solymár, Nagykovácsi, Remeteszőlős (helyi)	31 perc	
Refresh Budapest Nonprofit Kft.	Promontor Televízió	Budapest XXII. Kerület (helyi)	1 perc	

Sárisápi Bányász Sportegyesület	Sárisáp Televízió	Sárisáp (helyi)	6 perc	
Satellit Bt.	Tab Tv	Tab, Zala (helyi)	10 perc	
Szabadszállási ÁMK József Attila Községi Ház, Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény	Térségi Televízió Szabadszállás	Szabadszállás, Balázspusztá, Újsolt, Apostag, Szalkszentmárton, Dunaegyháza, Kunadacs, Kunpeszér, Dunavecse, Tass, Kunszentmiklós, Solt (helyi)	30 perc	
Szentendrei Médiaközpont Kft.	TV Szentendre	Szentendre, Leányfalu, Pilisszentlászló, Üröm, Budakalász, Pomáz, Tahitótfalu, Szigetmonostor, Csobánka, Pócsmegyer (helyi)	5 perc	
Szentgotthárd Városi Televízió Nonprofit Kft.	Gotthárd Tv	Szentgotthárd, Alsószölnök, Felsőszölnök, Szakonyfalu, Magyarlak, Csörötnek, Rábagyarmat, Kétvölgy, Nádasd, Katafa, Hegyháthodász, Vasalja, Vasvár (helyi)	1 perc	
Szenzor Szolgáltató Kkt.	Videokronika	Szarvas, Csabacsüd, Békésszentandrás (helyi)	1 óra	
Szenzor Szolgáltató Kkt.	Videokronika Gyomaendrőd	Gyomaendrőd (helyi)	1 óra	
Tatai Televízió Közalapítvány	Tatai Televízió	Tata (helyi)	2 óra 30 perc	
Tavi Kft.	TaVi tv	Marcali, Balatonboglár, Balatonfenyves, Balatonföldvár, Balatonkeresztúr, Balatonlelle, Balatonmária-fürdő, Balatonszárszó, Balatonszemes, Balatonszentgyörgy, Böhönye, Fonyód, Gadány, Galambok, Garabonc, Hollád, Hosszúvíz, Kelevíz, Kéthely, Lengyeltóti, Libickozma, Marcali, Mesztegnyő, Nagyszakácsi, Nemeskisfalud, Nikla, Öreglak, Sávoly, Siófok, Somogyfajsz, Somogyvár, Szenyér, Tapsony, Tikos, Varászló, Vése, Zalasabab, Zalakaros, Zalakomár, Zamárdi (helyi)	15 perc	
Teleház Egyesület Gyömrő	Signal TV	Gyömrő (helyi)	10 perc	
Tompai Művelődési Ház	Önkormányzati Csatorna	Tompa, Kelebia, Kisszállás (helyi)	1 óra	
Újpesti Sajtó Szolgáltató Nonprofit Kft.	Újpest Televízió	Budapest IV. kerület (helyi)	6 perc	
Váci Városimázs Nonprofit Kft.	Elektro Szi gnál Térségi Televízió	Kismaros, Szokolya, Verőce, Zebegény, Nagymaros, Vác, Kosd, Penc, Csövár, Püspökhatvan, Acsa, Galgagyörk, Püspökszilágy, Kisnémedi, Vácduka, Csörög, Szödliget, Sződ, Vácrátót, Váchartyán, Váckisújfalu, Rád (helyi)	3 perc	A vételkörzet településein német, szlovák, ruszin, ukrán, görög, roma önkormányzatok működnek. Az ES célja többek között a nemzetiségi hagyományok megjelenítése.

Vállalkozók a Városért Média Nonprofit Kft.	Kecel Városi Televízió	Kecel (helyi)	14 perc	német és cigány nemzetiségek rendezvényei magyar nyelven
Városi Művelődési Központ és Könyvtár	Rétsági Televízió	Rétság, Tereske, Tolmács, Bánk, Diósjenő, Nógrád, Berkenye, Borsosberény, Szátok, Kétbodony (helyi)	10 perc	
Városi Televízió és Médiacentrum Kft.	Mosonmagyaróvári Városi Televízió	Mosonmagyaróvár, Dunakiliti, Halászi, Bezenye, Hegyeshalom, Jánossomorja, Levél, Rajka, Újrónafő (helyi)	3 perc	
Vesz-Pannon Média Kft.	Regina Televízió	Veszprém, Balatonfüzfő, Öskü, Hajmáskér, Balatonalmádi, Szentkirályszabadja, Alsóörs, Felsőörs, Lovas, Csopak, Paloznak, Balatonfüred, Nemesvámos, Várpalota, Pétfürdő, Berhida, Inota (helyi)	10 perc	
Veszprém Városi Televízió és Lapkiadó Kft.	Veszprém TV	Öskü, Hajmáskér, Veszprém, Szentkirályszabadja, Balatonfüred, Nemesvámos, Csopak, Paloznak, Balatonalmádi, Balatonfüzfő, Felsőörs, Alsóörs, Lovas (helyi)	1 perc	
V-T KOM Kft.	Infó TV	Baja, Nemesnádudvar (helyi)	1 óra	
Walczér Patrik	Kétágú Falu TV	Kesztlöc (helyi)	30 perc	szlovák
Zalaegerszegi Televízió és Rádió Kft.	Zalaegerszegi Televízió	Zalaegerszeg, Bocföldre, Bagod, Gellénháza, Teskánd, Salomvár, Lenti (helyi)	1 perc	
ZEFIDNA Multimédia Kft.	Szalka TV	Mátészalka, Ópályi, Nagydobos, Jármí, Papos, Nyírmegegyes, Nyírcaholy, Nagyecsed (helyi)	16 perc	nemzetiségi műsorok: cigány, német

Rádiós médiaszolgáltatás

Médiaszolgáltató neve	Médiaszolgáltatás állandó megnevezése	Telephely	Vételkörzet	Nemzetiségi napi vállalás (100% = 1440 perc)
FM 4 Rádió Szolgáltató Kft.	Mária Rádió	Budapest 88,8 MHz + Göd 97,3 MHz + Törökbálint 97,6 MHz	körzeti	0,35% (teljes műsoridőben) 0,23% (éjszakai órák nélküli)
Roma Rádió Kft.	RÁDIÓ DIKH	Budapest 100,3 MHz	körzeti	Napi: 0 % Heti: 0,89% (teljes műsor-időben) Heti: 1,19% (éjszakai órák nélküli)
Best Radio Kft.	Rádió M	Miskolc 101,6 MHz + Kazincbarcika 95,9 MHz + Ózd 99,5 MHz + Tiszaújváros 89,6 MHz	körzeti	2%
Baja Hangja Kft.	Bajai Rádió	Baja 89,8 MHz	helyi	0,694%
Campus Rádió Nonprofit Kft.	FM90 Campus Rádió	Debrecen 90,0 MHz	helyi	0,10%

Dél-alföldi Média Centrum Kft.	Rádió 7	Hódmezővásárhely 97,6 MHz + Makó 96,8 MHz + Kistelek 107,0 MHz	helyi	5%
Rádió 8 Körmen Kft.	Körmen FM	Körmen 99,8 MHz	helyi	0,35%
Mária Rádió Frekvencia Kft.	Mária Rádió Mór	Mór 92,9 MHz	helyi	1% (szerda)
Mária Rádió Frekvencia Kft.	Mária Rádió Pápa	Pápa 90,8 MHz	helyi	1% (szerda)
Sárvári Média Nonprofit Kft.	Sárvár Rádió	Sárvár 96,5 MHz	helyi	0,35%
Szlovén Rádió Közhasznú Nonprofit Kft.	RADIO MONOŠTER	Szentgotthárd 106,6 MHz + Felsőszölnök 97,7 MHz	helyi	67% (szlovén)
Mária Rádió Frekvencia Kft.	Mária Rádió Savaria	Szombathely 88,4 MHz + Celldömölk 92,5 MHz + Sárvár 95,2 MHz	helyi	0,21%
Auris Média Kft.	88.7 MHz, 89.2 MHz Rádió 1	Tiszafüred 88,7 MHz + Abádszalók 89,2 MHz	helyi	1%
KUN-MÉDIA Kft.	KARCAG FM	Karcag 88,0 MHz	kisközösségi	napi: 0,2% heti: 0,2 % havi: 0,2 %
Kulturális Életért Közhasznú Egyesület	Mustár Rádió	Nyíregyháza 89,6 MHz	kisközösségi	napi: 4 %

Forrás: Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság

7. Nemzetiségi kitüntetések a beszámolási időszakban

I. Nemzetiségekért Díj

A 2017. évi Nemzetiségekért Díj kitüntetettjei:

1. **Andó György:** a békési és a hazai szlovák népi építészet megőrzéséért,
2. **Diószegi György Antal:** a kárpát-medencei görögök kultúrtörténetének kutatásáért,
3. **Gmoser Györgyné:** a kiskőrösi és a Bács-Kiskun megyei szlovákok népi hagyományainak megőrzéséért,
4. **Kaszás Sándor:** a német nemzetiségi zene megismertetésért végzett pedagógiai munkássága elismeréséért,
5. **Kreszta Traján:** a battonyai és a magyarországi románok kulturális és vallási életének, oktatásának, sajtójának és intézményrendszerének létrehozásáért,
6. **Nagy Gusztáv:** pedagógiai és szépirodalmi munkásságáért, valamint a magyar irodalmi művek romani nyelvre történő lefordításával a romák kulturális felzárkóztatásáért tett erőfeszítéseit,
7. **Rézműves Gyula:** a romák hétköznapjainak bemutatásáért és társadalmi helyzetének művészeti ábrázolásáért,

8. **Roszica Bolgár Gyermekek Néptáncgyűttes:** a bolgár nemzetiségi tánc és zenei kultúra átadásáért,
9. **Johann Schuth:** a német nemzetiségi sajtóban végzett munkájáért,
10. **Sutarski Konrad:** a magyarországi lengyelség kulturális és tudományos intézményeinek megszervezésében végzett munkájáért,
11. **Szili Istvánné:** az ercsi horvátok nemzetiségi közösségében betöltött szerepéért,
12. **Szőke Péter:** a társadalmi felzárkózásért, valamint az idegengyűlölet és rasszizmus visszaszorításáért végzett munkásságáért,
13. **Tököli Délszláv Nemzetiségi Együttes:** a délszláv nemzetiségi kultúra megőrzése terén végzett munkájáért.

A 2018. évi Nemzetiségekért Díj kitüntetettjei:

1. **dr. Albert Vendel** – a Veszprém megyei német nemzetiség hagyományápolásáért, közneveléséért, és közéletben végzett tevékenységéért;
2. **Ducky Krzysztof Józef** – elismert grafikusművészi tevékenységéért és a lengyel művészek közösségének megszervezéséért (**a Díjat megosztva**);
3. **Straszewski Andrzej** – a hazai lengyel kulturális életben és az anyaországi kapcsolatokban vállalt szerepéért (**a Díjat megosztva**);
4. **Fuzik János Sándor** – a szlovák mellett a teljes hazai nemzetiségi műsorok elindítása és működése érdekében, valamint a szlovák országos közélet vezetőjeként végzett két évtizedes fáradhatatlan munkájáért;
5. **Grósz György** – a román nemzetiség ének-, zene- és táncművészetének megőrzésében és továbbadásában szerzett elvitatlan érdemeiért;
6. **Hepp Mihály** – a horvát nemzetiség kulturális önazonosságának megőrzése, közösségük megszervezése és országos érdekképviselőként való megjelenésük érdekében végzett kitartó munkájáért;
7. **Karaván Színház és Művészeti Alapítvány** - kivételes tehetséggondozó munkájukért és a fiatal nemzedékek felé szemléletformáló magatartás közvetítésében vállalt szerepükért;
8. **ifj. Kunhegyesi Ferenc** – a roma képzőművészetre támaszkodó pedagógiai programjával önazonosságuk megőrzéséért és az elfogadásért vállalt munkájáért;
9. **dr. Lásztity Jovánka** – a szerb nemzetiségi oktatásban és nevelésben, valamint nemzetiségi kultúrájuk megőrzésében és átadásában vállalt kiemelkedő szerepéért;
10. **Parno Graszt zenekar** – a roma zenei hagyományok megőrzéséért, valamint a romani és magyar nyelven előadott dalaikkal a roma kultúra népszerűsítése és elismertetése érdekében vállalt szerepükért;
11. **Nikola Parov** – a balkáni és a bolgár népzenei hagyományok hazai megismertetésében és kultúrájuk megőrzésében vállalt érdemeiért;
12. **Pyrgos Hagyományőrző Görög Néptáncgyűttes** - a görög nemzetiség zenei- és táncművészetének bemutatása révén a kulturális hagyományok megőrzésében játszott szerepükért;
13. **Ropos Márton** – a szlovén oktatási és nevelési intézmények megszervezésében és működtetésében, valamint vezetőként az országos nemzetiségi közéletben vállalt példamutató tevékenységéért;
14. **Szent Efrém Férfikar** – a hazai ruszin egyházzenei örökség megismertetése és népszerűsítése révén a ruszin önazonosság megőrzésében betöltött szerepükért.

A 2019. évi Nemzetiségekért Díj kitüntetettjei:

1. **Ábel János** – a komlói és baranyai német közösségben végzett tanítói és közösségépítő munkája, valamint a helyi, a megyei és az országos német nemzetiségi közéletben betöltött tevékenysége elismeréseként;
2. **Batyai Róbert** – a klasszikus zene területén végzett tevékenységével a roma tehetségek felkarolásáért és társadalmi szerepvállalásáért;
3. **Bonev Jordán** – a hazai bolgár oktatásban, hitéletben, valamint a bolgár katonasírok megőrzése révén a Bulgária és Magyarország közötti kapcsolat megerősítéséért végzett fáradhatatlan munkájáért;
4. **Dechandt Antal** – képzőművészeti alkotásain keresztül a hazai német nemzetiség történelmi múltjának bemutatásáért és a magyar-német közösségi együttélésben vállalt szerepéért;
5. **Gáspárné Kerner Anna** – a nemzetiségi közéletben és nemzetiségi pedagógusként végzett munkájáért és emberséges, példamutató magatartásáért;
6. **Jónás Judit** – a hazai színházművészet területén elért sikereivel a roma kultúra és közösségi élet megismertetéséért és társadalmi elfogadásáért;
7. **Kimpián Péter** – a Magyar Rádió szerkesztőjeként a hazai románság életének, néprajzi hagyományainak, történelmi múltjának bemutatása révén nemzetiségi kulturális önazonosságának megőrzéséért;
8. **Nagy Mária** – a piliscsévi folklórhagyományok megőrzéséért, a Komárom-Esztergom megyei és az országos szlovák közösség kulturális fennmaradásáért, valamint közéleti szerepvállalásáért.
9. **Papageorgiu Andrea** – a hazai görögök kulturális teljesítményének hírnevét erősítő festőművészetben elért sikereiért;
10. **Tabán Szerb Folklórcentrum Egyesület** – a magyarországi szerb néptánc- és népdalkincs bemutatásával és népszerűsítésével nemzetiségi hagyományaik megőrzésében vállalt negyedszázados teljesítményéért;
11. **Taragyia Györgyné Klaics Emilia** – a dél-magyarországi horvátok vallási és közösségi életében betöltött jelentős szerepéért;
12. **Varga Erika** – a roma viseleti hagyományok megismertetéséért, megőrzéséért, valamint hazánkban és külföldön történő népszerűsítéséért;
13. **Wolfart Jánosné** – a hazai német középfokú és felsőfokú oktatásban vállalt közel öt évtizedes elévülhetetlen érdemeiért.

A 2020. évi Nemzetiségekért Díj kitüntetettjei:

1. **dr. Erb Maria** – a hazai német nemzetiségi felsőfokú képzési tervek fejlesztése és a nemzetiségi nyelvjárások kutatása terén, valamint a németek nyelvatlaszának elkészülésében szerzett érdemeiért;
2. **Fodor Sándorné** – pedagógusként a szlovén kultúra megismertetéséért, valamint hagyományörzőként a szlovén népdalkincs és az egyházi énekek bemutatásáért és megőrzéséért;
3. **Hollósy Tiborné** – pedagógusként a koreográfusképzés megszervezése révén a szlovák néptánc-hagyományok és népdalkincs átadásáért, illetve a nemzetiségi közéletben betöltött több évtizedes tevékenységéért;

4. **Kalla Éva** – a roma képzőművészet bemutatásában, valamint szerkesztőként, riporterként és filmesként a cigányok társadalmi képének formálásában végzett kiemelkedő tevékenységéért;
5. **Kozsuharov Ognjan** – képzőművészeti alkotásaival a hazai bolgár kultúra hírnevének öregbítéséért, valamint a felsőfokú képzőművészeti oktatásban végzett oktatói tevékenységéért;
6. **Magyarországi Ruszinok/Rutének Országos Szövetsége** – a ruszin nemzetiségi kultúrában, valamint anyanyelvük, néphagyományuk és egyházi értékeik megőrzésében vállalt szerepéért;
7. **Marlokné Cservényi Magdolna** – pedagógusként a német nemzetiségi nyelvoktatás és a hagyományápolás iskolai bevezetésében, illetve a területi és országos német önkormányzatban végzett munkája révén a nemzetiségi kultúra megőrzésében szerzett elévülhetetlen érdemeiért;
8. **Osztrogonác József** – horvát nemzetiségi pedagógusi életpályája elismeréseként, valamint az oktatás területén a nemzetiségi nyelv és kultúra megőrzésében és fejlesztésében, és az országos nemzetiségi közéletben végzett példaértékű tevékenységéért;
9. **Polonia Nova Közhasznú Kulturális Egyesület (megosztva)** – a lengyel anyanyelv, az irodalom és a színház népszerűsítésével a hazai lengyelség identitásának megőrzéséért, valamint az anyaországhoz fűződő kapcsolatuk erősítéséért, és
10. **dr. Csúcs Lászlóné (megosztva)** – a Bem József Lengyel Kulturális Egyesületben vállalt fél évszázados munkájával a lengyel kultúra megismertetéséért, valamint a hazai lengyel közéletben betöltött szerepéért;
11. **Rusz Borisláv** – pedagógusi munkája mellett, szerkesztőként a hazai szerbek néprajzának bemutatásával, valamint országos és fővárosi közéleti szereplőként a szerb nemzetiségi kultúra megőrzésével önazonosságuk megerősítéséért;
12. **Simon Istvánné** – román nemzetiségi pedagógusként a hazai közigazgatás nemzetiségi szakterületén az oktatás és nevelés jogi, szakmai feltételeinek kialakításában végzett kitartó és példamutató munkájáért;
13. **Szűcs Csaba** – társadalmi megbízatású alpolgármesterként a kiskunhalasi romák szociális helyzetének javítása, valamint köznevelésben való részvételük fejlesztése révén közösségük felzárkózási esélyeinek javításában vállalt szerepéért;
14. **Vlahopoulos Zizisz (megosztva, a döntési eljárás alatt elhunyt)** – Beloiannisz vezetőjeként a görög kultúra, anyanyelv és hagyományok megőrzéséért, valamint vallásgyakorlásuk biztosításáért, valamint
15. **Raptis Ioannis és Vlahosz Haralambosz (megosztva)** – a hazánkban élő görög diaszpóra letelepedésének történetét és hétköznapijait bemutató archívumuk létrehozásával közösségi emlékezetük megőrzésében vállalt pótolhatatlan szerepükért.

A 2021. évi Nemzetiségekért Díj kitüntetettjei:

1. **Búdy Gézáné** – Bolgár néptáncsoportok alapítása, vezetése és koreográfusaként végzett munkájáért;
2. **Góman János** – az esztergomi roma felzárkóztatási program kidolgozásáért és a roma közösség integrációja érdekében végzett munkájáért;
3. **Farkas Zsolt** – az archaikus roma tánc megőrzése és tanítása, a cigányság kultúrájának megőrzése érdekében végzett munkájáért;
4. **Szidiropulosz Archimédész** – a magyarországi görög nemzetiség sorsát, életútját kutató és publikáló munkájáért;

5. **Mándity Zsívko** – horvát nyelvtanári, írói, szerkesztői, lektori munkájáért és kutatási eredményeiért;
6. **Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete** – lengyel nemzetiségi kulturális és hitéleti tevékenységükért;
7. **Gannai Asszonykórus** – a német nemzetiségi hagyományok megőrzésében és a népdalgyűjtésben végzett tevékenységükért;
8. **Foia Românească román hetilap szerkesztősége** – a román anyanyelv és kultúra megőrzése, közvetítése, dokumentálása érdekében végzett munkájukért;
9. **Ruszin Kulturális Egyesület** – a ruszinok kulturális örökségének, a ruszin folklór és a görögkatolikus egyházi zene megőrzése érdekében végzett munkájukért;
10. **Gality Vojisláv** – a szerb nemzetiség megmaradásában és az ortodox hit megtartásában vállalt szerepéért, szerkesztői és szerzői munkájáért;
11. **Ozvena Budapesti Szlovák Kórus** – a szlovák nemzetiség énekkultúrájának megőrzésében és kórusművészeti találkozók szervezésében végzett tevékenységükért;
12. **Kucsera Andrásné** – iskolaigazgatói tevékenységéért, valamint a szlovák nemzetiségi közéletben és rendezvények szervezésében vállalt közösségi munkájáért;
13. **Hírnök József** – a Magyarországi Szlovének Szövetsége megalapításában és a kétoldalú kapcsolatok érdekében végzett munkájáért.

II. Pro Cultura Minoritatum Hungariae díj

2017-ben díjazottak:

1. Biljana Néptáncegyüttes (bolgár)
2. Głos polonii szerkesztősége (lengyel)
3. Jurinkovits József (horvát)
4. Komlóskai Ruszin Nemzetiségi Népdalkör (ruszin)
5. Lohn Zsuzsanna Éva (német)
6. Nedró János András (román)
7. Pilisszentkeresztért Kulturális Egyesület (szlovák)
8. Ropos Mihály (szlovén)
9. „Veseli Santovcani” Nemzetiségi Hagyományőrző Egyesület (szerb)

2018-ban díjazottak:

1. Notis Georgiou (Georgiou Panagiotis) (görög)
2. Német Nemzetiségi Hagyományőrző Kulturális Egyesület (német)
3. Pilisvörösvári Német Nemzetiségi Fúvószenekar KHE. (német)
4. Tóth Györgyné Bencze Mária (német)
5. Farkas András (roma)
6. Dr. Emberné Jurkovits Hajnalka (szerb)
7. Vertigo Szlovák Színház (szlovák)
8. Bajzek Gyöngyi (szlovén)
9. Oroján István (román)
10. Leszko Malgorzata (lengyel)
11. Manajló András (ruszin)
12. Kozsuharov Ognjan (bolgár)
13. Szávai József (horvát)

2019-ben díjazottak:

1. Bangó Margit (roma)
2. Bárkányi Zoltán (szlovák)
3. Fünfkirchen – Leőwey Táncegyüttes (német)
4. Gáspár Lászlóné (szlovén)
5. Hévízi Pál (szlovák)
6. Kiss Adél (román)
7. Lakatos László (roma)
8. Németh Csaba Gábor (bolgár)
9. Rozmaring Szerb Táncegyüttes (szerb)
10. Telenkó Bazil Mihály (ruszin)
11. Trojan Tünde (lengyel)
12. Városlódi Pergő Rozmaring Táncegyüttes (német)
13. „Veseli Gradiscanci” Egyesület (horvát)

2020-ben díjazottak:

1. Balkán Táncegyüttes és Kulturális Egyesület (bolgár)
2. Marica Kulturális Egyesület (horvát)
3. Drenka Polska Hagyományőrző Együttes (lengyel)
4. Wágner Lászlóné (német)
5. Jónás Géza (roma)
6. Lakatos Mónika (roma)
7. Szenes Andrea (román)
8. Bródy András (ruszin)
9. Komáromy-Hiller Julianna (szerb)
10. Furmicska Néptánc Egyesület (szlovák)
11. Bajnokné Képes Gyöngyi (szlovák)
12. Magyarországi Szlovének Szövetsége felsőszölnöki népdalköre (szlovén)
13. Sikk Józsefné (ukrán)

2021-ben díjazottak:

1. Bedics Sándor (szlovén)
2. Cserháti Mihály (román)
3. Galda Levente (szlovák)
4. Havasiné Darska Izabella (lengyel)
5. Kardos Dezső (német)
6. Korijeni Asszonykórus (horvát)
7. Kormányos Alexandra (ukrán)
8. Kovács Árpádné (roma)
9. Micov Jordanov Iván (bolgár)
10. Orkestar Poklade (szerb)
11. Stefanidu Janula (görög)
12. dr. Szám László (örmény)
13. Szmolár Sándor (ruszin)

8. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet kutatások

A beszámolási időszakban az intézet munkatársai által a magyarországi nemzetiségekkel kapcsolatban megjelentetett publikációk listája

- Bereményi Bálint Ábel; **Durst Judit**: Meaning-making and resilience among academically high-achieving Roma graduate women. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 31:3 pp. 103-131., 29 p. (2021) <https://szociologia.hu/szociologiai-szemle/meaning-making-and-resilience-among-academically-high-achieving-roma-women>
- **Bogdán Péter**: Romák és akik a magyarországi kánonból kimaradtak: a lomák és a domák - Elena Marushiakova – Vesselin Popov: Gypsies in Central Asia and the Caucasus, Palgrave Macmillan, 2016. 142. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 27:2 pp. 347-355., 9 p. (2019) https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/272/pdf_250
- **Bogdán Péter**; Molnár István Gábor; Setét Jenő: *Roma reprezentáció a magyar főváros közterein*. Budapest: Tom Lantos Intézet (2019), 38 p. <http://real.mtak.hu/105009/1/RomaKozter.pdf>
- **Bogdán Péter**: *A romák oktatásával kapcsolatos kérdések a pedagógiai szaksajtó tükrében - Egy társadalmi peremhelyzetben lévő közösség integrációját segítő/gátló oktatási programok, tervek, projektek 1978 és 1998 között*. 246 p. ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, Disszertáció benyújtásának éve: 2020, Védés éve: 2020. https://ppk.elte.hu/dstore/document/535/Bogdan_Peter_disszertacio.pdf
- **Bogdán Péter**: Ott vagyok otthon, ahol elfogadnak. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 28:4. pp. 184-186., 3 p. (2020). https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/337/pdf_297
- Boros Julianna; **Bogdán Péter**; **Durst Judit**: Accumulating Roma cultural capital: First-in-family graduates and the role of educational talent support programs in Hungary in mitigating the price of social mobility. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 31:3 pp. 74-102., 29 p. (2021) <https://szociologia.hu/szociologiai-szemle/accumulating-roma-cultural-capital-first-in-family-graduates-and-the-role-of-educational-talent-support-programs-in-hungary-in-mitigating-the-price-of-social-mobility>
- Csernicskó István; **Fedinec Csilla**: A "magyar-oroszok" kérdése. In: Fedinec Csilla; Csernicskó István (szerk.): „*Ruszin voltam, vagyok, leszek...*”: *Népismereti olvasókönyv*. Budapest: Gondolat Kiadó, Charta XXI Egyesület (2019) 316 p. pp. 147-177., 31 p. <http://real.mtak.hu/94543/1/ruszin-magyar-oroszok.pdf>
- Csernicskó István; **Fedinec Csilla**: Az ukrán-ruszin paradigma egy szelete: a helyesírás néhány kérdése. *VÁLOGATÁS A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK NÉPRAJZI KÖTETEIBŐL* 9 pp. 99-111., 13 p. (2019) http://real.mtak.hu/107123/1/Valogatas_Neprajz9.pdf
- **Dobos Balázs**: A nemzetiségi részvétel jellemzői az országgyűlési választásokon (2014–2018). *PARLAMENTI SZEMLE*: 2 pp. 53-81., 29 p. (2021) <https://parlamentszemle.hu/wp-content/uploads/2022/03/psz-202102-5381o-dobosbalazs.pdf>
- **Dobos Balázs**: Ethnopolitical Identification and Mobilisation within the Elected Non-Territorial Cultural Autonomies of Central and South-Eastern Europe. In: Vizi Balázs; Dobos Balázs; Natalija, Shikova (eds.): *Non-Territorial Autonomy as an Instrument for*

Effective Participation of Minorities. Budapest, Szkopje: Centre for Social Sciences, University American College Skopje (2021) 330 p. pp. 104-117., 14 p.

https://entan.org/wp-content/uploads/2021/10/ENTAN-volume_Non-Territorial-Autonomy-as-an-Instrument-for-Effective-Participation-of-Minorities_2021_final.pdf

- **Dobos Balázs:** Személyi elvű kulturális autonómiák Közép- és Délkelet-Európában - elmélet és gyakorlat. In: Ördögh Tibor (szerk.): *Autonómia és önrendelkezés a Balkánon: III. Balkán konferencia*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó (2021) 232 p. pp. 23-44., 22 p. <http://real.mtak.hu/127812/>
- **Dobos Balázs:** *A személyi elvű kisebbségi autonómiák Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram Kiadó (2020), 248 p. <http://real.mtak.hu/116781/>
- **Dobos Balázs:** The Elections to Nonterritorial Autonomies of Central and South Eastern Europe. *NATIONALITIES PAPERS*, 48:2 pp. 289-306., 18 p. (2020). <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/abs/elections-to-nonterritorial-autonomies-of-central-and-south-eastern-europe/240CEB8A7ABE5156706353F8B597F1AD>
- **Dobos Balázs;** Molnár Sansum Judit: Cultural Autonomy in Hungary: Inward or Outward Looking? *NATIONALITIES PAPERS*, 48:2 pp. 251-266., 16 p. (2020). <https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/cultural-autonomy-in-hungary-inward-or-outward-looking/8513B2BCBA002002D948CA2CD2FA23DF>
- **Dobos Balázs:** Német nemzetiségi önkormányzatiság Magyarországon (1994–2014). In: Eiler Ferenc; Tóth Ágnes (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve: Nemzetiségpolitika és helyi közösségek*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020) 312 p. pp. 272-295., 25 p. <http://real.mtak.hu/108163/>
- **Dobos Balázs:** Magyarországi nemzetiségek a kommunista rendszer kiépülésétől a rendszerváltásig. In: L. Balogh Béni; Majtényi György; Mikó Zsuzsanna; Szabó Csaba (szerk.): *Az együttélés történelme: Nemzetiségi kérdés Magyarországon*. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár (2020) pp. 289-308., 21 p. <http://real.mtak.hu/118030/>
- **Dobos Balázs:** Minority Governance Of Whom, By Whom, For Whom? Non-Territorial Autonomies in Central and South East Europe. *JAHRBUCH FÜR OSTRECHT*, 60:1 pp. 31-54., 24 p. (2019). <https://www.ostrecht.de/publikationen/jahrbuch-fuer-ostrecht.html>
- **Dobos Balázs:** A roma politikai részvétel és képviselő kérdésai: Egy roma párt lehetőségével kapcsolatos érvek pro és kontra. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 27:1 pp. 260-291., 32 p. (2019). https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/250/pdf_228
- **Dobos Balázs:** Ruszin nemzetiségi önkormányzatiság a rendszerváltás utáni Magyarországon. In: Fedinec Csilla; Csernicskó István (szerk.): *„Ruszin voltam, vagyok, leszek...”: Népismereti olvasókönyv*. Budapest: Gondolat Kiadó, Charta XXI Egyesület (2019) 316 p. pp. 208-227., 20 p. http://real.mtak.hu/93585/1/Ruszinolvasokonyv2019_final.pdf
- **Dobos Balázs:** A magyarországi ukrán kisebbség, 1988-2018. In: Fedinec Csilla (szerk.): *"Kijevi csirke": (Geo)politika a mai Ukrajnában*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram Kiadó (2019) 296 p. pp. 265-280., 16 p. <http://real.mtak.hu/93176/>
- **Dobos Balázs:** Ukrán kisebbségi önkormányzatiság Magyarországon. In: Fedinec Csilla (szerk.): *"Kijevi csirke": (Geo)politika a mai Ukrajnában*. Budapest: MTA

Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram Kiadó (2019) 296 p. pp. 237-263., 27 p.
<http://real.mtak.hu/93175/>

- **Dobos Balázs:** A nemzetiségi önkormányzati rendszer nemzetközi összehasonlításban: Személyi elvű autonómiák Közép- és Délkelet-Európában. In: Kovács Kálmán Árpád (szerk.): *Nemzetiségek és törvényhozás Magyarországon*. Budapest: Országház Könyvkiadó, (2019) pp. 299-315., 17 p. <http://real.mtak.hu/104780/>
- **Dobos Balázs:** Identitás-meghatározások a közép- és délkelet-európai személyi elvű kisebbségi autonómiákban. *ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY* 59:3 pp. 3-26., 24 p. (2018) <http://real-j.mtak.hu/11420/8/2018-03-mind.pdf#page=3>
- **Dobos Balázs:** A választási rendszerek hatásai a közép- és délkelet-európai személyi elvű kisebbségi autonómiákban. *KISEBBSÉGGUTATÁS* 27: 1-2 pp. 7-39., 33 p. (2018) https://www.academia.edu/37446892/A_v%C3%A1laszt%C3%A1si_rendszerek_hat%C3%A1sai_a_k%C3%B6z%C3%A9p_%C3%A9s_d%C3%A9lkelet_eur%C3%B3pai_szem%C3%A9lyi_elv%C5%B1_kisebbs%C3%A9gi_auton%C3%B3mi%C3%A1kban
- **Dobos Balázs:** Consultative and advisory bodies for minorities: A European Overview. In: Alexander, Osipov; Hanna, Vasilevich (eds.): *Compilation of the lectures on the topic of 'Participation of minorities in public life'*. Flensburg: European Centre for Minority Issues (ECMI) (2017) pp. 66-77., 12 p. https://www.ecmi.de/fileadmin/redakteure/publications/pdf/ECMI_Handbook_Compilation_of_Lectures_Participation_of_Minorities_in_Public_Life.pdf
- **Dobos Balázs:** Választások és személyi elvű autonómiák. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 25:3 pp. 203-230., 28 p. (2017) https://regio.tk.hu/wp-content/uploads/DOBOS_2017_3_203_230.pdf
- **Durst Judit;** Bereményi Ábel: "I felt I arrived home": The Minority trajectory of mobility for first-in-family Hungarian Roma graduates. In: Mendes, Maria Manuela; Magano, Olga; Toma, Stefania (eds.): *Social and Economic Vulnerability of Roma People: Key Factors for the Success and Continuity of Schooling Levels*. New York: Springer (2021) pp. 229-249. https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-52588-0_14
- **Durst Judit;** Nyíró Zsanna: Introduction. Cultural migrants? The consequences of educational mobility and changing social class among first-in-family graduates in Hungary. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 31:3 pp. 4-20., 17 p. (2021) https://szociologia.hu/uploads/documents/2/2021_03_04_20_OLDAL.pdf
- **Durst Judit;** Bereményi Ábel: Meaning-making and resilience among academically high-achieving Roma graduate women. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE*, 30:4 (2020). http://real.mtak.hu/133904/1/103-131_oldal.pdf
- **Durst Judit:** Transzmigránsok vagy vándormunkások? Az alacsony iskolázottságú észak-magyarországi szegények egzisztenciális mobilitása és transznacionalitás korlátai. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 27:3 pp. 79-114., 36 p. (2019). https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/275/pdf_253
- **Durst Judit:** "Ha nincs pénzed, úgyis belemész valamibe".: Informális hitelezés, "kamatosok" és a "bankképtelen" szegények bankügyei. *PANNONHALMI SZEMLE*, 2019:4 pp. 59-81., 23 p. (2019). http://real.mtak.hu/105040/1/PannonhalmiSzemle_Durst_2019.pdf
- **Durst Judit;** Nyíró Zsanna: Constrained choices, enhanced aspirations: Transnational mobility, poverty and development. A case study from North Hungary. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 28: 4 pp. 4-36., 33 p. (2018) http://real.mtak.hu/92127/1/2018_4_1.pdf

- **Durst Judit:** „Ez se élet, ez a kóborlás”: A helyi kiskirályoktól a globális futószalagig: észak-magyarországi roma transznacionális munkások mobilitási tapasztalatai. In: Váradi, Monika Mária (szerk.): *Migráció alulnézetből*. Budapest: Argumentum Kiadó, MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete (2018) 238 p. pp. 43-73., 31 p.
http://www.rkk.hu/rkk/kefi/pdf/VMM_migracio_kotet.pdf#page=43
- **Durst Judit:** "Nincsenek új vállalkozások, nem épültek új házak, nincsen semmi nyoma annak, hogy itt megtörtént a migráció”: A romák láthatatlan mobilitásáról. In: Kovács András; Soltész Béla (szerk.): *Mit tudunk a kivándorlásról? Műhelybeszélgetések*. Budapest: Gondolat Kiadó (2018) 227 p. pp. 145-170., 26 p.
- **Durst Judit:** Out of the Frying Pan Into the Fire? From Municipal Lords to the Global Assembly Lines – Roma Experiences of Social Im/Mobility Through Migration From North Hungary. *INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS* 4: 3 pp. 4-28., 25 p. (2018)
http://real.mtak.hu/120877/1/Durst_Intersections_2018.pdf
- **Durst Judit; Nagy Veronika:** Transnational Roma Mobilities: The Enactment of Invisible Resistance. *INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS* 4:2 pp. 3-16., 14 p. (2018)
<https://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/download/466/208>
- **Eiler Ferenc:** *A magyarországi német szervezetek helyi és regionális szintű aktivitása 1924 és 1945 között*. Kereshető térképes adatbázis (2020).
<https://kisebbségkutato.tk.hu/magyarorszag-i-nemet-szervezetek-aktivitasa-1924-1945>
- **Eiler Ferenc; Tóth Ágnes** (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve: Nemzetiségpolitika és helyi közösségek*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020), 312 p. <http://real.mtak.hu/113064/>
- **Eiler Ferenc:** Magyarország nemzetiségpolitikája (1918-1989). In: Eiler Ferenc; Tóth Ágnes (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve. Nemzetiségpolitika és helyi közösségek*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020) 312 p. pp. 11-46., 36 p. <http://real.mtak.hu/113064/>
- **Eiler Ferenc** (Az interjút adta): "Természetesen Magyarország is a nemzetiesítő államok közé tartozott a 20. században". In: Filep Tamás Gusztáv (szerk.): *„Azt hittem egykor, hogy csapatmunkában veszek részt”: Beszélgetések kisebbségkutatókkal*. Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó (2019) 426 p. pp. 339-368., 30 p.
- **Eiler Ferenc:** A magyarországi német szervezetek történelempolitikai törekvései és a német kisebbségi sajtó (1921–1944). In: Filep Tamás Gusztáv (szerk.): *Ünnep és felejtés: Emlékezet, identitás, politika*. Budapest: Kalligram (2018) pp. 20-51., 32 p.
<http://real.mtak.hu/93180/>
- **Eiler Ferenc:** Magyarország nemzetiségpolitikája a két világháború között (1918–1938). *KISEBBSÉGKUTATÁS* 21:2 pp. 40-67., 28 p. (2018) <http://real.mtak.hu/93177/>
- **Eiler Ferenc:** Ungarn und seine Politik zum Schutz der ungarischen Minderheiten: Ursprünge und Ausprägungen seit 1920. In: K, Lengyel Zsolt; Göllner, Ralf Thomas; Aschauer, Wolfgang (szerk.): *Ungarn Deutschland Europa. : Einblicke in ein schwieriges Verhältnis*. Regensburg: Verlag Friedrich Pustet (2017) 257 p. pp. 101-114., 14 p.
- **Eiler Ferenc:** A kisebbségek kategorizálásának kísérlete, mint politikai fegyver a magyar-német kapcsolatokban (1930–1931). *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 25: 1 pp. 41-71., 30 p. (2017)

- **Fedinec Csilla:** A magyar–ukrán alapszerződés néhány aspektusa. In: Márku Anita; Karmacs Zoltán; Tóth-Orosz Enikő (szerk.): *Mozaikok a magyar nyelvhasználatból: Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból VI.* Törökbálint: Termini Egyesület (2022) pp. 155-165., 11 p.
http://real.mtak.hu/142354/1/Fedinec_Mozaik2022.pdf
- **Fedinec Csilla:** A magyar–ukrán alapszerződés: merre visz a gyalogút? In: Vizi Balázs (szerk.): *Magyarország és szomszédai. A kisebbségvédelem kérdései a kétoldalú szerződésekből.* Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet, L'Harmattan Kiadó (2021) 294 p. pp. 185-214., 30 p.
- **Fedinec Csilla; Szakál Imre; Csernicskó István:** *A magyarországi ruszinok és ukránok.* Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár (2020), 274 p. <http://real.mtak.hu/118876/>
- **Fedinec Csilla; Csernicskó István (szerk.):** „Ruszin voltam, vagyok, leszek...”: *Népismereti olvasókönyv.* Budapest: Gondolat Kiadó, Charta XXI Egyesület (2019), 316 p.
http://real.mtak.hu/93585/1/Ruszinolvasokonyv2019_final.pdf
- **Fedinec Csilla:** Gens fidelissima? A ruszin kérdés Trianontól máig. In: Surján László (szerk.): *Együtt az úton: ruszinok és magyarok: Magyar–Ruszin Kulturális Kapcsolatok.* Nyíregyháza: Croatica (2018) 161 p. p. 51
http://real.mtak.hu/88785/7/26_PDFsam_Egyutt_az_uton_Ruszin_tord_21.pdf
- **Feischmidt Margit:** New Forms of Nationalism and the Discursive Construction of the Gypsy Other. In: Feischmidt Margit; Majtényi Balázs (szerk.): *The Rise of Populist Nationalism: Social Resentments and Capturing the Constitution in Hungary.* Budapest: CEU Press (2019) 310 p. pp. 179-208., 30 p. <http://real.mtak.hu/104966/>
- **Feischmidt Margit; Szombati Kristóf:** A szegénység kisajátítása és szimbolikus újraakasztása: az „érdemtelenek” rasszizálása és az „érdemesek” etnicizálása: Gyöngyöspata tanulságai. *MAGYAR TUDOMÁNY* 179: 6 pp. 885-901., 16 p. (2018)
https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f7999
- **Feischmidt Margit:** Nationalismus und die Darstellung der »Anderen« Die diskursive Konstruktion von Rassismus in der ungarischen Provinz. In: Irene, Götz; Klaus, Roth; Marketa, Spiritova (szerk.): *Neuer Nationalismus im östlichen Europa Kulturwissenschaftliche Perspektiven.* Munich: Transcript Verlag (2017) 298 p. pp. 245-265., 22 p. http://real.mtak.hu/72957/1/14_feischmidt_nationalismus.pdf
- **Feischmidt Margit; Szombati Kristóf:** Understanding the rise of the far right from a local perspective: Structural and cultural conditions of ethno-traditionalist inclusion and racial exclusion in rural Hungary. *IDENTITIES: GLOBAL STUDIES IN CULTURE AND POWER* 24: 3 pp. 313-331., 19 p. (2017)
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1070289X.2016.1142445?journalCode=gide20>
- **Kállai Ernő:** Cigányzenészek a korabeli dokumentumokban, avagy nemzetellenes-e a jazz? *MAGYAR TUDOMÁNY*, 181: 9 pp. 1261-1263., 3 p. (2020).
https://mersz.hu/dokumentum/matud202009_20
- **Kállai Ernő:** A romák társadalmi helyzete és integrációja: Az EFOP-3.5.2-17-2017-00003 projekt keretében az SZTE Szociálpolitika MA szakos hallgatóinak készült kísérleti tananyag (2020).
https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12245/romak_tarsadalmi_helyete_es_integracioja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- **Kállai Ernő:** *Akiket arcul csapott a valóság: Roma közösségeket segítő helyi programok és azok vezetői.* Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet (2019), 168 p. <http://real.mtak.hu/101851/1/KallaiEAKiketarcuIcsapottavalosag.pdf>
- **Kállai Ernő:** Iskolaigazgatók véleménye Nógrád megyéből = Opinions of school principals from Nógrád County. *BELVEDERE MERIDIONALE* 30: 3 pp. 141-150., 10 p. (2018) http://acta.bibl.u-szeged.hu/55911/1/belvedere_2018_003_141-150.pdf
- **Kállai Ernő:** A cigányok és a zene. A cigányzene és a zenész cigány fogalmának változása az elmúlt évszázadokban = The Gypsies and music Changes in the definition of the gypsy music and the gypsy musician in the past centuries. *BELVEDERE MERIDIONALE* 30: 3 pp. 120-140., 21 p. (2018) http://acta.bibl.u-szeged.hu/55910/1/belvedere_2018_003_120-141.pdf
- **Kállai Ernő; Papp Z. Attila; Vizi Balázs:** Túlélés vagy remény? Pillanatképek a roma közösségek jelenéből. In: Jakab András; Urbán László (szerk.): *Hegymenet. Társadalmi és politikai kihívások Magyarországon.* Budapest: Osiris Kiadó (2017) 468 p. pp. 156-176., 21 p. http://real.mtak.hu/72828/1/pappza_kallaie_vizib_korr.pdf
- Kisfalusi Dorottya; **Neumann Eszter;** Takács Károly: Ethnic Integration and Interethnic Relations in Schools. *INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS*, 5:4 pp. 4-17., 14 p. (2019). <https://intersections.tk.mta.hu/index.php/intersections/article/view/683>
- Komac, Miran; **Vizi Balázs** (szerk.): *Bilaterális kisebbségvédelem: A magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttere és gyakorlata.* Budapest: L'Harmattan Kiadó (2019), 352 p. http://real.mtak.hu/105073/1/BILATERALIS_SLO_HU_magyar_1111_press.pdf
- Komac, Miran; **Balázs Vizi** (szerk.): *BILATERALNI SPORAZUMI KOT OBLIKA UREJANJA VARSTVA NARODNIH MANJŠIN: Primer Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.* Budapest: L'Harmattan Kiadó (2019). http://real.mtak.hu/105075/1/BILATERALNISPORAZUMI_SLO191031.pdf
- **Marchut Réka** (Forráskiadás készítője): *Kisebbségi kérdések a magyar - román diplomáciai kapcsolatokban (1920-1931): Dokumentumok.* Pécs: Kronosz Kiadó, Társadalomtudományi Kutatóközpont (2022). ISBN: 9786156339416
- **Marchut Réka:** A helyi közigazgatás viszonya a helyi német kisebbségi törekvésekhez (1920-1940). In: Eiler Ferenc; Tóth Ágnes (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve: Nemzetiségpolitika és helyi közösségek.* Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020) 312 p. pp. 31-49., 19 p. <http://real.mtak.hu/113064/>
- **Marchut Réka:** Politika, publicisztika, történetírás az önazonosság jegyében: Paál Vince: A politika és a publicisztika vonzásában. Gratz Gusztáv pályafutása. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. 485 p. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 27: 4 pp. 87-92., 6 p. (2019). https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/293/pdf_271
- **Marchut Réka:** Magyarországi németek. In: Pásztor Péter (főszerk.); Egedy Gergely; Filep Tamás Gusztáv; Karácsony András; Király Miklós; Mezei Balázs; Pesti Sándor (szerk.): *Magyar politikai enciklopédia.* Budapest: Mathias Corvinus Collegium, Tihanyi Alapítvány (2019) 648 p. pp. 363-364., 2 p.

- **Marchut Réka**; Pritz Pál: Kisebbségpolitikák - nemzetközi erőterben Bleyer Jakab/Jakob Bleyer példáján. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 25: 1 pp. 5-40., 36 p. (2017) http://real.mtak.hu/73207/1/bleyer_ppmr.pdf
- Márkus Beáta; **Tóth Ágnes**: A németek elhurcolásának és kitelepítésének magyarországi emlékhelyei (1952-2015). In: Filep, Tamás Gusztáv (szerk.): *Ünnep és felejtés: Emlékezet, identitás, politika*. Budapest: Kalligram (2018) pp. 142-171., 30 p. <http://real.mtak.hu/99701/>
- **Morauszki András**: Párhuzamos kisvilágok: Kisebbségi intézményi hálózatok a soknemzetiségű Kassán, Pécsen és Temesváron. *KÖTŐ-JELEK* 2021: 1 pp. 32-53., 22 p. (2021) <http://real.mtak.hu/134375/1/koto-jelek-morauszki.pdf>
- **Morauszki András**; Letenyey László: Who Reaps The Benefits Of Permeable Borders? Mental Maps, Networks and Language Skills in the Hungarian-Slovakian Border-Region. In: László Letenyey; Judit Dobák (eds.): *Mental Mapping: The Science of Orientation: New Approaches to Location – Spatial Patterns of the Global Economy Conference*. Passau: Schenk Verlag (2020) 238 p. pp. 71-92., 22 p. <http://real.mtak.hu/118400/>
- **Morauszki András**: Nemzetiségi szervezetek pályázati támogatása Magyarországon. Az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő nemzetiségi pályázatainak elemzése (2012–2017). *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM*, 27:1 pp. 292-324., 33 p. (2019). https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/251/pdf_229
- **Morauszki András**: *Kisebbségi szervezetrendszer strukturális és működési sajátosságai Közép-Európában*. 240 p. Megjelenés/ Fokozatszerzés éve: 2019. https://www.academia.edu/43145849/Kisebbs%C3%A9gi_szervezetrendszer_struktur%C3%A1lis_%C3%A9s_m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si_saj%C3%A1toss%C3%A1gai_K%C3%B6z%C3%A9p_Eur%C3%B3p%C3%A1ban_P%C3%A9cs_Kassa_%C3%A9s_Temesv%C3%A1r_kisebbs%C3%A9gi_szervezetei
- **Morauszki András**: For Whom and for What?: Home-state Support to Minority Organisations in Hungary, Slovakia and Romania. In: Diadko, Ievgeniia; Isaienkova, Mariia (eds.): *Slavonic and East European Studies: Traditions and Transformations*. Varsó: Interdisciplinary Research Foundation (IRF) (2018) pp. 12-30., 19 p. http://real.mtak.hu/101637/1/morauszki_for_what.pdf
- **Morauszki András**: Civil Societies of Ethnic Minorities in Central Europe: Case Studies of Košice, Pécs and Timisoara. In: Adam, Jarosz; Katarzyna, Kačka (eds.): *Models of European Civil Society: Transnational Perspectives on Forming Modern Societies*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing (2018) pp. 133-154., 22 p. <http://real.mtak.hu/93190/1/cgsmorauszki.pdf>
- **Morauszki András**: Ethnic Organisations in Central Europe: A Stable Instability? Ethnic organisations in Košice, Pécs and Timișoara. In: Oxana, Kozlova; Arkadiusz, Kołodziej (eds.): *Liquid Structures and Cultures*. Szczecin: Uniwersytet Szczecinski (2017) 256 p. pp. 188-203., 16 p. http://real.mtak.hu/93202/7/liquid_2018_revised_morauszki.pdf
- **Nagy Pál**: A cigány etnicitás és identitás történeti problémái Temesvár példáján. *ERDÉLYI KRÓNIKA*, 2020/06/20, 12 p. (2020). <https://erdelyikronika.net/2020/06/20/a-cigany-etnicitas-es-identitas-torteneti-problemai-temesvar-peldajan/>
- **Nagy Pál**: Parasztok, cigányok, proletárok: Az alsó kaszt és a cigány etnicitás történeti értelmezéséhez (19-20. század). *AETAS: TÖRTÉNETTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT*, 35:1 pp. 166-184., 19 p. (2020). http://acta.bibl.u-szeged.hu/71901/1/aetas_2020_001_131-149.pdf

- **Nagy Pál:** Roma in semi-ego documents in 18th century Hungary. *FRÜHNEUZEIT-INFO* 30: 30 pp. 91-105., 15 p. (2019).
https://www.academia.edu/41558727/Roma_in_semi_ego_documents_in_18th_century_Hungary
- **Nagy Pál:** *Beás cigányok a Kárpát-medencében: Historikus metszetek a 18-19. századból.* Pécs: PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék (2019), 186 p.
https://www.academia.edu/44662221/Be%C3%A1s_cig%C3%A1nyok_a_K%C3%A1rp%C3%A1t_medenc%C3%A9ben_Historikus_metszetek_a_18_19_sz%C3%A1zadb%C3%B3l
- **Nagy Pál:** Cigány csoportok Magyarország történetében. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): *Alapismeretek a cigány, roma közösségekről.* Budapest: Magyar Cserkészszövetség (2018) 164 p. pp. 41-68., 28 p.
- **Nagy Pál:** Vázlat a magyarországi cigányság történetének értelmezéséhez. In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): *Alapismeretek a cigány, roma közösségekről.* Budapest: Magyar Cserkészszövetség (2018) 164 p. pp. 11-40., 30 p.
- **Nagy Pál:** A jövő elkezdődött, a múlt nem ért véget – történeti felvetések Forray R. Katalin és Orsós Anna írása nyomán. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 26: 2 pp. 183-213., 31 p. (2018)
https://www.academia.edu/37643394/A_j%C3%B6v%C5%91_elkezd%C5%91d%C3%B6tt_a_m%C3%BAlt_nem_%C3%A9rt_v%C3%A9get
- **Nagy Pál:** Szabolcs-Szatmár megye cigányságának felmérései 1957-ben. In: Nagy Pál (összeáll.); a tanulmányokat írta: Nagy Pál, Szuhay Péter - Kujbusné, Mecsei Éva (szerk.): *"Emberi hajlékot a putrik helyett!" Roma élet képekben az 1950-es években. (Fotóalbum).* Nyíregyháza: Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára (2018) 78 p. pp. 9-22., 14 p. ISBN: 9789637240867
- **Nagy Pál:** Egyházak és cigányok évszázadai. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 2017/2 pp. 223-234., 12 p. (2017) https://regio.tk.hu/wp-content/uploads/NAGY_2017_2_223_234.pdf
- **Nagy Pál:** A Kádár-korszak cigánypolitikájának forrásai. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 2017/4 pp. 316-336., 21 p. (2017)
https://www.academia.edu/35802202/A_K%C3%A1d%C3%A1r_korszak_cig%C3%A1nypolitik%C3%A1j%C3%A1nak_t%C3%B6rt%C3%A9neti_forr%C3%A1sai
- **Neumann Eszter;** Berényi Eszter: Roma tanulók a református általános iskolák rendszerében. *ISKOLAKULTÚRA: PEDAGÓGUSOK SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA*, 29: 7 pp. 73-92., 20 p. (2019).
<http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/32766>
- **Neumann Eszter;** Mészáros György: From Public Education to National Public Upbringing. The Neoconservative Turn of Hungarian Education After 2010. In: Kenneth, Jones; Anna, Traianou (eds.): *Austerity and the Remaking of European Education.* London: Bloomsbury Publishing (2019) pp. 117-146., 30 p.
<https://www.bloomsbury.com/us/austerity-and-the-remaking-of-european-education-9781350028487/>
- **Neumann Eszter:** A „társadalom torkán lenyomott helyzet”: konfliktusok és egyeztetések az oktatási integrációról és a tanulók elosztásáról egy magyar városban. In: Fejes József Balázs; Szűcs Norbert (szerk.): *Én vétkem: Helyzetkép az oktatási szegregációról.* Szeged:

- Motiváció Oktatási Egyesület (2018) 402 p. pp. 251-268., 18 p.
http://real.mtak.hu/104870/1/neumann_18263.pdf
- **Neumann Eszter:** ‘Fast and violent integration’: School desegregation in a Hungarian town. *RACE ETHNICITY AND EDUCATION* 20: 5 pp. 579-594., 16 p. (2017)
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13613324.2016.1191696?journalCode=cree20>
 - **Nyíró Zsanna; Durst Judit:** Racialisation rules: The effect of educational upward mobility on habitus. *SZOCIOLÓGIAI SZEMLE* 31: 3 pp. 21-50., 30 p. (2021)
<https://szociologia.hu/szociologiai-szemle/racialisation-rules-the-effect-of-educational-upward-mobility-on-habitus>
 - **Nyíró Zsanna; Durst Judit:** Soul work and giving back. Ethnic Support Groups and the Hidden Costs of Social Mobility: Lessons from Hungarian Roma Graduates. *INTERSECTIONS: EAST EUROPEAN JOURNAL OF SOCIETY AND POLITICS* 4:1 pp. 88-108., 20 p. (2018) http://real.mtak.hu/93201/1/nyiro_durst_soul_work.pdf
 - **Osváth Andrea; Papp Z. Attila:** Digitális fordulat az oktatásban? A digitális távoktatás tapasztalatai, lehetséges következményei. *SZELLEM ÉS TUDOMÁNY*, 11: Különszám pp. 179-204., 26 p. (2020). https://atti.uni-miskolc.hu/docs/SzellemesTudomany2020_2.pdf
 - **Papp Z. Attila:** Roma népesség és oktatástervezés. *EDUCATIO* 30:2 pp. 242-259., 18 p. (2021) <https://akjournals.com/view/journals/2063/30/2/article-p242.xml>
 - **Papp Z. Attila; Neumann Eszter:** Education of Roma and Educational Resilience in Hungary. In: Mendes, Maria Manuela; Magano, Olga; Toma, Stefania (eds.): *Social and Economic Vulnerability of Roma People: Key Factors for the Success and Continuity of Schooling Levels*. New York: Springer (2021) 253 p. pp. 79-95., 17 p.
https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-52588-0_6
 - **Papp Z. Attila; Zsigmond Csilla:** Kontextus vagy kontaktus? Előítélet-rendszerek és migrációs tapasztalatok. In: Kovách Imre (szerk.): *Integrációs mechanizmusok a magyar társadalomban*. Budapest: Argumentum Kiadó, Társadalomtudományi Kutatóközpont (2020) 432 p. pp. 371-410., 40 p. <https://tk.hu/hirek/2021/01/megjelent-a-mobilitas-kutatasi-centrum-projekt>
 - **Patakfalvi-Czirják Ágnes; Papp Z. Attila; Neumann Eszter:** Az iskola nem sziget. Oktatási és társadalmi reziliencia multietnikus környezetben. *EDUCATIO* 27: 3 pp. 474-480., 7 p. (2018) http://real.mtak.hu/102472/1/Educatio_2018-3-09-Patakfalvi-Czirjak_etal.pdf
 - **Szabó-Tóth Kinga; Papp Z. Attila:** Applied Social Scientific Methods for the Measurement of Local Innovation Potential. *THEORY METHODOLOGY PRACTICE: CLUB OF ECONOMICS IN MISKOLC*, 15: 02 pp. 65-76., 12 p. (2019). <http://tmp.gtk.uni-miskolc.hu/index.php?i=3712>
 - **Tóth Ágnes:** The 1968 Resolution on the Situation of the Nationalities in Hungary. *FÓRUM TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEMLE: A SZLOVÁKIAI MAGYAR TUDOMÁNYOS MŰHELYEK FOLYÓIRATA* 23: 5 pp. 91-106., 16 p. (2021)
http://real.mtak.hu/134847/1/Toth_The_1968_Resolution_on_the_situation_Forum_2021_5szam_91_106-92-106.pdf
 - **Tóth Ágnes:** *Politisches Archiv des Auswärtigen Amts (PA AA) Bestand Ministerium für Auswärtigen Angelegenheiten (MfAA) Repertorium I*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet (2021)
http://real.mtak.hu/134851/1/211124_PA_AA_MFAA_Repertorium_1.pdf

- **Tóth Ágnes:** *Freies Leben (1954 - 1956). Repertórium.* Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet (2021)
http://real.mtak.hu/134849/1/211111_Freies_Leben_1954_1956.pdf
- **Tóth Ágnes:** *Eltérő körülmények – különböző mozgásterek.* Márkus Beáta: „Csak egy csepp német vér”. A német származású civilek Szovjetunióba deportálása Magyarországról 1944/1945. Kronosz Kiadó, Pécs, 2020. 369 oldal. *AETAS: TÖRTÉNETTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT* 36: 4 pp. 190-192., 3 p. (2021)
http://real.mtak.hu/134852/1/Toth_A_Eltero_korulmenyek_kulonbozo_mozgasterek_Aetas_2021_4_190_192.pdf
- **Tóth Ágnes:** Gerhard Seewann, Michael Portmann: *Donauschwaben. Deutsche Siedler in Südosteuropa.* DZM - Deutsches Kulturforum östliches Europa, Potsdam, 2020. *SPIEGELUNGEN: ZEITSCHRIFT FÜR DEUTSCHE KULTUR UND GESCHICHTE SÜDOSTEUROPAS* 16: 1 pp. 103-105., 3 p. (2021)
http://real.mtak.hu/134850/1/Toth_Donauschwaben_Rezension_Spiegelungen_2021_1_103_105.pdf
- **Tóth Ágnes:** *Németek Magyarországon 1950-1970.* Budapest: Argumentum Kiadó (2020).
<http://real.mtak.hu/113060/>
- **Tóth Ágnes:** Márkus Beáta: „Egy csepp német vér.” A német származású civilek Szovjetunióba deportálása Magyarországról 1944/1945. Kronosz Kiadó, Pécs, 2020. *UNGARN-JAHRBUCH: ZEITSCHRIFT FÜR INTERDISZIPLINARE HUNGAROLOGIE* 36 pp. 351-354., 4 p. (2020)
http://real.mtak.hu/134848/7/Markus_Egy_csepp_nemet_ver_Ungarn_Jahrbuch_2021_351_354-55-59.pdf
- **Tóth Ágnes:** "mert ez a mi hazánk és nem Németország". *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 28: 4 pp. 192-194., 3 p. (2020)
http://real.mtak.hu/134853/1/Toth_mert_ez_a_mi_hazank_Regio_2020_4_192_194-15-17.pdf
- **Tóth Ágnes:** *Research Questions and Methodological Approaches in the Literature on the History of the German Minority in Hungary between 1945 and 1955.* *ROCZNIK POLSKO-NIEMIECKI* 28: 28 pp. 35-46., 12 p. (2020)
<http://czasopisma.isppan.waw.pl/index.php/rpn/article/view/742>
- **Tóth Ágnes;** Vékás János: *Nationalitäten in Ungarn 2001 - 2011. Ethnodemographische Prozesse im Spiegel der Volkszählungen.* *SPIEGELUNGEN: ZEITSCHRIFT FÜR DEUTSCHE KULTUR UND GESCHICHTE SÜDOSTEUROPAS*, 15: 1 pp. 49-60., 12 p. (2020). <https://spiegelungen.net/1-20-ungarndeutsche>
- **Tóth Ágnes:** *Diplomatische Anstrengungen zur Freilassung internierter deutschstämmiger Kriegsgefangener (1951-1955).* *UNGARN-JAHRBUCH: ZEITSCHRIFT FÜR INTERDISZIPLINARE HUNGAROLOGIE*, 35 pp. 151-170., 20 p. (2020).
<http://real.mtak.hu/113062/>
- **Tóth Ágnes:** *Emberek - sorsok - hivatalok - eljárási módok: A magyarországi németek családgyegetésének és/vagy visszahonosításának lehetőségei (1948-1953).* In: Eiler Ferenc; Tóth Ágnes (szerk.): *A magyarországi németek elmúlt 100 éve: Nemzetiségpolitika és helyi közösségek.* Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont, Argumentum Kiadó (2020) 312 p. pp. 212-246., 35 p. <http://real.mtak.hu/113063/>
- **Tóth Ágnes:** *Zwangsmigration und Machtumstrukturierung in Ungarn 1944-1948.* In: Beer, Mathias (szerk.): *Krieg und Zwangsmigration in Südosteuropa 1940-1950. Pläne,*

- Umsetzung, Folgen.* Stuttgart: Franz Steiner Verlag (2019) pp. 243-261., 19 p.
http://real.mtak.hu/99699/1/190917_Zwangsmigration_Machtumstrukturierung_megjelent.pdf
- **Tóth Ágnes:** Erfahrung von Internierung und Zwangsarbeit in der Vojvodina 1944-1947: Aus dem Tagebuch einer schwäbischen Bäuerin. In: Eisch-Angus, K; Scholl-Schneider, S.; Spiritova M. (szerk.): *Jahrbuch kulturelle Kontexte des östlichen Europa.* Münster: Waxmann Verlag GmbH, (2019) pp. 124-148., 25 p. <http://real.mtak.hu/113065/>
 - **Tóth Ágnes:** Diplomatische Anstrengungen zur Freilassung internierter deutschstämmiger Kriegsgefangener (1951 - 1955). *UNGARN-JAHRBUCH: ZEITSCHRIFT FÜR INTERDISZIPLINARE HUNGAROLOGIE* 35 pp. 151-170., 20 p. (2019)
http://real.mtak.hu/113062/1/Toth_Diplomatische_Anstrengungen_UJ35_151_170.pdf
 - **Tóth Ágnes:** Die Schulen für die deutsche Nationalität Ungarn in den 1950er Jahren. In: Gerhard, Seewann (szerk.): *Diversität und Konflikt im 19. und 20. Jahrhundert.* Regensburg: Verlag Friedrich Pustet (2019) pp. 151-188., 38 p. <http://real.mtak.hu/106104/>
 - **Tóth Ágnes:** *Németek Magyarországon 1950-1970.* 561 p. Disszertáció benyújtásának éve: 2017, Védés éve: 2019 Megjelenés/Fokozatszerzés éve: 2019. <http://real.d.mtak.hu/1105/>
 - **Tóth Ágnes:** Gesichtspunkte der Überwachung und überwachte Personen in einer multinationalen Gemeinde: Waschkut/Vaskút 1950-1957. In: Kühner-Wielach, Florian; Nowotnick, Michaela (szerk.): *Aus den Giftschränken des Kommunismus: Methodische Fragen zum Umgang mit Überwachungsakten in Zentral- und Südosteuropa.* Regensburg: Verlag Friedrich Pustet (2018) pp. 271-294., 24 p. <http://real.mtak.hu/90442/>
 - **Tóth Ágnes:** *Dokumentumok a magyarországi németek történetéhez.* Budapest: Argumentum Kiadó (2018) <http://real.mtak.hu/104455/>
 - **Tóth Ágnes:** Gerhard Seewann: A magyarországi németek története. Budapest, Argumentum Kiadó. 2015. *HUNGARIAN HISTORICAL REVIEW: NEW SERIES OF ACTA HISTORICA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE* 7:1 pp. 170-174., 5 p. (2018) <http://real.mtak.hu/90444/>
 - **Tóth Ágnes:** Közösségi igények és politikai elvárások között: A Német Szövetség tevékenysége (1955-1970). *SZÁZADOK* 152: 4 pp. 841-868., 28 p. (2018) http://real.j.mtak.hu/12239/4/szazadok_2018_04_PDFa.pdf#page=129
 - **Tóth Ágnes:** A német-magyar államközi kapcsolatok és a Német Szövetség (1950-1970). In: Vitári Zsolt (szerk.): *Globális vetületek: Ünnepi kötet Fischer Ferenc 65. születésnapjára.* Budapest, Pécs: PTE BTK Történettudományi Intézet, Fakultás Könyvkiadó (2018) 377 p. pp. 315-324., 10 p. <http://real.mtak.hu/90441/>
 - **Tóth Ágnes:** A nemzetiségi iskolák szakfelügyelete. *REGIO: KISEBBSÉG KULTÚRA POLITIKA TÁRSADALOM* 25: 1 pp. 72-108., 37 p. (2017) https://regio.tk.hu/wp-content/uploads/TOTH_2017_1_72_108.pdf
 - **Tóth Ágnes:** A nemzetiségpolitika újragondolása (1965-1970). *KISEBBSÉGGUTATÁS* 26: 1 pp. 7-31., 25 p. (2017)
https://epa.oszk.hu/00400/00462/00074/pdf/EPA00462_kisebbségkutatás_2017_01_007-031.pdf
 - **Vizi Balázs; Dobos Balázs;** Natalija, Shikova (eds.): *Non-Territorial Autonomy as an Instrument for Effective Participation of Minorities.* Budapest, Szkopje: Centre for Social Sciences (CSS), University American College Skopje (2021), 330 p. ISBN:

9786084607533. https://entan.org/wp-content/uploads/2021/10/ENTAN-volume_Non-Territorial-Autonomy-as-an-Instrument-for-Effective-Participation-of-Minorities_2021_final.pdf

- **Vizi Balázs** (szerk.): *Magyarország és szomszédai. A kisebbségvédelem kérdései a kétoldalú szerződésekben*. Budapest: Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet, L'Harmattan Kiadó (2021), 294 p. ISBN: 9789634147664. <http://real.mtak.hu/122934/>
- **Vizi Balázs**: Non-territorial Autonomy as a Form of Minority Self-government in Central Europe. In: Christophe, Van der Beken; Beza, Dessalegn (eds.): *Alternative Approaches to Ethno-cultural Diversity Management at Sub-national levels: Ethiopia in Comparative Perspective*. Addis Ababa: School of Law Addis Ababa University (2020) 276 p. pp. 173-216., 44 p. <http://real.mtak.hu/135102/>
- **Vizi Balázs**: International Standards on the Right to Participation of Minorities in Public Life and Representation of Minorities in the Hungarian and the Italian Parliaments. *DIRITTO PUBBLICO COMPARATO ED EUROPEO*, 39: 2 pp. 1667-1683., 17 p. (2019). http://real.mtak.hu/100959/1/ITA_HUN_ParliamentMinorities.pdf
- **Vizi Balázs**: Anyaállami felelősség és kétoldalú kisebbségvédelmi szerződések a nemzetközi jogban. In: Miran, Komac; Vizi Balázs (szerk.): *Bilaterális kisebbségvédelem: A magyar-szlovén kisebbségvédelmi egyezmény háttere és gyakorlata*. Budapest: L'Harmattan Kiadó (2019) 352 p. pp. 49-69., 21 p. http://real.mtak.hu/105073/1/BILATERALIS_SLO_HU_magyar_1111_press.pdf
- **Vizi Balázs**: Odgovornost matične države in dvostranski sporazumi o varstvu manjšin v mednarodnem pravu. In: Miran, Komac; Balázs Vizi (szerk.): *BILATERALNI SPORAZUMI KOT OBLIKA UREJANJA VARSTVA NARODNIH MANJŠIN: Primer Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji*. Budapest: L' Harmattan Kiadó, (2019) pp. 48-67., 20 p. http://real.mtak.hu/105075/1/BILATERALNISPORAZUMI_SLO191031.pdf
- **Vizi Balázs**: *A kisebbségi jogok védelmének nemzetközi és magyar vonatkozásai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó (2018) ISBN: 9786155877230.